

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 71

**ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ Α' — ΙΖ'
(ΚΕΦ. 1)**

Κελεύμενον: Γ. Καρυοφόλλη

**Μετάφρασις - Σχόλια
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΜΗΤΣΑΚΟΥ**

θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ		73
Όμιλία Α'	(Προοίμιον)	26 (273)*
Όμιλία Β'	(Ίωάν. α' 1)	40 (280)
Όμιλία Γ'	(Ίωάν. α' 1)	63 (291)
Όμιλία Δ'	(Ίωάν. α' 1-2)	87 (303)
Όμιλία Ε'	(Ίωάν. α' 3-5)	105 (313)
Όμιλία Ϛ'	(Ίωάν. α' 6-8)	123 (323)
Όμιλία Ζ'	(Ίωάν. α' 9)	129 (326)
Όμιλία Η'	(Ίωάν. α' 9-10)	138 (330)
Όμιλία Θ'	(Ίωάν. α' 11)	148 (335)
Όμιλία Ι'	(Ίωάν. α' 11-13)	159 (341)
Όμιλία ΙΑ'	(Ίωάν. α' 14)	171 (347)
Όμιλία ΙΒ'	(Ίωάν. α' 14)	180 (352)
Όμιλία ΙΓ'	(Ίωάν. α' 15)	194 (359)
Όμιλία ΙΔ'	(Ίωάν. α' 16-17)	209 (367)
Όμιλία ΙΕ'	(Ίωάν. α' 18)	225 (375)
Όμιλία ΙϚ'	(Ίωάν. α' 19-27)	238 (382)
Όμιλία ΙΖ'	(Ίωάν. α' 28-29)	254 (390)

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	273

* Οι έντες παρενθέσεων αριθμοί είναι οι αντίστοιχοι των αλλοίων του πρωτότυπου κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Μετά την ολοκλήρωσιν της δημοσιεύσεως τῶν 90 ὁμιλιῶν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ κατὰ Ματθαίου Εὐαγγέλιον, σήμερον ἔχουν αἱ 88 ὁμιλίαι τοῦ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ ἡμολογούμενον καὶ ποιητικῶς καὶ ποσειτικῶς τέρστιον ἑρμηνευτικὸν ἔργον αὐτοῦ (αἱ ἑρμηνευτικαὶ τοῦ ὁμιλίαι ἀνέρχονται εἰς 700 περίπου καὶ καλύπτουν τὸ πλεῖστον τῶν ἐπιπέδων τῆς II. καὶ τῆς K. Διαθήκης) κατέχουν ἐξίχουσαν θέσιν. Κατωτέρω, παρέχεται βασικῶς ἐπιστημολογικῶς πληροφάνεια, διὰ τὴν καλλιτέραν καὶ πληρεστέραν κατανοήσιν τοῦ πλοῦτος καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν.

Αἱ ὁμιλίαι εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον διαφέρουν ἀπὸ τῆς ὁμιλίας εἰς τὸ κατὰ Ματθαίου Εὐαγγέλιον, μετὰ τὴν, δοξαίως, τὸ ὄφρος τοῦ λόγου καὶ ὁ ρυθμὸς εἶναι πάντοτε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἀναγνώστης αὐτῆς ἀπὸ τῶν πρώτων στίχων ἀναγνωρίζει τὴν ἀνεπανέλητον τέχνην καὶ τὴν μεγαλοφυίαν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Τοῦτο ἐφαίλεται εἰς τὴν ἰδιόφυτον χαρακτῆρα τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν. Αἱ ὁμιλίαι εἰς τὸν Ματθαίου διακρίνονται διὰ τὴν εὐρύτητα τῆς ἠθικοκοινωνικῆς διδασκαλίας. Αἱ ὁμιλίαι εἰς τὸν Ἰωάννην εἶναι περισσώτερον **δ ο γ μ α τ ι κ α!** καὶ **δ ν τ ρ ρ η τ ι κ α!**. Αὐτὸ εἶναι τὸ κώριον γνώρισμά των. Χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ἀπὸ αὐτῶν ἀποουσαίει τελείως ἡ ἠθικὴ διδασκαλία. Διότι ἀρχίζει συνήθως μὲ μίαν ἠθικὴν προσηπὴν καὶ καταλήγει εἰς πρακτικῶς φύσεως συμβουλίας. Ἐνίοτε παραλλήλως πρὸς τὸ κώριον θέμα παρεμβάλλει καὶ ἓν δεύτερον καὶ ὡς ὁ ἴδιος παρατηρεῖ: «Πάντα λόγον κινῶ... δέδοικα γάρ μὴ ποτε, περὶ ἓν τῶν λόγων ἡμῶν ἀσχολουμένον, λάθω θεραπεύειν πάθος ἔσπερον, ἀλλὰ κεραιόμενον ἡμῶν» (Όμ. 23 § 1). Διότι διὰ τὸν Χρυσόστομον τὸ ἰδεῖσθαι εἶναι ἓν, ἡ πλήρης συμφωνία. **Δ ό γ μ α τ ο ς κ α!** **Ζ ω ῆ Ϛ** καὶ καλὸ δικαίως. Ὅμοιοθήματα, θίμας, ἐ-δῶ ἢ ἡ γνωριζομένη τῶν Χρυσόστομον κυρίως ὡς διδασκαλῶν τοῦ **Ό ρ θ ο ε δ ῶ ο υ Δ ό γ μ α τ ο ς,** ὡς διδασκαλῶν τῆς **Π έ σ τ ο ς.**

Είς τὰς ἐπιπέδους αὐτῆς ὁ ἱερός Χρυσόστομος δὲν ἀκολουθεῖ πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν ἄριστην τὴν πορείαν τοῦ κειμένου. Περὶ μερῶν κατὰ προτίμησιν τὰ χωρία, εἰς τὰ ὅποια ἀσκηθῆναι, οἱ αἰρετικοὶ καὶ τὰ ὅποια παρερμηνεύονται, φυσικῶς, ἀρχιμητροῦσαν κατὰ τοῦ ἐπισήμου τῆς Ἐκκλησίας Δόκτου. Τὰ ἐπιπέδω χωρία εἶναι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ ὁ μ ο ο σ ι ο ν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ ὅποτον ὁ ἱερός Πατὴρ ἀποδέχεται ἀπολύτως καὶ ἀκολουθεῖ πιστῶς. Οἱ αἰρετικοὶ ἐνδοξάζοντο ν' ἀποδείξουν τὸ ἄνομιον τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Ἡ προστάσις τῶν ἀπέδλεον εἰς τὴν Γ ρ α φ ι κ ῆ ν κατοχύρωσιν τῆς πλάνης τούτου. Αἰετοί, ἄλλωστε, εἰς τελευταίαν ἀνάστασιν, αὐτὸ ἀκριβῶς, εἶναι αἰρέσεις, εἶναι ἐπιπέδω «προκαταλήψεις», ἐπειδὴ εἶναι προσηγορίαι τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς «πίστιν» ἐκ τῶν προτέρων ἐκρηματισμένην καὶ διασημωμένην εἰς λογικὴν κατὰ κανόνα ἐξουδιολογικὴν σχημα. Ἡ προτίμησις ἐξ ἄλλου τῶν αἰρετικῶν εἰς τὸ τέταρτον Ἐδαγγέλιον ἐγγράφεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ἐδαγγελιστὴς Ἰωάννης ἰδιαιτέρως ἐπιμένει εἰς τὴν θ ε ι α ν φ ῶ σ ι ο ν τοῦ Κυρίου καὶ, ὡς ἕως λέγει, τὸ Ἐδαγγέλιον ἔγραψεν «ἐνα πιστεύετε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Οἱ αἰρετικοὶ προσπαθοῦν νὰ ἀραιώσουν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὰ σημεῖα τῆς πίστεως εἰς τὴν Θεότητα τοῦ Κυρίου, ὅπου τῆς ἐπιπέδου ὁ Ἰωάννης διὰ τὸ Ἐδαγγέλιον τοῦ βίβαι τραπὴν μ α ρ τ υ ρ ι α ν λ ε γ ο υ κ α ι τ ω θ ε ς. Εἰς αὐτὰ, λοιπὸν, τὰ χωρία ἐπιμένει περισσύτερον ὁ ἱερός Χρυσόστομος καὶ τὰ ἐρημητικὰ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν διὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Εἰς τὴν ἐρημητικὴν τῶν ἄλλων χωρίων εἶναι σύντομος. Ὅπου μάλιστα δὲν τίθεται ἐξηγήματα Θεότητος τοῦ Υἱοῦ, ἀρκεῖται εἰς μίαν συντομοτάτην ἐξηγήσιν τοῦ γράμματός.

Ὡς πρὸς τὴν ἑκταὴν ἐξ ἄλλου, αἱ ἐπιπέδους αὐτὰ εἶναι πολὺ συντομοτέραι ἀπὸ τὰς εἰς τὸν Μιχαὴλον. Ἄν μάλιστα ἐξαιρετικὴ κανεῖς τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν καὶ μερικὰς ἄλλας, αἱ ὅποια ἔχουν ἰσχυρὴν ἑκταὴν, αἱ ἄλλαι εἶναι σύντομοι: ἐρημητικαὶ ἐπιπέδου, αἱ ὅποια, διὰ τὴν ἐκφυλισμένην, δὲν εἶναι ἐκτετατωμένως ἀπολύτως περισσύτερον χρόνον πᾶν 10 ἕως 15 λεπτῶν τῆς ὥρας. Ἡ συντομία αὐτῆ δὲν εἶναι φυσικῶς, τυχαία. Ἀνεξαρτήτως δὲ οὐδεὶς ἄλλος

λόγου, πρακτικῆς κυρίως φύσεως, ὁ ὅποτος ἀπηγγράφει τὴν συντομίαν αὐτῆν, νομίζομεν ὅτι αὐτῆ παύθηται πλήρως εἰς τὸν σκοπὸν, τὸν ὅπου ἐπιπέδου ὁ ἱερός Πατὴρ καὶ λαμβάνει ὅτι ἔστιν τὸν ἐκτετατωτὴν χαρακτῆρα τοῦ παρεχόμενου τῶν ἐπιπέδων.

Ἄλλ' ἂν εἴθωμεν τώρα εἰς τὸ ἐπιπέδου θέματα, μετὰ τὰς γενεὰς αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Ἐδαγγέλιον παρερμηνεύσεις.

Τ Ο Π Ο Σ — Χ Ρ Ο Ν Ο Σ — Α Ρ Ι Θ Μ Ο Σ

Ἡ ἐρημητικὴ καὶ τοῦ τέταρτου Ἐδαγγέλιον γίνεται ὑπὸ τῶν ἐπιπέδων, αἱ ὅποια, ὡς ἔδη εἰρήνη, ἀνέρχονται εἰς 88. Εἰς αὐτὰς τὰς 88 ἐπιπέδους ἐρημητικῶν ἐκτετατωτῶν τὸ Ἐδαγγέλιον ποτὸν, πλὴν τοῦ γνωστοῦ ἐπιπέδου τῆς μοιχαλίδος γυναικὸς, τοῦ περιλαμβανόμενου μεταξὺ τῶν κεφαλαίων 7, 58 καὶ 8, 11. Ἡ παράλειψις αὐτῆ ἀφαιρέσει προσηγορίας εἰς τὴν ἀπουσίαν τῆς παρερμηνείας αὐτῆς ἀπὸ τὰ ἀντίγραφα τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ὅποια ἐκρηματισμοὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Ἄν ὄψηνται, θὰ τὴν εἴχε χωρὶς ἀμφιβολίας σχολιάσει. Τόπος ἐκφωνήσεως εἶναι ἡ Ἀντιόχεια, ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου. Εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, λοιπὸν, πρὸς τὸ 891 ἐξερμηνήθησαν αἱ θεματικαὶ αὐτὰ ἐπιπέδου.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς πραγματοποιήσεώς τῶν, πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου 19 § 2 καὶ 31 § 5. Εἰς τὴν πρώτην ὁ ἱερός Πατὴρ, ἐκτετατωτῶν τὴν ἐκτετατωτῆν καὶ ἀσκητικότητα τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, παρατηρεῖ «ὅτι τῆς κινήσεως μετέχον τροφῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιπέδου μετὰ τοσαύτης διαγωγῆς νήψεως, μετ' ἑσθῆς ἡμέρας ὑπὸ τὴν ἑσθῆν, μὲλλον δὲ καὶ μετὰ πολλῶν πλανήσεων». Εἰς δὲ τὴν δευτέραν, προτρέπον πρὸς Χριστιανούς εἰς μαγνητικὴν πνευματικὴν καὶ ἀσκητικὴν, λέγει τὸν τοῦ ἄλλου καὶ τὴν ἀσκητικὴν ἀλλ' ὅτι τὴν ἑσθῆν καὶ ὑπὸ τοιοῦτον ἔραρον, σκεπτικῶς ἀποκαλύπτει καὶ εὐφροχάσει. Τὴν αὐτῆν, λοιπὸν, ἐπὶ τὴν ἑσθῆν, λαμβάνει χάρων ἡ ἐκτετατωτῆ αὐτῆς Δοξα. Τότε, ὁ ἱερός Πατὴρ σιγνηθροῦται πρὸς ἐκτετατωτῆς Χριστιανούς τῆς Ἀντιόχειας, πρὸς ἐκτετατωτῆς ἀπὸ ἀπόψεως ἑσθῆς, πλανήσεως καὶ ἐκτετατωτῆς καὶ τοῦ ἀσκητικῆς καὶ τοῦ ἀσκητικῆς μὲν προσοχῆν καὶ

επιβίβειαν, με καταπληκτική γνώση της Αγίας Γραφής και με εκανήν αναφοράν εις την θύραθεν ασίαν, με παραδείγματα από την ύλην πραγματικότητας και με δυνάμιν συλλογισμῶν σπανίων — ἴσως εἰς κανένα ἄλλο από τὰ ἔργα του δὲν ἐπέδειξε τόσην δύνάμιν συλλογισμῶν — με τὴν γνωστὴν «χριστοσομικὴν» εὐλογισίαν και ἀρμυρικότητα, εἰς τὸν λόγον, τὸ «πνευματικὸν» Εὐαγγέλιον και ἐκθέσει μὲ ἀ π λ ὅ τ η - α και σ α φ ῆ ν ε : α ν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας μας. Μόνον ἐπιλεκτικὸν δίδοναι, ἐξοικειωμένοι εἰς τὴν λατὴν θ ε ο λ ο γ ι κ ῆ ν και ὁ ο γ μ α τ : κ ῆ ν ἀνάγνωσκαι και μὲ θερμὸν περὶ τὴν Πίστιν ζῆλον θὰ ἦσαν εἰς θεῖον νὰ παρακολουθήσαν αὐτὰς τὰς ἐπιλάδας. Διότι πρόκειται περὶ σειράς ἐπιλάδων «εἰδικῆς» και περισσοτέρου «ἐξειδικευμένης» δὲ εἰδήσεων, πρὸς συγκεκριμένον σκοπὸν ἠποδοτικῆς και δεδομένης παραλλήλως πρὸς τὴν ἑλλην σειράν ἐπιλάδων, τὴν ὅποιαν θὰ γινόμεθα νὰ ἀνομάσωμεν «γανικήν».

Διὰ τὴν μὲν διακρίσιν, λοιπὸν, αὐτὴν τὴν ἑλλην σειράν ἐπιλάδων, τὴν ἔχουσαν γενικὴν χαρακτῆρα και τὴν ὅποιαν ἤδιδαντο νὰ παρακολουθῶν ἄνθρωποι καθε ἑλληνικῆς και μορφωτικῆς, καθιέρωσας αὐτὴν ἐξῆς τὴν εἰδικὴν σειράν ἐπιλάδων εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, πρὸς ἐξυπηρετήσασιν ἄλλων σκοπῶν, εἰς τὸν ὅποιον ἠμέτερος ἐρχόμεθα.

Σ Κ Ο Π Ο Σ

"Ἄν ἡ πρώτη ἐπιλάδα ἀναφέραται εἰς τὰς οὐρασιτικὰς προσηποθεσίας τῆς κατανοήσεως τοῦ τατάρτου Εὐαγγελίου και εἰς τὴν δεύτεραν ἐπισημαίνονται αἱ βασικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας και τοῦ Χριστιανισμοῦ, μένει εἰς τὸ πάλαιον μὲς ἐπιτοχεστάτης συγγραφῆς τῶν κυριωτέρων ἡμετέρων τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς μετὰ τὸν Ἰωάννην, εἰς τὴν τρίτην ἐπιλάδαν μὲς ἀποκαλύπτεται καλῶς ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος ὑπομνήματος. Ἀναφέρονται ἐκεῖ τὰ ἀκόλουθα: «Ὅροι δὲ, λοιπὸν, ἐπὶ τὰ προσέκείμενα τήμαρον ἴκαναι, ὥστε μὴ καμνηκῶσας ἡμεῖς προσδέλλωιν τὰς ἀγῶνας ἀγῶνας γὰρ ἡμῖν πρόκεινται πρὸς τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς, πρὸς τοὺς πάντα μηχανή-

νομήνους, ὥστε καθελθῆν τὴν δόξαν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ, μάλλον δὲ τὴν ἑαυτῶν», εἶπε «ἡ μὲν γὰρ μένει εἰς παντός, εὐατέρ ἐσθιν... ἐκείνοι δὲ, ἐν φασὶ πραγματικῶν, καθελθῆν σπουδαίοντες τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας πληροῦσαι και κολλήσασαι τὴν ψυχὴν».

"Ὅστε «ἀγῶνας πρόκεινται», ἀγῶνας πνευματικοὶ και «πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας». Καὶ οἱ ἀγῶνες χρειάζονται γενικαίως μαχητὰς, τέλειον ὀπλισμὸν, συνηθῆ «νῆφην», πνευματικὴν γαλήνην, πολυκίαν «λαμπρὴν» και πρὸ παντός φωτισμὸν ἀπὸ Θεοῦ. Μὲ αὐτὰς τὰς προσηποθεσίας εἶνα δυνατὸν οἱ ἀγωνισταὶ τῆς Πίστιως τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀνταπεξώδωον εἰς τὸν σκληρὸν κατὰ τὸν ἐχθρῶν τῆς Ἀληθείας ἀγῶνα. Διότι «οὐδὲ πολλῆς θεηρομήμας λοιπὸν πραγματικῆς, ἐν τῆς ἀρχῆς και ὑποθέσεως μετὰ ἀκριθείας μέθεωρον, ἀλλὰ, μὲρὸν ἐν προσημίας πονήσαντες, θυνηρομήμα τοῦ λοιποῦ κατὰ τὸν Παῦλον και ἄλλους νοθεύεται».

Οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας ἐμνησαντὸ τὰ πάντα, προσημῶνον νὰ ὑποδιδάσωιν τὸ πρόσωπον και τὴν Ἀποστολὴν τοῦ Ἰησοῦ και Λόγου τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐν δίδετον θεδαίως τὴν δυνάμιν, τὴν ὅποιαν δίδετον πρὸ σαράντα και πένθητα ἔτων και μολοῦντο προσημῶσασιν εἰς τὴν καταπολέμησιν αὐτῶν οἱ μεγάλοι Κατωπαδῖκαι: και μάλιστα ὁ μέγας τῆς Ἀλεξανδρείας ἀγωνιστῆς Ἀθανάσιος, ἐν τούτοις ἐνηκολούθων ἢ ἀποτελοῦν σοβαρὸν κίνδυνον παραγραφῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστιως και κλονισμοῦ τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, μάλιστα δὲ τῶν ἡμελειωτέρων και ἀρελαστέρων ἐξ αὐτῶν. Καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν κίνδυνος ἀνεφανίσθη ἀκόμη περισσοτέρου, σοβαρῶς ὡς ἐκ τοῦ γεγονόστος ἐπὶ «οἱ πολλοὶ ἐπέδεικνον ἀδιαφορίαν εἰς τὴν σπουδὴν και τὴν κατανοήσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ και συνεπῶς δὲν ἦσαν εἰς θεῖον ἐμνή τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν νὰ ἀπομαρῶσασιν και ἐμνήθη τὸ στόμα διδραῖ». Καὶ ἐρωτῆ συνηθῆς «εἰ πρὸς τοῦτα ἐρεῖται», «ὡς ἀπομαρῶσασθε τὴν προσβολὴν τῶν λόγων τούτων». Εἰς τοὺς αἰρητικῶς πρέπει: νὰ προστεθῶν οἱ ἔθνηοι. Ἐθνηοὶ φιλόσοφοι εἰχον γράφει: κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως. Τὰ ἐπισημαίνονται τοῦ Κέλσου, τοῦ Πορφυρίου κ. ἄ. φιλοσοφῶν, οἱ ὅποιοι εἰχον γράφει κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἦσαν γνωστὰ. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀναφέροι μὲν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος. Ὅπως τὸ ἀκόλουθον: «Ἄν τούτων ἐρηται

τις ἑλλήνων: Τίς ποῖ ἐστιν οὗτος ὁ Πατήρ; Τίς δὲ ὁ Υἱός; Τίς δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἢ, πῶς καὶ ὅμοις, τρεῖς λέγοντες Θεός, ἡμῖν ἐγκαλεῖται παλιώτερον». Ἄλλωστε, μέλις πρῶτον χρόνον εἶχον περὶ αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἀσθεῖς ἐκείνου πείραμα τοῦ Ἰουλιανοῦ. Καὶ συνεπῶς ὁ κίνδυνος παραχαρᾶντος τῆς Νέας Πίστης, ὁ κίνδυνος κλονισμοῦ τῶν πιστῶν, ὁ κίνδυνος ἀμβλύσεως τῶν ἁγίων Χριστιανικῶν ἡθῶν καὶ ἔθμων ὑπῆρχε πάντοτε. Ὁ παγκοσμιὸς ἄλλωστε ἐχρησιμοποίησε χιλίους ἕτεροὺς δὴ καὶ γίνετο ἐκκοσμητικῶς, μάλιστα δὲ ἐχρησιμοποίησε τοὺς ἀρετῶν αὐτοῦ καὶ τὰ μίση αὐτῶν, τὰ ὅποια διαγεύσαν καὶ συγκριθῆσαν ἐνδικα καὶ ἀποσελισματικῶς, ἐφ' ἔσονται ἀνακαταρτίζονται εἰς τὸ πρῶτον τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκκοσμητικὰ εἰδηλοκρατικά ἔργα καὶ πανηγύρεις, θέατρα, ἰπποδρόμιον κ.τ.λ. ἀπετέλειαν διακριτὴν κίνησιν διὰ τὴν Νέαν Πίστιν. Ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος καταφέρεται μετὰ θρημότητος κατὰ τὸν ἐπιδηλώσαν αὐτῶν καὶ καλεῖ τὸν Χριστιανικὸν «ἵνα ἀντιπῶν τὸν ἐξωθεν ἀπορροφώμεθα ρύπον, διότι» «Ἄν μὲλλον καὶ τῆ μορῆ αὐτῆ σχῆσθ' ἀπὸ τῶν ἐξω λαγομένων ἢ πραττομένων λυμαινώσθαι, βέλτιον μὲν εὐελθεῖν τὴν ἀρχήν».

Ἐξ ἄλλου τὰ συγγράμματα τῶν Ἑθνικῶν φιλοσόφων περιέχον ἐρωτήματα σοφῶς καὶ ἐθιμοῦργον προβλήματα, τὰ ὅποια ἔπρεπε γὰ ἀντιμετωπιεῖσθαι. Οἱ αἰρετικοὶ πάλιν καὶ μάλιστα οἱ Ἀνόμοιοι, οἱ ὅποιοι κυρίως καταπολεμοῦνται εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ, εἶχον πολὺν ὀρθολογιασμὸν καὶ μεγάλην ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆν ἀρχαίων φιλοσοφίαν. Ἐνοητοῦντο εἰς οἱ «προσωπικῶς τῆς ἐποχῆς καὶ οἱ καλλίτερον ἐνημερωμένοι. Δι' αὐτὸ ὁ ἱερεὺς Πατὴρ ἔρωτᾷ «Πῶς ἀπεκροῦσθε τὴν προσβολὴν τῶν λόγων αὐτῶν». Οἱ αἰρετικοὶ, λοιπὸν, εἴτε προήρχοντο ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἦσαν πνευματικὰ παιδιὰ τοῦ, εἴτε ἐκινῶντο ἀπὸ προσωποῦσας φιλοσοφίας, ἔπρεπε γὰ ἀντιμετωπιεῖσθαι μὲ προσοχὴν καὶ μὲ σύστημα. Ἐχρημάζετο προσωπική, συστηματικὴ καὶ συνεχῆς καταπολέμησις πάσης αἵρέσεως. Διότι «εἰ ἐκεῖνοι μὲν, ὅσοι καὶ ἦσαν εἴπειν, ποσῶτα ἠγρόνησαν, τίνας δὲν εἶχον συγγνώμης ἡμεῖς ἔχομεν, εἰ μὴδὲ τὰς προσβολὰς τὰς κατ' ἡμῶν ἀλεῖμαθα ἀποκρούσομεν». Καὶ «Τίνας δὲ ἐνοησαν καὶ παρήχθησαν;» (Ὁμ. 17 § 4), ἐρωτᾷ πάλιν δικαίως.

Καλῶς, λοιπὸν, τοὺς ἐκλεκτούς, τοὺς καλεῖ «ἐπὶ τῆν ἔσ' καὶ τοὺς ἀνάμει: τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. Προσέχει καὶ ἐπιμένει: εἰς τὰ χωρία, τὰ ὅποια παρεξηγεῖσθαι οἱ αἰρετικοὶ. Παρεξηγεῖται ἐπιχειρήματα αἰρετικῶν, τὰ ὅποια θεωρεῖται μὲ ἄνεον καὶ ἀποδεικτικῶς τὸ ἀσπῆρτον αὐτῶν. Πρὸ πάντων, ἄμω, ἀποδεικνύει ὅτι οἱ αἰρετικοὶ δὲν ἤμποροῦν γὰ χρῆσιμοῦσθαι τὴν Ἁγίαν Γραφήν πρὸς μακαθέρωσιν τῶν φοβερῶν πλανῶν τῶν, τὴν ἑποῖαν ἄλλωστε καὶ ἀταλῶς γινώσκου καὶ ἰσχυρίζονται ἐπιμένουν. Εἶνα, λοιπὸν, ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος ὑπομνήματος: ὁ ο γ μ α τ ι κ ὸ ς καὶ ὁ γ τ ρ η τ ι κ ὸ ς. Ἐσκοπεῖ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἐκλεκτῶν Χριστιανῶν, ὅσοι γὰ καταστοῦν ἱκανοὶ γὰ ἀνταπεξείσθαι εἰς τὸν σπῆρτῶν κατὰ τὸν «ἐχθρῶν τῆς Ἀληθείας» ἁγῶν. Ἄλλ' ἂν ἔσομεν πιστοὶ εἰ αἰρετικοί.

Οἱ Αἰρετικοί

Δὲν εἶναι ἄδικοι οὐκ ἀντοπισθῆναι τοὺς αἰρετικούς, κατὰ τὸν ὅποιον σφέρεται τὸ παρὸν ὑπόμνημα. Ἐλέγχθη ἤδη, εἶναι οἱ «ἀνόμοιοι». Εἰς τὸν Ἀρειανισμὸν εὐρίσκονται ἡ ρίζα τῶν, ἀπὸ τῶν ἄπολων ἰδέησας διαφέρουν. Ἐμπνευστῆς τῆς αἵρέσεως ὁ Ἄδριος, κύριος δὲ διαμορφωτῆς καὶ ἐκπερσώσας ὁ Εὐνόμιος. Ἀπὸ τῶν Ἀρειανῶν θεωροῦνται αἰρετικοί! Τοῦτο ἀρελεῖται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἔχον φθῶσι εἰς τὸ τελευταῖον κατάντημα τῆς ἀρεθσεως καὶ τῆς ἀσθεῖας.

Τὸ δομῆ τῶν ἀρεθσεως εἰς τὴν βασικήν κκοδοξίαν τῶν, εἰ ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ γ ὁ μ ο ι ο ς τοῦ Πατρός. Εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ἔχον καταλήξει: τελείως ὀρθολογιστικῶς, ἐκινήσοντας ἡμῶς ἀπὸ μίαν ἰσχυρῶς καὶ περιέργως καθέλου ὀρθολογιστικὴν θέσιν. εἰ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀγεννησία. Ἐφ' ἔσοι, δηλαδὴ ὁ Υἱὸς προήρχεται ἀπὸ γέννησιν, ὁ δὲ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος, ἔπειτα εἰ ὁ Υἱὸς εἶναι ἀνάμειος τοῦ Πατρός. Ὅσοι αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ ἀπεδέχοντο εἰς τὸ γὰ ἐκπαίδευσιν τῶν ἱδῶν κατῶτερον τοῦ Πατρός. Ἄν ἀπεταχθῆ αὐτῶν, τότε δὲ ἀποδεχθῆ ἐκεῖνο καὶ θέλου καὶ ἐπιθεοῦ, εἰ ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ὁ μ ο ο ὁ σ ι ο ς

πρός τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ἑτεροούσιος καὶ συνεκός «πατήρ», «κύριος», «ἕργον» Ἁδού.

Τὸ συμπέρασμα, ὅμως, αὐτὸ εἶναι «κατ' ἐκταγήν» συμπέρασμα, διότι βασίζεται εἰς λογικὰς — καὶ ἐξῆς ὑπάρχον ἐρωτηματικά, ἐφ' ὅσον ἡ θεία; δὲν εἶναι καθόλου δέδωτον ὅτι εἶναι λογικὴ— προϋποθέσεις ἱεῖω Γραφικὰς. Οἱ αἰρετικοὶ ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀδυναμίαν αὐτῶν τῶν ἀποφάντων τῶν καὶ ἤγειον νὰ στηριχθῶσι εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ζητοῦν νὰ κατοχυρώσων καὶ νὰ ἀποδείξων Γραφικῶς τὰς καταστάσεις τῶν. Ἡ Γραφή, θρησκῆ, καλεῖται νὰ δοκιμάσῃ τὸν ἀνθρώπινον λόγον, ἀνάμην καὶ ὅσον αὐτὸς εὐρίσκειται ἐν πλάνῃ. Μὰ ἄλλους λόγους ἡ Γραφή δίδεται νὰ ὑποταχθῆ καὶ νὰ ἀπρητάσῃ τὸν ἀνθρώπινον λόγον. Ἡ ἱερὰ Παράδοσις, ἡ ἑποικία φωτίζει καὶ καταθέτει ἀρθῶς τὸν θεόγνωστον ἐρμηνευτήν, δὲν λαμβάνεται ὡς ἄμην. Δι' αὐτὸ ὁ ἱερὸς Χριστόςτοιμος συμβουλεύει σεβασμὸν πρὸς τὴν Παράδοσιν καὶ παραστρεῖ: «Ἄλλ' ἡμεῖς μὴ μεταίρωμεν ὅρια αἰῶνια, ἃ θένοντο οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' εἴπωμεν πανταχοῦ τοῖς τοῦ Πνεύματος νόμοις» (Όμ. 7 § 1). Καὶ: «Μόνον μὴ κατέχοντες μετὰ ἀσφαλείας ἃ παρέδωκεν ἡμῖν ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀπόστολος καὶ ὑπερέκει γέννημας τοῦ Λόγου καὶ μὴδὲν περαιτέρω περιεργαζόμεθα» (Όμ. 7 § 2).

Ἡ Ἁγία Γραφή ὁμοιωθεὶς ἀνδρῶν φωτισμένων ἀπὸ τὸν Θεόν. Μόνον αὐτοὶ ἤμποροῦν νὰ ἐρμηνεύσων ἀρθῶς τὸ θεόγνωστον καίμην τῆς. Ἄλλ' ἃ ἀπὸ Θεοῦ φωτισμὸς, ὁ ὁποῖος «ἐκπορεύεται» τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων «τοῦ συνελκεῖ τὰς Γραφικὰς» (Λουκ. 24, 45), «ὅχι ἀπλῶς ἔκπαινον, ἀλλὰ τοῖς βουλομένοις καὶ ἰσοποθεύουσιν, διότι «ἐν μὴ ἔλλειπον αὐτοὶ πρότερον, ὅτι ἔκπαινον ἢ διατρέξαι, οὐδὲ ἐργάζεσθαι τιν» (Όμ. 10 § 2). Χρειάζεται καὶ οὐδαμῶς πρὸς τὴν Παράδοσιν καὶ τυχευόμενος φρονήματος καὶ βεβαίως θεοσεβείας καὶ ἁγίας ζωῆς καὶ τελείας γνώσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ θερμῆς προσυχῆς καὶ ἀγάπῃ πρὸς τὸν Θεόν καὶ συνεχῆς περὶ τὰ πνευματικὰ μελέτη καὶ ἀσκήσεως. Ἔσοι καθοδηγούμενος ὁ ἀνθρώπινος λόγος ὀδηγεῖ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Θεόν καὶ γίνεται θεολογία εἰς τὸν Πῶν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ. Τότε ὁ ἀνθρώπινος λόγος καταλήγει εἰς τὴν Ἁλήθειαν καὶ αὐτῶν ὡσὺν ὑπερέκει. Τότε ἡ ἔρευνα γίνεται δημιουργικὴ καὶ

ἐπιβάλλεται, διότι «ὁ γὰρ ἀρκεῖ μὲν λέξει, καθάπερ ἔσθην εἰπὼν, τὰ περὶ Θεοῦ παραστρεῖται λόγια τοῖς ἀνθρώποις; ἀλλὰ ἀγαπητὸν, ἂν, πολλὰ συμφορήσαντες, εἰς ἐκείνο τὸ πρῶτον ἐπιλεξόμεθα» (Όμ. 7 § 2). Ἦν' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις ὁ ἱερὸς Πατήρ συνοστ' ἐκδηγεῖται τὴν σοφίαν καὶ ἀκατατατ' ἐξήγησεν τοῦ βαθύτερου νοήματος τῆς Γραφῆς, διότι: «οἱ μὲν ἀνεξέτητος τις ἐπακούσει τῶν λεγομένων ἐν αὐταῖς καὶ δίδεται πάντα οὕτως, ὡς εἴρηται κατὰ γράμμα, πολλὰ τὰ ἄποκα ὑποκατακαί περὶ τοῦ Θεοῦ... εἰ δὲ τὸν νοῦν, τὸν ἐν τῷ εὐθείῳ καίμηνον, κατακρίσει, πάσης καὶ τῆς ἀπαλλαγῆται τῆς ἀκατατατῆς» (Όμ. 15 § 1). Καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν ἐμετὰ ἀσφαλείας καὶ ἀμην: «μελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὡς τὸ πλεονεξίον τῆς ἱερῆς Παράδοσεως καὶ μὴ σκοπεῖν τὴν καταπόνησιν τοῦ βαθύτερου νοήματος αὐτῆς».

Ἀντιθέτως, ἡ ἐκπορευθεὶς οὐκ εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπινου λόγου, τὴν ὅποιαν εἰχοντο οἱ Ἄνομοιοι, ὀδηγεῖ εἰς τὸν πρῶτον ὑπερβαλλόν λογισμὸν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος δύναται εἰσθεῖναι τὸν Θεόν, ὡς αὐτὸς (ὁ Θεός) εἶπεν ἐαυτὸν. Ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος ἔχει αὐτῶν τὴν κατὰ τὸν Θεόν οὐκ εἰσθεῖναι ἔστιν ὁ τὸν Θεόν ἔγνωσεν» (Όμ. 7 § 2). Καὶ ἡ ἀμηνία τοῦ αὐτῶν γίνεται ἀσέβεια καὶ φροσὲρ ἀγχιεως καὶ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἁμηνίαν τῆς ἀμηνίας. Τοῦτο εἶ δὲ δὲν ὁ αἰρετικὸς νοστ' ἀποκατακρίμενος ἔλλειον, ἐπιχειρεῖ τοῖς περὶ αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) «εὐθέτως ὅπως ἀκατακρίμην». Ὁ ἀποκατωμένος ἀνθρώπινος λόγος δὲν γινώσκει τὰ ὅρια τοῦ ἀνθρώπινου λόγου. Ἡ ἀκατακρίμην τῶν ὁρίων αὐτῶν εἶναι εἰς τὴν πραγματικὴν ἀμηνίαν γνῶσεως, ἀλλ' ἡ ἀκατακρίμην καὶ ἡ οὐκ εἰσθεῖναι τὸν αἰρετικὸν νὰ τὸ ἀντιλήθῃ.

Τὰς περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεις τῶν Ἄνομων ὁ ἱερὸς Χριστόςτοιμος καταπολεμεῖ καὶ ἐξῆς, καταπολεμῶν ὅπως εἰδικῶς εἰς τοὺς περὶ τοῦ Ἀκατακρίμην τοῦ Θεοῦ λόγους, τοὺς ὅποιους ἐξήγησεν τὸ ἔτος τῆς χειροτονίας του εἰς περὶ ἄλλο, ἦτοι τὸ 386, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Ἐξῆς τὸν ἐκδιαφέρει κυρίως ὁ Γύθς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ Θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὅποιαν οἱ Ἄνομοιοι κατακρίμην ἐπιχειροῦν. Καὶ ὡς ἐλέγθη, θέλουσιν εἰς τὴν Γραφήν νὰ στηρίξων τὴν ἀμηνίαν τῆς Θεότητος τοῦ Ἰησ. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν

ἀπομονώνουν χωρία, ἀλλάσσουν τὴν στίχον τοῦ καίμενον εἰς τὰ σημεῖα, τὰ ὅποια νομίζουσι εἶναι ἐξουρητησθέντες τὰς ἀπόψεις των, ἀπολυτοποιῶν τὸ νόημα τῶν χωρίων, τῶν ὅποιον τὸ περιεχόμενον θεωροῦν ἐνισχυτικὸν τῶν ἀπόψεών των — ἐρημηγέσκον, θηλασθῆν, ἀνεξαρτήτως τοῦ νοήματος τῆς παραγράφου, μέρος τῆς ὁκίας ἀποτελεῖ τὸ μεταφραστικὸν χωρίον — καὶ ἐρημηγέσκον συμφώνως πρὸς τὰς προσηλοποιήσεις καὶ προκαταλήψεις των. Ὁ ἱερός Χριστόςτοςμος ἐξεγείραται: κυριαλευτικῶς κατὰ τῆς ἀδυναμίας τῶν αἰρετικῶν καὶ ἀκολουθεῖ κατὰ πάδας τοῦς συλλογισμοῦς των. Καὶ ἀποδοκιμάζεται, ὁ ἑσθός Χριστόςτοςμος, ἄριστος γνώστης τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἀνοητικῶς ἐν πρὸς ἐν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν αἰρετικῶν καὶ ἀποκαθιστῶν τὸ ἄσθον νόημα τῶν χωρίων ἐκείνων, εἰς τὰ ὅποια οἱ αἰρετικοὶ ἐστῆριζον τὰς πλάνους των. Καὶ ἀποδοκιμάται ἀπὸ τῆς διὰ παντός ἐστὶ Ἁγία Γραφή ἀποκαλεῖται κατ' οὐσίαν μεγαλειότηθ ἡμῶν εἰς τὴν Θεοκρινῆν Προσωπικότητα τοῦ Κυρίου καὶ συνεπῶς οἱ αἰρετικοὶ καὶ οἱ τότε καὶ οἱ σήμερον ἐστὶν θύναται: νὰ ἀρνούσων τὴν Ἐσθήτα ἐν δυνάμει τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ο ΥΙΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν εἶναι «*τ ε ρ α ο υ ο ο*» (Ὀμ. 16 § 2), ἀλλ' «*μ ο ο ο υ ο ο ο*» πρὸς τὸν Πατέρα. Τὸ «*ἐτεροούσιον*» ἐνδίαμα τοῦς αἰρετικῶς. Καὶ προσεπιθέσθων νὰ τὸ ἀποδείξων Γραμμικῶς. Ὁ ἱερός Χριστόςτοςμος εἶναι ὑπέρμαχος τοῦ «*ἡμοουσίου*» τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Σχετικῶς παρατηρεῖται «*Ὁ γὰρ τὸν ἑτεροούσιον ἐν τοῖς κόλποις ἐν ὄχθον ὁ Πατήρ, ἀλλὰ τὸν ἡμοουσίον, καθ' ὅσον «πολλὴ τῆς οὐσίας: ἡ αὐτήματα καὶ ἡ ἐνότης, εἰ ἀπαράλλοτος ἡ γνῶσις, εἰ ὅση ἡ ἐξουσία»*» (Ὀμ. 16 § 2). Ἐἰς ἄλλην ἐμύλιον του ἐρωτῆθ' «*Εἰς τὰ δ μ ο ο ο υ ο ο ο*» πρὸς τὸν Πατέρα καὶ πῶς βεβαιῶσων τὴν ἀσθήτη ἔχοντα ἀσθὸν ἐξουσίαν ἐκείνην;» (Ὀμ. 54 § 1). Καὶ ἀλλοῦ πάλιν μὲ τὸν αὐτὸν ἐρημηγέσκον τρόπον βεβαιῶσων αὐτῶς τὸ ἡμοουσίον, λέγων «*Ὁρῶς εἰ εἰ: οὐδὲν ἕτερον τοῦτο εἶρημα, ἢ, εἶνα δεῖξθαι δ μ ο ο ο υ ο ο ο*» ἐαυτῶν, καὶ

εἰ ἑαυτοῦ πάλιν δεῖξθαι τὸ ἑσθὸν αὐτὸν ἄλλης μαρτυρίας, καὶ δεῖξθαι οὐδὲν ἑσθὸν ἔχοντα τοῦ Πατρός;» (Ὀμ. 52 § 3).

Ἄλλ' ὁ Λόγος ὑπάρχει καὶ «*ἐν οὐσιότητι: ἕτερος*» (Ὀμ. 4 § 1), διότι «*οὐτός δὲ ὁ Λόγος οὐσία εἶναι ἐνεσθῶστος, εἰς ἀσθὸν προσεπιθέσθων ἀσθῶς τοῦ Πατρός (Αὐτόθθ). Καὶ παρατηρεῖται ἐν αὐτῶς: «Ἀνάγκη... μὲν παραδείξασθαι τὴν Θεότητα ἐν ἕτερος οὐσίᾳ: Πατήρ καὶ Υἱός»*» (Ὀμ. 4 § 2). Ὁ ἱερός Χριστόςτοςμος διακρίνει αὐτῶς μεταξὺ οὐσίας ἡ φύσεως καὶ οὐσιότητος ἡ προσώπου. Ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας ἡ φύσεως πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ὡς ἕτερος οὐσιότης, ἕτερον πρόσωπον. Εἶναι ὡς ὁρῶσθων παρατηρεῖται «*εἰς Θεὸς πρὸς Θεόν*». Καὶ ἐστὶν εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς τὸν Πατέρα καὶ «*Θεὸς πρὸς Θεόν*» εἶναι κατ' ἀποκαθιστῶν καὶ «*εἶς αὐτῶς*». Ἐστὶν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Πατέρα «*εἰσθήτα καὶ ἀπαράλλοτος*». Κατὰ συνέστασιν «*εἰς τῆς ἕτερος ἑσθῶματα ἦν*» (Ὀμ. 5 § 2).

Πῶς, ἄμω, ἔχει τὴν ὑπερῶν ὁ Υἱός; Ὁ Υἱὸς ἐγεννήσθων «*ἀπὸ ἕτερος*» εἰς ἀσθὸς τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός. Ἀλλὰ τότε «*Πῶς ἔστιν, ἕτερος ἔστιν, μὴ νεώτερον εἶναι τοῦ Πατρός; τὸ γὰρ εἶναι τὸς ἐν ἀνάγκη πῶς ἕτερον εἶναι τοῦ εἰς ὁ ἔστιν*» (Ὀμ. 4 § 1). Εἰς τὸν, κατ' ἀρχῆς, λογικῶν αὐτὸν ἰσχυρισμῶν τῶν αἰρετικῶν, ὁ ἱερός Χριστόςτοςμος ἀπαντῶν, εἰς ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀσθὸν τὴν ὑπερῶν καὶ εἶναι ἀσθῶς καὶ ἀσθῶς «*εἰς Πατέρα*». Ἐστὶν ἕτερος ἀσθῶς λέγει ὁ ἕτερος «*εἰς τὸ ὑπερῶν καὶ ἀσθῶσθων*» (Ὀμ. 4 § 2) καὶ «*ὡςπερ τοῦτο οὐκ ἔχει πῶς, οὐτως οὐδὲ ἐκείνο οὐκ ἔχει ἕτερος τέλος, οὐτὲ εἶναι ἀρχῆς (αὐτόθθ)*». Τὸν ἕτερος θεγόμενος ἐν σχέσει πρὸς τὸν Πατέρα «*ὑπερῶν μὲν, γαγεννημένον εἶναι, τὸν εἰς Πατέρα ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἕτερος «ὑπερῶν, μὴ γαγεννηθέντα*» (Ὀμ. 7 § 2). Πῶς, ἄμω, ὁ Υἱὸς ὡς «*γαγεννημένος*» εἶναι «*νεώτερος*» τοῦ Πατρός; Ὡς «*γαγεννημένος*» πρῶτος νὰ ἔχη ἀρχῆν καὶ ἕτερος ἀρχῆν εἶναι «*εἰσθήτα, «ποίημα» κ.τ.λ. τοῦ Πατρός*». Αὐτὸς εἶναι ὁ συλλογισμῶς τῶν αἰρετικῶν. Καὶ εἰσθῶν ἀσθῶς εἰς ὁ συλλογισμῶς αὐτῶς εἶναι κατ' ἀρχῆς λογικῶς, εἶναι, θηλασθῆν, λογικῶς, εἶναι ἐρημηγέσκον καὶ τῶς κτιστῆς πραγματικότητος, ἐνθ εἶναι ἐντελῶς «*παράλογος*», εἶναι χρησιμοποιοῦται πρὸς κατενόησιν

της Θείας, άπιστου και άναρχου Πνευματικής Πραγματικότητας. Διότι καθός ο Ιερός Χρυσόστομος, παρατηρεί «ταύτα λογισμῶν ἀνθρώπων ἐστί και ἀκαλοῦχος» (επι) Θεῷ γάρ ὄν ἡμῶν ὁ λόγος ἐστίν, οὐ περὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως, ὑποκειμένης τῆ τῶν λογισμῶν ταύτων ἀκολουθίᾳ τε και ἀνάγκῃ» (Όμ. 4 § 1). Και ἄλλο πάλιν λέγει: «ὅτι ἂν ἀνθρώπινης διανοίας ὄν τὰ ταῦτα ζητήσῃ» (Όμ. 7 § 1). Και ἔτι εἶναι αὐτός ἐνας εἰσχωρῶς τρόπος ὑπερηφάνης, ἀλλὰ θεάσει γνώσεως τῶν ὄντων τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως και τῆς θυνάμειος τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς «παρεργάζεσθαι» τὸ «ἀναρχον τοῦ Θεοῦ; Εἶναι αὐτὴ ἡ ζήτησις «ὑγιαίνοντος λογισμοῦ»; (Όμ. 7 § 1). Και ἀκολουθῶς ἐρωτᾷ «Τί ζητεῖς τὰ ἀζήτητα; τί παρεργάζῃ τὰ ἠκατάληπτα; τί ἐρευνεῖς τὰ ἀνεξερευνήτητα;». Η ζήτησις αὐτὴ εἶναι «ἀπίστω», διότι εἶναι ὡς νὰ θέλωμεν νὰ «καταθέσωμεν» τὸν Θεὸν εἰς τὴν κτιστὴν πραγματικότητα και νὰ τὸν «καταγγέλωμεν» εἰς τοὺς λογισμοὺς μας, αἱ ὅποιοι «λογισμοὶ γὰρ ἀνθρώπων θελοῖ, και ἁποφαλεῖ αἱ ἐπίνοια αὐτῶν» (Σοφ. Σολομ. 9, 14).

Ἄλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνόμεθα τῶν «ἐπὰρ τοῦ Θεοῦ θεθέντων ὄντων», προσδοκῶν μετῴχιος γνώσεως, ἐπὶ οὐχι μόνον δὲν ἀπομακρῖναι μεγαλύτερον γνώσει, ἀλλὰ και ἀπὸ αὐτῆν ποῦ μὲς διόθη «ὸ μικρόν» γίνωμεν. Και ὅτε «ὀδὲ εἰς τὰ πρότερα, ἔνθα ἀσφαλῶς και θεάτως διατρέβομεν, ἀρίστην ἐπιανελεῖται, ἀλλὰ πανταχοῦ παρῶσι πλανημένους, και οὐκ ἔχοντας οὐδὲμα στήναι» (Όμ. 7 § 1). Ἄλλ' ὁ Ιερός Χρυσόστομος δὲν ἀρνεῖται νὰ συζητήσῃ και τὸ θέμα αὐτό, ἐπ' ὅσον ἐξαναγκάζεται ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς και «ἐπὶ πλῆροφορίας τῶν ἀποκατήσεων». Ὅχι θεάτως διὰ νὰ εἶρῃ τὴν ἀρχὴν «τῆς ἀνάρχου ζωῆς», ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδείξῃ μάλλον τὸ ἀδύνατον τῆς κατονομάσεως τῆς ἀληθείας αὐτῆς, τὴν ὅποια ὡς ἀποκαλυφθεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ δεχόμεθα ἀσχηγῆσι. Ἡ προσπάθειά του στρέφεται πρὸς τὴν κατανόησιν τῆς εἰρήσεως παρεδείγματος ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου, διὰ τοῦ ὅποιου νὰ ἀποδεικνύεται ἡ ταυτέχρονος, τρόπον τινά, ἐμφάνεις δύο πραγματικῶν. Καταφαίγει εἰς τὸ γνωστὸν παράδειγμα τοῦ φωτός και τοῦ ἀπαύγασματος (λάμψεως, ἀκτινοβολίας) αὐτοῦ. Και ἐρωτᾷ «Τὸ

ἀπαύγασμα τοῦ ἡλίου ἐξ αὐτῆς ἐπιγῆς τῆς τοῦ ἡλίου φύσεως, ἢ ἀλλοθεν ποθεν; Τὸ ἀπαύγασμα τοῦ ἡλίου ἐπιγῆς φυσικῶ ἀπὸ αὐτῆν τὴν φύσιν τοῦ ἡλίου και ἐμφανίζεται συγχρόνως με τὸν ἡλίου. Εἶναι «ἐμοῦσιον» και «συναίστηον» τοῦ ἡλίου και «οὐδὲ ἂν ποτε ὀστερον εἶναι φύτην τῆς ἡλιακῆς φύσεως» (Όμ. 4 § 2). Ἄλλ' ἂν αὐτὸ συμβαλεῖ «ἐπὶ τῶν σωματίων τούτων τῶν ὄντων και αἰσθητῶν... τί ἀπιστεῖς ἐπὶ τῆς ἀόρατου και ἀρρήτου φύσεως;» (αὐτόθι). Τὸ παράδειγμα πρέπει νὰ ἐνοηθῶμεν ἀναλόγως, διότι ὁ ἡλίας ἔχει ἀρχὴν, ἐπὶ ὁ Θεός εἶναι ἀναρχος και ἀρχὴ τῶν πάντων.

Ἡ ἀνθρώπινη λογικὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐνοηθῇ τὰ «ἐπὶρ νοῦν». Εἰρήναι παρεδείγματα και σκέπτεται «κατ' ἀναλογίαν». Ἄλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ «ταπεινὸς νοῦς», οὐδαμῶς και ἁποστασθῆ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ και πρὸ παντός πιστεῖ εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ θεωρῇ ἡ Ἀλήθεια και ἡ Ζωή, ἡ ὅποια διαρκεῖται χάριν τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Διότι δὲν εἶναι θεάτως δυνατὸν νὰ ἐνοηθῶμεν τὸν τρόπον τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἀνάρχου Ζωῆς, εἶναι, ὅμως, δυνατὸν νὰ ἐνοηθῶμεν τὴν ἀπέραντον Ἀγάπην με τὴν ὅποια μὲς παρέθελας ἑαυτοῦ και νὰ θεάσωμεν ἐν ἀγάπῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀπαύγαστος μας εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἄρα! νὰ ὑπάρχῃ ἡ Πίστις, ἡ ἔσπια, πάντως, ἐννοεῖ πολλὴ περισσότερον ἀπὸ ὅσα ἡ ἄρρητον λογικὴ τῶν αἰρετικῶν.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Χ. ΜΠΙΤΣΑΚΟΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Π Ρ Ο Ο Ι Μ Ι Ο Ν *
Ο Μ Ι Λ Ι Α Α' (1)

α'. Οί θεοταί τῶν κοσμικῶν ἀγώνων, ὅταν πληροφοροῦν τὸν ἐρχομὸν κάποιου γενναίου ἀθλητοῦ, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἔχει τιμηθῆ καὶ μὲ τὸ στεφάνι τῆς νίκης, τρέχουν ὄλοι γρήγορα, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὰ παλαιστικά του κατορθώματα καὶ τὴν τέχνην καὶ γενικῶς ἅλην τὴν ἰσχὸν του. Καὶ ἡμπορεῖς νὰ ἴδῃς ὀλόκληρο θέατρο, γεμῆτο ἀπὸ χιλιάδες θεατᾶς, ὅλους ἐκεῖ νὰ παρακολουθοῦν μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἐντείνων καλὰ καὶ τὰ σωματικά καὶ τὰ πνευματικά τους μάτια, διὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τὰ γινόμενα. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ ὅταν φθάσῃ κάποιος σπουδαῖος μουσικός, οἱ ἴδιοι πάλιν γεμίζουν τὸ θέατρον, καὶ, ἀφοῦ ἀφήσουν ἕλα, ὅσα κρατοῦν εἰς τὰ χέ-

* Ἡ ἀρτίη ὁμιλία ἀποτελεῖ τὸ προοίμιον τοῦ βίου ὑπομνήματος. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀναφέρεται εἰς τὰς προλήψεις τῆς κατανοήσεως τοῦ «πνευματικοῦ» εὐαγγελίου. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος συνιστᾷ ἐξὸς πνευματικῆν ἰσοπέτητα, ἡθικὴν καθαρότητα, προσοχὴν καὶ προθυμίαν ἀναστάσεως, ἀπομακρυνον ἀπὸ τοῦ κόσμου—θεατρικῆς περιπέτειας, εὐβολοκρατικῆς τελετῆς καὶ πανηγύρεως—ἀπαλειψέσθων ἀπὸ παντὸς εἴδους κοσμικοῦ περιουσιασμοῦ καὶ διοικητικῆς μερίδας. Ἡ ἀπαλειψέσθων ἀπὸ τῶν «ἐρῶδων» καὶ τῆν «ἐλίγην» τοῦ «κόσμου» εἶναι ἀπολύτως ἀνεπείθη διὰ τὴν κτανόθησιν τῶν λόγων τοῦ Ἰωάννου, διότι οἱ θεοὶ λόγοι λέγονται λόγοι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ διὰ τὰ κτανόθησθων ἀπαιτοῦν πλήρη καὶ τελείην ἀφοσίωσιν.

ρια τους, τὰ ὁποῖα εἶναι πολλές φορές ἀνογκαστικὰ καὶ κατεπείγοντα, μεταβαίνουν ἐκεῖ καὶ παρακολουθοῦν μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰ τραγούδια καὶ τὴν μουσικὴν τῶν ὀργάνων καὶ τὴν ἁρμονίαν αὐτῶν ἐξετάζουν μὲ πολλὴν ἀκριβείαν. Καὶ αὐτὰ μὲν κάνουν οἱ πολλοί. Οἱ δὲ περὶ τοὺς ρητορικοὺς λόγους ἔμπειροι, τὰ ἴδια πάλι κάνουν μὲ τοὺς σοφιστᾶς, διότι καὶ δι' αὐτοὺς ὑπάρχουν θέατρα καὶ ἀκροαταί, χειροκροτήματα καὶ θόρυβοι καὶ ἐξέτασις ἀκριβῆς τῶν λεγομένων. "Αν, ὁμως, ἐκεῖνοι κἀθωνται τὸσον πρόθυμα καὶ παρακολουθοῦν ἀνδρὸς ἀγαλουμένου μὲ τὴν ρητορικὴν, τὴν μουσικὴν καὶ τὸν ἀθλητισμὸν, αὐτοὺς μὲν ὡς θεατᾶι, ἐκεῖνους δὲ ὡς θεατᾶι καὶ ἀκροαταί συγχρόνως, πῶσον πρόθυμα καὶ τί σπουδῆν πρέπει νὰ δεῖξετε, ἀν εἰσθε δίκαιοι πρὸς ἡμᾶς, ποῦ θὰ ὁμιλήσωμεν, ὄχι διὰ κοινὰ μουσικόν, οὔτε διὰ κανένα σοφιστῆν, ὁ ὁποῖος διαργάνωσε τῶρα ἀγῶνα, ἀλλὰ δι' ἀνδρᾶ, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἐξ ὀνόμου μὲ φωνὴν περισσοτέρον μεγαλοπρεπῆ καὶ λαμπρὰν καὶ ἀπὸ τὴν φροντῆν; Διότι ἅλην τὴν οἰκουμένην συνεκράτησε καὶ κατέλαθε καὶ ἐπλήρωσε μὲ τὴν φωνὴν του, ὄχι φυσικὰ, διότι ἐφῶναξε πολὺ δυνατὰ, ἀλλὰ διότι ὁμιλεῖ μὲ τὴν δυνάμιν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ πλέον θαυμαστὸν εἶναι τοῦτο, ὅτι, καίτοι ἡ φωνὴ του εἶναι τὸσον μεγάλη, ἐν τοῦτοις δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὴν τίποτε τὸ πρᾶχὸ καὶ ἀποκρουστικόν. Ἐναντιθέτως μάλιστα εἶναι γλυκυτέρα ἀπὸ κάθε μουσικὴν ἁρμονίαν καὶ περισσοτέρον ἐπιθυμητῆ, ἀκόμη δὲ γνωρίζει νὰ θέλῃ καὶ νὰ προσελκύῃ. Εἶναι, ἐπίσης, ἀγιωτάτη καὶ φρικωδεστάτη. Καὶ εἶναι γεμᾶτη ἀπὸ τόσα μυστήρια καὶ φέρει τόσα ἀγαθὰ, ὥστε μεταβάλλει τοὺς ἀνθρώπους σὲ πραγματικοὺς ἀγγέλους.

Ἡράγμιστι, ὅσοι ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐδέχθησαν αὐτὰ πρόθυμα καὶ τὰ διαφυλάττουσιν καὶ τὰ τηροῦν μὲ κάθε ἀκριβείαν, εἶναι τὸσον ἀνώτεροι, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν συνήθεις ἀνθρώποι, ποῦ διαμένουν ἐπὶ

της γῆς. Διότι ἐστάθησαν τόσον ὑψηλότερα ἀπὸ θαλάσσης καὶ προσήρμωσαν τόσον καλὰ τὴν ζῶν τούς, σύμφωνα μὲ τὴν ζῶν τῶν ἀγγέλων, ὥστε πράγματι νὰ κατοικοῦν τὴν γῆν, ὡς ἄλλοι ἀγγελοὶ, ὅπως τὸν οὐρανόν. Ὁ υἱὸς λοιπὸν τῆς φρονήσεως, ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀστὺλος τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξοπλισμένα εἰς ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔχει τὰ κλεψιά τῶν οὐρανῶν, αὐτὸς ποῦ ἦπτε τὸ πατήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀδέχηθαι τὸ θάπτισμα τῶν παθημάτων του, αὐτὸς ποῦ μὲ μεγάλο θάρρος ἔπεσεν εἰς τὸ στήθος τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, αὐτὸς ἐμφανίζεται τώρα ἐνώπιόν μας. Δὲν ἐμφανίζεται, ὅμως, ὅπως οἱ ἠθοποιοί, διὰ νὰ ὑποκριθῆ κάποιο δράμα, ὅστε μὲ κρυμμένο μέσα σὲ προσωπίδα τὸ κεφάλι του—διότι δὲν θὰ ὁμιλήσῃ διὰ τέτοιαι πράγματα—ὅστε πάλιν ἐπὶ ἐξέδρας ὑψηλῆς, ὅστε κτυπῶν δυνατὰ μὲ τὸ πόδι του ὀρχήστραν, ὅστε ντυμένος μὲ χρυσοποικιλτον ἐνδυμασίαν, ἀλλ' ἐμφανίζεται μὲ ἐνδυμασίαν, ποῦ ἔχει ἀμορφίαν ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀσυνογώνιστον. Διότι θὰ ἐμφανισθῆ ἐνώπιόν μας ντυμένος τὸν Χριστόν¹, μὲ τὰ ὄρατα πόδια δεμένα εἰς τὴν ἔτοιμασίαν τῆς διαδόσεως καὶ ἐπικρατήσεως τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης², μὲ τὴν ζῶν τὴν ἔχει γύρω ἀπὸ τὸ στήθος, ἀλλὰ σφιγμένην γύρω ἀπὸ τὴν μέσην³, ὅχι ἀπὸ κόκκινο δέρμα

1. Τὸν ἀπεκάλειον ὅτι ὁ υἱὸς ὁ Χριστὸς (Μάρκ. 8, 17). Φανερώσει τὴν σταθερότητα τῆς πίστεως του καὶ τὴν θελλοῦθη ἰδιονομασίαν του.

2. Πρὸς Μάρκ. 10, 39. Ὁ Ἰωάννης ἀπέβη φυσικὸν θάνατον. Ἐνεστὶ λοιπὸν τὸς βιωμὸς, τὰ παθήματα, τὴν ἔβησαν, τὰ ὅσα ἐπέσει πρὸς γὰρ τοῦ Χριστοῦ καὶ καθὼς ὁ ἱερεὺς Χριστοστόμος λέγει: καὶ γὰρ Ἰωάννης πολὺδως ἀπέβη.

3. Παλ. 8, 27.

4. Ρωμ. 10, 15.

5. Ἐκπράζει τὴν κατὰ τὴν ἐν πνευματικῇ ἐτοιμασίᾳ (Πρὸς Λοῦκ. 12, 86).

κατεσκευασμένην, ὅστε ἀπὸ ἐπάνω ἐπιχρυσωμένην, ἀλλ' ὀφραμένην μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποτελουμένην ἀπὸ αὐτῆν.

Αὐτὸς θὰ ἐμφανισθῆ τώρα ἐνώπιόν μας, ὅχι μὲ προσωπίδην—διότι δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὸν προσωπίδα, οὔτε φαντασία καὶ μῦθος—ἀλλὰ μὲ γυμνὸ τὸ κεφάλι θὰ ἐξογειλῆ γυμνὴν καὶ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν, ὅχι ἄλλος εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ δι' ἄλλα περὶ αὐτοῦ πειθῶν τοὺς παρακολουθοῦντας μὲ τὴν ἐμφάνισιν, τὸ εὐαγγέλιον, τὴν φωνὴν. Δὲν ἔχει ἀνάγκη ὀργάνων διὰ τὴν ἀπογγελίαν, ὅπως κιθάρας, ἢ λύρας, ἢ κάποιου ἄλλου ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἄλλα χρησιμοποιοῖ τὴν γλῶσσαν καὶ ἀφῆνει φωνὴν γλυκυτέραν καὶ χρησιμωτέραν ἀπὸ κάθε κιθαρῆστην καὶ ἀπὸ κάθε μουσικῆν. Ὅλος ὁ οὐρανὸς εἶναι δι' αὐτὸν σκηνή, θέατρον δὲ ἡ οἰκουμένη, θεαταὶ καὶ ἀκροαταὶ ἄλλοι οἱ ἀγγελοὶ καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ὅσοι ἀσφαλῶς εἶναι ἀγγελοὶ ἢ καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ γίνωνται ἀγγελοὶ. Διότι μόνον αὐτοὶ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀκούσουν ἐπακριθῶς αὐτὴν τὴν ἁρμονίαν καὶ εἰς τὰ ἔργα τους νὰ φανερώσουν καὶ νὰ ἐναδειχθοῦν σταθεροὶ καὶ ἀντάξιοι ἀκροαταὶ τῆς, ὅπως πρέπει καὶ ἀρμόζει. Ὅπως θεοβίως ὄλοι αἱ ἄλλοι, ὡς τὰ μικρὰ παιδιὰ, τὰ ὅποια ἀκούουν μὲν, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν δικαίως τὰ ὅποια ἀκούουν, ἀσχολούμενα μὲ παιδικὰ παγνυθία καὶ φερόμενα μὲ ἀσυγκράτητον ὀρμὴν πρὸς τὰ ζαχαρωτὰ, ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτοὶ, ἐφ' ὅσον ζοῦν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον διὰ τὴν ἀνεσιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν κοιλίαν τους, ἀκούουν μὲν καμμιὰ φορὰ τὰ λεγόμενα, δὲν φανεράνουν ὅμως τίποτε τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν εἰς τὰ ἔργα τους, διότι προσπλύνον μιά γιὰ πάντα τὸν ἑαυτὸν τους εἰς τὴν λάσπη τῶν ὠλικῶν ἡθῶν. Εἰς αὐτὸν ἔδω τὸν Ἀπόστολον παρεστάθησαν αἱ οὐράνια δυνάμεις, παρακολουθοῦσαι μετ' ἐκπλήξεως καὶ θαυμάζουσαι τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς του καὶ τὴν σύεσιν καὶ τὴν ἀμορφίαν

καὶ τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς του, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐκέρχισε καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν καὶ ἔλαβε τὴν πνευματικὴν χάριν. Διότι, σὰν ἄλλην ἀρμονικὴν καὶ λιθοκόλλητον λύραν, ποὺ ἔχει χρυσοῦς φθόγγους, κατέστησε τὴν ψυχὴν του καὶ τὴν παρέδωκεν εἰς τὸ Πνεῦμα, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ ἀντηγήσῃ μοναδική, λαμπρὰ καὶ ὕψηλὴ μελωδία.

8. "Ἄς ἀκούωμεν λοιπὸν σὰν νὰ ποιῶν αὐτὴν τὴν μελωδικὴν λύραν, ἢχι ὁ ἄλλεύς, οὔτε ὁ υἱὸς τοῦ Σεβεδαίου⁶, ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γνωρίζει τὰ ἀπέραντα θάθη τοῦ Θεοῦ, τὸ Πνεῦμα λέγω. Διότι τίποτε τὸ ἀνθρώπινον δὲν θὰ μᾶς εἰπῇ, ἀλλὰ θὰ ὁμιλήσῃ ἀπὸ τὰ ἀπέραντα πνευματικὰ θάθη, ἀπὸ τὰ ἀγνωστα ἐκεῖνα μυστήρια, τὰ ὁποῖα οὔτε οἱ ἄγγελοι ἐγνώριζαν, προεὖ πραγματοποιηθῶν. Διότι πράγματι μαζὶ μὲ ἡμᾶς ἔμαθαν καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς φωνῆς τοῦ Ἰωάννου καὶ δι' ἡμῶν, ὅσα ἀκριβῶς ἐμάθαμε καὶ ἡμεῖς. Καὶ αὐτὸ ἐφανέρωσεν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, διὰ τῶν ἑξῆς: «Διὰ νὰ γνωρισθῇ τὰρα διὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἡ παλυκοίλιος σοφία τοῦ Θεοῦ⁷». Ἐὰν λοιπὸν αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ ἐξουσία, τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἔμαθαν αὐτά, εἶναι φανερόν ὅτι καὶ αὐτὰ μὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ μεγάλο πάθος ἐπορεύσαν περὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόασιν. Καὶ θεοβαίως καὶ εἰς αὐτὸ ἐτιμῆθημεν ἢχι ἄλλοι, εἰς τὸ ὅτι, δηλαδὴ, οἱ ἄγγελοι μαζὶ μὲ ἡμᾶς ἔμαθαν ἐκεῖνος ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦσαν. Καὶ δὲν λέγω τίποτε πλέον διὰ τὸ ὅτι, ὅτι ἔμαθαν, τὸ ἔμαθαν δι' ἡμῶν.

"Ἄς εἰμεθα λοιπὸν καὶ μεις πολὺ ἠσυχὸι καὶ κόσμιοι, ἢχι μόνον σήμερον, οὔτε κατὰ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀκούομεν, ἀλλὰ καθ' ἄλλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς

6. Ὁ Πατὴρ τοῦ Ἐθαγγελιστοῦ Ἰωάννου.
7. Ἐφεσ. 8, 10.

μας. Ἐπειδὴ φυσικὰ εἶναι καλὸν καὶ ὀφείλιμον νὰ ἀκοῦωμεν τὸν Ἰωάννην καὶ καθ' ἄλλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς μας. Διότι, ἂν μᾶς ἀρέσῃ πολὺ νὰ πληροφορούμεθα τὰ γινόμενα εἰς τὰ θεολογικὰ ἀνάκτορα — ὅπως, τί εἶπε, τί ἔκανε, τί σκέπτεται διὰ τοῦς ὀπηκόους του ὁ βασιλεύς, καίτοι θεοβαίως πολλὰς φορὰς αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ ἡμᾶς — πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ θέλωμεν νὰ πληροφορηθῶμεν, ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ μάλιστα, ἔταν ἅλα αὐτὰ ἐνδιαφέρουν κυρίως ἡμᾶς. "Ὅλα δὲ αὐτὰ θὰ μᾶς τὰ εἰπῇ ἐκεῖνος σαφῶς καὶ ἀκριβῶς, σὰν φίλος τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, μᾶλλον δὲ σὰν ἀνθρώπος, ποὺ ἔχει μέσα του τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ὁμιλοῦντα καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ Αὐτὸν τὰ ἀκούει ἅλα, τὰ ὁποῖα Ἐκεῖνος ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Ἰατέρα⁸ «ἐὸς δὲ εἶπα φίλου, διότι πάντα ὅσα ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου, ἐφανέρωσα εἰς ἐσάς⁹». "Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν, ἂν κάποιος ἐνεφανίζετο, ἀπὸ ἐπάνω, ἀπὸ αὐτὴν τὴν κορυφὴν τοῦ οὐρανοῦ, ἅλοι γενικῶς θὰ τὸν ἐβλέπομε καὶ ἐὰν ὑπέσχετο ὅτι θὰ μᾶς ἔλεγε μὲ κάθε ἀκριβείαν ἅλα ὅσα ἔβλεπεν ἐκεῖ, ἅλοι θὰ ἐτρέχαμεν ἀμέσως, παρομοίως πρέπει καὶ τὰρα νὰ κάνωμεν. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ὁμιλεῖ πρὸς ἡμᾶς ὁ ἀνὴρ οὗτος, καθ' ὅσον δὲν εἶναι ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, καθὼς λέγει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς: «Σεῖς δὲν εἴσατε ἐκ τοῦ κόσμου τούτου¹⁰».

Καὶ τὸν Παράκλητον ἔχει, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ μέσα του, τὸν Παράκλητον¹⁰, ὁ ὁποῖος εἶναι πανταχοῦ παρὸν καὶ γνωρίζει τόσο καλὰ τὰ τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ γνωρίζει τὸν ἑαυτὸν τῆς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀγιωσύνης, τὸ Πνεῦμα τὸ εὐθές, τὸ ἡγεμονικόν, ποὺ ὑψώνει εἰς

8. Ἰωάν. 15, 16.

9. Ἰωάν. 15, 19.

10. Τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Διὸτι παρηγορεῖ καὶ στηρίζει τοὺς πιστοὺς.

τοὺς οὐρανοὺς, ποὺ μεταβάλλει καὶ κάνει ἄλλα μάτια, ποὺ κάνει νὰ βλέπουμεν τὰ μέλλοντα ἀπὸ νὰ εἶναι παρόντα, ποὺ μᾶς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ φρευνῶμεν καὶ τώρα ποὺ περιβαλλόμεθα μὲ ὀλίγον σῶμα τὰ οὐράνια. Ἄς προσέχωμεν λοιπὸν εἰς αὐτὸν μὲ πολλὴν ἡσυχίαν, καθ' ἑλπὴν τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς μας. Κανείς ἀπὸ αὐτοὺς, ποὺ ἦλθαν ἐδῶ, ἄς μὴ μείνῃ ναθρός, κοιμισμένος καὶ ἀκάθαρτος, ἀλλ' ἄς μεταφέρομεν ὅλοι τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὸν οὐρανόν, διότι ἐκεῖ ὀμιλεῖ, περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐκεῖ πολιτευομένους. Καὶ ἂν μείνωμεν ἐδῶ, ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸ φρόνημα, τίποτε μεγάλο καὶ σπουδαῖο δὲν θὰ κατορθώσωμεν νὰ κερδίσωμεν, διότι αἱ θεΐαι διδασχαὶ τοῦ Ἰωάννου δὲν ἠμποροῦν καθόλου νὰ ἀφελήσουν τοὺς ἀρνουμένους ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν χοιρώδη ζωὴν τους, ὅπως, φυσικὰ, οὕτε τὰ ἐδῶ ἠμποροῦν νὰ ἀναχθῶν καὶ τλησιάζουν ἐκεῖνον.

Ἡ θρονητὴ λοιπὸν μολοῦντι ἔχει ἀσημον ἦχον, ἐν τοῦτοις τρομάζει καὶ ἐνοχλεῖ τὰς ψυχὰς μας, ἐνῶ ἡ γλυκεῖα φωνὴ τοῦ Ἰωάννου, ὄχι μόνον δὲν ἐνοχλεῖ κανένα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπομακρύνει κάθε φόβον καὶ ταραχὴν, προκαλεῖ δὲ τὸν φόβον μόνον εἰς τοὺς σαίμονας καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ δουλεύουν εἰς αὐτοὺς. Διὰ νὰ μᾶς θωπύωμεν, ὅμως, πῶς τοὺς τρομάζει καὶ τοὺς ἐνοχλεῖ, πρέπει νὰ ἡσυχάζωμεν καὶ ἡρεμώσωμεν καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς, μάλιστα δὲ ἐσωτερικῶς. Διότι ποῖον εἶναι τὸ ὄφελος, ὅταν ἡρεμῇ μὲν τὸ στόμας ἡ ψυχὴ ὅμως εἶναι ἀνήσυχη καὶ γεμάτη ἀπὸ ταραχὴν καὶ ζόλῃν; Ἐκείνην τὴν ἡσυχίαν ζητῶ ἐγώ, τὴν πνευματικὴν, τὴν ψυχικὴν, ἐπειθεὶ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἀκοῆς παρακαλῶ καὶ προσεύχομαι. Ἄς μὴ σᾶς ἐνοχλεῖ λοιπὸν καμία ἐπιθυμία ὀλικῶν πραγμάτων, οὔτε πόθος δόξης, οὔτε τυραννία θυμοῦ, οὔτε τὸ ἀτακτοῦν πλῆθος τῶν ἄλλων παθῶν, διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ἂν δὲν καθαρῶσωμεν τὴν ἀκοὴν τῆς ψυχῆς, νὰ ἐνοήσωμεν τὸ ὄψος τῶν λεγομένων, ὅπως

πρέπει, οὔτε νὰ γνωρίζωμεν ἐπίσης καλὰ τὸ φοβερόν καὶ ἀπόρρητον αὐτῶν τῶν μυστηρίων καὶ ἄλην τὴν ἀληθινὴν ἀρετὴν, ποὺ ὑπάρχει εἰς τὰς θείας αὐτὰς ἀποκαλύψεις. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν κανείς, καθήμενος ἐδῶ ὡς ἀκροατὴς νὰ κατανοήσῃ ἐπακριβῶς μυστηριώδεις καὶ ὑπερφυσικὰς ἀληθείας, μὲ ἀδιάφορον καὶ ὀκνηρὰν ψυχὴν, ὅταν, διὰ νὰ μάθῃ νὰ παίξῃ καλὰ τὸν αὐτὸν καὶ τὴν κηρίαν, πρέπει νὰ προσέξῃ μὲ ἄλλο τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του;

γ'. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς συνεβούλευε, λέγων· «Νὰ μὴ θώσετε τὰ ἄγια εἰς τοὺς σκύλους, οὔτε νὰ ρίψετε τὰ μαργαριτάρια ἐμπρὸς εἰς τοὺς χοίρους»¹¹. Ὡνόμασε δὲ μαργαριτάρια αὐτὰ ἐδῶ τὰ λόγια, καίτοι εἶναι ἀσυγκρίτως τιμιώτερα ἀπὸ αὐτὰ, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς πάλυμωτέρα ἢ ἀπὸ τὴν ἕλη τῶν μαργαριταρίων. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ τὴν προερχομένην ἀπὸ τοὺς θείους αὐτοὺς λόγους ἡδονὴν συνηθίζει πολλὰς φορές νὰ παραβάλλῃ πρὸς τὸ μέλι, ὄχι φυσικὰ, ἐπειδὴ ἡ γλυκύτης τους ἠμπορεῖ πράγματι νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος, ἀλλὰ διότι δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο πρᾶγμα σὲ μᾶς γλυκύτερον ἀπὸ αὐτὸ, τὸ μέλι. Καὶ ὅτι θεοαίως τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι πολὺ ἀνώτερα καὶ ἀπὸ τὴν εὐγενῆ φύσιν τῶν πολυτελῶν λίθων καὶ ἀπὸ τὴν γλυκύτητα οἰουδήποτε μέλιτος, ἄκουσε τὸν Προφήτην, ποὺ λέγει δι' αὐτὰ, δεικνύων τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν τους· «Περισσότερον ἐπιθυμητὰ εἶναι, λέγει, ἀπὸ πλῆθος χρυσοῦ καὶ πολυτελῶν λίθων καὶ γλυκύτερα ἀπὸ μέλι καὶ κηρήθρον»¹², ἀλλ' εἰς τοὺς ὕμνους, δι' αὐτὸ καὶ συνεπλήρωσεν «ὁ δοῦλος σου μάλιστα φυλάσσει αὐτὰ»¹³. Καὶ

11. Ματθ. 7, 6.

12. Ψαλμ. 18, 11.

13. Ψαλμ. 18, 18.

άλλου πάλιν, αφού άνωμάσεν αυτά γλυκά, προσέθεσεν «εις τόν λάρυγγά μου»¹⁴ «είναι γλυκά εις τόν λάρυγγά μου, λέγει, τά λόγια σου»¹⁴ και την υπερβολήν πάλιν διατηρεί, λέγων «περισσότερον από τό μέλι και την κηρήθρον εις τό στόμα μου»¹⁵, επειδή είχεν άρίστην ύγειαν.

«Ας μη προσερχώμεθα λοιπόν, ούτε ήμεις ψυχικά άσθενείς, διά να άκούωμεν αυτά, άλλ' άς λομβάνωμεν την πλουσίαν αυτήν ευτυχίαν, αφού προηγουμένως θεραπεύσωμεν την ψυχήν μας. Δι' αυτό άκρωθώς και παρ' όλον που είπα τόσα, δέν έφθασα εις αυτά τά λόγια, διά να αντίληφθί ό καθένας ότι πρέπει, αφού άποβάλη από την ψυχήν του κάθε άσθένεια, να προσέρχεται έδω σάν εις αυτόν τόν ούρανόν, τόσον καθάρως και ελεύθερος από θυμόν, φροντίδα, βιοτικήν άγωνίαν και άηλλαγμένον από τά ποικιλιά άλλα πάθη. Διότι δέν είναι δυνατόν κατ' άλλον τρόπον να κερδίσωμεν απ' έδω κάτι τό μεγάλο. Αν δέν καθαρίσωμεν προηγουμένως τόσον καλά την ψυχήν μας, και άς μη μου είπθι κανείς ότι είναι όλίγος ό χρόνος, που μεσολοβαί μέχρι την προσεχή μας συναίν, διότι άρκούν να μεταβάλλουν όλόκληρον την ζωήν μας όχι μόνον πέντε ήμέραι, αλλά και μία στιγμή. Διότι, πές μου, τί χειρότερον υπάρχει από ληστήν και φονέα; δέν είναι αυτό τό τελευταίον κατόντημα της κακίας; Έν τούτοις έφθασεν άμέσως εις τό άκρον της άρετης και έκέρθισε και αυτόν τόν παράδεισον εις διάστημα όλίγων μόνον στιγμών και όχι πολλών ήμερών ή έσταω και μόνης ήμέρας»¹⁶. «Όστε ήμπορει κανείς να αλλάξη άμέσως και να γίνη από πρήνικον, χρυσός. Έπει-

14. Ψαλμ. 118, 106.

15. Ψαλμ. 118, 103.

16. Έκνοαι τόν έτι τοι σταυρωθέντα ληστήν (Πρβλ. Λουκ. 23, 39 κ.ά.).

δή, δηλαδή, ή άρετή και ή κακία δέν υπάρχουν εκ φύσεως, είναι εύκολη και δυνατή ή μεταπήδησις και άηλλαγμένη από κάθε ανάγκην. «Έάν με την θέλησίαν σας ύπακούσετε, λέγει, θά φάγατε τά άγαθά της γής»¹⁷; Βλέπετε ότι είναι άπακορευτικός και μόνον ζήτημα θελήσεως; θελήσεως όμως όχι μόνον αυτής της συνηθισμένης, που έχουν οι πολλοί, αλλά της εξαιρετικής, προθύμου και μοναδικής.

Είμα θεθαιος λοιπόν, τώρα, ότι όλοι επιθυμείτε να πετάατε προς τόν ούρανόν, αλλά πρέπει εμπράκτως να δείατε την επιθυμίαν σας αυτήν, διότι και ό έμπορος επιθυμεί τόν πλούτον, αλλά δέν κρατεί την επιθυμίαν του αυτήν μέσα εις την σκέψιν του μόνου, αλλά κατασκευάζει πλοίον, συγκεντρώνει ναύτας, προσλαμβάνει κυβερνήτην, εφοδιάζει τό πλοίον με όλα τά άναγκαία διά την παρίστασιν, δανείζεται χρήματα και πονήτομος πλέον περνά τό πέλαγος, έρχεται σέ ξένον τόπον, ύπομένει πολλούς κινδύνους και όλας τάς άλλας ταλαιπωρίας, τάς όποιás γνωρίζουν καλά αυτοί, που διαπλέουν την θάλασσαν. Έτσι πρέπει να δείαωμεν και ήμεις την θέλησίαν μας, διότι και ήμεις επιχειρούμεν θαλασσινό ταξίδι, όχι από κάποιον τόπο σέ κάποιον άλλον, αλλά ταξιδεύομεν από την γην προς τόν ούρανόν. Ας κάμωμεν λοιπόν τόν λογισμόν μας ίκανόν προς κυβέρνησιν του προς τόν ούρανόν τέλοντος, πλοίου μας και άς του δώσωμεν πιστούς ναύτας και σπερεόν πλοίον, διά να μη καταποντίζεται από όλιγομυχιαν και βιοτικήν ανάγκην, ούτε να έπαιρεται από έγωισμόν και πνεύμα άλλαζονείας, αλλά να παραμένη σταθερόν και εύκίνητον εις την πορείαν του. Έάν προτοιμάσωμεν κατ' αυτόν τόν τρό-

17. Ίωάνης 1, 19.

πον τὸ πλοῖον, τὸν κυβερνήτην καὶ τοὺς ναῦτας, θά πλεῖσωμεν μὲ εὐνοϊκὸν ἄνεμον καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀληθινὸν Κυβερνήτην, θά ἔχωμεν βοηθὸν μας, ὁ ὁποῖος δὲν θά ἀφήσῃ πρὸς χάριν μας νὰ θυσιασθῇ τὸ σκάφος, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἐν πιεύσῳ μύρια ἀνεμοὶ, θά ἐπιτιμῆσῃ καὶ τοὺς ἀνέμους καὶ τὴν θάλασσαν καὶ θά φέρῃ, ἀντὶ θυέλλης καὶ καταγίγδους, παλλήν, γαλήνην καὶ ἡρεμίαν.

δ'. Ἄφοῦ λοιπὸν προετοιμάσατε τόσον καλὰ τοὺς εαυτοὺς σας, ἐλάτε τὴν ἐπομένην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν φυσικῶ ἐπιθυμίῃ κατὰ τὸ περισπούδαστον ἀπὸ τὰ χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα σὲ σᾶς, νὰ ἀκούσατε καὶ τὰ λεγόμενα νὰ ἐναποθέσατε εἰς τὴν ψυχὴν σας. Ἄς μὴ εἶναι κανεὶς ὅπως ὁ σκληρὸς καὶ πατημένος δρόμος, κανεὶς πέτρας, κανεὶς γαμῶτας ἀπὸ ἀγκάθια¹⁸. Ἄς κόψωμεν τοὺς ἐσπυρίους μας φρεσκακολλιεργημένα χωράφια. Τότε, ἐάν ἴδωμεν τὸ χωράφι τῆς ψυχῆς σας καθαρὸν, θά ἀπερίωμεν τὸν πνευματικὸν αὐτὸν καρπὸν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Ἐάν ὅμως εὐρωμεν τὸ χωράφι τῆς ψυχῆς σας σκληρὸν καὶ πετρώδες, συγχωρήσατέ μας πού δὲν θέλωμεν νὰ κοπιᾶσωμεν ἀδίκως, διότι, ἐν, ἀφοῦ ἀφήσωμεν τὴν σποράν, ἀρχίσωμεν τὸ καθάρισμα κόπτοντες τὰ ἀγκάθια, πάλιν εἰς ἀκαλλιέργητον γῆν θά καταβάλλωμεν σπέρματα ἐσχάτης μωρίας. Αὐτὸς πού ἔχει τὴν τιμὴν νὰ χαίρεται αὐτὴν τὴν ἀκράσιν, δὲν πρέπει νὰ μετέχη εἰς τὸ βαμνικὸν τροπέζι, διότι ποία ἐπικοινωνία εἶναι δυνατὴ μεταξὺ δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας; Ἐχει εἴθε διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν Ἰωάννην καὶ διὰ μέσου αὐτοῦ νὰ διδάσκεισά τὰς ὕψηλὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Πνεύματος καὶ κατόπιν ἀπέρχεσθαι διὰ νὰ μεταβῆ εἰς θεᾶτρα καὶ νὰ ἀκούσῃ γυναῖκας ἀνηθίκους, αἱ ὁποῖαι ἠμιλοῦν ἀσχερὰ καὶ

18. Ἰλιόεις ἀπὸ τὴν παραβολὴν τοῦ Σπορέως (Ματθ. 13, 4).

ὀποκρίνονται πράξεις ἀκόμη ἀσχεροτέρας· καὶ νὰ ἰδῆς θηλυπρεπεῖς ἀλλήλορατιζόμενους ἄνθρωπος; Πῶς θά ἠμπορέσῃ, κυλιόμενος σὲ τόσῃ ἀκαθαρσίᾳ, νὰ καθαρῶσθῃ τελείως; Τί χρειάζεται ἡμῶς ἡ λεπτομερὴς ἐξιστόρησις τῶν ἀσχεροτήτων, αἱ ὁποῖαι συμβαίνουν εἰς τοὺς χώρους αὐτούς; Διότι ἔλα ἐκεῖ εἶναι ἐλαφρότης, εἶλα ἐντροπή, εἶλα κατηγορία, κακοκολογία καὶ εἰρωνεῖλα, εἶλα ἀκαλασία, εἶλα διαφθορά. Ἰδοὺ λοιπὸν, προειδοποιῶ καὶ παραγγέλλω: κανεὶς ἀπὸ σᾶς, πού ἔχετε τὴν τιμὴν νὰ χαίρεσθε τὴν δημοφιλίαν αὐτῆς τῆς πνευματικῆς τραπέζης, ἀς μὴ κοπιᾶσθῆτε τὴν ψυχὴν του εἰς τὰ δηλητηριώδη ἐκεῖνα θεάματα¹⁹. Στασιλικὴ πομπὴ εἶναι εἶλα, θὰς λέγονται καὶ γίνονται ἐκεῖ.

Γνωρίζετε δέ, ὅσοι ἔχετε μνηθῆ εἰς τὰ Μυστήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ²⁰, ποίος συμφωνίας ἐκάματε πρὸς ἡμᾶς—μᾶλλον ἡμῶς ποίως ὀποσχέσις ἐδώσατε εἰς τὸν Χριστόν, ὅταν αὐτὸς ὁ ἴδιος σᾶς ἐμυούσεν εἰς τὰ ἱερά καὶ ἀπόρρητα Μυστήρια— τί εἶπατε πρὸς Αὐτόν, τί ὀπεσέθητε εἰς Αὐτόν περὶ τῆς στασιλικῆς πομπῆς, πῶς μαζί μὲ τὸν στασιανὸν καὶ τοὺς ἀκολούθους του ἀτηρήθητε καὶ τὴν ἀσχερὰν αὐτὴν πομπὴν καὶ ὀπεσέθητε ὅτε νὰ πλησιάσατε ἐκεῖ²¹; Φόθος, λοιπὸν, ἔχει μικρὸς ὄπαρχι, μὴ πῶς ἐκεῖνος, πού ἐφάνη ἀγνώμων σὲ τέτοιου εἴδους ὀ-

19. Θεατρικὴς παραστάσις καὶ εἰθιλολατρικὴς ἐορτὴ καὶ πανηγύρις. Ἡ κακόβου καὶ ἀσχερὰ ἀπαγόρευσις τῆς συμμετοχῆς τῶν Χριστιανῶν εἰς αὐτὰς δικαιολογεῖται πλῆθος. Ἡ εἰθιλολατρία ἐπιτελεῖ ἀκόμη μεγάλον κίνδυνον διὰ τὴν νέαν Πίστιν, ἡ δὲ ἀνηθικότης τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν ἀποκατὰ δικαιολογημένα νῦν ἱερῶν Χριστιανῶν.

20. Συνήθεια τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας νὰ ἀποκρίθητὶ τὰ ἱερά Μυστήρια ἀπὸ τοῦς ἐθνικοῦς καὶ ἠμιότους. Λόγος παιδαγωγικὸς καὶ λόγος προνοίας καὶ προφυλάξεως ἐπέβαλλον αὐτῆν τὴν ἀπορραφήν. Ἀπέκρυπτε τὸ Βάπτισμα, τὴν θέαν Ἐσχιστίαν, τὸ Σάμβολον κ. ἄ. Ἐκπῆσε μετὰ τὴν Ε' ἐκείθα.

21. Κατὰ τὴν πρό τῶν Βαπτισμάτων ἀπόστασις καὶ ἐνταξίσις.

ποσχέσεις, κόμη τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀνάξιον τῶν θαυμασιῶν τούτων Μυστηρίων. Δὲν βλέπεις, ὅτι εἰς τὰς βασιλικὰς σὺλάς δὲν καλοῦνται, βασι εἶχον προσκρούει εἰς ἠθικὰς παραιοτάσεις, διὰ νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν γνώμην ἐκείνην, ἀλλ' οἱ καθαροὶ καὶ τιμημένοι καὶ κατατάσσονται μεταξὺ τῶν βασιλικῶν φίλων; Πρεσβυτὴς μᾶς ἦλθεν ἐξ οὐρανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐστάθη ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν Θεῶν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ὁμιλήσῃ διὰ μερικά ζητήματα ἀπολύτως ἀναγκαῖα καὶ κατεπείγοντα, ἐπειτα σὲς, ἀρηθέντες νὰ ἀκούσετε τί θέλει καὶ τί πρόκειται νὰ διαπραγματευθῇ μαζί μου, κάθεσθε καὶ παρακολουθεῖτε μέμους. Καὶ πόσων κερσανῶν δὲν εἶναι ἄξια αὐτά, πόσων τιμωριῶν; Καὶ ὅπως δὲν πρέπει νὰ συμμετέχωμεν σὲ βασιμονικὴν τράπεζαν, ἔτσι δὲν πρέπει νὰ συμμετέχωμεν οὔτε σὲ βασιμονικὴν ἀκρόασιν²², οὔτε ἐπιτρέπεται νὰ προσέλθωμεν μὲ ἀκόθαρτον ἔνδυμα²³ εἰς τὴν λαμπρὰν αὐτὴν πνευματικὴν τράπεζαν, τὴν ὅποιαν Αὐτὸς ὁ Θεὸς προητοίμασε καὶ ἡ ὁποία εἶναι γεμάτη ἀπὸ τόσον μεγάλη ἀγαθὰ.

Τόση δὲ εἶναι ἡ δύναμις τῆς θείας αὐτῆς διδασκαλίας, ὥστε, ἐάν προσέχωμεν μὲ σάφρονος λογισμῶν, ἢ μπορεῖ νὰ μᾶς ὀφώσῃ ἅλους μαζί καὶ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανό. Διότι δὲν ἐπιτρέπεται αὐτός, ὁ ὁποῖος συνεχῶς ὀμνεῖ τοὺς θείους λόγους, νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν παρούσαν τοπικότητα, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτερωθῇ ἀμέσως καὶ νὰ πετάξῃ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐράνιον χῶρον καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ἀπείρους θησαυροὺς τῶν ἀγαθῶν, τοὺς ὁ-

22. Ὁ τῶν ἡμετέρων ἐπιβολατρικῶν ἦσαν βασιμονικὸν δὲ τὸς πρώτους Χριστιανούς. Αἱ ἐπιβολατρικαὶ ἐπιβολατρικαὶ ἦσαν ἐπιβολατρικὰ καὶ ἔργον τῶν αὐτῶν. Οἱ Χριστιανοὶ ἔπρεπε νὰ ἀπέχωνται τελείως ἀπὸ αὐτῶν.

23. Πρὸς τὸν Πάπ. 22, 1 - 14.

ποῖους εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσινὰν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ πανάγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Β' (2)
(Ιωάν. α, 1)

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» (Ιωάν. 1, 1).

α'. Ἐάν μὲν ὁ Ἰωάννης ἐπρόκειτο νὰ μᾶς ἀμύλησῃ καὶ νὰ μᾶς διηγῆθῃ τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτόν, ἔπρεπε νομίζω ὑποχρεωτικῶς νὰ μᾶς εἰπῇ καὶ διὰ τὴν καταγωγὴν* του καὶ διὰ τὴν πατρίδα του καὶ διὰ τὴν ἀνατροφὴν του. Ἐπεδὴ ὅμως οὐκ αὐτός, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀμύλει' δι' αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι περὶ τὸν καὶ ἀσκοπον νὰ ἀναζητῶμεν αὐτά. Μᾶλλον ὅμως δὲν εἶναι καὶ τόσον περὶ τὸν, ὅσως μάλιστα εἶναι καὶ πάρα πολὺ ἀναγκαῖον, διότι ὅταν πληροφορηθῆς ποῖος ἦτο, ποῖους γονεῖς εἶχε, ἀπὸ ποῦ κατήγετο καὶ τί ἦτο, ἔπειτα δὲ ἀκούσῃς τὸν λόγον του καὶ ἀλόκληρον τὴν φιλοσοφίαν^α του, τότε θὰ ἐννοήσῃς πλήρως, ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι ἑδικὰ του, ἀλλὰ τῆς θείας δυναμείως, ἣ ὅποια κινεῖ τὴν ψυχὴν του.

Ποῖον λοιπὸν εἶχε πατρίδα; Κατ' ἀρχάς, δὲν εἶχε μὲν καμμίαν ἀξιόλογον πατρίδα, τὸ χωρὶά του δὲ ἦτο ἀση-

* Ἡ καταγωγὴ τοῦ Ἰωάννου καὶ ἡ ἐν γένει παιδεία του δὲν διευκλίνονται, κατὰ τὸν ἱερὸν Κρυπτόστονον, ἐπεὶ αὐτὸς μᾶς λέγει περὶ βήρυλλων ἀληθειῶν καὶ ἀρίστης πολιτείας. Ζηνοπέδης τὸν Ἰωάννην κινεῖ ἐκ Πνεύμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον δὲ' αὐτὸς ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους «ἀόρατων» βῆρυλλ καὶ «ἀρήτων» ἀληθειῶν.

1. Βασικὴ προδιόθεσις διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλυφθείσης ἀληθείας.

2. Διὰ τὸν ἱερὸν Κρυπτόστονον μοναδικὴ καὶ ἀληθὴς «φιλοσοφία» εἶναι ἡ ἐξ ἀποκαλύψεως θερησκεία τοῦ Χριστοῦ. Περαιτέρω, διὰ τῆς λήξεως αὐτῆς σημαίνει: ὁ νέος τρόπος ζωῆς, ὁ ἕως Χριστιανικῆς εἰδος. Ἡ κατανόησις αὐτῆς τῆς «φιλοσοφίας» καὶ ἡ εἰσαγωγὴ αὐτῆς εἶναι: καθῆκον τοῦ πραγματικοῦ Χριστιανοῦ.

μοντον καὶ ἡ χώρα του ἀκόμη πρὸ ἀσήμαντη καὶ τίποτε τὸ καλὸν δὲν προήρχετο ἀπὸ αὐτῆς. Διότι τὴν Γαλιλαίαν κατηγοροῦν μὲν οἱ Γραμματεῖς, λέγοντες «Ἐρεῖσθησε καὶ μᾶθε ὅτι ἐκ τῆς Γαλιλαίας δὲν προήλθε προφήτης»^β, κατηγορεῖ δὲ καὶ ὁ ἀληθινὸς Ἰσραηλῆτης, λέγων «Ἀπὸ τὴν Ναϊζαρέτ δύναται νὰ προέλθῃ κατὰ καλόν»^γ. Ἀλλὰ προερχόμενος καὶ ἀπὸ αὐτῆν τὴν περιοχὴν, δὲν κατήγετο τουλάχιστον ἀπὸ κάποιο ἐπίσημο χωριῶ. Ἀλλ' ἐπὶ τέλος, δὲν προήρχετο, ἔστω καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ κάποιο γνωστὸ ὄνομα, καθ' ὅσον ὁ πατὴρ του ἦτο πτωχὸς ψαρῆς, τόσο μάλιστα πτωχὸς, ὥστε νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὰ παιδιὰ του τὸ ἰδικόν του ἐπάγγελμα. Καὶ γνωρίζετε ἄλλοι, ὅτι κανένας χειροτέχνης δὲν θέλει νὰ κόμῃ τὸ παιδί του κληρονόμον τῆς τέχνης του, ἐκτός ἐάν τὸν ἐξαναγκάσῃ ὑπερβολικὰ εἰς αὐτὸ ἡ πτώχεια καὶ μάλιστα, ὅταν ἡ τέχνη του εἶναι ἀσήμαντη. Καὶ δὲν ὑπάρχει πτωχότερος ἀπὸ τοὺς ἀλιεῖς, οὔτε εὐτελέστερος, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀμαθέστερος κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ.

Ἐκτός ὅμως τούτων καὶ μεταξύ αὐτῶν τῶν Ἰωάν τῶν ἀλιέων ἄλλοι εἶναι ἑνώτεροι καὶ ἄλλοι κατώτεροι. Ἀλλ' ὁ ἐν λόγῳ Ἀπόστολός μας καὶ μεταξύ αὐτῶν κατεῖχε τὴν κατωτέραν θέσιν, διότι δὲν ἐμάρευεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ παρήμενε σὲ κάποιαν ἀσημαντον λίμνην καὶ περιερχόμενος αὐτῆν μαζὶ μὲ τὸν πατέρα του καὶ τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόν του καὶ ἐνῶ ἔρραπταν σχισμένα δικτυα—πράγμα ποῦ καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ἦσαν πάρα πολὺ πτωχὸς— τὸν εὐρήκε ὁ Χριστὸς καὶ εἶται τὸν ἐκάλεισε κοντά του. Ἀλλ' οὔτε ἄλλης παιδείας, οἰασθῆποτε, ἔτυχεν. Ἐυτερεῖτο πάσης κοινωνικῆς μορφώσεως

3. Ἰωάν. 7, 52.

4. Ἰωάν. 1, 47.

—θά ήμποροῦσε καί ἐξ αὐτῆς νά ὠφεληθῆ— καί ἦταν ἐντελῶς ἀγράμματος. Ἄλλωστε καί ὁ Λουκιᾶς μαρτυρεῖ τοῦτο, γράφων ὅτι δέν ἦταν μόνον ἰδιώτης^{4α}, ἀλλά καί ἀγράμματος⁵. Εὐλόγως δέ, διότι καί πάρα πολὺ πτωχός ἦταν καί εἰς τὰς ἀγοράς δέν εὐχνοῦντο καθόλου καί κοιμίαν ἐπαρῆν δέν εἶχε μὲ ἀξιοπύτους ἀνδρας. Ἡ μόνη του ἀσχολία ἦταν ἡ ἀλιεία, εἰς τὴν ὁποῖαν ἦσαν τελείως ἀφωσιωμένοι, ἂν δὲ συναναστράφη κάποτε καί κάποιοι αὐτὸς θά ἦταν ἀσφαλῶς κάποιοι ἰχθυοπώλης ἢ μάγειρος. Κατόπιν τούτων, εἰς τί ἐπρόκειτο νά διαφέρει καί ὑπερτερῆ τῶν θηρίων καί ἀλόγων; Πῶς ἦταν δυνατὸν νά μὴ μιμῆται τὴν πλήρη ἀφωνίαν τῶν ἰχθύων;

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ψαράς, ὁ ὁποῖος περιήρχετο λίμνας⁶ καί ἰσχυολεῖτο μὲ δίκτυον καί ψάρια, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν Βηθσαϊδᾶ⁷ τῆς Γαλιλαίας, ὁ υἱὸς πτωχοῦ πατρὸς καί μάλιστα πτωχοῦ μὲ τὴν ἐσχάτην πτωχείαν, ὁ ἀσπυρὸς ἀνθρώπος τοῦ λαοῦ μὲ τὴν ἐσχάτην ἀσημότητα, ὁ ἀνθρώπος ποῦ δέν ἐδιδάχθη γράμματα οὔτε προηγουμένως, οὔτε ἀργότερα μετὰ τὴν συνάντησίν του καί τὴν συναναστροφὴν του μὲ τὸν Χριστόν, ἅς ἴδωμεν τί ἐξυμνεῖ καί περὶ ποῦ θά ἀμιλήσῃ πρὸς ἡμᾶς. Ἄρά γε περὶ

4α. Ἀναφέρεται εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐξῆν τοῦ Ἀποστόλου. Ἦταν ἐπιλὸς ἐπὶ τῆς.

5. Πρβλ. Πραξ. 4, 18. Δέν εἶχαν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν, δέν παρακολούθησε εἰς τὰς ραββινικὰς σχολὰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ Νόμου καί τῶν Προφητῶν. Εἶχαν, ὅμως, ὕλην καί φωνημὸν θεοῦ.

6. Ἐνοεῖ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ. Ἐκεῖ ἐφόρουν ὁ Ἰωάννης μὲ τὸν ἀδελφόν του Ἰάκωβον καί τὸν πατέρα του Ζαβαδαῖον. Λέγεται καί δόξαση τῆς Γαλιλαίας καί θάλασσα τῆς Τιβεριάδος. Ἦκεῖ τὸν συνήγαγον ὁ Κόριος καί τὸν ἐκάλεσε κοντά του (Ματθ. 4, 21 καί 22).

7α. Ἡ πατρίς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Εἰς τὰς ἀνωκοιλιακὰς ὄχθας τῆς λίμνης Τιβεριάδος. Πατρίς ἐπίσης τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέου, Πέτρου καί Φιλίππου.

τῶν ἀφορώντων εἰς τοὺς ἀγρούς; περὶ τῶν ποταμῶν; περὶ συμβολαίων ἰχθύων; Διότι αὐτὰ ἴσως ἀκούμενοι καὶ νεῖς νά ἀκούσῃ ἀπὸ ἑνα ἀλιέα. Ἄλλὰ μὴ θορυβησθε, ἐπειδὴ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δέν θά ἀκούσωμεν, ἀλλὰ τὰ οὐράνια καί θρα οὐδεὶς οὐδέποτε ἐμαθε πρὶν ἀπὸ αὐτῶν. Διότι ἔχει ἔλθει πρὸς ἡμᾶς κομίζων τόσον ὑψηλὰς ἀληθείας καί ἀρίστην πολιτείαν καί τέτοιαν φιλοσοφίαν, ποῦ μόνον αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀμιλεῖ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀνεξάντλητους θησαυροὺς τοῦ Πνεύματος, ἦταν φυσικὸν νά φέρῃ ὅταν νά ἦλθε πρὸ ὀλίγου ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς, μᾶλλον ὅμως οὔτε ἠμποροῦσε καθὼς ἦταν φυσικόν, ὅλους τοὺς ἐκεῖ νά γνωρίσῃ, πράγμα ποῦ καί προηγουμένως εἶπα.

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ μεγάλα καί ὑψηλὰ εἶναι λόγια πτωχοῦ καί ἀμαθοῦς ἀλιέως; Πές μου, εἶναι ἔστω λόγοι ἱκανοῦ ρήτορος, ἀκόμη δὲ λόγοι σοφιστοῦ ἢ φιλοσόφου; Εἶναι διδασκαλία κάθε ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐδιδάχθη καί ἐμορφώθη μὲ τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν καί σοφίαν; Ὅχι, μὲ κανένα τρόπον, διότι δέν εἶναι σύνθετος καί ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς νά φιλοσοφῆ τέτοια περὶ τῆς θείας καί ἀπειθοῦς ἐκείνης φύσεως, περὶ τῶν μετ' αὐτῆς πνευματικῶν δυνάμεων, περὶ ἀθανασίας καί αἰωνίου ζωῆς, περὶ τῆς φύσεως τῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι θηρικά καί κατόπιν θά εἶναι ἀθάνατα, περὶ κολάσεως, περὶ τοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον θά λάθῃ χάραν εἰς τὸ μέλλον, περὶ τῶν εὐδυνῶν, αἱ ὁποῖαι θά ἔλθουν, ἐξ αἰτίας τῶν λόγων, ἐξ αἰτίας τῶν πράξεων, ἐξ αἰτίας τῶν σκέψεων καί ἐπιθυμιῶν μας νά γνωρίζῃ τί εἶναι ἀνθρώπος, τί εἶναι κόσμος καί ποῖος εἶναι ὁ ἀληθινὸς ἀνθρώπος, ποῖος ὄφειναι, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι εἶναι, δέν εἶναι ὅμως, τί εἶναι κακία καί τί ἀρετή.

β' * Μερικά λοιπόν από αυτά έξήτασαν μόν οι Πλατωνικοί και οι Πυθαγόρειοι φιλόσοφοι—διότι τούς άλλους είναι τελείως περιττόν άκόμη και άπλώς να μνημονεύσωμεν, τόσον υπερβολικά καταγέλαστοι έγιναν όλοι εξ αίτίας αυτών— έπειν οι όμως, οι όποιοι μεταξύ αυτών έθουμάσθησαν περισσότερο από τούς άλλους και έπιμήθησαν ως οι κορυφαίοι έκεινης τής επιστήμης⁶⁴, αυτοί μάλιστα είναι περισσότερο από τούς άλλους καταγέλαστοι. Διότι αυτοί έγραψαν μόν μερικά Έργα, άφού τά συνέθεσαν χάριν τής πολιτείας και τών νόμων⁶⁵, έγελοιοποιήθησαν όμως εις όλα χειρότερα από παιδιά, διότι κατηγολώσαν όλην τους τήν ζωήν, με τό να νομοθετούν κοινώς εις όλους τάς γυναίκας, με τό να άναντρέπουν αυτά τά θεμέλια τής ανθρωπίνης ζωής, με τό να καταστρέφουν τήν σεμνότητα του γάμου και άλλα παρόμοια να γράφουν τό ίδιο καταγέλαστον⁶⁶. Όσον δέ άφορᾷ εις τάς πεποιθήσεις των περί ψυχής, δέν άφησαν λοιπόν τήν παροικικράν υπερβολήν έντροπής, τήν όποιαν να μη έπινοήσαν, βιάτι είπαν ότι αι ψυχαι τών ανθρωπών γίνονται

* Είς τάς δύο άπομένους παραγράφους ο Ιερών Πατήρ άπαιρεί μίαν άναφέρουσαν και πολύ διδακτικήν σύγκρισιν. Συγκρίνει τόν Ευαγγελιστήν Ιωάννην πρός τούς φιλόσοφους Πλάτωνα και Πυθαγόραν. Άπό τήν σύγκρισιν άποδεικνύεται, ότι ο λόγος του Ιωάννου είναι σαφές, σταθερός, άποκαλιπτικός, άφελιμος. Ο λόγος τών φιλοσόφων αντίθετος, δ' αυτό και άλλτοι άπεδέχθησαν αυτόν. Η ανθρωπότης τελειώς άπροσηγορον τόν Ιωάννην και άφελήθη.

64. Τής Φιλοσοφίας.

7. Ο Πλάτων ιδιαίτερος φοχολήθη με πᾶσι εις τά γεναστά Έργα του: «Πολιτεία» και «Νόμοι». Είς τό πρώτον περιγράφει τήν βέλτην πολιτείαν τον, εις τό δεύτερον άποδεικνύει τελειώς ως έσσοκάς δυνάμεις διά τήν καλήν άργάνουσαν αὐτήν τήν θρησκείαν και τούς Νόμους.

8. Ο Πλάτων εις τήν «Πολιτείαν» εἶδ. βον. Ο Ίλιος άρτόσταρ, ως άλλόχθ, έγκωμιάσθη αὐτάς τάς ριζοσπαστικάς αντίληψεις. Η οικογένεια, ως τήν διαμερξωσα τελειώς ο Χριστιανισμός, άποκαλει τήν βραβείαν τής Πολιτείας και τό άνωτικιστικόν παρεδδλλον διά τήν όμάλτην άνάπτυξιν τών μελών αὐτής.

μύχες, κοινούταια και θάμνοι και ότι ο Ίλιος ο Θεός είναι ψυχή και μερικά άλλα επίσης άξια έντροπής.

Και δέν είναι μόνον αυτό τό άξιον κατηγορίας, άλλα και ή μεγάλη εύκολία αυτών τών λόγων και ή αστάθειά τους. Διότι σάν σε όρημτικήν παλίρροια ή όποία τούς περιέφερε τότε από έδώ και τότε άπ' έκει, δέν παρέμειναν ποτέ σταθεροί εις τάς άπόψεις των, καθ' όσον όλα τά έλεγαν από τούς άγνωστούς και άλωθηρούς λογισμούς των. Άλλά δέν όμιλει έτσι αυτός έδώ ο άλλεύς, διότι όλα τά λέγει με άσφάλειαν και σταθερότητα και σάν να έστερωθή επί σταθεράς και άκλονήτου πέτρας δέν άμφιταλαντεύεται καθόλου. Διότι, έφ' όσον κατηγορήθη να εύρεθῆ εις αυτά τά άδύτα τής θείας σοφίας και να έχη μέσα του όμιλούντα τόν Δεσπότην τών όλων, δέν έπαυθεν από τίποτε τό ανθρώπινον, ένῶ εκείνοι, σάν τούς ανθρωπούς, οι όποιοι δέν άξιώθησαν ούτε εις τό όνειρόν τους να άνεβούν εις τά θεαδικά άνάκτορα, έπλανήθησαν πλάνην μεγάλην, άφού μάλιστα έξω εις τήν αγοράν με τούς άλλους ανθρωπούς έχαναν άδικαι τόν καιρόν τους, προσπαθόντες με τήν ιδικήν τους διάνοιαν να έννοήσουν τά άόρατα και περί τών άπορρήτων του Θεού να όμιλήσουν. Έτσι ήταν φυσικόν, σάν τούς τυφλούς και μεθυσμένους και εις ατήν τήν πλάνην να συγκρουσθούν μεταξύ τους και όχι μόνον μεταξύ τους, άλλα και με τούς ίδιους τούς άεταούς των, έφ' όσον διαρκώς μετέβαλλον γνώμας εις τά αυτά ζητήματα και σε πολλά σημεία.

Δέν συνέθεσαν όμως έτσι τά πράγματα με τόν Ιωάννην, διότι ο ίδιώτης αὐτός, ο άμαθής, ο όποίος κατηγορετο από τήν Βηθσαϊδά, ο υιός του Ζεθεδαίου—διότι, καίτοι οι Έλληνες περιγελούν υπερβολικά τήν προχύτητα τών ονομάτων, εν τούτοις έγω ές αίτίας αὐτοῦ δέν θα όμιλήσω περί αυτών με άλλωτέρας παρηρησίαν, διότι όσον τό βήθος των θα θεωρηται θάρθβαρον από αὐτούς και σπερόμενον τελείως τής ελληνικής μορφώσεως, τόσον λα-

μυρρότερα θά ἀναδειχθοῦν τὰ ἰδικά μας⁹· διότι ὅταν ὁ θάρβαρος ἐκείνος καὶ ἀμαθὴς λέγῃ τέτοιας ἀξίας πράγματα, τὰ ὅποια κανεὶς ἀπὸ τοῦ ἐπὶ γῆς ἀνθρώπου ἐγνώρισε ποτέ, ὅταν ὄχι μόνον λέγῃ, ἀλλὰ καὶ κείθει, κοίτοι καὶ τὸ πρῶτον ἐν συνείσκει μόνον, θά ἦταν μεγάλο τὸ θαῦμα, ἔσαν μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ ἄλλο ἐκτός ἀπὸ αὐτὸ παρέχῃ μεγαλυτέραν ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ λεγόμενα εἶναι θεόπνευστα, τὸ γεγονός, δηλαδὴ, ὅτι ὅλοι οἱ ἀκούοντες πιστεύουν διὰ παντός, ποῖος δὲν θά θαυμάσῃ τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς αὐτὸν θεῖαν δύναμιν; Καὶ εἶναι ἀσφαλῶς καὶ αὐτῇ, καθὼς εἶπα, μεγίστη ἀπόδειξις ὅτι τίποτε ἐξ ἰδίων δὲν νομοθετεῖ — αὐτὸς λοιπὸν ὁ θάρβαρος μὲ τὴν συγγραφὴν μὲν τοῦ Εὐαγγελίου κατέλαβεν ἑλὴν τὴν οἰκουμένην, μὲ τὴν σαματικὴν του δὲ παρουσίαν ἐκυριάρχησεν εἰς αὐτὴν τὴν καρδίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας¹⁰, ὅπου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐφιλοσόφουν ὅλοι οἱ Ἕλληνας φιλόσοφοι¹¹. Ἀπ' ἐκεῖ ἔκτοτε εἶναι φοβερός εἰς τοὺς βαίμονας, καθ' ὅσον λάμπει καὶ ἀκτινοβολεῖ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ διαλύει τὸ σκοτάδι τους καὶ καταστρέφει αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν τῶν δοκιμῶν¹². Μὲ τὴν ψυχὴν του δὲ ἀνεχώρησε πρὸς τὸν ἕωρον ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἀρμόζει εἰς αὐτὸν ποῦ ἐπραγματοποίησε τέτοια ἔργα.

Καὶ ἐσθῆσαν μὲν καὶ ἐξηφανίσθησαν ὅλα ὅσα ἐδιδά-

9. Ἡ κατὰ μεταμόρφωσιν ἢ καλλίτερα μεταστροφίαν τῆς φωνῆς ὀρθοπυθαγορικῆ θεωρίᾳ ἔστιν δευτὴ καὶ ἀπὸ τὸν Πλάτωνα. Ἡ θεωρία αὕτη ἐδήγησε πρῶτον εἰς ἑλλογιστὰ συμπεράσματα, τὰ ὅποια μὲ δικαιολογημένῃ περιφρόνησιν ἀπαρτίζετο ἐπὶ ὁ ἱερός Χριστοστόμος.

10. Εἰς τὴν Ἔσπερον τῆς Μ. Ἀσίας ἐγκατεστάθη ὁ Ἰωάννης μετὰ τὴν καταστrophὴν τῆς Ἱερουσαλῆμ. Ἐκεῖ μετὰ τὸ εὖ συνέταξε καὶ τὸ Εὐαγγέλιόν του.

11. Ἡ Ἔσπερος ἦταν σπουδαῖον κέντρον φιλοσοφικῆς κινήσεως κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

12. Τὴν εἰδηλοκρίτην.

χῆσαν ἀπὸ τοῦς Ἕλληνας φιλοσόφους, ἐνθ' αὐτὰ ποῦ ἀπακαλύφθησαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, γίνονται καθ' ἑκάστην λαμπρότερα¹³. Ἀφ' οὗτο ἐνεφανίσθησαν καὶ ἐδιδάξαν καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ὀπίλοιποι ἄλλοις, ἐσίγησαν τὰ ὅποια τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Πυθαγόρα διδαχθέντα — καίτοι ἐφαίνοντο προηγουμένως νὰ ὑπερέχουν καὶ κυριαρχοῦν — ἐκείνους δὲ οὔτε ἐξ ὀνόματος γνωρίζουν οἱ πολλοί. Καὶ τοῦτο, παρ' ὅλον ποῦ ὁ Πλάτων, καθὼς λέγουν, προσεκλήθη καὶ ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν καὶ μὲ ἡγεμόνας καὶ συνειργάσθη μαζὶ τοὺς καὶ μαθητὰς εἶχε πολλοὺς καὶ εἰς τὴν Σικελίαν ἐπαξίδευσε, ὁ δὲ Πυθαγόρας, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα¹⁴, ἐφευρε καὶ ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν μύρια εἰδη μαγειείας. Διότι ἡ συνομιλία μὲ θόδια — καὶ αὐτὸ λέγουν ὅτι ἔκαμε ἐκείνος — τίποτε ἄλλο δὲν ἦταν παρὰ πρῶξις μαγειείας. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερόν μάλιστα ἐξ αὐτοῦ, καθ' ὅσον ἐκείνος, ὁ ὁποῖος συνομιλοῦσε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μὲ ἄλογα ζῶα, τὸ ἀνθρώπινον γένος σὲ τίποτε δὲν ὠφέλησε, μάλιστα δὲ καὶ μεγάλως ἐβλάπη. Παρ' ὅλον δὲ ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύσις ἦταν περισσύτερον κατὰλληλος διὰ τὸν φιλοσοφικὸν λόγον, ἐν τούτοις ἐκείνος, καθὼς λέγουν, συνομιλοῦσε μὲ αἰετοὺς καὶ θόδια, γοητεύων αὐτὰ.

13. Ὁ ἱερός Χριστοστόμος ἐν ἀπορίᾳ τὴν ἀρχαίων φιλοσόφων καὶ δὲν ἀρτίζει τὴν ἔξιν τῆς ἀπορίᾳ τὸ εἰδηλοκρίτην πνεῦμα τὸν ἀρχαίων καὶ τῆς παραδόξου, εἰς τὰ ὅποια, πρῶτον, τὸτο κατήνησεν. Ὅτι, πρῶτον, τὸν ἐννοεῖται εἶναι ἡ ἅγια χριστιανικὴ ζωὴ, ὁ ἀνώτερος φηκὴς χριστιανικὸς βίος, ὁποῦ τοῦ βίουτο ἀγωνίζεται καὶ μάχεται ἀπορίᾳ πρὸς τὸν ἐννοεῖται πρὸς τὴν ἡμετέραν φιλοσοφίαν, τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Ὁ βίος ἑλλογιστῶν καὶ κλασικῆν μέρων εἶχε καὶ πλοσίαν χρῆσιν ἀρχαίων συγγραφεῶν ἔκαμε.

14. Ἡ κατὰ Ἰταλία, εἰς τὴν ὅποιαν ἐγκατεστάθη ὁ Πυθαγόρας καὶ ἔβροσε τὸν αἰετοῦν του.

"Ετσι ούτε την άλλον φύσιν έκαμε λογικήν—ούτε άλλωστε είναι δυνατόν τούτο σέ άνθρωπον—άλλα μέ μαγικές πράξεις εξασπατούσε τούς άνοήτους και άφοϋ παρέλειψε νά διδάξη εις τούς ανθρώπους κάτι από τά άφέλιμα, έδίδασκεν ότι ήταν τό ίδιο πράγμα νά φύγη και νεις κουκιά και τάς κεφαλάς τών προγόνων και έπειθε τούς παρακολουθούντας αυτόν, ότι ή ψυχή του διδασκάλου έγίνετο άλλωτε μέν θάμνος, άλλωτε κήρη και άλλωτε ψάρι. "Αραγε δικαίως και ελόγως θέν έχάθησαν όλα εκείνα και εξηφανίσθησαν τελείως; Ελόγως και αιμφώνως προς την λογικήν. "Αλλά θέν είχαν την ίδιον τύχην τά δόγματα του ίδιούτου και άγραμμάτου πρώτου, αλλά Σύριοι, Αιγύπτιοι, Ίνδοι, Πέρσαι και Αιθίοπες και αναρίθμητα άλλα έθνη, άφοϋ μετέφρασαν εις την ίδικην τους δικαστον γλώσσαν τά όπ' αυτού εισαχθέντα δάγματα, έμαθαν νά φιλοσοφούν άνθρωποι θάρροροι¹⁵.

γ'. Δέν ειχα άδικο, όταν έλεγα λοιπόν, ότι εις αυτόν έγινε θέατρον όλη ή οικουμένη. Και τούτο, διότι θέν ματαιοποιούσε, ασχολούμενος μέ τάς φύσεις τών άλλών—πράγμα, τό όποιον είναι περιττή φιλοτιμία και έσχάτη άνοησία—και παραμελών τούς όμοφύλους του. "Αλλά καθαρός και ελεύθερος μαζί μέ τά άλλα και από αυτό τό πάθος, ένα μόνον πράγμα έσπούδασεν έπιμελώς, μέ ποίον τρόπον θά ήμπορούσε όλόκληρη ή οικουμένη νά μάθη κάτι από τά άφέλιμα και ίκανά νά την άνεβάσουν από την γήν εις τόν ούρανόν. Δι' αυτό και θέν έκρυψε την διδασκαλίαν του μέσα εις τό σκοτάδι και τό μυστήριον, όπως έκαναν εκείνοι, οι όποιοι την άσάφειαν εις τόν λόγον προέβαλλον σάν κάποιο παραπέτασμα εις τά έν-

15. Ένωστ την μεγάλην εξηρηματικήν δύναμιν των άληθειών του Χριστιανισμού.

τός εδρισκόμενα κακά. Τά δόγματα του Ίωάννου είναι φανερώτερα και από τάς ακτίνας του ήλιου, δι' αυτό και έηπλώθησαν εις όλους τούς άνά την οικουμένην ανθρώπους. Διότι θέν διάτασσε τούς προσερχόμενους νά σιωπούν επί πέντε έτη, όπως εκείνος¹⁶, ούτε έδίδασκε νά παρακολουθούν όπως οι άναίσθητοι λίθοι, ούτε έμυθολογούσεν ότι όλη ή πραγματικότητα καθορίζεται από τούς αριθμούς¹⁷ αλλά άφοϋ άπέριμψεν όλην αυτήν την σατανικήν άψίδιον και ύβριν, ώμήλησε μέ τώση σαφήνεια και καθαρότητα, ώστε όχι μόνον εις τούς άνθρώπους και συνειτούς, αλλά και εις τάς γυναίκας και εις τούς νέους νά είναι όλα τά λεγόμενα σαφή και φανερά. Διότι έπίστευσεν άκραδάντως ότι τά δόγματα αυτά είναι άληθή και ότι συνεπώς θά άποθούν χρήσιμα εις όλους εκείνους, οι όποιοι θά τά άκούσουν και έσχηθούν και έπιθεσθαιώνει τούτο όλος ό μετά τούτα χρόνος. Και πράγματι ή ακρόσασις τών θείων λόγων του Ίωάννου προσέδωκε κατ' άρχήν κοντά του όλην την οικουμένην, έπειτα θέ και άπήλασε την ζωήν μας από κάθε άλλόκοτον τραγωδίαν. Δι' αυτό ακριβώς και ήμεεις οι άκούσαντες αυτά θά προτιμούσαμε νά άπομακρύνωμεν την ψυχήν μας μάλλον από τά διδάγματα αυτά των φιλοσόφων, παρά από τά όπό του Ίωάννου παραδοθέντα εις ήμας θεία διδάγματα.

16. "Ο γινόμενος δακτύ εις την σελήν του Πυθαγόρου, έπρεπε νά τερη επί πέντε έτη την περίφημον "επιθαλάσσειν ζωήν", ήτοι νά δάχεται, κρηφαιώς, την διδασκαλίαν των άντα έρωσθέντων ή σφύτρηστων, πρώτου θεομηρηή, Αριστοτέλου μέλος ή τού έπιτομής νά "έβη αυτόν. "Τούτο είναι: εδθ ή σελήνη, θει εις τόν Ίωάννου είναι ελα φανερά, σαφή και ελεύθερα.

17. Κατά τόν Πυθαγόρα ή άρχή των έντων είναι οι αριθμοί. τών όσων οι αριθμοί είναι συγγράμματα και ή εστία, δηλαδή, ή εστία των έντων. "Η θήσις του αριθμού εις κοινήν άρχήν άδήτησαν εις παράρτους θεωρίας και άποτελει, κατά τόν Αριστότελον, ύβριν, διότι δι' αυτής ηπαυκασιόεται ή μελέτη άρχ, τού κόσμου, ή θεία.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐδῶ λοιπόν· καὶ ἐξ ἄλλων τῶν ἄλλων γίνεται φανερόν ὅτι τὰ ὑψηλά τοῦ Ἰωάννου δόγματα δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου θεῖα καὶ οὐράνια διδύγματα, τὰ ὁποῖα διὰ μέσου τῆς θείας αὐτῆς ψυχῆς παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς. Κατὰ συνέπειαν, δὲν θὰ ἴδωμεν ἐδῶ πομπώδεις φράσεις καὶ λέξεις, οὔτε πάλιν κομμίαν ἐξαιρετικὴν κομψότητα εἰς τὸν λόγον καὶ ὑπερβολικὰ ἐπιτηδευμένην σύνθεσιν προτάσεων καὶ λέξεων, περιττὴν ἄλλωστε καὶ ἀνωφελῆ, διότι αὐτὰ εἶναι ξένα ἀπὸ κάθε γνησίαν καὶ ἀληθῆ φιλοσοφίαν. Ἐδῶ θὰ ἴδωμεν θεῖαν καὶ ἀκαταμάχητον ἰσχύϊν, βύναμιν ἀκαταγώνιστον ὀρθῶν βουγμάτων, ἀφροδίαν ἀγαθῶν. Διότι τὸ ἀφορίτως περίτεχον καὶ ἡ ὑπερβολικὴ σχολαστικότης κατὰ τὴν ἐκθεσὶν τῆς διδασκαλίας, εἶναι τὸσον περιττὴ καὶ ἀξία σοφιστῶν μόνον, μᾶλλον δὲ οὔτε σοφιστῶν, ἀλλ' ἀνοήτων νεαρῶν κατ' ἐξοχὴν ἀσχολία, ὡστε καὶ αὐτὸς ὁ ἀνεγνωρισμένος μεταξὺ αὐτῶν φιλόσοφος νὰ παρουσιάσῃ τὸν διδάσκαλόν του, ὁ ὁποῖος περιφρονοῦσεν ὑπερβολικὰ αὐτὴν τὴν τέχνην, νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς δικαστὰς του, ὅτι θὰ ἀκούσων ἀπὸ αὐτὸν ἀπαλογίαν ἀπλήν καὶ ἀσχεδιαστον καὶ ὄχι στολισμένην μὲ κομμοὺς λόγους καὶ κοσμημένην μὲ ὠραίας λέξεις καὶ φράσεις· «διότι οὔτε πρέπει τώρα, λέγει, ὡ ἄνδρες, εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, νὰ ἐμφανίζομαι ἐνώπιόν σας, ὡς νεαρὸς ποῦ προετοιμάζει τοὺς λόγους του, διὰ νὰ ἐντυπωσιάσῃ»¹⁸.

Κύτταξε λοιπόν τί εἰρωνείαι! Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παρουσάσκει τὸν διδάσκαλόν του νὰ ἀποφεύγῃ αὐτὸ, ὡς

18. Τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀπαυθύνει ὁ Σπυρίδης, σύμφωνα μὲ τὴν Ἀπαλογίαν τοῦ μαθητοῦ τοῦ Πλάτωνος, πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δικαστὰς, κατὰ τὴν γνωστὴν ἐκείνην ἱστορικὴν βίβλην τοῦ βίου 399 π.Χ., κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀπεβλήθη εἰς τὴν διὰ κοινῆς θέατον ἡ μεγάλης ἐκείνης φιλόσοφος τῆς ἀσχολίας; (Ἀπολ. I. C. 4).

ἔργον ἀπρεπὲς καὶ ἀνάξιον διὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ κατὰλληλον μόνον διὰ φιλοσόφους νεαρῶν, ἐκεῖνος μάλιστα περισσότερο ἀπ' ἄλλους ἐπεδόθη ἰδιαιτέρως εἰς αὐτὸ. Ἔτσι παντοῦ ἦσαν λόγοι φιλοδόξου ἐπιβέβωτος μόνον. Καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα τίποτε δὲν ὑπάρχει νὰ θαυμάσῃ κανεὶς, παρὰ τοῦτο μόνον. Καὶ ὅπως θὰ ἀηδίασης, ὅταν ἀντεκρίσῃς τοὺς ἐξαιρετικὰ περιποιημένους τάφους γεμάτους ἀπὸ χαλασμένα ὄσα, αἵματα καὶ θρωμιά, τοιοτοτρόπως καὶ τὰ διδύγματα τοῦ φιλοσόφου· ἂν τὰ ἀπογυμνώσῃς ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ὁμορφίαν καὶ ἰδέῃς ἐπίσης ὅτι εἶναι γεμάτα ἀπὸ πολλὴν ἀκαθαρσίαν καὶ μάλιστα ὅταν περὶ ψυχῆς φιλοσοφῇ καὶ ὑπερβολικὰ τιμᾷ αὐτὴν καὶ θαλασφημῇ. Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς φρονεῖ νὰ ἐπιτυχάνῃ ἡ παγὶς τοῦ διαβόλου, νὰ μὴ τηρῆται πρῶθεν ἡ συμμετρία, ἀλλὰ μὲ τὰς ἐκατέρωθεν ὑπερβολὰς νὰ ὀδηγῇ εἰς θλασφημίαν τοὺς συλλομβανόμενους ἀπὸ αὐτὴν. Διότι ἄλλοτε μὲν ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἄλλοτε δὲ, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν ἐξέψωσεν ὑπερβολικὰ καὶ κατὰ τρόπον ἀσεβῆ, τὴν καθυθρρίζει μὲ ἄλλην πάλιν ὑπερβολὴν, μὲ τὸ νὰ τὴν εἰσάγῃ σὲ χοίρους καὶ θύους καὶ εἰς τὰ ἀκόμῃ ἀηδέστερα ἀπὸ αὐτὰ ζῶα.

Ἄλλ' ἀρκετὰ ἐλέγχθησαν δι' αὐτὰ. Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὰ ἐλέγχθησαν πέρα τοῦ κανονικοῦ, διότι, ἂν ἐπρόκειτο, το κατὶ χρῆσιμον νὰ πάρωμεν ἀπὸ αὐτὰ, ἐπεδόλλετο καὶ περισσότερο νὰ ἐπιμεινωμεν, ἂν ὅμως ἔπρεπε νὰ ἀχοληθῶμεν μὲ αὐτὰ τὸσον μόνον, ὅσον ἐχρειάζετο νὰ διακρίνωμεν τὴν ἐνερσιάν καὶ τὴν γελιοσύνην τους, τότε καὶ αὐτὰ ἐλέγχθησαν πέρα τοῦ πρέποντος. Δι' αὐτὸ, ἀφοῦ ἀφησώσωμεν τοὺς μύθους ἐκεῖνων, ὡς ἀσχοληθῶμεν μὲ τὰ ἰδικὰ μας δόγματα, τὰ ὁποῖα ἀπεκαλύφθησαν εἰς ἡμᾶς ἀνωθεν διὰ τῆς γλώσσης τοῦ ἀλιέως τούτου καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἀνθρώπινον. Ἐμπρὸς λοιπόν, ὡς φέραμεν ἐνώπιόν μας αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ αὐτὸ,

τό όποϊον έξ άρχης παρεκαλέσαμεν, αυτό άς ύπειθυμίσωμεν και πάλιν, να προσέχωμεν δηλοδή με κάθε άκριβειαν τά λεγόμενα.

Τι λοιπόν εϋθύς έξ άρχης μάς λέγει ο Εϋαγγελιστής 'Ιωάννης: «Έν άρχή ην ο Λόγος και ο Λόγος ην προς τον Θεόν». Είδες με τί παρησίαν άμιλεί και τί έξουσίαν έχουν οι λόγοι του; Είδες πώς χωρίς καθόλου να άμφιβάλλη, ούτε να συμπεραίνει, άμιλεί και έκθέτει τά πάντα σαφώς και αυθεντικώς; Αυτό άκριθώς είναι γνώρισμα πραγματικού διδασκάλου, να μη άμφιτολαντεύεται και περιστρέφεται άκόπως σε όσα τυχόν διδάσκει. Διότι, εάν εκείνος, ο όποιος θα πρέπει να διδάξη και καθοδηγήσει τους άλλους, χρειασθή την βοήθειαν άλλου, Ικαίου να τον στηρίξη με ασφάλειαν, τότε θα πρέπει, άν είναι δίκαιος, να μη επιδιώκη να κατέχη την θέσιν των διδασκάλων, αλλά την θέσιν των μαθητών. "Αν δε κάποιος έρωτηση: «Διατί όμως, αφού άφησε τό πρώτον αίτιον, μάς άμίλησεν άμέσως περί του δευτέρου αίτιου;» Κατ' άρχάς θα πούσωμεν να λέγωμεν τό πρώτον και τό δεύτερον, διότι τό Θεϊον είναι ανώτερον από κάθε άριθμόν και χρονικήν άκολουσίαν. Δι' αυτό άκριθώς και αυτά μόν τά έγκατελείψωμεν, όμολογοϋμεν δε Πατέρα άναρχον και άγέννητον και Υϊόν εκ Πατρός γεγεννημένον¹⁹.

19. Βασική δογματική διδασκαλία της 'Μακρότητας μας, περιλαμβανόμενη ει: τό Σύμβολον της πίστεως, τό όποϊον πιστά και σθεαστά άκολουθεί ο Ιερός Πατήρ. Είναι κατ' ούσειν τό βίβλα του έπισημότατου.

δ'.* Ναί, λέγει. Διατί όμως, αφού άφησε τον Πατέρα, μάς άμιλεί περί του Υϊού; Διότι ο μόν Πατήρ ηταν εις άλλους γνωστός, άν και όχι ως Πατήρ, άλλ' ως Θεός, ο θε Μονογενής Υϊός του Θεού ηταν άγνωστός. Δι' αυτό δικαιολογημένα έσπευσεν άμέσως από αυτό τό προόμιον να έκθέσει εις τους μη γνωρίζοντας Αύτον την περί Αύτου γνώσιν. "Αλλωστε, ούτε τον Πατέρα άπεισιώπησεν εις τους περί αυτών λόγους. Και παρατήρησε την σύνοιαν την πνευματικήν. Γνωρίζει, ότι οι άνθρωποι υπεράνω όλων τοποθετούν τό προσϋότερον και αυτό μάλιστα όλως ιδιαίτερας σέβονται και τιμούν, δηλαδή τον Θεόν. Δι' αυτό άρχίζει από έβδ και έν συνεχεία άποκαλύπτει ότι είναι Θεός²⁰ και όχι όπως ο Πλάτων, ο όποιος τον μόν ένα ονομάζει νοϋν, τον δε άλλον ψυχην²¹. Διότι αυτά είναι έξανα προς την θεϊαν και άφθορον φύσιν.

Όστε πάλιν έχει τίποτε τό κοινόν προς ήμάς, άλλ' έχει άναχωρήσει και δέν έπικοινωνεί προς την κρίσιν, δέν έπικοινωνεί ως προς την ούσίαν λέγω, όχι όμως και ως προς την ύπερ αυτής Πρόνοιαν και 'Αγάπην. Δι' αυτό άκριθώς και τον άνόμισσε Λόγον. 'Επειδή επρόκειτο να διδάσκη ότι αυτός ο Λόγος είναι Μονογενής Υϊός του Θεού, διά να μη έκλάβη κανείς την γέννησιν παθητήν.

* Ο Εϋαγγελιστής 'Ιωάννης άρχίζει τό Βαπτιστήριον του από τον Υϊόν και όχι από τον Πατέρα, διότι ο Υϊός ηταν άγνωστός. Τον Υϊόν του Θεού ονομάζει «Λόγον», πού τον, δια να δείξη, ότι έγεννήθη από τον Πατέρα εκ πατρός και θεϊταρον, διότι άπεκάλωσεν εις ήμάς δια φωνήαν από τον Πατέρα. 'Απολόγητος άποκαλεί τον Υϊόν και «Ζωήν» και «Φώς», διότι μάς άπεκάλωψε την άληθήν γνωση και την αιώνιον ζωήν. Η φράσις «έν άρχή ην» φησιόσιν την αίτιον ύπαρξιν του Λόγου.

20. Ότι είναι Θεός μάς άποκαλύπτει εις την συνέχεια του λόγου και Θεός ην ο Λόγος.

21. Την ψυχή του κόσμου η Πλατωνική φιλοσοφία εδίδεχεται ως μόνον να έν μεταξυ Θεού και της κρίσεως. 'Επομένως είναι έν κατώτερον του Θεού και όχι προσωπικόν, δι' αυτό και δέν ητανεί να ταυτοδη με τον Λόγον του Εϋαγγελιστού 'Ιωάννου, ο όποιος είναι άσπαρξί προσωπικόν και «καύτητος» προς τον Πατέρα.

ἐπρόλαθε μὲ τὴν προσηγορίαν τοῦ Λόγου καὶ ἐδήλωσε καὶ τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ὅτι ἐγεννήθη ἀπαθῶς καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἀπεμάκρυνε κάθε πονηρὰν ὑπόψιν. Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπα, ὅτι οὔτε τὸν Πατέρα ἀπεισιώπησεν εἰς τοὺς λόγους τοὺς εἰς τὸν Υἱὸν ἀναφερομένους: "Ἄν ἡμῶς δὲν ἀρκοῦν αὐτὰ τὰ παραδείγματα, διὰ νὰ παραστήσῃ τὸ πᾶν, δὲν πρέπει νὰ ἀπορήσῃ, διότι περὶ Θεοῦ εἶναι ὁ λόγος μας, τὸν ὅποιον οὔτε νὰ ἐκφράσωμεν, οὔτε νὰ ἐννοήσωμεν κατ' ἀξίαν εἶναι δυνατὸν.

Δι' αὐτὸ ἀλλοίωστε καὶ ὁ Ἰωάννης πουθενά μὲν δὲν ὀνομάζει τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ —διότι οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ εἰπώμεν τί ἀκριθῶς εἶναι εἰς τὴν οὐσίαν ὁ Θεός— παντοῦ δὲ μᾶς φανερώνει Αὐτὸν ἀπὸ τὰς ἐνεργείας²² Του. Ὁ δὲ Λόγος θὰ ἰδῆ κανεὶς ὀλίγον ἀργότερα νὰ ὀνομάζεται καὶ φῶς καὶ τὸ φῶς πάλιν νὰ λέγεται ζωὴ. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἔδωκεν αὐτὸ τὸ ὄνομα δι' αὐτὸν τὸν λόγον, δεῦτερον δὲ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐξαγγέλλῃ εἰς ἡμᾶς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Ἰησῆτα²³: «διότι πάντα ὅσα ἤκουσα, λέγει, παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐφανέρωσα εἰς ἐσάς»²³. Ὄνομάζει δὲ Αὐτὸν καὶ ζωὴν καὶ φῶς, διότι μᾶς ἐχάρισε τὸ ἀπὸ τῆς γνώσεως φῶς καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ζωὴν. Καὶ δὲν ἀρκεῖ εἶναι ὄνομα, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ πλήρως τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Θεόν, οὔτε δύο καὶ τρία, οὔτε περισσότερα, ἀλλ' εἶναι καλὸν καὶ πολὺ ἀφ' ἑλπίου νὰ κατορθώσωμεν, ἔστω καὶ ἐμμετρὰ μὲ τὴν θεοφειαν πολλῶν ὀνομάτων, νὰ ἐννοήσωμεν τὰ προσόντα Αὐτοῦ. Καὶ δὲν τὸν ὀνόμασεν ἀπλῶς

22. Ὁ τερτὸς Κριτοστόμος διακρίνει σαφῶς μεταξὺ οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ. Ἡ οὐσία εἶναι ἀπρόσθετος διὰ τὸν ἀνθρώπον. Τὸ ἀντίθετον, κλήρη καὶ τελείαν, δηλαδὴ, γινώσκον περὶ τοῦ Θεοῦ, ἐλέγχοντες, οἱ ἡμετέροι νὰ διακρίνῃ ὁ ἀνθρώπος, οἱ αἰρετικοὶ Ἄνομοιοι.

23. Ἰωάν. 13, 16.

Λόγον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν προσθήκην τοῦ ἄρθρου καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὸν ἐξεχώρισε μαζὶ μὲ αὐτὴν ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα. Βλέπεις ὅτι δὲν εἶχα ἀδικον, ὅταν εἶπα, ὅτι αὐτὸς ἐδῶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὁμιλεῖ πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν οὐρανῶν;

Κύτταζε, λοιπὸν, ποῦ ἀνέβασε τὴν ψυχὴν καὶ ἀνόψωσε τὴν σκέψιν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι παρακολουθοῦν, εὐθὺς ἀπὸ αὐτὸ τὸ προοίμιον, διότι, ἀφοῦ τὴν ἐτοποθέτησεν ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ πρῶτα, ὑπεράνω τῆς γῆς, τῆς θαλάσσης, τοῦ οὐρανοῦ, τὴν καθοδηγεῖ ὑπεράνω τῶν ἀγγέλων καὶ ὑπεράνω τῶν Χερουθὶμ καὶ τῶν Σεραφὶμ καὶ ἐπάνω ἀπὸ τοὺς θρόνους καὶ τὰς ἀρχάς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ τὴν παραινεῖ νὰ ὀδοιπορῇ πέραν ἀπὸ κάθε δημιουργίαν. Τί λοιπὸν; Ἄραγε, ἀφοῦ μᾶς ἀνεθίβασε τόσο ὑψηλὰ, ἐδῶ λοιπὸν ἠδυνήθη νὰ μᾶς τοποθετήσῃ; Ὅχι θέθεται, ἀλλὰ συμβαίνει, ὅτι καὶ μὲ ἐκείνον, ὁ ὁποῖος αὐτὸν ποῦ στέκεται εἰς τὴν ἀερογυαλίαν καὶ παρακολουθεῖ πόλεις καὶ ἀκτὰς καὶ λιμένας, ὅταν τὸν δὴνηγῆσιν εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, τὸν ἀπεμάκρυνε μὲν ἀπὸ τὰ προηγουμένα, δὲν κατηύθυνεν ἕως τὸ θλίμμα του πρὸς κάποιο συγκεκριμένον σημεῖον, ἀλλὰ τὸν δὴνηγῆσεν εἰς ἀπέραντον θέαν, ἔτσι καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, ἀφοῦ μᾶς ἀνώψωσεν ὑπεράνω πάσης δημιουργίας καὶ ἀφοῦ μᾶς ἐξαπέστειλεν εἰς τοὺς πέραν αὐτῆς ἀπέραντους αἰῶνας, ἀφήνει μετέωρον τὸ θλίμμα, χωρὶς νὰ ὑποδεικνῇ κάποιο τέλος πρὸς τὰ ἄνω, διὰ νὰ φθάσῃ καὶ κρατηθῇ εἰς αὐτὸ, ἐπειδὴ ἀπλούστατα δὲν ὑπάρχει. Διότι, ἀφοῦ ὁ λόγος ἀνωψώθη εἰς ἀρχὴν, ποῖαν ἀρχὴν ζητεῖ. Ἐπειτα, εὐρίσκων τὸ «ἦν», τὸ ὅποιον προφθάνει πάντοτε τὴν διάνοισιν αὐτοῦ, δὲν ἔχει ποῦ νὰ στερεώσῃ τὸν λογισμὸν. Ἀλλὰ παρατηρῶν ἐπιμόνος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ καταλήξῃ πουθενά, ἐπιστρέφει ἀποκαταμμένος πάλιν πρὸς τὰ κάτω. Τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν» λοιπὸν δὲν σημαίνει τί:

ποτα άλλο, παρά είναι δηλωτικὸν τῆς αἰωνίου ὑπάρξεως καὶ ἀπειρου ὑπάρξεως.

Εἶδες ἀληθινὴν φιλοσοφίαν καὶ δόγματα θεῖα; ὅχι ἕπας ἐκεῖνα τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι θέτουν χρόνους καὶ λέγουν ὅτι εἶναι Θεοί, ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτοῦ ἀρχαιότεροι, ἄλλοι δὲ νεώτεροι; Δὲν ὑπάρχει τίποτε τέτοιο σὲ μᾶς, διότι, ὅν ὑπάρχει Θεός —ὅπως φυσικὰ καὶ ὑπάρχει— τίποτε δὲν ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ Αὐτόν, ἐάν εἶναι Δημιουργὸς ἄλλων, πρῶτος εἶναι Αὐτός, ἐάν εἶναι Δεσπότης καὶ Κύριος ὅλων ἀνεξαρτέτως, ὅλα ὑπάρχουν μετὰ ἀπὸ Αὐτόν καὶ δημιουργήματα καὶ αἰῶνες. Ἦθελα νὰ ἀποδοθῶ καὶ σὲ ἄλλους ἀγῶνας, ἀλλ' ἵσως ἐκουράσθῃ ἡ σκέψις σας. Δι' αὐτό, ἀφοῦ συνεθώλευσα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια οὐκ εἶναι χρήσιμα πρὸς κατανόησιν καὶ αὐτῶν πῶς ἐλέγχθησαν καὶ αὐτῶν, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ λεχθῶν, θὰ σταματήσω πάλιν. Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτά; Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ ἐζαίσθησαν ἀπὸ τὸ μῆκος τῶν λεχθέντων. Αὐτὸ δὲ γίνεται, ὅταν ἡ ψυχὴ θαρύνεται μὲ πολλὰς θιστικὰς φροντίδας.

Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ βλέμμα, ὅταν μὲν εἶναι καθαρόν καὶ διαυγές, εἶναι καὶ δευτερικῶς καὶ δὲν ἀποκρίνεται εὐκόλα καὶ ὅταν παρατηρῇ μὲ προσοχὴν ἀκόμη καὶ τὰ λεπτὰ ἀντικείμενα, ὅταν ὁμως χυθῇ κάποιον παχύρρευστο ὑγρὸ ἀπὸ τὴν κεφαλὴν εἰς αὐτό, ἡ σκωθῇ ἀπὸ κάτω πυκνὸς καπνὸς καὶ σχηματισθῇ κατ' αὐτόν τὸν τρόπον ἔμπρὸς ἀπὸ τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ κάποιον πυκνὸ σύννεφο, τότε αὐτὸ δὲν ἀφήνει τίποτε νὰ διακρίνῃ καθαρά, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ πῶς ὀγκώδη ὕλικά ἀντικείμενα ἔσσι κατὰ φυσικὴν συνέθειαν γίνεται καὶ μὲ τὴν ψυχὴν. Διότι, ὅταν μὲν εἶναι καθαρά καὶ δὲν τὴν ἐνοχλῇ κανένα πάθος, παρακολουθεῖ συνεχῶς μὲ ἀμείωτον τὴν προσοχὴν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ παρακολουθήσῃ, ὅταν ὁμως σκοτισθῇ ἀπὸ τὰ πολλὰ πάθη καὶ χάσῃ τὴν ἀρε-

τὴν τῆς, τότε δὲν ἔμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ εὐκόλα τίποτε ἀπὸ τὰ ὑψηλά, ἀλλ' ἀποκρίνεται γρήγορα καὶ καταπίπτει. Καὶ ὅταν ἐκπέσῃ σὲ νοθρότητα καὶ καταστῇ ἔτσι πνευματικὰ κοιμισμένη καὶ δυσκίνητη, τότε παραμερίζει τὰ πραγματικὰ τῆς συμφέροντα, τὰ ὅποια εἶναι ὅσα τὴν ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ζωὴν καὶ δὲν τὰ ἀποδέχεται μὲ μεγάλῃν προθυμίαν.

ε'.* Πράγματι, τὸ ὅποιον ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ πάθετε καὶ εἰς —δὲν θὰ παύσω πάντοτε νὰ συμβουλεύω αὐτὰ —ἐνωσάσθε τὴν θέλησίν σας, διὰ νὰ μὴ ἀκούσετε αὐτὰ, τὰ ὅποια ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Παῦλον οἱ πιστοὶ ἐκ τῶν Ἑβραίων, διότι καὶ εἰς ἐκεῖνους εἶπεν ὅτι ὁ λόγος ἐγινε πολὺς καὶ δυσερμηνεύτος, ὅχι ἐπειθῆ εἶναι ἐκ φύσεως τέτοιος, ἀλλ' ἐπειθῆ, λέγει, εἰς «ἐγίνετε νοθροὶ εἰς τὰς ἀκοὰς»⁶. Διότι ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος εἰς τὴν θέλησιν φαίνεται ὅτι ἐκ φύσεως ἐνοχλεῖται τὸσον ἀπὸ τὴν θραχυλογίαν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν μακρηγορίαν καὶ θεωρεῖ δυσνόητα ἀκόμη καὶ τὰ σαφῆ καὶ εὐκόλα. Ἄλλ' ὅς μὴ ὑπάρχει ἐδῶ κανένας τέτοιος. Ἄλλ' ὁ καθένας, ἀφοῦ ἀπομακρύνῃ κάθε θιστικὴν φροντίδα, ὅς παρακολουθῇ μὲ ἀνεῖσιν αὐτὰς τὰς ἀληθείας. Διότι, ὅταν κατέχῃ τὸν ἀκρατὴν ἐπιθυμίαν ὕλικῶν πραγμάτων, δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὸν καταλάβῃ ἐπίσης καὶ ἐπιθυμίαν ἀκρόασιος —ἐπειθῆ οὕτε ἐπαρκεῖ ἡ ψυχὴ, καθὼς τυχαίνει νὰ εἶναι μία, διὰ πολλὰς ἐπιθυμίας— ἀλλ' ἡ μία ἐπιθυμία καταστρέφεται ἀπὸ τὴν ἄλλην καὶ ἔτσι διαιρουμένη ἢ πρώτη γίνεται πῶς ἀδύνατη καὶ

* Τὸ θέμα τῆς παρούσης προγράφοις εἶναι ἡθεῖον. Ἡ ἱερὴ ἱστορία συνεχῶς παρακολουθεῖται ἀπὸ θεοῦ λόγῳ, καταπολεμῆται τὸν πῶς καὶ ἀπὸ τῶν πνευματικῶν.

21 Ἐβρ. 5, 11.

ασθενής, όπως τελικώς επικρατεί ή άλλη, η οποία και έθεσπανιζέ το πᾶν εἰς τὸν ἑαυτὸν της.

Αὐτὸ οὐνήθως συμβαίνει καὶ μὲ τὰ παιδιὰ. Διότι, ὅταν κάποιος ἔχη μόνον ἓνα παιδί, ἀγαπᾷ ὑπερβολικὰ τὸ ἓνα αὐτό, ὅταν ὅμως γίνῃ πατέρα πολλῶν παιδιῶν καὶ ἡ διάθεσις του δι' αὐτὰ, ἐφ' ὅσον διηρέθη καὶ διαιμευρέθη καὶ εἰς τὰ δύο, γίνεται πρὸ ἀσθενής. Ἐν μάλιστα αὐτὸ συμβαίνει ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχει φυσικὴ κλίσις καὶ δυνάμεις καὶ τὰ ἀγαπώμενα εἶναι αὐγγενή, τί θά ἦτο δυνατὸν νὰ εἰπωμεν διὰ τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ μάλιστα, ὅταν οἱ ἔρωτες αὐτοὶ εἶναι ἀντίθετοι μεταξύ τους; Διότι ὁ ἔρωσις τῶν ὕλικῶν πραγμάτων εἶναι ἀντίθετος τοῦ ἔρωτος αὐτῆς τῆς ἀκρόασις. Διότι εἰσερχόμενοι ἐδῶ, εἰσερχόμεθα εἰς τὸν οὐρανόν. Δὲν ἐννοῶ εἰς τὸν τόπον, ἀλλ' εἰς τὴν διάθεσιν, διότι εἶναι δυνατὸν καὶ εὐρισκόμενος καθεὶς ἐπὶ τῆς γῆς νὰ ἴσταιται εἰς τὸν οὐρανόν καὶ νὰ ἀκέπτεται τὰ οὐράνια καὶ νὰ ἀκούῃ τὰ προερχόμενα ἀπὸ ἐκεῖ. Κανείς λοιπὸν ἂς μὴ εἰσάγῃ τὰ γήινα εἰς τὸν οὐρανόν! Κανείς, ἐνῶ εὐρίσκειται ἐδῶ, ἂς μὴ μεριμνᾷ διὰ τὰ πράγματα τοῦ οἴκου του! Διότι ἔπρεπεν ἡ οἰκία καὶ ἡ ἀγορὰ νὰ ἔχη καὶ νὰ ἐπιδεικνῆ τὰ προερχόμενα ἀπὸ ἐδῶ κέρδη καὶ ὅχι νὰ καταπιέζεται αὐτὴ ἀπὸ τὰ φορτία, τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ τὴν ἀγορὰν. Ἐὰς πλησιάσωμεν λοιπὸν κατόπιν τούτων εἰς τὸν θρόνον τῆς διδασκαλίας, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶμεν μὲ τὴν δυνάμιν του ἀπὸ τὸν ρύπον τοῦ μᾶς περιβάλλει. Ἐν μάλιστα σκοπεῶμεν καὶ τὴν μικρὰν αὐτὴν διδασκαλίαν νὰ καταστρέψωμεν μὲ τὰ ἔξω λεγόμενα καὶ γινόμενα, εἶναι προτιμότερον νὰ μὴ ἀρχίσωμεν κἀν.

Ἐὰς μὴ λοιπὸν μελετᾷ κανείς, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εὐρισκόμενος, τὰ τοῦ οἴκου του, ἀλλ' ἀντιθέτως καὶ εἰς αὐτὸν εὐρισκόμενος, ἂς μελετᾷ ὅσα ἤκουσε καὶ ἔμαθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐὰς εἶναι αὐτὰ τιμιώτερα ὄλων, διότι αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ψυχὴν, ἐνῶ ἑκαίνα εἰς τὸ σῶμα,

μᾶλλον δὲ τὰ ἐδῶ λεγόμενα ἐνδιαφέρουν καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Δι' αὐτὸ αὐτὰ μὲν ἂς εἶναι τὰ κύρια ἔργα, δευτερεύοντα δὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα, διότι αὐτὰ μὲν εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς τὴν παροῦσαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἐνῶ ἑκαίνα εἰς καμίαν. Ἐν δὲν ρυθμίζονται σύμφωνα μὲ τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος καθωρίσθη δι' αὐτὰ. Διότι ἐδῶ ἠμποροῦμεν νὰ μάθωμεν ὅχι μόνον τί θὰ εἰμεθα μετὰ ταῦτα καὶ πῶς θὰ ζήσωμεν τότε, ἀλλὰ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ οἰκονομήσωμεν καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἐδῶ ὁ Οἶκος ἐγίνε πνευματικὸν ἱατρεῖον, διὰ νὰ θεραπεύσωμεν, ὅσα τραύματα δεχθῶμεν ἀπ' ἔξω καὶ ὅχι νὰ ἀπέλωμεν, ἀφοῦ προσθέσωμεν καὶ ἄλλα ἀπὸ ἐδῶ. Διότι, ἂν δὲν παρακολουθῶμεν μετὰ προσοχῆς, ὅταν ὁμιλῇ πρὸς ἡμᾶς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅχι μόνον τὰ προηγούμενα δὲν θὰ ἀποβάλλωμεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα θὰ προσθέσωμεν²⁵.

Ἐὰς προσέχωμεν λοιπὸν εἰς τὸ θεῖον, τὸ ὁποῖον μὲ μεγάλην προσπάθειαν καὶ προθυμίαν ἀποκαλύπτεται σὲ μᾶς. Διότι δὲν θὰ χρειασθῇ ἐξ ἄλλου νὰ καταβάλωμεν μεγάλην καὶ ἐπίπονον προσπάθειαν, ἂν τηρήσωμεν μὲ ἀκριβείαν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς προϋποθέσεις, ἀλλ' ἀφοῦ κοπίσωμεν ὀλίγον εἰς τὴν ἀρχήν, θὰ ἠμπορέσωμεν εἰς τὸ

²⁵ Ἡ κωνσταντῖνος καὶ ἱερατικὸς ἔτος τοῦ Χριστιανῶ πρέπει νὰ καθοδηγῆται ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸν εἰς τὸ συνέλόν του, νὰ φανερωθῇ καὶ διακηρύξῃ. Συμβαίνει ὅμως πολλὰς φορὰς καὶ ἐκὸς ἀκριβῆς καταγεγῆται ἐδῶ ὁ ἱερεὺς Χρυσοστόμος, ἡ μέρητα τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἀγορᾶς νὰ καταπιέζῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν σκῆψιν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ἀκούσωσι καὶ ἀφελθῶσιν ἐξ αὐτοῦ. Ἡ ἀκκαλαγὴ ἀπὸ τὸ πνευματικὸν ἔργον τῶν πνεύμων μεριμνῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνεπιμέλεια τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἀγορᾶς τὸν πνεύμονα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀποτελεῖ σπουδαῖον καθῆκον καὶ χρέος παντὸς εὐλαμῆτος Χριστιανῶ.

εξῆς κατὰ τὸν Παῦλον νὰ νοθευθῶμεν καὶ ἄλλους^{25α}. Διότι εἶναι πολὺ μεγάλος αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος καὶ εἶναι πλήρης θεῶν ἀληθειῶν καὶ μὲ αὐτὰς καταγίνεται μὲλλον παρά μὲ ἄλλας. Ἐὰς μὴ παρακολουθῶμεν λοιπὸν σὲν νὰ ἦταν ἐνθουσιώδης καὶ δευτερεύουσα ἀσχολία. Δι' αὐτὸ ἀλλωστε καὶ ἡμεῖς θὰ κάμωμεν τὴν ἐξήγησιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὥστε νὰ σὰς εἶναι ὅλα εὐκολονόητα καὶ νὰ μὴ διαφεύγουν τῆς μνήμης σας. Ἐὰς προσέξωμεν λοιπὸν, εἰς τὴν εὐρεθῶμεν ὑπευθύνου ἐναντι ἐκείνης τῆς φωνῆς, ἣ ὅποια λέγει: «Ἐὰν δὲν ἐρχόμενοι καὶ δὲν ὠμιλοῦσα πρὸς αὐτοὺς, δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτίαν»²⁶, διότι τί περιωσώτερον θὰ ἔχωμεν ἀπὸ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι δὲν ἤκουσαν, ἔσαν καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀκράσιν ἀπέλωμεν εἰς τὰς οἰκίας μας, χωρὶς νὰ κρατήσωμεν τίποτε, ἀλλὰ μὲ μόνον τὸν θαυμασμόν μας πρὸς τὰ λεχθέντα;

Δώσατε λοιπὸν εἰς ἡμᾶς καλὴν γῆν, διὰ νὰ σπεύρωμεν! Δώσατε τὴν προσοχὴν σας, διὰ νὰ προσελκύσετε μεγάλως τὴν ἀγάπην μας! Καὶ ἂν κανεὶς ἔχη ἀγκάθια, ἄς τὰ ἀφήσῃ εἰς τὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος. Ἐὰν κανεὶς ἔχη σκληρὴν καρδίαν καὶ ἀγωνίαν²⁷, ἄς τὴν κάμῃ ἀπαλή καὶ γόνυμην μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἰησοῦ πυρὸς. Ἐὰν κανεὶς κατὰ τὴν προσπάθειάν του κατακατῆται ἀπὸ ὅλας τὰς ἁμαρτωλὰς σκάμεις, ἄς προχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα καὶ ἄς μὴ ἐκτίθεται εἰς αὐτάς, αἱ ὅποια θέλουν νὰ τὸν ληστεύσουν, διὰ νὰ ἴδωμεν τὰ πνευματικὰ σας χωράφια γεμάτα ἀπὸ πλουσίους καὶ ὠραίους καρπούς. Καὶ διότι, ἂν φροντίζωμεν ἔτσι διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ παρακαλοῦθῶμεν μὲ φιλοπονίαν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἀκράσιν,

25α. Πρὸς Ρωμ., 15, 14.

26. Ἰωάν. 13, 28.

27. Ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς πῆθης.

ἔστω καὶ ἔχι γρήγορα καὶ διὰ μᾶς, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ ἀπαλλαγῶμεν ὅλων τῶν θιστικῶν ἐνοχλήσεων. Δι' αὐτὸ, ἄς προσέχωμεν, διὰ νὰ μὴ λέγεται καὶ δι' ἡμᾶς ὅτι «τὰ αὐτὰ τοὺς εἶναι κοφὰ ὅπως τὰ αὐτὰ τῆς κοφῆς ἀσπίδος»²⁸. Τί διαφέρει ἀπὸ τὸ θηρίον ἕνας τέτοιος ἀκρατής; Πές μου. Καὶ πῶς δὲν θὰ δευχθῇ ἀνοητότερος ἀπὸ τὸ ὄλογον ζῶον αὐτὸς, πού ἐνῶ ὁμιλεῖ ὁ Θεὸς δὲν προσέχει; Διότι, ἔάν τὸ νὰ εὐαρεστῇ κανεὶς τὸν Θεόν, εἶναι γνώρισμα πραγματικοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς ὁ ὅποιος δὲν θέλει οὔτε νὰ μάθῃ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον θὰ ἠμπορούσε νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ θηρίον.

Σκέψου, λοιπὸν, πόσον κακὸν εἶναι, ἐνῶ ὁ Χριστὸς φροντίζει νὰ μᾶς μεταβάλλῃ σὲ ἰσαγγέλους, ἡμεῖς νὰ κατανώμεν εἰς τὴν κατάστασιν τῶν θηρίων. Διότι τὸ νὰ ὑπερηφανώσῃ κανεὶς τὴν κοιλίαν του καὶ τὸ νὰ κατέχεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων καὶ νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀργὴν καὶ νὰ δογκῶν καὶ νὰ κτυπᾷ, δὲν εἶναι γνωρίσματα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῶν θηρίων. Ἐὰν καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ θηρία τρόπον τινά ἕνα πάθος ἔχει καὶ αὐτὸ ἀμφανὰ μὲ τὴν φύσιν του, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν χάσῃ τὸν ἔλεγχον τῶν λογισμῶν καὶ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴν, ἐπιπέσει εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅλα τὰ πάθη καὶ δὲν γίνεται μόνον θηρίον, ἀλλὰ τέρας πολύμορφον καὶ παλύχρωμον καὶ δὲν ἔχει οὔτε τὴν συγκολλημένην τῆς φύσεως, διότι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ἀπόφασιν καὶ διάθεσιν προέρχεται ὅλη ἡ κακία. Ἄλλ' εἶθε νὰ μὴ γίνῃ ποτὲ νὰ παρατηρήσωμεν αὐτὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, διότι εἰμεθα πεπεισμένοι ὅτι οἱ σεις προχωρεῖτε πρὸς τὰ καλλίτερα καὶ τὰ ἱκανὰ πρὸς σωτηρίαν.

28. Ψαλμ., 37, 5.

Ἄλλ' ὅσον εἴμεθα πεπεισμένοι, τόσον δὲν θὰ φηρήσωμεν τοὺς προφυλακτικούς λόγους, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, ἀφοῦ ἀνέλθωμεν πρὸς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῶν ἀρετῶν, τὰ ὑπερχημένας ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα εἶθε ἄλλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Γ' (3)

(Ἰωάν. α, 1)

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» (Ἰωάν. 1,1).

α'. Θεωροῦμεν λοιπὸν περὶ τὸν ἀκόμη νὰ σὰς συμβουλευσώμεν νὰ παρακολουθεῖτε μετὰ προσοχῆς καὶ ἡσυχίας τὴν διδασκαλίαν, διότι εἰδείξατε γρήγορα εἰς τὰς πράξεις σας τὰς συμβουλὰς καὶ παρακλήσεις μας. Ἄλλωστε ἡ ἀθρόα προσέλευσις καὶ ἡ ἀξιοπεπὴς καθ' ὅλας στάσεις σας, τὸ γεγονός ἐστὶν, παρ' ὅλον τὸν συνωστισμόν, ἀπεύθετε νὰ καταλάβετε τὸν ἐσωτερικὸν χῶρον, ἀπὸ ὅπου ἡ φωνὴ μας θὰ ἡμποροῦσε νὰ εἶναι περισσότερο εὐκρινὴς καὶ καθαρά, τὸ ἐστὶν δὲν ἀναχωρεῖτε, παρ' ὅλον ἐστὶν πύξισθε ἐδῶ μέσα, ἕως οὗτου διαλυθῇ τὸ πνευματικὸν τοῦτο θάλατρον, τὰ χειροκροτήματα, αἱ ἐνθουσιᾶδες ἐπιδοκιμασίαι, ἅλα γενικῶς τὰ παρόμοια, ἀποτελοῦν ἀπόδειξιν τῆς ψυχικῆς σας θερμότητος καὶ τῆς φιλομαθείας σας! Δι' αὐτὸ καὶ εἶναι περὶ τὸν πλέον νὰ ἐπιμεινόμεν εἰς αὐτό. Ἐκεῖνο ἡμᾶς, τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν καὶ νὰ παρακολέσωμεν ἐπιμόνα, εἶναι τοῦτο, νὰ παραμεινετε σταθεροὶ εἰς τὸν ζῆλον σας καὶ νὰ μὴ φανερώνετε αὐτὸν μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ ὅταν

* Οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εὐχαίρει νὰ μεταφέρουν αὐτὸν καὶ εἰς τὰ ὄψλιμα μέλη τῆς αἰσθητικῆς των. Οἱ πατέρες ἐπέβουον νὰ διδάσκουν τὰ παιδικὰ τους καὶ οἱ ἄλλοι τῆς γυναικῆς. Τοιαυτοτρόπως θὰ ἀφελόντουκ περισσότερο ἀνθρώποι καὶ ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ἐργασία θὰ ἀποδείξη σὺν τῷ χρόνῳ περισσότερο ἀποδοτική. Ἰδιαίτερος ἡμῶν τρόπος νὰ διδάσκοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ οἱ νέοι, οἱ ὅποιοι ἐστὶν ἐν τῆς ἀπαλλῆς αὐτῶν ηλικίας εἶναι κατ' ἄλλοις θὰ νὰ γορηφθοῦν ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ἐνδραστῆ. Γέρου ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀερέας στρέφεται ἐδῶ ὁ λόγος τοῦ ἱεροῦ Χριστοστόμου.

1. Συνθέσει ἐκδηλώσεις κατὰ τῆς ἐπιπέδου τοῦ ἱεροῦ Χριστοστόμου.

ἐκπνεύρεσθε εἰς τὰς οἰκίας σας, καὶ τότε νὰ ἐμιλήτε δι' αὐτὰ καὶ νὰ διδάσκετε ὁ ἄνδρας τὴν γυναῖκα, ὁ πατέρας τὸ παιδί του καὶ νὰ ἐκθέτετε καὶ συζητήτε τὰς σφάσεις σας οἱ μὲν μὲ τοὺς δέ, ὥστε ὅλοι νὰ συναφερόμεν ἔστι εἰς τὸν κοινὸν αὐτῶν ἔρανον.

Καὶ ἄς μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι τὰ παιδιὰ δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολοῦνται μαζί μεις εἰς αὐτὰ, διότι θὰ ἔπρεπεν ἄχι μόνον νὰ ἀπασχολοῦνται, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὰ ἀποκλειστικῶς νὰ καταγίνονται. Ἀλλὰ δὲν ὡς λέγω τοῦτο ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας σας, οὔτε αὐτὰ ἀποτρέπω ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀπασχόλησιν, καθὼς οὔτε ἐσᾶς ἀπομακρύνω ἀπὸ τὰ πολιτικὰ πράγματα. Ἀλλ' ἀπὸ τὰς ἑπτὰ αὐτὰς ἡμέρας μίαν ἀξίω νὰ ἀφιερῶσμεν εἰς τὸν κοινὸν ὄλων μας Δεσπότην. Διότι, πῶς δὲν εἶναι παράλογον, τοὺς μὲν ὀηρέτας μας νὰ διατάζωμεν νὰ βουλεύουν συνεχῶς καὶ ἀδικοκῶς, ἡμεῖς δὲ νὰ μὴ ἀφιερῶμεν οὔτε τὸν ἐλάχιστον χρόνον εἰς τὸν Θεόν, ὅταν μάλιστα ἡ ἐνασχόλησίς μας αὐτὴ δὲν προσθέτῃ εἰς Ἐκεῖνον μὲν τίποτε ἀπολύτως — τὸ Θεῖον δὲν ἔχει κανενὸς ἀνάγκη — ἡμῶν δὲ ἀποκλειστικῶς ἐξυπηρετῇ τὸ συμφέρον; Ὅταν μάλιστα τοὺς ὀδηγῆτε εἰς τὰ θέατρα, οὔτε μαθήματα, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ προβάλλετε ὡς δικαιολογίαν, ἀνομιάζετε ὅμως ἀσχολίαν τὴν ἀνάγκη νὰ κερβίσουν καὶ συναγάγουν κάτι ἀπὸ τὰ πνευματικά; Καὶ πῶς δὲν θὰ ἐξοργίσετε τὸν Θεόν, ὅταν, ἐνῶ δι' ἅλα τὰ ἄλλα φροντίζετε καὶ χρόνον διαθέτετε, τὴν ἐνασχόλησιν ὅμως μὲ τὰ θεῖα θεωρῆτε ἔργον ἐνοχλητικῶν καὶ ἀκατάλληλων διὰ τὰ παιδιὰ;

Ἄχι αὐτὰ ἀδελφοί, ἄχι. Καὶ διότι αὐτὴ μάλιστα ἡ ἡ-

2. Ἐπεὶ ἀνέβησαν πρὸς τὰ ἔξωθεν, τὰ κοσμικὰ. Τὰ πνευματικὰ εἶναι τὰ γρηγοριανὰ, τὰ ὅποια πρέπει νὰ προχρῶνται καὶ νὰ καταθέσθω τὰ ἑλληνα, διακοσμητικὰ τὰ τελευταῖα ὀδηγοῦν, κατὰ τὸν θελον Χριστότατον, εἰς τὴν κενυθεσίαν καὶ τὴν κατανικίαν.

λικία ἔχει ἀνάγκη τῶν θεῶν τούτων λόγων. Διότι, καθὼς εἶναι ἀπαλή καὶ εὐπλαστός, δέχεται καὶ προσλαμβάνει γρηγορὰ τὰ λεγόμενα καὶ ἡ διδασκαλία, σὺν ἄλλῃ σφραγίδι, ἐντυπώνεται καλὰ εἰς τὸ μολακὸ κηρί τῆς διανοίας των. Ἀλλῶστε καὶ ἡ ζωὴ τους τότε ἀρχίζει νὰ ἀπακλίνῃ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἢ πρὸς τὴν κακίαν. Ἄν λοιπὸν κανεὶς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρῶτα θήματα τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ τοὺς χειραγωγῇ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, θὰ τοὺς δημιουργῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σταθερὰν πρὸς αὐτὴν συνήθειαν καὶ δευτέρου τρόπον τινὰ φύσιν. Καὶ ἔφ' ὅσον ἡ συνήθεια αὕτη, θὰ τοὺς παροικίῃ πάντοτε εἰς τὴν πραγματικοῦσιν τῶν ἀγαθῶν, δὲν θὰ ἠμπορέσουν εὐκόλως νὰ παρεικλίνουσι πρὸς τὸ χειρότερον, ἀκόμη καὶ θῶσι τὸ βελήσουσι οἱ ἴδιοι². Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ καταστῶσι σεβαστότεροι εἰς ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι ἔχομεν γηράσει καὶ χρησιμώτεροι εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, ἐπιδεικνύοντες κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νεότητός των τὰ ἔργα τῶν πρεσβυτέρων, διότι εἶναι ἀδύνατον, καθὼς ἤδη εἶπα, οἱ παροικουθεύοντες τέτοιον διδασκαλίαν καὶ ἐπικοινωνοῦντες μὲ τέτοιον Ἀπόστολον, νὰ ἀναχωρήσουσι χωρὶς νὰ πάρουσι κάποιον μεγάλο καὶ γενναῖον ἀγαθόν, εἴτε ἄνδρας, εἴτε γυναῖκα, εἴτε νέος εἶναι αὐτός, ὁ ὅποιος μετέχει εἰς αὐτὴν τὴν πνευματικὴν τράπεζαν.

Καὶ ἂν τὰ θηρία, τὰ ὅποια ζοῦσι ἀνάμεισά μας, ἐξημερώνωμεν μὲ κατάλληλον χειρισμὸν τοῦ λόγου, πόσον μᾶλλον θὰ κατορθώσωμεν τοῦτο εἰς τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν διδασκαλίαν, ἔφ' ὅσον καὶ τὸ

3. Ἐποδοῖα παιδαγωγικῆς παρατηρήσεως, εἰ ὅποιοι ἰσχύουν καὶ σήμερον. Ἐνδοκίμου προκαλεῖ ἡ πίστις τοῦ ἱεροῦ Χριστοσύμου εἰς τὴν ὄψιν τῆς ἀρετῆς.

φάρμακον και οι ασθενείς έχουν εις άσυγκρίτως μεγαλύτερον βαθμόν την δύναμιν αυτήν; Διότι δεν είναι θέβαια ή άγριότης μας τόση, όση είναι εις εκείνας —ή των θηρίων είναι εκ φύσεως, ένφ ή των ανθρώπων είναι ζήτημα προαιρέσεως— ούτε ή ισχύς των λόγων ή αυτή, καθ' όσον εκείνη μέν είναι έργον τής ανθρώπινης διανοίας, ένφ ή ισχύς αυτού του λόγου οφείλεται εις την χάριν και την δύναμιν του Πνεύματος. Ο άπολλασσόμενος λοιπόν από τα θηρία του έαυτου του, άς έχη διαρκώς εις τον νουν του αυτά έδωτά ήμερα και ούδέποτε θά πάθη τουτο. Άς προσέρχεται συνεχώς εις αυτά έδωτά κατρείον, άς άκούη πάντοτε τους νόμους του Πνεύματος και έπαυερχόμενος εις την οικίαν του, άς έγγραφή αυτά που ήκουσε καλά μέσα εις την καρδια του και τοιουτοτρόπως θά διατηρή καλάς διπίδας και θά ζή με πολλήν ασφάλειαν, ασθανόμενος την ήθειήν του προκοπήν.

Διότι, όταν ο διάβολος ίδθ ή τον νόμον του Θεου χαρραγμένον εις την ψυχήν του και την καρδια του να έχη γίνει σταθερή και άμετακινήτη πλάκα του νόμου του Θεού, δεν θά πλησιάζη. "Όπου άλλωστε υπάρχουν βασίλικοι νόμοι, χαρραγμένοι όχι επάνω σε χούκλινη στήλη, άλλ' έντυπωμένοι καλά από το "Άγιον Πνεύμα μέσα σε θεοσεβή διάνοιαν και λάμποντες από την πλουσίαν χάριν του Θεού, εκεί δεν ήμπορεί ποτέ να πλησιάζη εκείνος, ούτε καν να άντικρύση, αλλά μακράν εύρισκόμενος θά στρέψη τα νύκτα του και θά χαθή. Διότι δεν υπάρχει τίποτε άλλο παό φοβερόν εις αυτών και τάς ποιητάς σκέψεις και έπιθυμίας, τάς οποίας έκαίνος ύποκινεί, όσον διάνοια που διαρκώς και με προσοχήν μελετά τα θεία και ψυχή προσηλωμένη τελείως και διά παντός εις αυτήν την πηγήν. Τέτοιαν άκρείως ψυχήν και διάνοιαν δεν θά καταρβάση ποτέ να λυπήση τίποτε από τα παρόντα, όσον δυσάρεστον και θλιβερόν και αν είναι, ούτε θά δυνηθή κάτι, όσον ευχάριστον και έπιτυχές και αν είναι,

να άδηγήση εις τον έγωισμόν και την άλλαζονείαν, άλλ' έν μέσω φοβερών κακουχιών και ένοχλήσεων θά διατηρήση και άπολαύση πολλήν γαλήνην.

6.* Διότι ή άνησυχία μας δεν προέρχεται από την φύσιν των πραγμάτων, άλλ' από την αδυναμίαν τής ιδιικής μας διανοίας, καθ' όσον, εάν έπαθαίναμε τουτο άνεξαρτήτως των όσων συμβαίνουν γύρω μας, έπρεπεν όλοι οι άνθρωποι να ένοχλούνται, διότι όλοι την ίδίαν θάλασσαν πλέαμεν και είναι αδύνατον να άποφύγωμεν τα κύματα και την αλμύρον. Έάν δε υπάρχουν και άνθρωποι, οι όποιοι έστάθησαν μακριά από τον χειμώνα και την μανιασμένην θάλασσαν, είναι φανερόν ότι τον χειμώνα δεν τον δημιουργούν τα πράγματα, άλλ' ή ταραγμένη κατάσταση τής διανοίας μας. "Αν λοιπόν κάμωμεν την καρδια μας ικανήν, ώστε να τα ύπομένη θλα εύκολα, δεν θά ύπάρχη χειμών δι' ήμάς, ούτε κλυδωνισμός, αλλά συνεχής και λαμπρά πάντοτε γαλήνη.

"Αλλά δεν γνωρίζω πώς χωρίς να έχω πρόθεσιν να ειπώ τίποτε δι' αυτά, έπροχώρησα τόσο πολύ εις αυτάς τάς παραινέσεις. Συγχωρήσατέ μας λοιπόν αυτήν την μακρηγορίαν. Και διότι φοβόμα και πολύ μάλλον φο-

* Είς τάς δύο επομένους παραγράφους έρμηνεύεται άρθρόδεις το έν αρχή ήν ο λόγος και ο λόγος ήν πρὸς τὸ θεόν και εξηγείται διατί «ὁ λόγος» τίθεται ένάρθρωτος. "Αποκόλλας, ποιεῖται: οι κατά το λόγο αληθινὰ κατασχεῖται, οι όποιοι έταίον εις την κόση συζητῶντες έπιχειρῶμεν διά την μέσσην αὐτόν. Οι αληθινὰ χρησιμοποιῶντες τὸ ὄνομα τοῦ "Απ. Πάτρου λεγόμενοι «Κάριοι αυτών και Χριστόν ὁ θεός ἐπίηται», τονίζοντες ὅτι ἦτο προκινῶν τὸ «ἐποίησε», διὰ τὸ ἀποδείξαι ὅτι ὁ λόγος είναι «ποίημα», «κτίσμα» καὶ ὅχι γνήσιον «γέννημα» ἔκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς. Ὁ θεός Χριστός τὸς εἰλέγει ἐν τοῖς επομένους τοῖς αἰρετικοῖς, ἀποδεικνύων κατακείμενον τὸν Ισχυρισμὸν των καὶ ἔρμηνεύει «Ὁρθόδοξος τὸ ἀνεπαρόν χωρὶν».

θεῶμα, μῆπως γίνῃ ἡ σπουδὴ αὐτῆ σὲ μᾶς περισσότερο ἀσθενής, ἐφ' ὅσον, ἐὰν εἶχα ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτήν, τίποτε ἀπὸ αὐτᾶ δὲν θὰ ἔλεγα τώρα σὲ σᾶς, διότι εἶναι ἰκανὴ αὐτὴ νὰ σᾶς ἀνακουφίσῃ καὶ εὐκολύνῃ διασᾶς τὰ προβλήματα. Εἶναι καιρὸς λοιπὸν τώρα νὰ ἐλθωμεν εἰς τὰ παρόντα, ὥστε νὰ μὴ σᾶς παρακινήσωμεν κουρασμένους εἰς τοὺς ἀγῶνας, διότι πρόκειται νὰ ἀποβῶμεν εἰς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας, κατ' αὐτῶν ποὺ μηχανῶνται τὰ πάντα, προκειμένου νὰ καταστρέψουν τὴν δόξαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ τὴν ἰδικίην των.

Διότι ἐκεῖνη μὲν παροιμένη πάντοτε σταθερὰ καὶ ἀμειωτος, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι, χωρὶς νὰ ἐλαττώνεται εἰς τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὴν θλάσφημον γλώσσαν, ἐκεῖνοι δὲ ποὺ λέγουσι ὅτι προσκυνοῦσι ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον σχεδιάζουν νὰ ὑποθιβάσῃ, γεμίζουν τὰ πρόσωπά των μὲ ἀτιμίαν καὶ τὴν ψυχὴν των μὲ τὴν φοβεράν δυστυχίαν τῆς κολάσεως. Πῶς ὑποστηρίζουν λοιπὸν ἐκεῖνοι, ἐνῶ ἡμεῖς λέγομεν αὐτά; "Ὅτι τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» δὲν φανερώνει ἀπλῶς τὸ ἄβδιον, διότι τοῦτο ἐλέχθη καὶ περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ περὶ τῆς γῆς. Πόσον μεγάλη εἶναι ἀλλοίωσις ἡ θλάσφημα καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτῆ! Περὶ Θεοῦ σοὺ ὁμιλῶ καὶ σὺ μοῦ ἀναφέρεις τὴν γῆν καὶ τοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν γῆν ἀνθρώπους; Λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς καὶ ὁ ἀνθρώπος ὀνομάζεται υἱὸς Θεοῦ καὶ θεὸς «διότι ἐγὼ εἶπα θεοὶ εἰσθε, λέγει, καὶ ἅλοι υἱοὶ Ὑψίστου»⁴ θὰ φιλονικίησῃ πρὸς τὸν Μονογενῆ περὶ τῆς υἰότητος καὶ θὰ εἰπῆς ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ σένα ὡς πρὸς αὐτό; Μὲ κανένα τρόπον, λέγει. Καὶ ὁμοίως αὐτὸ κάνει, ἔτσι καὶ ἂν δὲν τὸ ἐκφράξῃς μὲ λόγια. Πῶς; Διότι λέγεις ὅτι καὶ σὺ ἔχεις λάθει τὴν υἰοθεσίαν θεῖα χάριτι ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς.

Διότι, ὅταν λέγῃς ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι φύσει Υἱὸς

4. Ψαλμ. 81, 6.

τοῦ Θεοῦ, τίποτε ἄλλο δὲν κάνεις ἀπὸ τὸ νὰ λέγῃς ὅτι εἶναι θεῖα χάριτι υἱὸς.⁵ Ἄλλ' ἐκτὸς ἐπ' αὐτό, ὅς ἴδωμεν καὶ τὰς μαρτυρίας, τὰς ὁποίας προσάγουσι πρὸς ἡμᾶς. «Ἐν ἀρχῇ, λέγει, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἄκατασκεύαστος»⁶ καὶ «ἦν ἀνθρώπος ἐξ Ἀρμωθαίμ Σωφίμ». Αὐτὰ εἶναι, τὰ ὁποῖα νομίζουν ὅτι εἶναι ἰσχυρά. Καὶ εἶναι μὲν ἰσχυρά, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀποδείξουν τὴν ὑποστηριζομένην ἀπὸ ἡμᾶς ὀρθότητά των δογμάτων, ἐνῶ εἶναι ἀσθενεστέρας ἔλων εἰς τὸ νὰ στηρίξουν τὴν θλάσφημον των. Διότι, πῆς μοι, τί κοινὸν ἔχει τὸ «ἦν» πρὸς τὸ «ἐποίησε», τί δὲ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἀνθρώπον; Διατί ἀναμιγνύεις τὰ μὴ ἀναμιγνυόμενα καὶ συγχέεις αὐτά, ποὺ διακρίνονται καθαρὰ καὶ κάνεις τὰ ἄνω τὰ κάτω; Διότι εἶδὼ τὸ «ἦν» δὲν φανερώνει μόνον τὸ ἄβδιον, ἀλλὰ καὶ τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν» καὶ τὸ «ὁ Λόγος ἦν». Ὅπως λοιπὸν τὸ «ἦν», ὅταν μὲν λέγεται περὶ τοῦ ἀνθρώπου, φανερώνει τὸν παρόντα χρόνον μόνον, ὅταν δὲ περὶ τοῦ Θεοῦ, δηλοῖ τὸ ἄβδιον, ἔτσι καὶ τὸ «ἦν», ὅταν λέγεται περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, σημαίνει τὸν παρελθόντα ἀπὸ ἡμᾶς χρόνον καὶ αὐτὸν πελειωμένον, ὅταν δὲ λέγεται περὶ τοῦ Θεοῦ φανερώνει τὸ ἄβδιον.⁸

Ἄρκουσε λοιπὸν, ὅταν ἤκουσες τὴν λέξιν «γῆ» καὶ ὅταν ἤκουσες τὴν λέξιν «ἀνθρώπος», διὰ τὰ σκεφθῆς δι' αὐτά, ὅτι ἤρμαζεν εἰς τὴν κτιστὴν φύσιν των καὶ τίποτε περισσότερο. Διότι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔγινεν, ὀρθότητος

5. Ἀπὸ ἐπιβουῆν ὁ κληρικὸς Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς. Οἱ ἀνθρώποι εἶναι «ἐπὶ τῆς γῆς» θεῖα χάριτι, ἐνῶ ὁ Χριστὸς εἶναι «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» φύσει καὶ οὐσίᾳ.

6. Γεν. 1, 1 καὶ 2.

7. Α' Βασιλ. 1, 1.

8. Τὴν κλίσην ἐπαρξίν ἀποθ. Ἐξῆς τινεσθεῖσι ἰδιαιτέρως τὸ ἐνεργον τοῦ Ἰσοῦ, διότι ἀπὸ ἀκριβῆς ἠγούνητο οἱ κληρικοί.

καὶ ἂν εἶναι, ἔγινεν ἐν χρόνῳ ἢ αἰῶνι, ἐνῶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκόμηνος ἔχει μόνον μερικῶν χρόνων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν αἰώνων, ἐπειδὴ εἶναι δημιουργὸς αὐτῶν καὶ ποιητὴς «διὰ τοῦ ὁποίου, λέγει, ἔκαμε καὶ τοὺς αἰῶνας»⁹. Ὁ δὲ ποιητὴς ὑπάρχει τουλάχιστον πρὸ τῶν ποιημάτων του. Ἐπειδὴ δὲ μερικοὶ εἶναι τόσο ἀναίσθητοι, ὥστε καὶ μετὰ ταῦτα νὰ φαντάζονται δι' αὐτὰ κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν πραγματικὴν τους ἀξίαν, μὲ τὴν λέξιν «ποίησε» καὶ μὲ τὴν φράσιν «ἄνθρωπος ἦν» προλαμβάνει τὴν σκέψιν τοῦ ἀκραστοῦ καὶ ἀποκόπτει κάθε ἀσέβειον. Διότι κάθε δημιουργήμα καὶ οὐρανὸς καὶ γῆ ἔχει δημιουργηθῆ ἐν χρόνῳ καὶ ἐπομένως ἔχει χρονικὴν ἀρχὴν καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι ἀναρχον, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἔχει δημιουργηθῆ.

Ὡστε, θεοὺ ἀκούσης δι' «ποίησε τὴν γῆν» καὶ δι' «ἄνθρωπος ἦν», λέγεις περιττὰ καὶ ἀνόητα πράγματα, ὅταν στριφογυρίζεις κάποια ἀνωφελεῖ μωρολογίαν. Διότι ἐγὼ θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλην ὑπερβολὴν. Ἰσοία λοιπὸν εἶναι αὐτή; Ὅτι, ἀκόμη καὶ περὶ τῆς γῆς ἂν εἶχε λεχθῆ τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ γῆ» καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, δι' «ἐν ἀρχῇ ἦν ἄνθρωπος», οὔτε τότε ἔπρεπε νῆμεῖς νὰ σκεφθῶμεν δι' αὐτὰ, τὰ ὁποῖα τώρα εἶναι γνωστὰ, τίποτε περισσότερο, διότι αἱ λέξεις «γῆ» καὶ «ἄνθρωπος» ἐπρόφρασαν ὅσα θὰ ἠμποροῦσαν νὰ λέγωνται δι' αὐτὰ καὶ δὲν ἀφήνουν πλεόν τὴν σκέψιν νὰ φαντασθῆ κάτι περισσότερο δι' αὐτὰ ἀπὸ ὅτι τώρα γνωρίζομεν. Ὅπως ἀκριβῶς οὔτε ὁ Λόγος, ἔστω καὶ ἂν λεχθῆ κάτι μικρὸν δι' αὐτόν, δὲν ἀφήνει νὰ σκεφθῶμεν κάτι ταπεινὸν καὶ εὐτελές. Ἐπειδὴ καὶ ἐν συνεχείᾳ λέγει περὶ τῆς γῆς «Ἦ

9. Ἐδρ. 1, 2.

δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος»¹⁰. Διότι ἀφοῦ εἶπεν δι' ἐδημιούργησεν αὐτὴν καὶ ἀφοῦ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα τῆς, ἀφοῦ κατόπιν λέγει νὰ ἐν συνεχείᾳ, γνωρίζων δι' κανεὶς δὲν εἶναι τόσο ἀνόητος, ὥστε νὰ φαντασθῆ αὐτὴν ἀναρχον καὶ ἀδημιούργητον. Τὸ δὲ ὄνομα τῆς γῆς καὶ τὸ ῥῆμα «ποίησε» εἶναι ἀρκετὰ, διὰ νὰ πείσουν καὶ τὸν ἐντελῶς ἀνόητον, δι' δὲν εἶναι ἀάδιος, οὔτε ἀδημιούργητος, ἀλλὰ μετὰ τῶν αὐτῶν ποῦ ἐδημιουργήθησαν ἐν χρόνῳ.

γ'. Ἄλλ' ἐκτός τούτων τὸ «ἦν», ἐπὶ μὲν τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι σημαντικὸν ἀπλῶς τῆς ὑπάρξεώς των, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἐξ αὐτοῦ τοῦ σημείου ὑπάρξεώς του, ἐπὶ δὲ τῆς γῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεώς αὐτῆς, διότι δὲν εἶπεν «Ἦ δὲ γῆ ἦν ἀπλῶς καὶ ἐσταμάτησεν, ἀλλ' ἔδιδασκε πῶς ἦτο καὶ μετὰ τὴν δημιουργίαν, ὅπως, δι' ἦτο ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, ἀκόμη δηλοῦν κρυμμένη καὶ χαμένη μέσα εἰς τὰ νερά. Προκειμένου δὲ καὶ περὶ τοῦ Ἐλκκανὰ δὲν εἶπεν, δι' «ἦν ἄνθρωπος» μόνον, ἀλλὰ προσέθεσε, διὰ νὰ φανερώσῃ ἀπὸ ποῦ ἦτο, τὸ «ἐξ Ἀρμαθαίμ Σωφίμ»¹¹. Μὲ τὸν Λόγον, ὅμως, δὲν ἔχουν ἔσται τὰ πράγματα. Καὶ αἰσθάνομαι μὲν ἐντροπὴν, εὐρισκόμενος εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀντεξετάζω αὐτὰ, ἐξ αἰτίας ἐκείνων, —διότι, ἂν καταδικάζωμεν ἐκεῖνους ποῦ πρόττον τοῦτο, προκειμένου περὶ ἀνθρώπων,

10. Γεν. 1, 2.

11. Ἀπελύθη πλῆρες τὸ ἀσθένειον τοῦ Ισχυρισμοῦ «ἂν αἰρετικῶν. Ἄλλ' ἀπελύθη καὶ κάτι ἄλλο, δι' ὅσοι δαιμόνιοι δὲν ἐστρέφοντο εἰς τὴν Γραφήν, διὰ νὰ ἀρνηθῶν τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, ἀλλ' εἰς τὸν ἀσθένειον λόγον, αὐτοὺ δὲ προσέθετο ἀκριβῶς νὰ καταρτίσῃ «ἠρωτικῶς». Ἄλλ' ἐν τούτῳ περιπέσει ἡ προσέθεσις των ἦταν καλύτερ ἀπὸ τὴν καὶ οὐσιαστικῆ, διότι ἡ Γραφή ἔχει μόνον δὲν προσφέρει: ὅτι τέτοιου εἴθους ἠρωτικῶς «ἐμροστικῶς», ἀλλ' ἀποταλεῖ κατ' ὅσων μεγαλειότη ἔργον εἰς τὴν θεανθρικήν: προσωπικότητα τοῦ Κυρίου μας.

τῶν ὁποίων ἡ ἀρετὴ εἶναι καταφανῶς ἀνωτέρα, μοιλονότι εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως, πῶς δὲν εἶναι πράξις ἐσχάτης παραφροσύνης τὸ νὰ ἀνοικνωῖμεν αὐτὰ, ὅταν καὶ ἡ φύσις καὶ ὅλα τὰ ὅλλα εἶναι τόσον ἀπείρως ἀνώτερα ἀπὸ ἡμᾶς; —ἀλλ' εἶθε αὐτὸς ὁ ὀβριζόμενος ἀπὸ αὐτοῦ νὰ φαῖν ἡμᾶς πρὸς ἡμᾶς συγκρατατικὸς καὶ εὐμενής. Διότι τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῶν λόγων δὲν ἐπενοήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλ' ἐκείνοι, ποῦ, πολέμουτες τὴν ἰδικὴν τῶν σωτηρίων, μᾶς ἐξηγάγκασαν εἰς τοῦτο¹².

Τί λοιπὸν λέγω; Ὅτι τοῦτο τὸ «ἦν» ἐπὶ τοῦ Λόγου εἶναι θεολογικὸν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τῆς ἀϊδίου ὑπάρξεως «διότι ἐν ἀρχῇ ἦν, λέγει, ὁ Λόγος»¹³ τὸ δευτέρον δὲ «ἦν» φανερώσει ἀκριβῶς εἰς ποῖον κοντὰ ὑπῆρχεν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀίδιον καὶ ἀναρχον εἶναι κύριον καὶ ἀποκλειστικὸν γνώρισμα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ ἔτοποθέτησε πρῶτον. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ εἰπῆ κανεὶς, ὅταν ἀκούσῃ τὸ «ἦν ἐν ἀρχῇ», ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀγέννητος, ἀμέσως διεσκέδασεν αὐτὸ, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ τὸ «πρὸς τὸν Θεὸν ἦν», προτοῦ νὰ εἰπῇ τί ἦτο. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ κανεὶς ὅτι «ὁ Λόγος» εἶναι

12. Τὸ νόημα τοῦ χωρίου αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀκόλουθον: ὁ ἱερεὺς Χριστολόγος, χειριζόμενος ὡς ἄλλοι νομικοὶ τὴν διδασκίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰσέδεναι ἐννοεῖται, διότι εἶναι ἀνοητακίμως νὰ ἐρετίζῃ ὀρθρινῶς «θεοὺς» τῶν αἰρετικῶν, τὴν ἀντιθέσιν τοῦ Λόγου, ἵστω καὶ ὡς ἀνήγορος ὑπερασπίσας αὐτοῦ. Ἀόκη καὶ μὴ ἀόκη τὴν ἰδιότητα, εἶναι ὑποκρουόμενος νὰ γνωρίζῃ καλῶς καὶ ἐπινοητικῶς διερωτῶν ἀπεπιθιμότητος δι' αὐτὸν σάφεις, προκειμένου νὰ ἀνακαταστήσῃ αὐτὸς. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἀχαρὶ καὶ ἀποκουστικόν, θὰ προτιμοῦσε δὲ νὰ ἀνακέρηθῃ ὕμνος πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστόν. δι' αὐτὸ καὶ παρακαλεῖ, ἵσως ὁ «βλασητηθήμενος» γίνῃ δι' αὐτὸν «Γλαυκός».

13. Τὸ συμπέρασμα. Ἡ φράσις αὐτὴ φανερώσει τὴν αἰδίον ἑαυτὴν τοῦ Λόγου. Ἐπομένως ὁ Λόγος δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἰσοπαλῇ κτίσμα ποιήματα, ἔργον κ.λ.π., ὡς ἤθελον οἱ αἰρετικοί. Διότι εἶναι γνήσιον γέννημα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Ἰδὲ Μονογενῆς, συναϊθὸς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἴσως ἀδελφὸς καὶ ἀκατάλληλος. Ἄδικα εἰ ἀπεκρίσεις ἀρμύζον εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν θεῖον Χριστολόγον.

ἀπλῶς λόγος προφορικὸς ἢ ἐνδιάθετος, μὲ τὴν προσθήκην τοῦ ἀρθροῦ, ὅπως προηγουμένως εἶπα, καὶ μὲ τὴν δευτέραν αὐτὴν φράσιν ἀνήγαγε τοῦτο, διότι δὲν εἶπεν «Ἐν Θεῷ ἦν», ἀλλὰ «πρὸς τὸν Θεὸν ἦν», δηλῶν εἰς ἡμᾶς τὴν καθ' ὑπόστασιν ἀϊδιότητα Αὐτοῦ.

Ἐπειτα καὶ σαφέστερα εἰς τὴν συνέχειαν ἐφανέρωσεν οὐτά, λέγων, ὅτι ὁ Λόγος αὐτός καὶ Θεὸς ἦτο. Ἀλλ' ἔχει δημιουργηθῆ, λέγει¹⁴. Τί λοιπὸν ἠμποδίζει νὰ εἰπῇ τοῦτο, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν Λόγον; Περὶ τῆς γῆς λοιπὸν ὁμοίων ὁ Μωϋσῆς, δὲν εἶπεν «Ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ γῆ», ἀλλ' ὅτι «ἐποίησεν» αὐτὴν καὶ ἔκτισε ὑπῆρχε. Ἢ λοιπὸν ἠμποδίζει καὶ τὸν Ἰωάννην νὰ εἰπῇ ὁμοίως, ὅτι ἐν ἀρχῇ «ἐποίησεν» ὁ Θεὸς τὸν Λόγον; Διότι, ἀν ἐφορήθῃ καὶ περὶ τῆς γῆς νὰ εἰπῇ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς, μήπως θεωρήσῃ κανεὶς αὐτὴν ἀδημιούργητον, πολὺ περισσότερον ἔπρεπε νὰ φοβῆθῃ νὰ εἰπῇ τοῦτο ὁ Ἰωάννης περὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀν θεθαίως ἦτο κτιστός. Διότι ὁ μὲν κόσμος, ἐφ' ὅσον εἶναι ὁρατός, μόνος του ἀνακηρύσσει τὸν Δημιουργόν, «οἱ οὐρανοὶ, λέγει, διηγούνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ»¹⁵, ἐνῶ ὁ Υἱὸς εἶναι ἀόρατος καὶ ἔχει ὑπερῆν πάρα πολὺ καὶ ἀπειρῶς τὴν ὁρατὴν κτίσιν. Ἐάν λοιπὸν ἐκεῖ ποῦ δὲν ἐχρειάζετο λόγος καὶ διδασκαλία, διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι κτιστός, σαφῶς καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Προφήτης μᾶς τὸ εἶπε πολὺ περισσότερον ἔπρεπε νὰ εἰπῇ τοῦτο ὁ Ἰωάννης περὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐάν θεθαίως ἦτο κτιστός. Ναί, λέγει, ἀλλ' ὁ Πέτρος εἶπε τοῦτο σαφῶς καὶ ρητῶς. Ποῦ καὶ πότε; Ὅταν εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὁμοίων πρὸς αὐτοῦς, «ὅτι ὁ Θεὸς κύριον καὶ Χριστὸν ἐποίησεν αὐτόν»¹⁶, Διὰ τί λοιπὸν δὲν προσέθεσε καὶ τὸ ἀκολουθῶν λεγόμε-

14. Ἐνοεῖται ὁ αἰρετικὸς.

15. Γαλιμ. 18, 1.

16. Πράξ. 2, 36.

νον, ότι ετοῦτον τὸν Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖον αἰεὶ ἐσταυρώσατε;»¹⁷. Ἡ ἀγνοεῖς ὅτι ἀπὸ τὰ λεγόμενα, ἄλλα μὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀσφαρον θείαν φύσιν, ἄλλα δὲ εἰς τὴν θεῖαν οἰκονομίαν;¹⁸

Ἄν ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι, ἀλλ' ὅλα γενικῶς ἀποδοχθῆς ὡς ἀναφερόμενα εἰς τὴν θεότητα, θὰ ἐμφανίσῃ τὸ θεῖον καὶ παθητὸν. Ἄν ὅμως δὲν εἶναι παθητὸν, οὔτε καὶ κτιστὸν. Διότι, ἂν μὲν τὸ αἶμα ἐγύθη ἀπὸ αὐτῆν τὴν θείαν καὶ ἀσφαρον φύσιν, καὶ αὐτὴ τοῦ ὀλικοῦ σώματος ἐσχίζετο καὶ ἐκόπτετο αὐτὴ μὲ τὰ καρφιά ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρόν, θὰ εἶχε κάποιο νόημα ὡς πρὸς τοῦτο τὸ σφαιριόμα σου. Ἄν ὅμως οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος ἐβλασφήμησε τοῦτο, διὰ ποῖον λόγον ὑποκρίνεσαι σὺ, ὅτι ἀγνοεῖς τέτοιαν ἀσυγχώρητον ἄνοιαν καὶ τὴν ὅποιαν οὔτε αὐτοὶ οἱ δαιμόνες ὑπεκρίθησαν ποτέ; Ἄλλωστε τὸ «Κύριος»¹⁹ καὶ τὸ «Χριστὸς»²⁰ δὲν εἶναι ὀνόματα δηλωτικά τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τοῦ ἀξιώματος, διότι τὸ μὲν ἓνα εἶναι δηλωτικὸν τῆς ἐξουσίας, τὸ δὲ ἄλλο τοῦ Χρισματος.

Ἰλιουκὸν θὰ ἰσχυρισθῆς περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; Διότι, ἂν κατὰ τὴν γνώμην σου, ἦσαν καὶ κτιστός, τοῦτο δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχη θεῖον, διότι δὲν ἐδημιουργήθη προηγουμένως καὶ μετὰ τὸν ἔχειροτόνησεν ὁ Θεός, οὔτε ἔχει

17. Ἀδελφ.

18. Εἰς τὴν ἑνοικίαν ἐπὶ γῆς παρουσίαν τοῦ Λόγου καὶ τὸ ἕν ἄδω ἀπειλοῦν πρὸς αὐτῆν τὸν ἀσφαρον ἔργον.

19. Ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν ἑβραϊκήν καὶ τὴν ἑλληνικὴν τὸν Ἄποστόλων ἀποκαλεῖται «Κύριος καὶ θεός», ἢ δὲ ἀπὸ ἀποκαλῆς αὐτὸν «Κόριον» (Ψαλμ., 109, 1). Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἀποδοῖει τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς τὴν ἐκείνην του (Ἰωάν., 13, 13 καὶ 14). Τὸ ὄνομα αὐτὸ φανερώνει τὴν θείαν, μονοθετικὴν καὶ κτιστὴν ἐξουσίαν τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἀυτοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν.

20. Κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ Μασιχ — Μεσσίας, Χριστός — ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατεργασμένος Σωτὴρ τοῦ κόσμου (ἰβλ., Ἰωάν., 1, 42 καὶ 4, 25)

ἀρχὴν, ἀπὸ τὴν ὅποιον ἠμπορεῖ νὰ ἐκπέσῃ, ἀλλὰ φύσει καὶ οὐσία. Διότι ἐρωτηθεὶς, ἂν εἶναι ἑσπελεύς, ἀπήντησεν «Ἐγὼ διὰ τοῦτο ἐγεννήθην»²¹. Ὁ δὲ Πέτρος ὁμιλεῖ ἔτσι, ὅπως θὰ ὁμιλοῦσε διὰ κάποιον τοῦ ἔχειροτονηθῆ, διότι ὁ λόγος του στρέφεται ἐξ ὀλοκλήρου περὶ τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας²².

Β'· Καὶ διατὶ ἀπορεῖς, ἂν ὁ Πέτρος λέγῃ τοῦτο; Πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὁμιλῶν ὁ Παῦλος ὀνομάζει αὐτὸν μόνον ἄνδρα, διότι λέγει· «Διὰ τοῦτον τὸν ὁποῖον διώρισεν καὶ ἔδωκεν εἰς πάντας θεσβαίωσιν περὶ τούτου, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν»²³ καὶ δὲν λέγει τίποτε περὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως, οὔτε ὅτι εἶναι ἴσος πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε ὅτι εἶναι ἀπαυγάσμα²⁴ τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγως, διότι δὲν ἦτο ἀκόμῃ καιρὸς εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἦτο ὅμως

21. Ἰωάν., 18, 87.

22. Κατὰ τὸν θεῖον Χριστόλογον τὰ ῥήματα ποιῶν, κτίζειν, γίνεσθαι, ὅταν λέγονται περὶ τοῦ Λόγου, δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν θεῖαν, ἀλλ' εἰς τὴν θείαν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ φύσιν καὶ εἰς τὸ ἐπὶ γῆς χρεῖν ἡμῶν ἐπιτελεῖσθαι ἔργον Του.

23. Βασικὴ σκέψις ἐξῆς εἶναι, ὅτι πᾶσι ὁ Θεολογιστὴς Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τριετίαν ἔλεγε ἔφησε πλῆρῶν τοῦ Ἰησοῦ καὶ διηγήθη εἰς εἴθε καὶ ἔνοιαν, ἔσον καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἂν ἦσαν «κτιστός», ἔην θὰ κερδέλισκε, νὰ τὸ εὐθέως σφάξῃ, ἀφοῦ ἀπὸ κατανοητοῦ ἀποκαλεῖ μὲν καὶ ἐκ τῶν ἐβραϊκῶν τοῦ προσώπου, λέγει δὲ ἄλλο, νὰ ἴσως γινόντωνται ταπεινὰ καὶ ἀτάκτῃ.

24. Πράξ., 17, 31.

25. Ἡ εἰκόνη τοῦ ἀπαυγάματος (Ἐβρ. 1, 3) χρησιμοποιοῦται πρὸς κατανόησιν τῆς ἀλλοῦ γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς. Ὁ Πατὴρ ὡς ἄξιον φῶς ἀνεκμεταίη ἀπὸ τῆς ἀπαυγάματος (τὴν ἀνενοδοῦσαν, τὴν ἀμύβην) καὶ δὲν δύναται νὰ κηθῆσθαι ἀπὸ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο αὐτὸς οὐδόλως ἔστι ὁ Πατὴρ, διὰ τὸ ἀπαυγάματος ὁ Υἱός. Ὁ Χριστολογιστὴς δὲν διατάζει νὰ χρησιμοποιῆται ἡ ἀπαυγάματος ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὸ κάνει μὲν πᾶσι προσευχῶν καὶ συνιστᾷ ἀναγκαῖον τὸ ἀπερῶναι εἰς τὸν Θεόν νὰ νομῶμεν «θεοπροσηγοῦ», διότι δικαιοπρακτικῶς εἶναι δυνατόν νὰ διηγῶμεν εἰς «ἐπιτοκῶν».

καλόν και ἀφελίμων, κατ' ἀρχήν, νά μάθουν και νά παραδεχθούν ότι είναι άνθρωπος και ότι ἀνάστη. "Έτσι έβουθε και ο ίδιος ο Χριστός, από τόν όποιον άφου έμαθε και ο Ιακώβος, έτσι οικονομούσε τά πράγματα. Διότι δέν άπεκάλυψεν άμέσως πρós ήμάς τήν Θεότητα Αυτού, άλλ' άρχικώς μέν ένομίζετο απλώς άνθρωπος, προφήτης και Χριστός, κατόπιν όμως έφάνη έκείνου, πού πράγματι ήτο, διά τών έργων και τών λόγων του.

Διά τούτο και ο Πέτρος αυτόν τόν τρόπον έχρησιμοποίησεν εις τήν άρχήν. Και διότι αυτή ήτο ή πρώτη όμιλία, πού άπηύθυνε πρós τούς Ιουδαίους. Έπειδή όμως δέν ήμπορούσαν τίποτε σαφές περί τής Θεότητας Αυτού νά μάθουν εξ άρχής, δι' αυτό άσχολεϊται μέ τούς περί τής οικονομίας λόγους, διά νά προετοιμάση τήν όπόλοιπον διδασκαλίαν, άφου προηγουμένως γυμνάση καταλλήλως τήν άκοήν του.

Και, άν κανείς θελήση νά μελετήσει προσωκτικά βίβλον τόν λόγον του εξ άρχής, θά ίδη αυτό, τό όποιον λέγω, πάρα πολύ καθαρά. Διότι και αυτός τόν ονομάζει άνθρα και ιδιαιτέρως έπιμένει εις τό Πάθος και τήν Άνάστασιν και τήν κατά σάρκα Γέννησιν.

Και ο Παύλος, όταν λέγει: «πού εγενήθη από τό γένος του Δαβίδ κατά σάρκα»²⁵, τίποτε άλλο δέν διδάσκει εις ήμάς, παρά ότι τό «έποίησεν» έλέγχθη περί τής ανάρκου οικονομίας, πράγμα πού δεχόμεθα και ήμεϊς. "Άλλ' ο υίός τής θραντής όμιλεί τώρα εις ήμάς περί τής άρρήτου και προαιώνιου υπάρξεως. Δι' αυτό, άφου άρησε τό «έποίησεν», έθεσε τό «ήν». "Έπρεπε δέ, άν ήτο κτιστός, τούτο μάλιστα νά καθορίση σαφώς.

"Αν δέ ο Παύλος έφοδήθη μήπως κανείς από τούς ά-

25. Ρομ. 1, 3.

νοήτους φαντασθή ότι ο Υίός θά είναι ανώτερος από τόν Ιακώβον και έπομένως θά έχη Αυτόν, πού τόν έγέννησε, όποτεταγμένον — εξ αίτίας αυτού έγραφε πρós τούς Κορινθίους: "Όσον δέ ειπή ότι βλα είναι όποταγμένα, φανερόν ότι έξαιρεϊται ο όποτάξας εις αυτόν τά πάντα²⁶, καιτοι ποίος θά ήτο δυνατόν νά φαντασθή ποτέ κάτι τέτοιο, ότι ο Πατήρ και μαζί με τά πάντα θά όποταγή ποτέ εις τόν Υίόν; — άν λοιπόν και αυτός έφοδήθη τάς παραλόγους αυτές όπνοόλας και ειπεν «έκτός από τόν όποτάξαντα εις αυτόν τά πάντα»²⁷, πολύ περισσότερο ο Ιωάννης, εάν ο Υίός του Θεού ήτο κτιστός, έπρεπε νά φοβήθι, μήπως κανείς τόν νομίση άκτιστον και νά διδάξη τούτο πριν άπ' βλα τά άλλα. Τώρα δέ, έπειδή είναι γεννητός, ελόγως ούτε αυτός, ούτε άλλος κανείς, ούτε Άπόστολος, ούτε προφήτης ειπεν, ότι είναι κτιστός. Και αυτός δέ ο Μονογενής δέν θά παρέλειπεν, άν ήτο κτιστός, νά τό ειπή σαφώς, διότι "Εκείνος πού από συγκατάθεσιν λέγει τά τώσον ταπεινά, πολύ περισσότερο δέν θά άποσιωπούσεν αυτό.

Διότι νομίζω ότι δικαιολογημένα μάλλον, έφ' όσον κατείχε τό ύψηλόν έσώπηση, παρά, έπειδή δέν τό είχε, εις τήν πρώτην λοιπόν περίπτωση, ελόγως άφορμή τής σωπής ήταν τό ότι ήθελε νά διδάσκη τούς ανθρώπους νά είναι ταπεινόφρονες και δι' αυτό έπρεπε νά άποσιωπή τά μεγαλα από τά προσόντα του, εις τήν δευτέραν όμως περίπτωση δέν ήμπορείς νά ειπής καμμίαν δικαιολογημένην άφορμήν τής σωπής.

Διά ποίον λόγον ο παραιτούμενος πολλών προσόν-

26. Α' Κορινθ. 15, 27.

27. Αδύθη.

των του, ἐφ' ὅσον ἦσαν κτιστός, ἀποσωποῦσε τὸ γεγονός· ὅτι ἦσαν κτιστός; Ὡστε λοιπὸν Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος χάριν τῆς διδασκαλίας τῆς ταπεινοφροσύνης εἶπε καὶ δόξα δὲν ἦσαν ταπεινά προσόντα του πολλὰς φορές, πολὺ περισσότερον, ἐάν ἦσαν κτιστός δὲν θὰ παρέλειπε νὰ τὸ εἰπῇ. Ἡ δὲν τὸν θλέπεις ποὺ λέγει καὶ πράττει τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς Αὐτὸν ἀγέννητον, ἀκόμη δὲ ὅτι λέγει καὶ ἀνάξια τῆς ἰδικῆς του ἀξίας καὶ οὐσίας, ποὺ φθάνουν μέχρι τῆς ταπεινότητος ἐνὸς Προφήτου;

Διότι τὸ «καθὼς ἀκούω κρῖνω»²⁸ καὶ τὸ «ἐκεῖνος μοῦ εἶπε τί νὰ εἰπῶ καὶ τί νὰ λαλήσω»²⁹ καὶ δόξα παρόμοια πρὸς αὐτὰ ὑπάρχουν, εἶναι ἕξια μόνον προφητῶν. Ἐάν λοιπὸν ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ ἐξαλείψῃ αὐτὴν τὴν ὑποψίαν, δὲν ἀπηξίωσε νὰ εἰπῇ τόσον ταπεινὰ λόγια, πολὺ περισσότερον, ἐάν ἦτο κτιστός, διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς αὐτὸν ἀκτιστον. Θὰ ἔλαγε πολλὰ τέτοια, ὅπως, φέρ' εἰπεῖν, «μὴ νομίζετε ὅτι ἔχω γεννηθῆ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἔχω δημιουργηθῆ, δὲν ἔχω γεννηθῆ, οὐτε εἶμαι τῆς ἰδίας με αὐτὸν οὐσίας». Τώρα δὲ πράττει τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετον, διότι ἐκφράζεται κατὰ τρόπον ὑποχρεώνοντα καὶ τοὺς μὴ θέλοντας καὶ παρὰ τὴν θέλησίν τους νὰ δεχθοῦν τὴν ἀντίθετον ὑπόνοιαν, ὅπως, ὅτι «ἐγὼ εἰς τὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατὴρ εἰς ἐμέ»³⁰ καὶ «τόσον καιρὸν εἶμαι μαζί σας καὶ δὲν με ἐγνώρισες, Φίλιππε; ὅποιος εἶδεν ἐμέ εἶδε τὸν Πατέρα»³¹ καὶ «διὰ νὰ τιμοῦν ὅλοι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμοῦν τὸν Πατέρα»³² «καθὼς ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ

28. Ἰωάνν. 5, 50.

29. Ἰωάνν. 12, 49.

30. Ἰωάνν. 14, 10.

31. Ἰωάνν. 14, 9.

32. Ἰωάνν. 5, 23.

ζωοποιεῖ, ἔτσι καὶ ὁ Υἱός, ὅποιους θέλει ζωοποιεῖ»³³ «ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται ἕως τώρα, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι»³⁴ καὶ «καθὼς με γνωρίζει ὁ Πατὴρ καὶ ἐγὼ γνωρίζω τὸν Πατέρα»³⁵ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν εἰμαθαί»³⁶ καὶ παντοῦ, μετὰ τὸ «ὡστερ» καὶ τὸ «οὕτως» καὶ μετὰ τὸ «ἐν εἶναι πρὸς τὸν Πατέρα», φανερώνει τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ἀποκρυστάλλωσιν Αὐτοῦ, τὴν δὲ αὐθεντίαν δεικνύει καὶ μετὰ αὐτὰ καὶ μετὰ ἄλλα πολλὰ, ὅπως, ὅταν λέγῃ «Σώπα, ἤσυχασε»³⁷ «θέλω νὰ θεραπευθῆς»³⁸ «σὲ διατάσσω, τὸ πνεῦμα τὸ κωφὸν καὶ ἄλαλον, νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ αὐτόν»³⁹ καὶ τὸ «ἀκούσατε ὅτι ἐλέχθη εἰς τοὺς ἀρχαίους· Μὴ φωνέση; ἐγὼ δεῖμας σὰς λέγω, ὅτι ὁ ὀργιζόμενος ἀναστήσει κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, θὰ εἶναι ἔνοχος»⁴⁰.

Καὶ δόξα ἄλλα παρόμοια νομοθετεῖ καὶ θαυματουργεῖ, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν ἐξουσίαν του, μᾶλλον δὲ τὸ ἐλάχιστον μέρος αὐτῶν εἶναι ἱκανὸν νὰ προσελκύσῃ καὶ νὰ πείσῃ ἄσους δὲν ἐφθασαν εἰς μεγάλην ἀναστήσιον.

ε'. Ὁ «Ἄλλ' εἶναι φοβερὸν ἐλάττωμα ἡ κενοδοξία καὶ ἱκα-

33. Ἰωάνν. 5, 21.

34. Ἰωάνν. 5, 17.

35. Ἰωάνν. 10, 15.

36. Ἰωάνν. 10, 30.

37. Μάρκ. 4, 39.

38. Μάρκ. 8, 3.

39. Μάρκ. 9, 35.

40. Μάρκ. 9, 31 καὶ 39.

* Περὶ κενοδοξίας ὁ λόγος εἰς τὰς ἐπομένας δύο παραγράφους. Τὸ πάθος τῆς κενοδοξίας συγκρίνεται πρὸς τὰ λοιπὰ πάθη (φιλαργυρίαν, φιλησῶνίαν) καὶ ἀποδεικνύεται ἀλλοίωτον διακρίνον, διότι αὐτοῦ, ἐνῶ δὲν κερτρίζει κερμῶν ἡδονήν, ἔτσι καὶ σιγμῶσιν, ἔτσι τὰ λοιπὰ πάθη, εἰς πλέον κατὰ τὴν κενοδοξίαν δυστυχιστότερος καὶ ἀπαισιότερος. Ἀπολύτως ὁ ἅγιος Χρυσόστομος συμβουλεύει τοὺς χριστιανούς νὰ ἐφευγῶσιν μὴ τὸν ἑαυτοῦ ἐν πολλοῖς, νὰ φροντίζωσιν δὲ νὰ ἀρῶσιν διὰ παντός λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς μόνον τὸν Θεόν.

νόν να αποτυφλώσει τελείως τὸ μυαλό τῶν συλλαμβανομένων εἰς τὰ δίκτυά της καὶ εἰς τὰ ἀπολύτως ἀκριβῆ καὶ φανερά καὶ νὰ τοὺς πείσει νὰ φιλονικούν ἀκόμη καὶ εἰς αὐτά, τὰ ὅποια σαφῶς ἔχουν ὁμολογήσῃ. Ἄλλους δὲ πάλιν, ποὺ γνωρίζουν πολὺ καλὰ τὸ ἀληθές καὶ εἶναι ἀπολύτως πεπεισμένοι περὶ αὐτοῦ, παροκινεῖ εἰς ὑποκρισίαν καὶ ἀντιδρασίαν. Αὐτὰ ἐγίνοντο καὶ μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Διότι δὲν ἤρνοῦντο τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἀγνοίας, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν δικαίτησιν τῶν πολλῶν. Καὶ διότι «ἐπίστευον εἰς αὐτόν»⁴¹, λέγει, ἀλλ' ἐφοβοῦντο μήπως γίνονιν ἀποσυνάγωγοι καὶ ἔτσι μετεβίθασαν τὴν σωτηρίαν τῶν εἰς ἄλλους. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐκεῖνος, ποὺ ἐνδιαφέρεται τόσο πολὺ διὰ τὴν παρούσαν δόξαν. Δι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐπέπληξε διὰ τῶν ἐξῆς: «Πὸς ἔμπορεῖτε σεῖς νὰ πιστεύετε, οἱ ὅποιοι λαμβάνετε τὴν δόξαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν ζητεῖτε τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ δόξαν;»⁴². Ἐπειδὴ εἶναι μέθῃ δυνατὴ καὶ θαυραῖα. Δι' αὐτὸ καὶ τὸ πάθος τοῦτο κάνει δύσκολον τὸ πνευματικὸν ἀνέθεσσαι αὐτοῦ, ποὺ ὑπεβουλώθη εἰς αὐτό. Ἡ κενοδοξία, ὅταν ἀποκόψῃ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς τὴν ψυχὴν τῶν ὑποβουλωθέντων εἰς αὐτήν, τὴν προσηλώνει εἰς τὴν γῆν καὶ δὲν τὴν ἀφήνει νὰ ὀψώσῃ τὸ θλέμμα της πρὸς τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἀλλὰ τὴν πείθει νὰ κυλιέται διὰ παντός εἰς τὸν ὄρθορον καὶ δημιουργεῖ εἰς αὐτοὺς τόσο δυνατοὺς δεσπότες, ὥστε νὰ κυριαρχοῦν ἐπ' αὐτῶν χωρὶς διαταγῆς. Διότι αὐτός, ποὺ πάσχει ἀπὸ αὐτὸ τὸ νόσημα, καὶ χωρὶς νὰ διατάσῃ κανεὶς, πράττει αὐτομάτως ὅλα, ὅσα ἀκριβῶς νομίζει ὅτι εὐχαρι-

41. Ἰωάν. 12, 42.

42. Ἰωάν. 5, 44.

στοῦν τοὺς κυρίους του, ἐπὶ πλέον δὲ φορεῖ καὶ ὠραία ἐνόματα χάριν αὐτῶν καὶ καλλωπίζει τὸ πρόσωπον, ὅχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ περιφέρει εἰς τὴν ἀγορὰν ὑπηρέτας, διὰ νὰ θαυμάζεται ἀπὸ ἄλλους. Καὶ ὅλα ὅσα κάνει, τὰ ὑπομένει ἐξ αἰτίας ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τῆς ικανοποιήσεως τῶν ἄλλων. Ἄραγε θὰ ἔμπορούσε νὰ γίνῃ χειρότερον πάθος ἀπὸ αὐτὸ; Ἰεροκείμενου νὰ τὸν θαυμάσουν ἄλλοι, κατακυλιεῖ συνεχῶς. Εἶναι λοιπὸν ἀρκετὰ καὶ αὐτὰ, ποὺ εἶπεν ὁ Χριστός, διὰ νὰ φανερώσων ὅλην τὴν τυραννίαν του, πλὴν καὶ ἐξ αὐτῶν ἐδῶ ἔμπορεῖς νὰ διαπιστώσῃς αὐτήν. Διότι, ἐὰν θελήσῃς νὰ ἐρωτήσῃς κάποιον ἀπὸ τοὺς πολιτευομένους καὶ ἐξοβεύοντας κατὰ τρόπον σπάταλον τὰ χρήματά του, χάριν τοῦοῦ διαπανθῶν τόσα χρήματα καὶ τί σκοπὸν ἐξυπηρετῆ ἢ ἀλόγιστος αὐτῆ δαπάνῃ, θὰ πληροφρηθῆς ὅτι αὐτὴ γίνεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον πρὸς κολακίαν τοῦ ὄχλου. Ἐὰν δὲ πάλιν ἐρωτήσῃς τί λοιπὸν εἶναι ὁ ὄχλος, θὰ σοῦ ἀπαντήσων «πράγμα, πλήρες θορύβου καὶ ταραχῆς καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνόητον, κινούμενον ἀσκόπως ὅπως τὰ κύματα τῆς θαλάσσης καὶ ἔχον μάλιστα πολλὰς ἄστατον καὶ μαχητικὴν διάθεσιν». Ὅταν λοιπὸν κάποιος ἔχῃ τέτοιον δεσπότην, τοῦοῦ δὲν θὰ εἶναι ἀθλιώτερος;

Ἄλλὰ τὸ νὰ ἀσχολοῦνται μαινωδῶς μὲ αὐτὰ κοσμικοὶ ἄνθρωποι δὲν εἶναι τόσο φοβερόν — ἂν καὶ εἶναι φοβερόν — τὸ νὰ πάσχουν ὅμως ἀπὸ τὰ ἴδια, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ ἀκόμη χειρότερα, οἱ λέγοντες ὅτι ἔχουν ἀπομακρυνθῆ τοῦ κόσμου, τοῦτο εἶναι πάρα πολὺ φοβερόν, διότι ἡ ζημία τῶν πρώτων φθάνει μέχρι τῶν χρημάτων, τῶν δευτερον ὅμως ὁ κίνδυνος φθάνει μέχρι τῆς ψυχῆς. Διότι, ὅταν ἀνταλλάσσων μὲ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ, διὰ νὰ δοξάζωνται αὐτοὶ⁴³, ἀτιμάζων

43. Ἡ βαυτετέρα εἰς τὰ εἶναι πῶς καὶ τὸν ἱερὸν Χριστοτόμου. Οἱ ἄφρονοι καὶ οἱ παλαιότεροι καὶ οἱ νεώτεροι ἐκλήθησαν ἀπὸ κενοδοξίαν.

τὸν Θεόν, ποίαν ὑπερφωλὴν ἀνοησίαν καὶ μανίαν δὲν ἔχει ἢ πρῶξις τῶν αὐτῆ; Πές μου.

Τὰ μὲν λοιπὸν ἄλλα πάθη, ἂν καὶ θλάττουσι μεγάλας, φέρουσι πάντως καὶ κάποια ἡδονήν, ἂν καὶ πρόσκαιρον καὶ μικρὰν — διότι καὶ ὁ φιλοκρήματος καὶ ὁ φιλοπότης καὶ ὁ φιλογυῖνης ἔχουσι μαζὶ μὲ τὴν θλάσθην καὶ κάποια ἡδονήν, ἂν καὶ μικρὰν — οἱ αἰχμάλωτοι ὅμως αὐτοῦ τοῦ πάθους ζοῦσι διὰ παντός δυστυχεστάτον θῖον καὶ ἐστερημένον καθὲς ἡδονῆς. Διότι δὲν ἐπιτυγχάνουσι ἐκεῖνο ποῦ ἀγαποῦν, ἐκεῖνο ποῦ ἀγαποῦν πάρα πολὺ, τὴν δόξαν λέγω, τὴν δόξαν ἕκ μέρους τῶν πολλῶν, καὶ νομίζουσι μὲν εἶναι τὴν ἀπολαμβάνουσι, δὲν τὴν ἀπολαμβάνουσι ὅμως, διότι τὸ πρᾶγμα κατ' ἀλήθειαν δὲν ἀποτελεῖ δόξαν. Δι' αὐτὸ οὐτε δόξα, ἀλλὰ πρᾶγμα κενὸν δόξης ἔχει ὀνομασθῆναι τὸ πάθος τοῦτο, κενοδοξίαν δὲ εὐλόγως ὀλοὶ οἱ παλαιοὶ τὸ ὀνόμασαν. Διότι εἶναι κενή, δὲν ἔχει μέσα τῆς τίποτε λαμπρόν καὶ ἔνδοξον. Συμβαίνει καὶ ἐδῶ ὅτι καὶ μὲ τὰ προσάπτει, τὰ ὅποια φαίνονται μὲν ἐξωτερικῶς λαμπρά καὶ ἀξιαγάπητα, ἐσωτερικῶς ὅμως εἶναι κενὰ — δι' αὐτὸ καὶ παρ' ὅλον ποῦ εἶναι ἐξωτερικῶς περισσότερον καλλωπισμένα ἀπὸ τὰ πραγματικὰ πρόσωπα, ἐν τούτοις ποτὲ κανένα δὲν προσεῖλκυσαν εἰς τὸν ἔρωτά τους — κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ἀκόμη χειρότερα καὶ ἢ ἕκ μέρους τῶν πολλῶν δόξα ἐσηματίσεν εἰς ἡμᾶς τὸ τυραννικὸν τοῦτο καὶ δυσκόλως πολεμούμενον πάθος. Διότι μόνον ἐμφάνισεν λαμπρὰν ἔχει, τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ὅμως δὲν εἶναι μόνον κενὰ, ἀλλὰ καὶ πλήρη ἀτιμίας καὶ ὀμῆς τυραννίας.

Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν, λέγει, γεννᾶται τὸ πάθος τοῦτο, τὸ ὅποιον εἶναι τόσοσ παράλογον καὶ οὐδεμίαν φέρει ἡδονήν; Ἀπὸ ποῦ; Ὅχι ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀλλ' ἀπὸ ψυχῆν ταπεινὴν καὶ εὐτελεῆ. Διότι δὲν ἔμπορεῖ αὐτὰς, ποῦ ἐκυριεύθη ἀπὸ τέτοιου εἶδους δόξαν, νὰ ἐνόησῃ γρηγορὰ κατὰ τὸ μέγα καὶ εὐγενές, ἀλλὰ τοῦ πρέπει ἢ ἀιοχρότης, ἢ εὐτέ-

λεια, ἢ ἀτιμία καὶ ἢ μικρότης. Πῶς ἄλλωστε νὰ καταστῆ ἀξίως διὰ κατὰ σπουδαῖον αὐτὰς, ποῦ δὲν ὑπηρέτησε ποτὲ τὴν ἀρετὴν, ἐπὶ τὸλεον δέ, διὰ νὰ φανῆ ἀρεστὸς εἰς ἄνθρωπον στερουμένους πάσης ἀξίας, ἀκολουθεῖ παντοῦ καὶ κατὰ γράμμα τὴν ἐσφαλμένην καὶ πλανωμένην γνώμην των; Ἄλλὰ σκέψου, Ἐάν κάποιος τὸν ἐρωτήσῃ: «Ποίαν γνώμην ἔχεις σὺ περὶ τῶν πολλῶν;» θὰ ἀπαντήσῃ, εἶναι φανερόν, εἶναι ὀκνηροὶ καὶ καθυστερημένοι.

Τί λοιπὸν; «θὰ ἤθελες νὰ γίνης σὺν κί' αὐτοῦς;», ἔάν κάποιος τὸν ἐρωτοῦσε πάλιν, μαὶ φαίνεται εἶναι δὲν θὰ ἤθελε νὰ γίνῃ. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἐντελὸς γελοῖον τὸ νὰ ἐπιδιώκῃς τὴν δόξαν αὐτῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἤθελες ποτὲ, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον, νὰ ὁμοιάσῃς;

ς'. Ἄν πάλι ἰσχυρίζεσαι, εἶναι πολλοὶ καὶ μάλιστα ἐνομμένοι, δι' αὐτὸ — θὰ σοῦ ἀπαντήσω — ἔπρεπε μάλιστα νὰ περιφροῖς αὐτούς, διότι, ἂν εἰς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν κενωρισμένως εἶναι ἀξιοκατάκριτος, ὅταν γίνουσι πολλοὶ, κατὰ μέζονα λόγον θὰ συμῆ τούτο. Διότι ἢ μωρία ἐνός ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, ὅταν ἐνώνεται μὲ τὴν μωρίαν τῶν ἄλλων, γίνεται μεγαλύτερα, ἔνεκα τοῦ πλήθους. Δι' αὐτὸ καὶ ἂν πάρη κακεῖς ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν χωριστὰ, ἴσως ἢμπορῆσῃ νὰ τὸν διορθώσῃ, ὅλους ὅμως μαζὶ, δὲν θὰ ἢμπορῆσῃ εὐκόλως, λόγω τῆς ἐπιτεινωμένης μωρίας των, ἐπὶ πλέον δέ, διότι πορεύονται ὁμοδικὰ σὺν τὰ ἄβουλα ζῶα καὶ εἰς κάθε τι ἀκολουθοῦν τὰς μεταξὺ των γνώμας. Αὐτὴν λοιπὸν, πές μου, τὴν δόξαν θὰ διεκδικήσῃτε ἀπὸ τοὺς πολλούς; Μὴ, εὐχόμεαι καὶ παρακαλῶ. Διότι τοῦτο τὰ ἔχει κάμει διακίον κάτω. Τοῦτο ἐγέννησε τὴν πλεονεξίαν, τὸν φθόνον, τὴν κατηγορίαν, τὰς ἐπιβουλάς. Τοῦτο ἐπὶλίξει καὶ ἐξαγριώνει αὐτούς, ποῦ δὲν ἢδικήθησαν εἰς τίποτε, ἐναντίον ἐκεῖνων ποῦ δὲν ἐβλάψαν κανένα. Αὐτὸς δὲ ποῦ κατελήφθη ἀπὸ αὐτὸ τὸ νόσημα, οὐτε φιλίαν ἀναγνωρίζει, οὐτε συνήθειαν ἐνθου-

μείται, οὔτε καθόλου ξεύρει νὰ ἐντρέπεται κανένα, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπορρίψη ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ ὅλα τὰ καλὰ, κατανατὰ ἐχθρὸς δλων, ἀστατος, ἀστοργος. Καὶ τὸ μὲν πάθος τῆς ὀργῆς, ἂν καὶ εἶναι τυραννικὸν καὶ ἀφόρητον, δὲν συνηθίζει νὰ ἐνοχλῆ πάντοτε, ἀλλ' ὅταν τὸ ἐρεθίζουσι, τὸ πάθος ὡμωσ τῆς κενοδοξίας διὰ παντὸς καὶ δὲν ὑπάρχει περίπτωσις, οὕτως εἰπεῖν, νὰ παύσῃ νὰ ἐνοχλῆ ἂν δὲν ἐμποδίζεται καὶ καταστέλλεται ἀπὸ τῶν λογισμῶν. Εἶναι διαρκῶς κοντὰ μᾶς καὶ ἔτοιμον ὅχι μόνον νὰ μᾶς παρακινήῃ πάντοτε νὰ ἁμαρτάνωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀρπάξῃ ἀπὸ τὰ ἴδια μᾶς τὰ χέρια ὅτιδήποτε ἐπιτυχάνωμεν, ἐνίοτε δὲ νὰ προσπαθῇ νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀρχῆς. Καὶ ἂν ὁ Παῦλος ὀνομάζῃ τὴν πλεονεξίαν εἰδωλοατρίαν, πῶς πρέπει νὰ ὀνομάσωμεν τὴν μητέρα αὐτῆς καὶ ρίζαν καὶ πηγὴν, τὴν κενοδοξίαν λέγω, πῶς εἶναι δίκαιον νὰ τὴν ὀνομάσωμεν; Διότι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρωμεν ὄνομα κατ' ἄλληλον διὰ τὴν κακίαν αὐτῆν.

Ἄς συνέλθωμεν λοιπὸν, ἀγαπητοί, καὶ ἄς ἀπορρίψωμεν τὸ πονηρὸν τοῦτο ἔνδυμα, ἄς τὸ καταστρέψωμεν καὶ κατακόψωμεν καὶ ἄς γίνωμεν κάποτε ἐλευθεροὶ μὲ τὴν ἀληθινήν ἐλευθερίαν καὶ θὰ αἰσθανθῶμεν τὴν εὐγένειαν, ποῦ μᾶς ἔδωκεν ὁ Θεός.

Ἄς περιφρονῆσωμεν τὴν δόξαν τῶν πολλῶν, διότι δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο πάθος τόσον καταγέλαστον καὶ ἄτιμον, ὅπως αὐτὸ τὸ πάθος οὐδὲν τόσον πλήρες ἐντροπῆς καὶ πολλῆς ἀδοξίας. Καὶ τοῦτο θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς ἀπὸ πολλὰ νὰ τὸ διαπιστώσῃ, ὅτι τὸ νὰ ἀγαπᾷ μὲν κανεὶς τὴν δόξαν εἶναι ἀδοξία, πραγματικῆ δὲ δόξα τὸ νὰ περιφρονῇ αὐτήν, καὶ νὰ μὴ κἀνθ κανένα λόγον περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ λέγῃ καὶ νὰ πράττῃ ὅλα ὅσα εἶναι ἀρεστά εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ὅταν ἀρκούμεθα εἰς τὸν Θεόν καὶ αὐτὸν μόνον ἔχομεν θεατὴν τῶν πράξεών μας, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ λάβωμεν κάποτε καὶ τὸν μισθὸν μας. Εἰς τί

μᾶς χρειάζονται καὶ ἄλλα μάτια, ἀπὸ τὰ μάτια Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος παρακολουθεῖ ἀγρυπνῶν τὰ κατορθώματά μας καὶ πρόκειται νὰ μᾶς τιμῆσῃ; Καὶ πῶς δὲν εἶναι παράλογον, ὁ μὲν ὀνηρέτης, ὅσα πράττει, νὰ τὰ πράττῃ πρὸς χάριν τοῦ κυρίου τοῦ καὶ νὰ μὴ ἐπιζητῇ τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν θέαν καὶ παρουσίαν του, οὔτε νὰ προσπαθῇ νὰ προσελκύῃ ἄλλα μάτια πρὸς τὴν πρόξιν, ἔστω καὶ ἂν αὐτὰ ἀνῆκουν σὲ σπουδαίους ἀνδρας, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκῃ ἕνα μόνον βασικόν, πῶς νὰ τὸν προσέξῃ ὁ κύριός του, ἡμεῖς δὲ ἔχοντες τέτοιον Κύριον, νὰ ἐπιζητῶμεν ἄλλους θεατάς, ποῦ δὲν ἠμποροῦν μὲν νὰ μᾶς ἀφελήσουν σὲ τίποτε, ἠμποροῦν ὁμῶς νὰ μᾶς ἐλάτουν ἀπὸ τὴν παρατήρησιν καὶ νὰ ἀδειάσουν ἐπάνω μας ὅλον τὸν πόνον; Μὴ, παρακαλῶ. Ἄλλὰ νὰ προσκαλῶμεν θεατὴν καὶ ἐπαινετὴν τῶν πράξεών μας Ἐκείνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔχομεν νὰ λάβωμεν τοὺς μισθοὺς. Καὶ τὰ ἀνθρώπινα μάτια, ἄς μὴ εἶναι τίποτε δι' ἡμᾶς.

Διότι, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ αὐτὴν τὴν δόξαν, τότε θὰ τὴν ἐπιτύχωμεν, ὅταν ζητῶμεν ἀποκλειστικῶς τὴν παρά τοῦ Θεοῦ δόξαν «διότι αὐτοὺς, ποῦ μὲ δοξάζουσι, θὰ δοξάσω»⁴⁴, λέγει.

Καὶ ὅπως εὐποροῦμεν εἰς ὀλικὰ ἀγαθὰ τότε μάστις, ὅταν τὰ περιφρονῶμεν καὶ ζητῶμεν μόνον τὸν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πλοῦτον, «διότι, λέγει, ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ προστεθοῦν εἰς ἑσᾶς»⁴⁵, ἔτσι καὶ μὲ τὴν δόξαν. Ὅταν λοιπὸν ἡ χορηγῆσις καὶ τῶν ὀλικῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς δόξης καταστῇ ἀκίνδυνος δι' ἡμᾶς τότε πλουσίας θὰ μᾶς τὴν χορηγήσῃ ὁ Θεός. Τότε δὲ καπίστανται ἀκίνδυνος, ὅταν δὲν μᾶς ἐξουσιάζῃ, οὔτε ὑπερτερῇ ἡμῶν, οὔτε μᾶς διατάσῃ ὡς δούλους, ἀλλ' ὅταν ἐρχεται ὡς εἰς κυρίου καὶ ἐλευθεροῦς

44. Α' Βασίλ. 2, 30.
45. Ματθ. 6, 33.

ανθρώπους. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν θέλει νὰ τὰ ἀγορεύωμεν, διὰ νὰ μὴ ἐξουσιασώμεθα ἀπὸ αὐτὰ. Καὶ δευτὸν κατορθώσωμεν τοῦτο, μᾶς τὰ παρέχει ὁλα πλουσίως. Διότι ποῖος εἶναι ἐνδοξότερος ἀπὸ τὸν Παῦλον, πῆς μου, ποῦ λέγει: «Δὲν ζητοῦμεν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου δόξαν, οὔτε ἀπὸ οὐρα, οὔτε ἀπὸ ἀλλοῦ;»⁴⁶. Ποῖος δὲ εἶναι πλουσιώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον, ποῦ δὲν ἔχει τίποτε καὶ τὰ πάντα κατέχει; Ὁταν λοιπὸν, καθὼς εἶπα, δὲν ἐξουσιασώμεθα ἀπὸ αὐτὰ, τότε θὰ ἐξουσιασώμεν αὐτὰ, τότε θὰ λάβωμεν αὐτὰ. Ἐάν λοιπὸν ἐπιθυμῶμεν νὰ κερδίσωμεν δόξαν, πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν κάθε δόξαν, διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν, ἂν ἐπιτελεσῶμεν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, νὰ κερδίσωμεν καὶ τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ τὰ μέλλοντα, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν λάθει ὑποσχέσεις, καὶ τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μετὰ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, αὐγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

46. Δ' Θεσαλ. 2, 9.

ΟΜΙΛΙΑ Δ' (4)

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν
πρὸς τὸν Θεόν» (Ἰωάν. 1, 1).

α". Οἱ διδάσκαλοι εἰς τὰ παιδιά, ποῦ διὰ πρώτην φοράν εἰσάγονται εἰς τὰ μαθήματα, οὔτε τοποθετοῦν ἀμέσως μεγάλα φορτία, οὔτε διὰ μίαν πράττουν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μικρὰ καὶ τὰ ἴδια πολλές φορές ἐπανολαμβάνουν εἰς αὐτὰ, ὥστε τὰ διδασκόμενα νὰ εἰσέλθουν εὐκόλα εἰς τὸ μυαλὸ τους. Διότι ὑπάρχει κίνδυνος, ἂν τὰ στενοχωρήσουν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὸ πλήρος τῶν γνώσεων καὶ τὴν υπερφόρτωσιν τῆς μνήμης των, νὰ γίνουσι δκηρότερα εἰς τὴν πρόληψιν καὶ διατήρησιν τῶν γνώσεων ποῦ ἐδόθησαν ἐξ αἰτίας τῆς καταπονήσεώς των, ποῦ τὰ ἀθροεῖ ἀσφαλῶς εἰς κατὰστασιν ναρκώσεως καὶ ἀναισθησίας. Αὐτὸ ἀκριθῶς ἐπιθυμῶ νὰ κάμω καὶ ἐγώ, διὰ νὰ ἐλαφρύνω τὸν κόπον σας, νὰ παίρνω, θηλασθῆ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὴν Θεῖαν αὐτὴν τράπεζαν καὶ καθ' ἕμοιον τρόπον νὰ τοποθετῶ αὐτὰ εἰς τὰς ἰδικὰς σας ψυχάς. Δι' αὐτὸ καὶ θὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὰ ἴδια λόγια, ὅχι διὰ νὰ εἰπῶ τὰ ἴδια πάλιν, ἀλλὰ διὰ νὰ προσθέσω μόνον αὐτὰ ποῦ λείπουν. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ὡς ἐπαναφέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ προοίμιον Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος

* Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀρχίζει τὸ Εὐαγγέλιόν του ἀπὸ τὴν θετικὴν φωνὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ λέγει, ὅπως οἱ πρῶτοι εἰκοσι Εὐαγγελισταὶ ἀπὸ τῆν ἐκφρασίαν, εἰπέτε αὐτοὶ παρὶ τῆς θετικῆς ἀδ-πῆς φωνῆς ὅλως εἶχον τρέψει. Ἡ λέξις «λόγος» θηλει ὅχι ἀπ' ἄλλου λόγου Θεοῦ, ἔστι πρόσταγμα ἢ προφητεία, ἀλλ' ὁλοκλήρως ἐνωπύατον, ἢ ὁποῖα ἐγινέθη ἀκριθῶς ἐξ ἑσ-κῆς τοῦ Πατρὸς. Τὸ «ὅτε» ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν, σημαίνει, ὅτι ὁ Λό-γος εἶναι συνέναργος πρὸς τὸν Πατέρα.

ἦν πρὸς τὸν Θεόν¹. Ἐξ αἰτίας τίνος, ἐνῶ οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταὶ ἤρχισαν ἀπὸ τῆν ἐπὶ γῆς παρουσίαν — διότι καὶ ὁ Ματθαῖος λέγει: «Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υιοῦ Δαβὶθ» καὶ ὁ Λουκᾶς εἰς τὴν ἀρχὴν μᾶς διηγεῖται τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Μαρίαν καὶ ὁ Μάρκος ὁμοίως μὲ τοὺς ἰδίους αὐτοὺς λόγους ἀσχολεῖται, διηγούμενος ἐξ ἀρχῆς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ — ὁ Ἰωάννης δι' ἄλλων μὲν καὶ ἐν συνεχείᾳ μᾶς διηγιχθῆ αὐτὰ διὰ τῶν ἐξῆς λόγων «Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ»², ἀφοῦ δὲ παρέλειψεν διὰ τὰ ἄλλα — τὴν σύλληψιν, τὴν γέννησιν, τὴν ἀνατροφήν, τὴν ἀβειαν — μᾶς διηγεῖται ἀμέσως περὶ τῆς αἰθῆ ρ ο υ γ ε ν ν ῆ σ ε ω ς τοῦ Λόγου; Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν τούτων, θὰ σὰς ἐξηγήσω τάρω.

Ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταὶ ἠσχαλῆθησαν περισσότερο μὲ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν, ὑπῆρχε φῶς ἐξ αὐτοῦ νὰ παραμείνουν μερικεῖ, περὶ τὰ χαμηλά καὶ ταπεινά ἀσχολούμενοι, μόνον εἰς αὐτὰ τὰ δόγματα Πραγμα πού ἔπαθε ὁ Παῦλος ὁ Σαρμοσατεύς³. Δικαίως λοιπὸν προκειμένου νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς μέλλοντας νὰ ἐμπέσουν εἰς αὐτὴν τὴν χαμαιζήλον ἀσχαλίαν καὶ νὰ τοὺς ἀνεβάσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀρχίζει τὸ Εὐαγγέλιόν του ἀπὸ τὸν οὐρανόν καὶ ἀπὸ τὴν αἰθῆ ρ ο υ καὶ προαιώνιον ὑπαρξίν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ μὲν Ματθαῖος ἀπὸ τὸν Θεοσυλέα Ἡρώδη, ὁ δὲ Λουκᾶς ἀπὸ τὸν Καίσαρα Τιθέριον καὶ ὁ Μάρκος ἀπὸ τὸ θάπτισμα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἤρχισαν τὴν διήγησιν, ὁ Ἰωάννης ἀφοῦ ἀφησεν διὰ αὐτὰ, ἀνήλθεν ὑπεράνω τοῦ χρόνου καὶ κάθε αἰ-

1. Ἰωάν. 1, 1.

2. Ἰωάν. 1, 14.

3. Αἰρετικὸς τοῦ γ' αἰῶνος (Πρόλ. καὶ β' ἀρθ. 5 σελ. τῆς 171ης ἡμιτέρας).

νος καὶ ἐκεῖ πρὸς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν» ἐξαπέστειλε τὴν σκέψιν τῶν ἀκροατῶν, χωρὶς νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ σταθῇ κάπου, χωρὶς νὰ θέσῃ ὄριον, ὅπως ἐκεῖνοι, τὸν Ἡρώδη καὶ τὸν Τιθέριον καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν. Ἐκεῖνο πᾶν τὸς πού εἶναι ἀξίον θαυμασμοῦ εἰς αὐτοὺς, ἐκεῖνο μάλιστὰ πού πρέπει νὰ ὑπογραμμίσωμεν εἶναι, ὅτι οὔτε ὁ Ἰωάννης, πού ἀμφώθη εἰς τὸν ὑμηλότερον λόγον, ἐδείξαν ἀμέλειαν διὰ τὴν ἔνασρκικὴν παρουσίαν, οὔτε ἐκεῖνοι, πού ἰδιαίτερος ἐπέμειναν εἰς αὐτὴν ἀπεσιώπησαν τὴν προαιώνιον ὑπαρξίν. Καὶ ἦτο πάρα πολὺ φυσικόν.

Διότι ἕνα εἶναι τὸ Πνεῦμα, πού κινεῖ τὰς ψυχὰς ὁλων. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπέδειξαν πολλὴν συμφωνίαν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν γεγονότων. Σὺ δέ, αγαπητέ, ὅταν ἀκούσῃς διὰ τὸν «Λόγον», νὰ μὴ δεχθῆς ποτὲ τὴν γνώμην ἐκείνων, πού ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἔργον, ἀλλ' οὔτε ἐκείνων, πού τὸν φαντάζονται ὡς ἀπλοῦν λόγον. Διότι πολλοὶ μὲν εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, πού ἐφαρμόζονται καὶ οἱ ἄγγελοι, ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους δὲν εἶναι Θεός, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν εἶναι βλοὶ προφητείας καὶ προστάγματα — διότι ἔτσι εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Γραφὴν νὰ ὀνομάζῃ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τὰ προστάγματα καὶ τὰς προφητείας⁴; δι' αὐτὸ καὶ ὀμιλοῦσα περὶ τῶν ἀγγέλων, προσθέτει: «Δυνατοὶ ἐν ἰσχύϊ οἱ ἐκπελοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ»⁵ — ἐνῶ αὐτὸς ὁ Λόγος εἶναι οὐσία ἐν ὑπὸστατος⁶, πού προήλθεν ἀπαθῶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς, Ἰσὺτο ἀλλωστε, καθὼς εἶπας, ἐδήλωσε διὰ τῆς προσηγορίας τοῦ Λόγου. Καθὼς λοιπὸν τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» ἠηλοῖ τὸ αἰθῆ ρ ο υ, ἔτσι τὸ «οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν

4. Ψαλμ. 102, 20.

5. Ἐκεῖνος, πού πραγματικὸς ὑπάρχει, ὡς ἔβαν προσηγορῶν καὶ ὀνομαστικῶν.

Θεόν» μᾶς ἀπεκάλυψε τὸ συναίσιον Αὐτοῦ. Διὰ τὴν μὴ νομιμῆς λοιπὸν, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», τὸν μὲν Υἱὸν αἰδίον, τὴν δὲ ζωὴν τοῦ Πατρὸς τὴν ἐννοήσιμης χρονικῶς ἀρχαιότεραν καθ' ὀρισμένον διάστημα καὶ αἰώνιας πολλοὺς καὶ δώσης ἀρχὴν εἰς τὸν Μονογενῆ, προσέθεσε τὸ «ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἦν», ποῦ σημαίνει, ὅτι εἶναι τὸσον αἰδίος, ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ, διότι δὲν ἦτο ποτὲ μόνος, χωρὶς τὸν Λόγον, ἀλλ' ἦταν πάντοτε Θεὸς πρὸς Θεόν, ἐν ἰδίᾳ θελαβῇ ὑποστάσει.

Πῶς λοιπὸν, λέγει, εἶπεν ὅτι «ἦν ἐν τῷ κόσμῳ»⁶, ἐάν θεβαίως ἦτο πᾶσι τοῦ Θεοῦ; Διότι καὶ μαζί με τὸν Θεὸν ἦτο καὶ εἰς τὸν κόσμον ἦτο. Ἐπειδὴ δὲν περιορίζεται πουθενά, οὔτε ὁ Πατήρ, οὔτε ὁ Υἱός. Διότι, ὅν «ἡ μεγαλωσύνη του δὲν ἔχει πέρας»⁷ καὶ «ἡ σύνεσις του εἶναι ἀμέτρητος»⁸, εἶναι φανερόν, ὅτι οὔτε ἡ οὐσία ἔχει κάποια χρονικὴ ἀρχὴν. Ἦκουσε, ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»⁹; Τί σκέπτεσαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς; Εἶναι φανερόν, ὅτι σκέπτεσαι, ὅτι αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν πρὶν ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα ὄρατα. Ἔτσι καὶ ὅταν ἀκούῃς, περὶ τοῦ Μονογενοῦς, ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἦν», νὰ σκέπτεσαι, ὅτι Αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ νοητὰ καὶ τοὺς αἰῶνας. Ἐάν δὲ κοινῶς ἐρωτᾷ: καὶ πᾶς εἶναι δυνατὸν, ἐφ' ὅσον εἶναι Υἱός. νὰ μὴ εἶναι νεώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα; διότι εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη αὐτό, ποῦ ὑπάρχει ἐξ αἰτίας κάποιου, νὰ ὑπάρχῃ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὅποιον ἔλαθε τὴν ὑπαρξίν, θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀνθρώπινοι συλλογισμοὶ καὶ ὅτι αὐτὸς, ποῦ ἀναζητεῖ τοῦτο, θὰ ἀναζητήσῃ καὶ ἄλλα περισσότερον πα-

6. Ἰωάν. 1, 10.
7. Σαμ. 144, 3.
8. Σαμ. 146, 5.
9. Γεν. 1, 1.

ράλογα, τὰ ὅποια δὲν ἔπρεπε νὰ δεχθῆ ὅτε νὰ ἀκούσῃ, διότι περὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι τώρα ὁ λόγος μας, ὅχι περὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἡ ὅποια ὑπόκειται ὑποχρεωτικῶς εἰς τοιοῦτου εἴδους συλλογισμούς. Ἀλλὰ προκειμένου νὰ πεισθοῦν καὶ θεσπισθοῦν τελείως καὶ οἱ περισσότερον ἀδύνατοι περὶ τὴν πίστιν, θὰ ἀπαντήσωμεν καὶ εἰς αὐτὰ.

μ' * Διότι, πῆς μου «Τὸ ἀπαύγασμα τοῦ ἡλίου ἐκπηδᾷ ἀπὸ αὐτῆν τὴν φύσιν τοῦ ἡλίου ἢ ἀπὸ κάποιου ἄλλου»; Αὐτὸς, ποῦ δὲν ἔχει ἀναπήρους καὶ τὰς αἰσθήσεις του, κατ' ἀνάγκην θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι πράγματι ἀπὸ αὐτῆν ἐκπηδᾷ τὴν φύσιν τοῦ ἡλίου. Ἐν τούτοις τὸ ἀπαύγασμα, καίτοι προέρχεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου, δὲν θὰ ἐλεγόμεν ποτὲ, ὅτι ὑπάρχει μετὰ ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἡλίου, ἐπειδὴ ποτὲ δὲν ἐφάνη ὁ ἥλιος χωρὶς τὸ ἀπαύγασμα. Ἄν δὲ τοῦτο γίνεταί καὶ μετὰ αὐτὰ τὰ ὄρατα καὶ ὄλικά σώματα—διότι καὶ ἐδῶ τὸ παρελθὸν ἀπὸ κάποιου ἄλλου δὲν ἐφάνη ὑστερότερα ἀπὸ ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὅποιον προήλθε¹⁰— διατεί ἀρμείσει νὰ δεχθῆς ὅτι τοῦτο γίνεταί καὶ μετὰ τὴν ἀόρατον καὶ ἀνέκφραστον φύσιν; Τὸ ἴδιο λοιπὸν συμβαίνει καὶ ἐδῶ, ὅπως ἀρμόζει εἰς Ἐκείνην τὴν οὐσίαν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος ἀνόμασε αὐτὸν ἔτσι καὶ δι' αὐτοῦ παρέστησε καὶ τὸ συναίσιον¹¹. Ἐξ ἄλλου, πῆς μου, ὅλοι

* Ὁ Λόγος, ἦν καὶ ἐγενήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς. δὲν εἶναι νεώτερος Αὐτοῦ κατὰ τὴν ὑπαρξίν, ἀλλὰ συνέταρος, καθὼς καὶ τὸ ἀπαύγασμα τοῦ ἡλίου εἶναι σύγχρονον πρὸς αὐτὸν ἥλιον. Ἄλλωστε, ὁ Υἱὸς εἶναι οὐρανίου πρὸς τὸν Πατέρα καὶ διότι ἐδημιούργησε τοὺς αἰῶνας. Ἀκολουθεῖ ἀνεπίστος χωρὶς τῆς Γραφῆς, τὸ ἕκαστον ἀποκρίσασθαι τὴν ἐρώτησιν αὐτῆν περὶ Αὐτοῦ διδασκαλίαν.

¹⁰ Ἀ-ἀνάγκης, ἀνεπίστος τὸν συλλογισμὸν τὸν αἰρητικὸν, ἐξ αὐτῶν τῶν αἰσθητῶν λαμβάνει (Περὶ. καὶ ὅτι ἐπιθ. 24 σημειώσεις τῆς γ' ἐκδόσεως).

¹¹ Ἰωάν. 1, 3.

οι αιώνας και όλον τὸ διάστημα δὲν ἐδημιουργήθησαν ἐκ Αὐτοῦ; Αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχασε τὰ λογικά του, θὰ ὁμολογήσῃ καὶ τοῦτο ὑποχρεωτικῶς. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν καμία χρονικὴ ἀπόστασις μεταξύ Υἱοῦ καὶ Πατρός. Καὶ ἂν δὲν ὑπάρχη, δὲν εἶναι νεώτερος ἀλλὰ συναΐδιος. Διότι τὸ «πρὸ» καὶ τὸ «μετὰ» εἶναι ἔννοια ποῦ φανεράνουν χρονικά διαστήματα καὶ χωρὶς χρονικά διαστήματα δὲν θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ αὐτὰς τὰς λέξεις. Ὁ δὲ Θεὸς εἶναι ὑπεράνω τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων. Ἄν ὁμως δεχθῆς πλήρως τὴν ἀποψιν, ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ἀρχὴν, πρόσθε μὴπως ἀνογκασθῆς, κατὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ συλλογισμὸν, νὰ δεχθῆς ὁμοίως, ὅτι καὶ ὁ πατήρ ἔχει ἀρχὴν, ἀρχαιότερον μὲν ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀρχὴν. Διότι, πῶς μου, δὲν θέσασε εἰς τὸν Υἱὸν κάποιο χρονικὸν ὄριον καὶ ἀρχὴν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς προχωρῶν πρὸς τὰ ἄνω δὲν ἐφθασε εἰς τὸ λογικὸν συμπέρασμα, ὅτι ὁ Πατήρ προϋπάρχει τοῦ Υἱοῦ; Εἶναι φανερόν, ὅτι ἔτσι ἐσκέφθης. Πῶς μου λοιπὸν πόσον παλαιότερος εἶναι ὁ Πατήρ; Διότι, εἴτε ὀλίγον χρονικὸν διάστημα εἴπης, εἴτε πολὺ, ὁπωσδήποτε θέσασε τὸν πατέρα κάτω ἀπὸ κάποια ἀρχὴν. Διότι εἶναι φανερόν ὅτι, ἀφοῦ ἐμέτρησες τὸ ἐνδιάμεσον διάστημα, εἴπης κατόπιν ἂν εἶναι ὀλίγον ἢ πολὺ. Δὲν θὰ ἠμποροῦσε ὁμως νὰ μετρήσῃς, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἀρχὴ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Ὡστε καὶ εἰς τὸν Πατέρα ἔχεις ὄψει ἀρχὴν, συμπέρασμα εἰς τὸ ὅποιον φυσικῶς ἐφθάσες σὺ καὶ ἐπομένως, κατὰ τὴν γνώμην σου, οὔτε ὁ Πατήρ ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἀναρχος. Βλέπεις πόσον ἀληθὲς εἶναι τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος καὶ πόσην δύναμιν καὶ ἀκριβείαν ἔχει εἰς ὅλα ὁ λόγος του; Ἦτοιός εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος; «Αὐτὸς ποῦ δὲν τιμᾷ τὸν Υἱὸν δὲν τιμᾷ τὸν Πατέρα»¹². Καὶ γνωρίζω μὲν ὅτι ὁ

12. Ἰωάν. 5, 23.

λόγος αὐτὸς εἶναι εἰς πολλοὺς ἀκατανόητος. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς συχνὰ δὲν ἀνακινούμεν τὰ ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων συλλογισμῶν προερχόμενα συμπεράσματα, καθ' ἃς οὔτε ὁ ὀπίλοιπος λαὸς θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὰ παρακολουθήσῃ, οὔτε πάλιν θὰ ὀφείλετο εἰς τίποτε καὶ ἂν τὰ παρακολουθοῦσε, διότι δὲν ἔχουν τίποτε τὸ θέβαιον καὶ ἀσφαλές· «διότι οἱ συλλογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι βεβηλοὶ καὶ αἱ σκέψεις των ἀσταθεῖς καὶ ἀθέβαιαι»¹³. Εὐχαριστῶς δὲ θὰ ἐρωτοῦσα ἐκείνους ποῦ μᾶς ἀντιλέγουν καὶ τοῦτο, τί δηλαδὴ σημαίνει τὸ λεγόμενον ἀπὸ τὸν προφήτην, τὸ «πρὶν ἀπὸ ἐμὲ ἄλλος Θεὸς δὲν ὑπῆρξεν, οὔτε θὰ ὑπάρξῃ μετὰ ἀπὸ ἐμέ»¹⁴; διότι ἂν εἶναι νεώτερος ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα, πῶς λέγει «μετὰ ἀπὸ ἐμὲ δὲν θὰ ὑπάρξῃ»¹⁵; θὰ ἀντρέπετε λοιπὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Μονογενοῦς τὴν οὐσίαν; Διότι ὑποχρεωτικῶς, ἢ θὰ ἐπιχειρήσετε αὐτὸ, ἢ θὰ δεχθῆτε μίαν τὴν Θεότητα ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει Πατρός καὶ Υἱοῦ. Ποῦ δὲ τὸ «ὅλα δι' αὐτοῦ ἐγέναν»¹⁶ ἀληθεύει ἐξ ὁλοκλήρου; Διότι ἂν ὑπάρχη αἰὼν ἀρχαιότερος ἀπὸ Αὐτὸν, πῶς τὸ πρὸ Αὐτοῦ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἔχη δημιουργηθῆ δι' Αὐτοῦ; Παρατηρήσατε εἰς πόσην θρασύτητα τοὺς παρέσυρεν ὁ λόγος, μάλιστα παρεδίωξεν ἢ ἀλήθεια; Καὶ διατί ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲν εἶπεν, ὅτι ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ μηδενός, καθὼς σαφῶς μᾶς λέγει ὁ Παῦλος δι' ὅλα, μὲ τὰ ἐξῆς λόγια «Αὐτὸς ποῦ ἐκάλεσα τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα»¹⁷. Ἄλλ' εἶπεν «ἐν ἀρχῇ ἦτο»; Διότι τοῦτο εἶναι ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνο. Καὶ πολὺ ὀρθῶς, διότι ὁ Θεὸς οὔτε γίνεται, οὔτε ἔχει κάτι προσβό-

13. Σαγ. Σόλων. 9, 14.

14. Ἰωάν. 48, 10.

15. Ἐνθ. Ἰωάν.

16. Ἰωάν. 1, 3.

17. Ρωμ. 4, 17.

τέρου, αυτά δὲ εἶναι λόγια Ἑλλήνων. Πές μου ὅμως καὶ τοῦτο.

Τὸν κτίστικὸν δὲν θὰ θεωρήσῃς ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ἀπὸ τὰ ἔργα; Ὅταν λοιπὸν τὸ προελθὸν ἐκ τοῦ μη-θενός (ἐξ οὐκ ὄντων)¹⁸ εἶναι ὅμοιον πρὸς αὐτὰ τὰ ἔργα, ποῦ ὑπάρχει ἡ ἀσύγκριτος ὑπεροχή; Τί σημαίνει δὲ γενικῶς τὸ «ἐγὼ πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα»¹⁹ καὶ «πρὶν ἀπὸ ἐμέ δὲν ὑπῆρξεν ἄλλος Θεός»;²⁰ Διότι, ἐάν ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας, εἶναι ἄλλος Θεός καὶ ἂν δὲν εἶναι συναΐδιος, ὑπάρχει μετὰ ἀπὸ Αὐτοῦ καὶ ἂν δὲν προήλθεν ἐκ τῆς οὐσίας, φανερόν εἶναι ὅτι ἐδημιουργήθη. Ἄν πάλιν λέγουν, ὅτι αὐτὰ ἐλέχθησαν πρὸς ἀντιδιαστολήν ἀπὸ τὰ εἰδωλα, διατί δὲν συμφωνοῦν πρὸς ἀντιδιαστολήν ἀπὸ τὰ εἰδωλα νὰ ὁμολογοῦν τὸν ἕνα ἀληθινὸν Θεόν; Ἄν δὲ τοῦτο ἐλέχθη καὶ πρὸς ἀντιδιαστολήν ἀπὸ τὰ εἰδωλα, πῶς θὰ ἐρμηνεύσῃς ἄλλη τὴν φράσιν; «Διότι μετὰ ἀπὸ ἐμέ, λέγει, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἄλλος Θεός»²¹. Αὐτὸ δὲν τὸ λέγει ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν, ἀλλὰ διὰ νὰ θεοαἰώσῃ, ὅτι μετ' ἐμέ δὲν ὑφίσταται εἰδωλολατρικὸς Θεός, ὅχι ὅτι δὲν ὑφίσταται Υἱός. Καί, λέγει, τί λοιπὸν; Καὶ τὸ «πρὶν ἀπὸ ἐμέ δὲν ὑπῆρξεν ἄλλος Θεός»²² θὰ τὸ ἐκλάθῃς καθ' ὅμοιον τρόπον, ὅτι εἰδωλολατρικὸς μὲν δὲν ἔγινε, ἔγινεν ὅμως Υἱὸς πρὶν ἀπὸ Αὐτοῦ; Καὶ ποῖος διαίμων θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰσχυρισθῇ τοῦτο; Διότι νομίζω ὅτι οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ σῆμειον νὰ ὑποστηρίξῃ κάτι τέτοιο.

18. Μὴ ἀπὸ τὰς συνήθεις φράσεις· τῶν ἀρετικῶν.

19. Ἰωάν. 41, 1.

20. Ἰωάν. 48, 10.

21. Αἰεθθ.

22. Αἰεθθ.

Ἄλλωστε, ἂν δὲν εἶναι συναΐδιος πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς θὰ εἴπῃς ὅτι ἡ ζωὴ του εἶναι ἀπειρος; Διότι, ἐάν ὁ Υἱὸς ἔχη ἀνωθεν ἀρχήν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀθάνατος, ἀπειρος πάντως δὲν εἶναι, βίωσι τὸ ἀπειρον πρέπει νὰ εἶναι ἀπειρον ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Πράγμα, ποῦ ἀκριβῶς ἐδήλωσε καὶ ὁ Παῦλος, λέγων «μη ἔχων μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε τέλος ζωῆς»²³ καὶ δεικνύων καὶ τὸ ἀναρχον καὶ τὸ ἀθάνατον αὐτῆς. Διότι ὅπως τοῦτο δὲν ἔχει τέλος, ἔτσι οὔτε ἐκεῖνο, ἐπειδὴ οὔτε ἐδῶ ὑπάρχει τέλος, οὔτε ἐκεῖ ἀρχή.

γ'. Ἦως δέ, ἐφ' ὅσον εἶναι καὶ ζωὴ, ὑπῆρχε περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Λόγος δὲν ὑπῆρχεν²⁴; διότι ὅλοι θὰ ὁμολογήσουν ὅτι ἡ ζωὴ ὑπάρχει πάντοτε καὶ κατὰ τρόπον ἀναρχον καὶ ἀθάνατον, ἐάν θεοαἰώως παράγματοι εἶναι ζωὴ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἶναι. Ἄν ὅμως ὑπάρχῃ περίοδος κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει, πῶς θὰ εἶναι ζωὴ τῶν ἄλλων αὐτῆς, ποῦ κάποτε δὲν ὑπάρχει; Ἦως λοιπὸν, λέγει, ὁ Ἰωάννης εἰθερον ἀρχὴν λέγων «Ἐν ἀρχῇ ἦν»; Πές μου, ἐπρόσεξες εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ» καὶ εἰς τὸ «ἦν» καὶ τὸ «ὁ Λόγος ἦν» δὲν τὸ ἐνοεῖς; Τί δὲ ἐνοεῖ ὅταν λέγῃ περὶ τοῦ Πατρὸς ὁ Προφήτης; Ἄπὸ τοῦ αἰδ-

23. Κεφ. 7, 3.

* Ἀκολουθεῖς, ὁ θεὸς Κρυσόστομος διδάσκει, ὅτι ὁ Λόγος ὡς «ζωὴ», δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἀρχὴν χρονικὴν ἢ τέλος. Εἰς τὴν φράσιν «θεὸς ἦν ὁ Λόγος», ἐπειδὴ τὸ ἄναρχον «θ» ε ὁ «» κατηγορεῖται εἰς τὸν Υἱόν, δὲν ἔπεται, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος τοῦ Πατρὸς, διότι καὶ ὁ Πατὴρ πολλὰς εἰς τὴν Γραφὴν ἀναφέρεται ἀπλῶς «θεὸς» χωρὶς ἄρθρον. Ἄλλωστε, ἡ αἰωνία θεοότης καὶ θεμιτοσύνη ἀνάγκη τοῦ Υἱοῦ φανερώσαν, ὅτι ὁ Λόγος εἶναι θεός, ἴσος καὶ ὁμοούσιος πρὸς τὸν Πατέρα.

24. Μία ἐπίκλης, ἀπὸ τὰς συνήθεις φράσεις τῶν ἀρετικῶν. Νεὶ τὸ κατ-μενον ἔχει ὡς ἔλεξ· «ἦν ποτε, ὅτι οὐκ ἦν», ἐφ' ὅσον, ἐκλαθῆ, ὁ Υἱὸς εἶναι, κατ' αὐτὰς, ἐδημιούργηται ἐκ τοῦ μηθένος, «ἐξ οὐκ ὄντων», ὡς ἀκριβῶς ἔλεγον. ἔπειτα ὅτι δὲν ὑπῆρχε πάντοτε, ἀλλ' ὑπῆρχε χρονικὴ περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ὑπῆρχε. Ὁ θεὸς Κρυσόστομος ἀντιτάσσει ἐν πρὸς ἂν τὰ ἀπεχτηρίματά αὐτὰ μὲ ἵστομένην καὶ ἀπαθετονίαν· ὅτι καὶ ἀρετὴ καὶ ἀντι-Γραφικὰ εἶναι, ὡς μὴ ἐπὶ τῆς Γραφῆς ἀποδόξασμα.

νος και ζωσ του αιωνος ου εισαι»²⁵; "Αρα γε, επειδη θεπει θρια εις Αιδον, δι' αυτο θμιλει ετσι; "Οχι, αλλα δια να φανερωση το αιδιον. "Ετσι λοιπον να σκεπτεσαι και εδω, διοτι δεν ειπε αυτο, θετων θρια, ουτε αλλωστε ειπεν «'Αρχην ελαθεν», αλλ' «εν αρχη ητο» και με το «ητο» οε παρακινει να εννοησ αναρχον τον Υιον. "Αλλ' ιδου, λεγει, ο Πατηρ ανεφερθη με την προσθηκην του αρθρου, ενθ ο Υιος χωρις αυτην.

Τι λοιπον εννοει ο "Αποστολος όταν λεγει «Του μεγαλου Θεου και Σωτηρος ημων Ιησου Χριστου»²⁶ και παλιν «ο οποιοσ ειναι επι παντων Θεος»;²⁷ Ιδου λοιπον εδω εμνημονευσε τον Υιον χωρις το αρθρον. Το ιδιο κανει και με τον Πατερα. Εις επιστολην του παλιν προς τουσ Φιλιππησιουσ, γραφει ως εξης: «Ο οποιοσ, εν μορφη Θεου υπαρχων, δεν ενόμισεν αρπαγην το να ειναι ισα με τον Θεον»²⁸ και προς τουσ Ρωμαιουσ δε παλιν «Χαρις εις εσασ και ειρηνη απο Θεου Πατροσ ημων και Κυριου Ιησου Χριστου»²⁹. "Αλλωστε ηταν και περιττον να προστεθη αυτο εδω, εφ' εσον παρα πανω προσετιθετο συνεχωσ εις τον λογον. Διοτι, οπως ακριθωσ, όταν ομιλη περι του Πατροσ, λεγει «Πνευμα ο Θεοσ»³⁰ και δεν αρνουμεθα το σωματον του Θεου εκ του γεγονοσ, οτι δεν αναφερεται το Πνευμα ενάρθρωσ, ετσι και εδω, εστω και αν ο Υιος δεν αναφερεται ενάρθρωσ, δεν ειναι εξ αιτιασ αυτου κατωτεροσ Θεοσ. Διαιτι λοιπον; Διοτι αφοσ ειπεν, οτι ητο προς τον Θεον και αφοσ τον

25. Ψαλμ. 89, 2.

26. 1Τι. 2, 13.

27. Ρωμ. 8, 5.

28. Φιλ. 2, 6.

29. Ρωμ. 1, 7.

30. 1Ιωαν. 4, 24.

απεκαλεσε και Θεον, δεν μας επιτρεπει να φαντασθωμεν καμμιαν διαφοραν εις την θεοτητα αυτην, αλλ' αντιθετωσ. Διοτι, αφοσ προηγουμενωσ ειπε «και Θεοσ ην ο Λογωσ», δια να μη νομισε κανεις οτι η Θεοτης του Υιου ειναι κατωτερα, αμεσωσ εθεσε και τα γνωρισματα της γνησιασ Θεοτητας Αδτου, δηλαδη και το αιδιον, «διοτι οστωσ ητο, λεγει, εν αρχη προς τον Θεον» και το δημιουργικον, «διοτι ελα δι' αυτου εγιναν και χωρις αυτου δεν εγινεν ουδε εν, το οποιον εγινε»³¹, το οποιον μαλιστα και ο Πατηρ Αδτου δια των Προφητων λεγει παντου οτι ειναι το γνωρισμα της οσιασ Αδτου. Και συνεχωσ αυτων τον τροπον της αποδειξεωσ χρησιμοποιουν οι προφηται και οχι τυχαιωσ, αλλ' αγωνιζομενοι και προς την ειδωλοτατραν, «διοτι οι θεοι, λεγει, που δεν εκαμουν τον ουρανον και την γην, θα καταστροφουν»³² και παλιν «Εγω με το χερι μου εξετεινα τον ουρανον»³³ και δια να δειξη οτι ειναι θηλωτικον θεοτητοσ, τοποθετει αυτο παντου.

Ο Εθαγγελιστησ διωσ Ιωαννησ δεν ηρκεσθη εις αυτα τα λογια, αλλα τον ενομωσε και ζωην και φωσ. "Εαν λοιπον ηταν παντοτε μαζι με τον Πατερα, εαν Αυτοσ τα εδημιουργησεν ελα και τα συτηρη —διοτι αυτο υπηνιχθη δια της ζωησ— εαν φωτιζη τα παντα, ποιοσ θα φαιη τοσον ανωτεροσ, ωστε να ισχυρισθη, οτι ο Εθαγγελιστησ εσπευσε δι' αυτων να εισηγηθη ελαττωσιν της Θεοτητας του Υιου, δια των οποιων μαλιστα ειναι δυνατων να αποδειχθη ισότησ και πληρησ ομοιότησ; "Ασ μη συγχωωμεν λοιπον την κτισιν με τον κτιστην, δια να μη ακοσασωμεν και ημεισ, οτι «εσεβασθησαν τη κτισει παρα

31. 1Ιωαν. 1, 3.

32. 1Ιερμ. 10, 11.

33. 1Ισα. 44, 24.

τὸν κτίσαντας²⁴. Ἐάν πάλιν ἰσχυρισθοῦν, ὅτι τοῦτο ἔχει λεχθῆ καὶ περὶ τῶν οὐρανῶν, ἐν τούτοις εἰς τὸν περὶ αὐτῶν λόγον, διεκήρυξε σαφῶς, ὅτι δὲν πρέπει καθόλου νὰ λατρεύωμεν τὴν κτίσιν, καθ' ὅσον εἶναι πράξις εἰδωλολατρική.

δ'.²⁵ "Ἄς μὴ τοὺς ὑποβάλλωμεν, λοιπὸν, εἰς αὐτὴν τὴν κατάραν. Δι' αὐτὸ ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτῆν τὴν λατρείαν. Δι' αὐτὸ ἔλασθε δούλου μορφῆν, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ αὐτῆν τὴν δουλείαν. Δι' αὐτὸ ἐπτύσθη, δι' αὐτὸ ἔρραπισθῆ, δι' αὐτὸ ὑπέμεινε τὸν ἐπανεἰδίοντον θάνατον. Ἄς μὴ καθιστῶμεν λοιπὸν διὰ αὐτὰ ἀνωφελῆ, οὔτε νὰ ἐπαπερχώμεθα πάλιν εἰς τὴν προηγουμένην ἀσέβειαν, μᾶλλον δὲ εἰς τὴν χειρότεραν. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα νὰ λατρεύωμεν τὴν κτίσιν μὲ τὸ νὰ κατεβάζωμεν αὐτὸν τὸν Δημιουργὸν εἰς τὴν ἐδύλευσιν τῆς κτίσεως, κατόντημα εἰς τὸ ὅποιον ἐφθάσαμεν ἡμεῖς. Διότι ἐκεῖνος παραμένει πάντοτε, ὁποῖος εἶναι, ἀναλλοίωτος καὶ ἀμετάβλητος, «διότι σὺ εἶσαι ὁ Θεός, λέγει, καὶ τὰ ἔτη σου δὲν θὰ ἐκλείψου»²⁶.

²⁴ Εἰς τὰς ἐπιμέλειαις τῶν παραγράφων ἀκολουθεῖ, ὡς συνήθως, ἡθική διδασκαλία. Ὁ θεὸς Χριστὸς τοῦ συμβουλεύει τοὺς ἀκούοντας, νὰ μὴ ὀργίζονται κατὰ τοὺς ἀδικούντων αἰσῶς, ἀλλ' ἀναλογιζόμενοι τὰς ἐνάσιαις τῶν θεῶν διαπραγμαζόμεναις ἀμαρτίαις τῶν, ὡς καὶ τὰς ἐλεηθρίας τῆς τοῦ θεοῦ, νὰ συμπαρετίμωται πρὸς αὐτοὺς πρὸς καὶ ἐπιεικῶς. Ἄκουσθησθε, ἔειπε Πατὴρ σοὶζῆται τὴν ἀνάγκην τῆς καὶ δι' ἔργων θ ο ς ο λ ο γ ι κ ο ς τοῦ θεοῦ, διότι τὰ ἄγρια δόγματα δὲν ἀφαιροῦν εἰς τίποτε, ἔσαν δὲν ὁ πόρνος καὶ ὁσὶς ἤθελες. Εἰς τὴν ε', τέλος, παραγράφῳ ἔχοντι μίαν θαυμασίαν ὄντως ἀνάλογον τοῦ φανεροῦ ἐνοσημῶτος τῆς ὀργῆς, τὸ ὅποιον ὀδηγεῖ τὰς ψυχὰς, τοὺς μὴ προσποθετάς νὰ θεραπεύσων αὐτὸ, εἰς δευτερίαν «πρᾶξι» καὶ κατὰ τὴν ὁμοίαν.

24. Ρωμ. 1, 25.

25. Γαλ. 101, 28.

"Ἄς τὸν δοξάζωμεν λοιπὸν, ὅπως ἀκριβῶς τὸν παρελάσθημεν ἀπὸ τοὺς κατέρους. Ἄς τὸν δοξάζωμεν καὶ μὲ πίστιν καὶ μὲ ἔργα, διότι τὰ ἄγρια δόγματα δὲν ἀφαιροῦν εἰς τίποτε τὴν σωτηρίαν μας, ὅταν ἡ ζωὴ μας εἶναι διεφθαρμένη. Δι' αὐτὸ, ὡς τὴν ρυθμίζωμεν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἄς σταθοῦμε μακριὰ ἀπὸ κάθε ἀσχηρότητα, ἀδικίαν, πλεονεξίαν. Ἄς ἀσθανώμεθα ὡς ἐνὸν καὶ παρεπίδημοι καὶ ὡς εἰμεθα ἀνώτεροι διὰ τῶν ἐπιγείων. Καί, ἂν κανεὶς ἔχη χρήματα πολλὰ καὶ κτήματα, ὡς τὰ χρησιμοποίησῃ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ πάροικος, ὁ ὁποῖος ὀλίγον ἀργότερα, εἴτε τὸ θέλει, εἴτε ὄχι, θὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτά. Καί, ἂν κανεὶς ἔχη ἀδικηθῆ ἀπὸ κάποιον, ὡς μὴ διατηρῆ παντοτινὴν ὀργὴν, μᾶλλον δὲ οὔτε πρόσκαιρον, διότι ὁ Ἀπόστολος δὲν μᾶς ἐπέτρεψε νὰ τὴν κρατήσωμεν περισσότερον τῆς μίαις ἡμέρας, «διότι ὁ ἥλιος, λέγει, ὡς μὴ δύη μὲ τὸν παροργισμὸν σου»²⁶. Καὶ πολὺ δικαίως, διότι θὰ εἶναι εὐτόχημα καὶ εἰς τὸν σὺντομον χρόνον νὰ μὴ γίνῃ κανένα κακόν. Ἄν δῶμος καὶ νυκτώσῃ, ὅσα συνέθεσαν γίνονται χειρότερα... ἐφ' ὅσον ἡ μνήμη αὐτῶν ἐπαυθάνει τὸ πῦρ τῆς ὀργῆς — καὶ μικρότερα, καθὼς ἡμεῖς τὰ ἐξετάζομεν σχολαστικὰ.

Προτὸ λοιπὸν ἐπιληφθῶμεν αὐτῆς τῆς ἐλεηθρίας ἀσχολίας καὶ ἡ φρονία ἀνάγει περισσότερον, παραγγέλλει νὰ παραλάβωμεν καὶ νὰ ἐξαφανίσωμεν τὸ κακόν. Διότι τὸ πάθος τῆς ὀργῆς εἶναι σφοδρὸν καὶ ἀπὸ κάθε φλόγα σφοδρότερον. Δι' αὐτὸ πρέπει πολὺ γρήγορα νὰ προλάβωμεν τὴν φλόγα, καὶ νὰ μὴ ἀφῆκομεν νὰ ἀνεβῆ ὕψηλά. Καὶ διότι ἔτσι τὸ νόσημα τοῦτο γίνεται αὐτῶν πολλῶν κακῶν. Διότι ἀνέπρεψεν ὀλοκαίηρους οἰκίας,

26. Ἔφεσ. 4, 28.

ἐπέλυσε παλαιάς γνωριμίας, ἐπροξένησεν ἀπαρηγορη-
τους συμφοράς ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου καὶ ἀκαριαίως,
«ὅτι ἡ ὀρμή τοῦ θυμοῦ του εἶναι ἢ πτώσις του»³⁷, λέ-
γει.

Ἄς μὴ ἀφήνωμεν λοιπὸν ἀχολύκωτον τὸ θηρίον,
ἀλλ' ὡς τοῦ θάλλομεν ἰσχυρὸν χαλινόν, τὸν φόβον τοῦ
δικαστηρίου τοῦ μέλλοντος. Ὅταν αἰ ἐλπίσῃ φίλος, ἢ
καὶ σὲ ἐξοργίσῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς οὐκείους, σκέψου τὰ
ἁμαρτήματά σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι μὲ τὴν πρὸς
ἐκείνους ἐπιείκειαν κάμνεις διὰ τὸν ἑαυτὸν σου πρᾶπτε-
ρον τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο, «συγχωρεῖτε, λέγει, καὶ θὰ
συχωρηθῆτε»³⁸ καὶ θὰ χαθῇ γρήγορα τὸ πάθος. Μαζὶ
μὲ αὐτὰ νὰ ἐξετάσῃς καὶ τοῦτο, ἂν κάποτε, δεῖαν ἐξέπι-
σες εἰς ἀγριότητα, συνεκράτησες τὸν ἑαυτὸν σου καὶ
ἄλλοτε πάλιν ἂν παρεσύρθῃς ἀπὸ τὸ πάθος. Ἐπειτα
κάμει τὴν σύγκρισιν τῶν δύο αὐτῶν διαφορετικῶν κατα-
στάσεων καὶ θὰ ὠφεληθῆς πολὺ. Διότι πᾶς μου πότῃ ἐ-
πίησες τὸν ἑαυτὸν σου, ὅταν ἐνίκηθῃς, ἢ ὅταν ἐνίκη-
σες; Δὲν αἰσθανόμεθα ἐντροπὴν καὶ δὲν κατηγοροῦμε
σκληρὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν
— ἀκόμη καὶ ἐνῶ κακεῖς δὲν μᾶς κατηγορεῖ — καὶ δὲν
μετανοοῦμε πολὺ καὶ διὰ λόγους καὶ διὰ πράξεις ἀστό-
χους; ὅταν πάλιν συγκρατοῦμεθα, δὲν χαυρῶμεθα καὶ
δὲν καυχόμεθα, ὡς νικηταί; Νίκη δὲ ἐπὶ τῆς ὀργῆς δὲν
εἶναι τὸ νὰ ἀνταποδίδωμεν τὰ ἴσα — διότι αὕτη εἶναι χει-
ρίστη ἥτις — ἀλλὰ νὰ θωπάζωμεν μὲ πραότητα τοὺς
κατατρεγμένους καὶ τὰς κακολογίας. Διότι αὐτὸ εἶναι ἀ-
νώτερον, νὰ κακοπαθῇ τις, ἢ νὰ κακοποιῇ.

Μὴ λέγῃς λοιπὸν, ὅταν ὀργίλῃσαι: «Πάντως θὰ ἐκ-
δημηθῶ καὶ ἐγώ, πάντως θὰ ἐπανέλθω», οὔτε νὰ ἀποκρί-

37. Σοφ. Σαίρ. 1, 29.

38. Λοκκ. 6, 37.

νεσαι πρὸς τοὺς προτρέποντας νὰ νικήσῃς, λέγων «Δὲν θὰ
ἀνεχθῶ νὰ ἀφήσω νὰ φύγῃ ὁ τάδε, ἀφοῦ μὲ περιγέλα-
σῃ», διότι δὲν θὰ σὲ περιγέλασῃ ποτὲ, ἀλλ' ὅταν ἀντα-
ποδώσῃς. Ἄν δὲ καὶ τότε σὲ περιγέλασῃ, ὡς ἀνόητος,
θα πάθῃ τοῦτο. Σὺ δὲ μὴ ζητήσῃς νὰ νικήσῃς τὴν γινώμην τῶν
ἀνοήτων, ἀλλὰ νὰ θεωρῆς ἐπαρκῆ αὐτὴν, ποῦ ἔχουν οἱ
συνετοί. Διὰ τοῦτο σὲ ὑποχρεῶν νὰ παρακολουθήσῃς
μικρὸν καὶ ταπεινὸν θέατρον, τὸ ὅποιον συνέθεσα ἀπὸ
ἀνθρώπους; «Ἰκέσασθε τὰ φλέγματά σου πρὸς τὸν Θεόν
καὶ ἐκεῖνος θὰ σὲ ἐπιαιεῖ». Ἐκεῖνος δὲ, ποῦ τιμᾶται ἔ-
πὶ τὸν Θεόν, δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητῇ τὸν ἐκ μέρους τῶν
ἀνθρώπων ἔπαινον, διότι ὁ μὲν ἀνθρώπινος ἔπαινος ἀπο-
νέμεται πολλὰς φορές καὶ πρὸς χάριν καὶ πρὸς ἀπέχθει-
αν ἄλλων καὶ δὲν προσεκόμενος κανένα κέρδος, ὁ ἐκ μέ-
ρους δὲμοῦ τοῦ Θεοῦ ἔπαινος εἶναι ἀπληλασμένος ἀπὸ
αὐτὴν τὴν ἀτάθειαν καὶ ἀταξίαν καὶ φέρει εἰς τὸν τι-
μώμενον πολλὴν ὀφέλειαν. Ἄς ἐπιδιώκωμεν λοιπὸν τοῦ-
τον τὸν ἔπαινον.

ε'. Θέλεις νὰ μάθῃς πόσον κοκὸν εἶναι ἡ ὀργή; Πα-
ρακολούθησ ἄλλους, διαπληκτιζομένους εἰς τὴν ἀγο-
ράν. Διότι δὲν θὰ ἠμπορήσῃς εὐκόλως νὰ ἴδῃς εἰς τὸν ἑ-
αυτὸν σου τὴν ἀσχημίαν, μὲ σκοτισμένο καὶ ναρκωμέ-
νο ἀπὸ τὸ πάθος μυαλό. Δι' αὐτὸ, ὅταν ἀπαλλαγῇς ἀπὸ
τὸ πάθος, τότε παρατήρησ ὡς ἄλλους τὰ συμβαίνοντα
σὲ σένα, ὅπότε ἡ κρίσις σου δὲν εἶναι δισταγμένη. Πα-
ρατήρησ λοιπὸν τοὺς περιφερθένους καὶ ὀργιζομένους
ὄχλους εἰς τὴν ἀγοράν, ποῦ ἀσχημονοῦν ἐνώπιον ὄλων,
ὡς νὰ κατελήθησαν ἀπὸ παραφροσύνην. Διότι, ὅταν ὁ
θυμὸς, ποῦ θράζει μέσα εἰς τὸ στήθος, ἐρεθισθῇ καὶ ἐξ-
αγριασθῇ, τὸ στόμα θγάζει φωτιά, τὰ μάτια πετοῦν φλό-
γες, ὅλα τὸ πρόσωπον πρήζεται, τὰ χέρια κινουῦνται νευ-
ρικά, τὰ πόδια τινάζονται κατὰ τρόπον καταγέλαστον
καὶ ἀγωνίζονται κατὰ τῶν ἀντιπάλων των. Καθὼς δὲ εἶ-
ναι μανιασμένοι τίποτε δὲν τοὺς χωρίζει, διότι εἶναι ἀ-

ναίσθητοι έντελώς πρὸς ἄλλα αὐτὰ καὶ κλωτσούν καὶ σαγκάνουν, χειρότερα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγριούς θινους. Πράγματι, ὁ θυμώδης ἀνὴρ δὲν εἶναι εὐκρείπης.

Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ τὴν πολλὴν αὐτὴν γελιότητα, ὤταν ἀναχωρήσουν διὰ τὰς οἰκίας των καὶ συνέλθουν, αἰσθάνονται μεγαλυτέραν ὀδύνην καὶ πολλὸν φόβον, σκεπτόμενοι ποῖοι ἦσαν οἱ παρόντες, ὅταν κατείχοντο ὑπὸ τῆς ὀργῆς. Ἔτσι καὶ οἱ παραλογιζόμενοι, ὅταν συνέλθουν καὶ ἡσυχάσουν, μὴ γνωρίζοντες καὶ ἐνθυμούμενοι τοὺς παρευρεθέντας εἰς τοὺς παραλογισμούς των, ἀναλογίζονται τὰ ἐξῆς: «Ἄραγε, μήπως μὲ εἶδαν φίλοι, μήπως μὲ εἶδαν ἀντίπαλοι καὶ ἐχθροί;», καθ' ὅσον φοβοῦνται ὁμοίως καὶ τοὺς ἑσὺ, τοὺς μὲν, θιάσι θὰ τοὺς μάθουν καλὰ καὶ θὰ κάμουν τὴν ἐντροπὴν τους μεγαλυτέραν, τοὺς δὲ, θιάσι θὰ εὐχαριστηθοῦν. Ἄν μάλιστα ἀλληλοκτυπηθοῦν καὶ προξενήσουν πληγὰς, ἐπαιζάνεται ὁ φόβος τους, θιάσι θασιάζονται ἀπὸ τὴν σκέψιν μήπως συμβῆ τίποτε χειρότερον εἰς τὸν παθόντα, ἢ πυρετός ἱκανός νὰ φέρῃ τὸν θάνατον, ἢ δυσθεράπευτον ἐξόγκωμα, ἱκανὸν νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Καὶ ποῖα ἀνάγκη ὄπηρχε συμπλοκῆς; τί ἐχρειάζοντο αἱ ὀφθαλμοὶ καὶ αἱ φιλωνικαί; Ἄς χάσθουν καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα. Καὶ καταρῶνται λοιπὸν ἄλλα τὰ σαθρὰ αὐτὰ πράγματα καὶ αὐτοὺς ποὺ ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς αὐτὰ.

Οἱ περισσότερον δὲ ἀνόητοι θεωροῦν αἰτίαν ἄλλαν αὐτῶν καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονας καὶ τὴν κακὴν ἄρσιν. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ζήτημα κακῆς ὥρας — οὔτε ἄλλωστε ὑπάρχει ποτὲ κακὴ ὥρα — οὔτε εἶναι αὐτὰ ἔργα πονηροῦ δαίμονος, ἀλλ' ἀποτελέσματα τῆς κακίας, ὅταν ὑπέκυψαν εἰς τὸ πάθος αὐτὸ τῆς ὀργῆς. Διότι αὐτοὶ καὶ τοὺς δαίμονας προσελκύουν καὶ ἄλλα τὰ δυστυχήματα προκαλοῦν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των. Ἄλλ' ὀποφέρει, λέγει, ἢ καρδίαι καὶ ποιεῖ ἀπὸ τὰς ὀφθαλμοὶ; Καὶ ἐγὼ τὸ γνωρίζω καὶ δι' αὐτὸ ἐπιανῶ αὐτοὺς, ποὺ δαυμάζουν τὸ

φοβερὸν τοῦτο θηρίον. Ἄν μάλιστα θέλωμεν, ἠμποροῦμεν νὰ συντρίψωμεν τὸ πάθος. Διὰ τὴν ὁμοίαν δὲν ὑποφέρομεν ἀπὸ αὐτοῦ τὸ πάθος, ὅταν μᾶς ὀφρίζουν οἱ ἀρχόντες; Δὲν ἠμπούσαμε ἄραγε ὁ παρεμβληθεὶς Ἰσδύνομος τοῦ πάθους αὐτοῦ φόβος, ποὺ μᾶς ἐπροξένισεν ἀληθινὸν τρόμον καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ οὔτε ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ; Διὰ τὴν δὲ καὶ οἱ ὀπηρέται, ἀκούοντες ἀπὸ ἡμᾶς κυρίως ὀφθαλμοί, ὀπομένουσιν ἄλλαν σιωπῶντας; Ἄραγε, δὲν συγκρατοῦνται καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν αὐτὸν φόβον ποὺ ἐπικρέμαται ἐπ' αὐτῶν; Σὺ δὲ νὰ μὴ σκεφθῆς μόνον τὸν ἐκ Θεοῦ φόβον, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεός, ποὺ διατάσσει νὰ σιωπᾷς, σὲ ὀφρίζει τότε καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλα θὰ τὰ ὀπομείνης μὲ πραΰτητα. Καὶ νὰ εἰπῆς πρὸς τὸν ἀντίπαλόν σου: «Τί νὰ σοῦ κάμω; Ἄλλος μοῦ κρατᾷ καὶ τὸ δεξιὸν μου χεῖρ καὶ τὴν γλῶσσαν» καὶ θὰ γίνῃ ὁ λόγος αὐτοῦ καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς ἐκεῖνον πηγὴ ὀπομονῆς καὶ ἐγκρατείας. Τώρα δὲ ἐξ αἰτίας μὲν τῶν ἀφροῶν καὶ τὰ ἀνυπόφορα ὑποφέρομεν καὶ πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς λέγομεν πολλὰς φορές: «Ἐκεῖνος μὲ ὀφθισεν, ὀχι ἐσὺ», ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ ἔχωμεν οὔτε αὐτὴν τὴν εὐλάβειαν; Καὶ ποῖας συγγνώμης θὰ τόχωμεν;

Ἄς εἰπώμεν λοιπὸν πρὸς τὴν ψυχὴν μας: «Ὁ Θεός μᾶς ὀφρίζει τώρα, ὁ Θεός, ποὺ κρατεῖ τὰ χεῖρα μας. Ἄς μὴ κινώμεθα καὶ ἄς μὴ εἶναι δι' ἡμᾶς ὁ Θεός ἀτιμότερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους». Ἐτρομάξατε μὲ τὸν λόγον οὗτον; Ἄλλὰ θέλω νὰ σὰς κάμω νὰ φοβῆσθε ὀχι μόνον διὰ τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πράξιν, θιάσι ὁ Θεός μᾶς παρήγγειλεν, ὅταν ροπήζόμεθα ὀχι μόνον νὰ ὀπομώμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ προσφερώμεθα διὰ τὸ χειρότερον. Ἡμεῖς ὀμως ἐναντιώμεθα μὲ τὴν ὀφοδρότην.

τα και επιμονή, ώστε όχι μόνον δεν παρέχομεν τοὺς ἐσυντοὺς μας εἰς τὴν κακοπάθειαν, ἀλλὰ καὶ ἀνταποδίδομεν, συχνὰ μάλιστα καὶ ἐπιτιθέμεθα ἡμεῖς πρῶτοι καὶ νομίζομεν ὅτι ὑστεροῦμεν, ἂν δὲν πράξωμεν τὰ ἴδια.

Τὸ δὲ χειρίστον ἂν προκειμένῳ εἶναι τοῦτο, ὅτι νομίζομεν ὅτι νικῶμεν, ἐνὸς ὀφειτόμεθα τὴν χειρίστην ἦταν, καὶ, ἐνὸς εἰμεθα πεσιμένοι κάτω καὶ καταπληγωμένοι ἀπὸ τῆς προσβολῆς τοῦ διαβόλου, νομίζομεν ὅτι ἐξουσιάζομεν αὐτόν. Δι' αὐτὸ, παρακαλῶ, νὰ μάθωμεν ποῖος εἶναι ὁ τρόπος αὐτῆς τῆς νίκης καὶ νὰ ἀκολουθῶμεν αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ τρόπου, διότι τὸ νὰ κακοπαθῆ κανεὶς, τοῦτο εἶναι τὸ στεφάνι τῆς νίκης. "Ἄν λοιπὸν θέλωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ὀφωθῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἅς μὴ τηρῶμεν τὸν νόμον τῶν κοσμικῶν ἀγώνων εἰς αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς ἀγῶνας⁴⁰, ἀλλὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ ἂς ἀπομένωμεν τὰ πάντα μὲ μακροθυμίαν, διότι ἔτσι θὰ νικήσωμεν μὲν τοὺς ἐδῶ ἀντιπάλους μας, θὰ κερδίσωμεν δὲ τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλαθρωπῖαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα πρέπει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

40. Πῶς τὸς ἐβόησαν ἀγῶνας ἰσχυροὶ ὁ νόμος τῆς ἀνταποδοτικῆς καὶ ἀνταποδοτικῆς, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἴσιν τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ νόμος αὐτός, εἰς ἐσχάτῃ μεγάλῃ ἡθικῇ, κατὰ τὸν νόμον, μεταβάλλει τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς πραγματικὴν κλίμακα, ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου μόνον ὁ παρὼν νόμος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἔρχεται νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ. Διότι ἡ ἀγάπη, ἔχουσα πνεῦμα τῆς αἰῶνος τοῦ Θεοῦ, προβαίνει τὸν νόμον τῆς ἀντικειμενικῆς, περὶ τοῦ δικαίου ἐδῶ ὁ λόγος. Ὁ ἀ γ ἰ κ α κ ο ς ἀντικειμενικῶς μὲ μακροθυμίαν, ὁποῦνδήποτε καὶ ναυαγίον τὰ δευτὰ τῶν βίου, ἔχει ἀπὸ φρόνῃ ἡ ἀνάγκη, ἀλλ' ἀπὸ ἀγάπην καὶ μίαν καὶ γίνεται δι' ἑλπίδος μὲ συντακτικὴ ἀκτινοβολία ἀγάπης, ὅπως ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὸν ὁπίου. Η γ α ρ ο ς καὶ ὁ α ο γ ρ α μ ἰ ὁ ν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε' (5): (Ἰωάν. α', 3—6)

«Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν» (Ἰωάν. 13).

α* Ὁ μὲν Μωυσῆς, ἀρχόμενος τῆς ἱστορίας τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου καὶ ἀλοκλήρου τῆς συγγραφῆς του, τῆς περιεχομένης εἰς τὴν Παλαιὰ Διαθήκην¹, μὲς ὀμιλεῖ διὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ αὐτὰ ἐκθέτει διὰ πολλῶν, διότι, λέγει: «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»², ἔπειτα προσθέτει ὅτι θεμιουργήθη καὶ φῶς καὶ δευτερός οὐρανός, ὅτι ἀκολουθῶς ἐνεφανίσθησαν ἀστέρες καὶ ζῶα ὅλων τῶν γενῶν καὶ ἄλλα τὰ ἄλλα, διὰ τὴν μὴ μακρηγορῶμεν διηγοῦμενοι: ἔνα ἕκαστον κεχωρισμένως. Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ἀφοῦ τὰ ἐσυντομέ-

* Ἡ φράσις «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν», ἡ πραγματικὴ τῆς παρουσίας ἡθικῆς, σημαίνει ὅτι ὁ Λόγος περιήγαγεν ἕκαστον μὲν τὸ ἐκαστὸν κτίσμα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα. Τὸ «ὃ γέγονεν» δὲν ἀπαρτίζεται ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅς διακρίνεται εἰς ἑνὸς ἀποστόλου. Πρῶτον, διότι δὲν ἔστι κατὰ τὸν ἑκκλησιαστικὸν νόμον ὅτι νὰ ἐπιλέξῃ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δεύτερον, διότι καὶ ἂν ἦθελε νὰ ἐπιλέξῃ περὶ αὐτοῦ. Ἐν ἑκ ὅμοιαι τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐπισκόπων, ὅτι τὸ «ὃ γέγονεν» ἀποδίδεται εἰς τὸ ἁγιον Πνεῦμα, ὅτι καὶ εἰ ἐπιδικῶναι λέγειται «τοῦ», καὶ ἐπίσης πρέπει νὰ ἀποδοθῆναι ἐπίσης εἰς αὐτὸ, ὅτι θὰ φανῇ ὅτι ἀναρτῶνται καὶ ἐπιδικῶνται Μωυσῆσιν, ὅς Πνεῦμα τὸ ἁγιον καὶ ἔχει ἡ γῆ, ἕκαστος ἀποστόλου.

1. Ἐνεκεν τῆς ἱστορίας, ἡ ἀποκρίσις ἀπὸ τοῦ Μωυσῆος καὶ ἀποκρίσις ἀπὸ πάντων ἐπίσκοπων. Τὸ πρῶτον ἐπίσκοπος, ἡ ἱστορία, καὶ ἀποκρίσις τὸ σχετικὸν μὲ τὴν ἀποκρίσις τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ συγγραφὴ, αὐτὴ τῶν Μωυσῆος ἀποκρίσις τὸ πρῶτον ἐπίσκοπος τῆς ἡ. ἀποκρίσις 2. Γεν. 1, 1.

σεν ἄλλα, εἰς μίαν φράσιν περιλαμβάνει καὶ ἐκεῖνα καὶ τὰ ἀνώτερα ἐκείνων. Εὐλόγως, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἄλλα αὐτὰ εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς ἀκούοντας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιλείπεται νὰ ὁμιλήσῃ περὶ σπουδαιότερου ζητήματος, καθ' ὅσον τὴν πραγματικότητά του συνέθεσεν ἐξ ὁλοκλήρου, διὰ νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ δημιουργήσαντος τὰ πάντα καὶ ὄχι περὶ τῶν δημιουργημάτων του. Δι' αὐτὸ ἐκεῖνος μὲν, καίτοι θεοσίως ἀνεφέρθη εἰς τὸ μικρότερον μέρος τῆς κτίσεως — διότι δὲν μᾶς ὁμιλήσῃ καθόλου περὶ τῶν ἀόρατων δυνάμεων — ἀσχολεῖται λεπτομερῶς μὲ αὐτὰ, ἐνῶ αὐτὸς ἐδῶ, ἐπειδὴ ἐπιλείπεται νὰ ἀνέλθῃ πρὸς αὐτὸν τὸν Ποιητὴν τῆς κτίσεως, δικαίως τὰ προσπερνᾷ ἄλλα, ἀφοῦ τὸσον αὐτὰ ὄσον καὶ ἐκεῖνα, ποῦ ἀπεσιώπησεν ἐκεῖνος, τὰ περιέλαβεν εἰς μίαν μικρὰν καὶ σύντομον φράσιν, τὴν «ἄλλα ἐδημιουργήθησαν δι' αὐτοῦ». Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃ, ὅτι αὐτὸς μᾶς ὁμιλεῖ μόνον δι' ἄλλα ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια ἤδη μᾶς ὁμιλήσεν καὶ ὁ Μωυσῆς, συμπληρῶναι, ὅτι «καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἔγινεν οὔτε ἓν, τὸ ὅποιον ἔγινεν», δηλαδή, ἀπὸ ἧσας ἐδημιουργήθησαν, εἴτε τοῦτο εἶναι ὄρατόν, εἴτε ἀόρατον, τίποτε ἀπολύτως δὲν ἔλαθεν ὑπαρξῆν ἕνευ τῆς δυνάμεως τοῦ Υἱοῦ. Διότι δὲν θὰ θάλωμεν τὴν τελείαν στιγμὴν εἰς τὸ «οὔτε ἓν», ὅπως θέλουσι οἱ αἰρετικοί³, διότι ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ θέλουσι νὰ διδάξουν ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι κτιστόν, λέγουσι «Ὁ γέγονεν ἓν αὐτῷ ζωῆ ἦν». Ἄλλ' ἔστι τὸ λεγόμενον γίνεται ἀκατανόητον,

3. Ἦνωσται τὸ τέταρτον ἐπαγγέλιον.

4. Τὴν αἰξὶν αὐτῆν προκείμενοι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι αἰρετικοί. Ἐργάζονται δὲ νοθεύσαντες αὐτὴν καὶ οἱ Πνευματικοί. Ὁ θεὸς Χριστός τις ἐβρίσκει: ἢ ἡ αἰξὶς αὐτῆς εἶναι τελείως ἐσφαλμένη. εἶπαι δι' αὐτῆς ἡ ἔνοχη τοῦ χωρίου καθίσταται θεσπισμένη, καὶ ἀπερνήσκει τὴν αὐτὴν λέγόμενον». Ἰεράγγικτι, ὡς θὰ ἴδωμεν, ὁδηγεῖ εἰς ἐπιτολίαν ἐσφαλμένην συμπέρασμα.

διότι, πρῶτον μὲν δὲν ἦτο ἐδῶ καιρὸς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ αὐτὸ ἤθελε, διὰ τοῖαν λόγον ὁμιλήσῃ τὸσον ἀσαφῶς περὶ αὐτοῦ; Διότι ἀπὸ τοῦ γίνεται φανερόν, ὅτι τοῦτο ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πνεύματος; Ἄλλωστε, κατὰ τὸν λόγον τοῦτον, θὰ εὐρωμεν ὄχι, τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν γινόμενον δι' ἑαυτοῦ.

Ἄλλ' ἐντείνετε τὴν προσοχὴν σας, ὥστε νὰ μὴ σᾶς διαφύγῃ τὸ λεγόμενον καὶ ὡς ἀναγκασίωμεν κατὰ τὸν ἰδικόν των τρόπον, ὡς ἀνωτέρω, διότι ἔστι θὰ φαῖν εἰς ἡμᾶς καθαρώτερα τὸ παράλογον· «Ὁ γέγονεν ἓν αὐτῷ ζωῆ ἦν». Τὸ Πνεῦμα λέγουσι ὅτι ἔχει ὀνομασθῆ ἡ ζωῆ. Ἄλλ' ἡ ζωῆ αὐτὴ εὐρίσκεται καὶ ὡς φῶς, διότι προσθέτει· «Καὶ ἡ ζωῆ ἦτο τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων». Κατ' αὐτοὺς λοιπὸν ἐδῶ τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα. Ἢ λοιπὸν; Ὅταν ἓν συνεχεῖς λέγει, ὅτι «Υπήρξεν ἀνθρώπος ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός», αὐτοῦ ὑποχρεωτικῶς πρέπει νὰ δεχθῶν, ὅτι καὶ τοῦτο ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πνεύματος διότι ἐκεῖνον, ποῦ ἀνωτέρω ὀνόμασε Λόγον, εἰς τὴν συνεχεῖαν ὀνομάζει καὶ Θεόν καὶ ζωὴν καὶ φῶς. Ἦτο δὲ ζωῆ, λέγει, ὁ Λόγος αὐτὸς καὶ ἡ ζωῆ αὐτὴ ἦτο φῶς. Ἐάν λοιπὸν ὁ Λόγος εἶναι ἡ ζωῆ, αὐτὸς δὲ ὁ Λόγος καὶ ἡ ζωῆ ἐσαρκώθη, ἡ ζωῆ ἐσαρκώθη, — δηλαδή ὁ Λόγος — καὶ εἶδμεν τὴν δόξαν αὐτῆς, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρὸς. Ἄν, λοιπὸν, λέγουσι ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐδῶ ἔχει ὀνομασθῆ ἡ ζωῆ, πόσαε πόσα παράλογα θὰ ἀκολουθήσουσι, διότι θὰ θεωρηθῆ ὅτι ἐσαρκώθη αὐτὸ, ὄχι ὁ Υἱός, θὰ εἶναι μονογενὴς Υἱός τὸ Πνεῦμα⁵. Ἐάν

5. Ἰωάν. 1, 6—7.

6. Τὸ πρῶτον εἶπον συμπέρασμα, εἰς τὸ ὅποιον ὁδηγεῖ ἡ ἐσφαλμένη αἰξὶς τῶν αἰρετικῶν.

πάλιν ἀποφύγουν ταῦτα, ἐπιμένοντες νὰ διαβάξουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ φθάσουν εἰς ὄλλο τελείως παράλογον συμπέρασμα ἐν τῇ προσπάθειά των νὰ τὸ ἀποφύγουν, διότι, ἂν ἀμολογήσουν, ὅτι ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ δὲν θέλουσιν τὴν στίξιν, οὔτε διαβάξουσιν ὅπως ἡμεῖς, θὰ εἰποῦν ὅτι αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἔχει γίνεσθαι ἑαυτοῦ. Ἄν ὅμως ἡ ζωὴ εἶναι ὁ Λόγος, ἐκεῖνο δὲ ποῦ ἐγένετο, ἦτο ζωὴ εἰς Αὐτόν, Αὐτὸς εἰς Αὐτόν καὶ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του ἔγενε, σύμφωνα μὲ αὐτὴν τὴν ἀνάγκασιν⁷.

Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπε μερικά ἐνδιαμέσως, συνετελήρωσε: «Καὶ εἶδαμε τὴν δόξαν του, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρὸς»⁸. Ἰδοῦ, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εὐρίσκεται καὶ Μονογενὴς Υἱός, κατὰ τὴν ἀνάγκασιν ἐκεῖνων, ποῦ ἰσχυρίζονται αὐτὰ, διότι περὶ αὐτοῦ ἐγένετο ὅλη αὐτὴ ἐδῶ ἡ διήγησις. Βλέπετε, ὅταν ὁ λόγος ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ποῦ ἐκτρέπεται καὶ πόσα παράλογα γεννᾷ; Τί λοιπόν; δὲν εἶναι, λέγει, τὸ Πνεῦμα φῶς; Εἶναι μὲν φῶς, ἀλλ' ἐδῶ δὲν ἔχει λεχθῆ περὶ αὐτοῦ. Ἄλλωστε καὶ ὁ Θεὸς λέγεται Πνεῦμα —ἀσώματος δηλαδῆ—, ἀλλὰ ταῦτα δὲν σημαίνει ὑποχρεωτικῶς, ὅτι ὅπουδήποτε ἔχει ἀναφερθῆ ἡ λέξις Πνεῦμα, δι' αὐτῆς δηλοῦται ὁ Θεός. Καὶ διατὶ ἀπορείς, ἂν λέγωμεν ταῦτα περὶ τοῦ Πατρὸς; διότι οὔτε περὶ τοῦ Παρακλητοῦ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ταῦτα, ὅτι, ὅπου ἀναφέρεται ἡ λέξις Πνεῦμα, ὅπουδήποτε δηλοῦται ὁ Παράκλητος, παρ' ὄλλων, θεσβαίως, ὅτι τὸ ὄνομα ταῦτο εἶναι πρὸ παντός αὐτοῦ, μὲ τὸ ὅποιον γνωρίζεται καὶ διακρίνεται, ἀλλὰ πάντως δὲν δηλοῦται ὁ Παράκλητος, ὅπουδήποτε ἀναφέρεται ἡ λέξις Πνεῦμα.

7. Ἄλλο, εἰς αὐτὸν ἑσπόμεν συμπέρασμα. Ἐκκελευσθε, εἰς ὅτι ἴσμεν πολλὰ ἄλλα.

8. Ἰωάν. 1, 14.

Ἐξ ὄλλων καὶ ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται Θεοῦ δύναιμι καὶ Θεοῦ σοφία, ἐν τούτοις δὲν δηλοῦται ὁ Χριστὸς, ὅπουδήποτε ἀναφέρεται ἡ φράσις αὐτῇ, Θεοῦ δύναιμι καὶ σοφία. Ἐτεῖ λοιπὸν καὶ ἐδῶ, παρ' ὄλλων ὅτι τὸ Πνεῦμα φωτίζει, ἐν τούτοις τῶρα δὲν ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ὁ Ἐδαγγελιστής. Ἄλλ' αὐτοί, ὅταν τοὺς ἀποκλείσωμεν αὐτὰ τὰ παράλογα συμπέρασματα, ἐπειδὴ παντοῦ φροντίζουν νὰ πολεμοῦν τὴν ἀλήθειαν, λέγουσιν πάλιν, ἀκολουθοῦντες τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναγνωσεως: «8 γέγονε, ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν», δηλαδῆ, «8,τι ἐγένετο ἦτο ζωὴ». Τί λοιπόν; Καὶ τὰ πάθη τῶν Σοδομιτῶν καὶ ὁ κατακλισμός καὶ ἡ κήλασις καὶ ἀναριθμητὰ ἄλλα τέτοια; Ἄλλὰ, λέγει, ὁ λόγος μας εἶναι περὶ δημιουργίας. Μάλιστα, λοιπὸν καὶ ἐκεῖνα ἀναφέρονται εἰς τὴν δημιουργίαν. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐλέγξωμεν ἀπολύτως τὸν ἰσχυρισμὸν τους, θὰ τοὺς ἐρωτήσωμεν: Ἐγὼ μου, τὸ εὐὸν εἶναι ζωὴ; καὶ ὁ λίθος, εἶναι ζωὴ; τὰ ἄμμορα αὐτὰ καὶ ἀκίνητα; ὄλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ζωὴ; Καὶ ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰσχυρισθῆ ταῦτα; Διότι δὲν εἶναι αὐτοζωὴ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ δεκτικὸς ζωῆς.

8'. * Ἄλλὰ πρόσξει καὶ ἐδῶ πάλιν τὸ παράλογον. Διότι μὲ τὸν ἴδιον τρόπον θὰ προωρήσωμεν εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ καταλάβωμεν καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων τὴν μα-

* Συνεχίζεται καὶ ἐδῶ ἡ ἐπιτομή κατὰ τὸν ἀριστοτ. Ἐλεγχος καὶ ἐρωτηματολόγιον τῆς προτασομένης τῆς διὰ τὸν λόγον. Ἡ ἐπιτομή ἐρωτηματολόγιον, εἰς ἀποκρίσεις: Ὁ Ἐδαγγελιστής ἠδὲ ἡμεῖς, εἰς τὴν φράσιν «πάντα δι' αὐτοῦ γέγονον», εἰς νὰ μὴ φαντασθῆ κανεὶς, ὅτι, εἰς τὴν φράσιν «πάντα δι' αὐτοῦ γέγονον», εἰς νὰ μὴ διέλθῃ σφαλῆ, ὅτι, διὰ τοῦ λόγου ἐδημιουργήθησαν: ἄλλὰ τὰ ἐν χρόνῳ γενόμενα καὶ ὅχι τὸ Πνεῦμα, διότι ταῦτα ἐκπέφυγον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς. Ἐκκελευσθε, ἐπινοήσατε ἢ φράσιν «8,τι ἐγένετο, ἢ ὅπου δὲν μνησθῆται καθόλου τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰσχυρισμῶν ἐδῶ, ὅπου ἀναφέρεται εἰς τὸν Πατέρα.

ριαν των. Διότι ἔτσι δὲν ἀποδίδουν τίποτε καὶ μὲ καλὴν τρόπον τὸ ἀρμόδιον, τὸ πρέπον εἰς τὸ Πνεῦμα, καθ' ὅσον, ὅταν ἐκπέσου ἀπὸ ἐκεῖ, προσαρμολοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐνόμισαν ὅτι ἐπαξίως ἔχουν λεχθῆ περὶ τοῦ Πνεύματος. Ἄλλ' ὡς ἐξετάσωμεν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὐτὴν τὴν ἀνάγνωσιν. Ζωὴ λέγεται τῶρα ἢ κτίσις, ἐπομένως αὐτὴ εἶναι καὶ φῶς καὶ ὁ Ἰωάννης⁹ ἦλθε νὰ μαρτυρήσῃ περὶ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς δὲν εἶναι φῶς; «διότι δὲν ἦτο ἐκεῖνος τὸ φῶς»¹⁰, λέγει, καίτοι καὶ αὐτὸς ἦτο τῆς κτίσεως. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι αὐτὸς φῶς; Πῶς δὲ «ἦτο ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὁ κόσμος ἔγινε δι' αὐτοῦ»¹¹; Ἡ κτίσις ἦτο εἰς τὴν κτίσιν καὶ ἡ κτίσις ἔγινε διὰ τῆς κτίσεως; Πῶς λοιπὸν «καὶ ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν»¹²; Ἡ κτίσις δὲν ἐγνώρισε τὴν κτίσιν; «Ὅσοι δὲ ἐδέχθησαν αὐτόν, εἰς αὐτοὺς ἔδωκεν ἐξουσίαν νὰ γίνουσι τέκνα Θεοῦ»¹³. Ἄλλ' ἀρκετὰ κράτησε τὸ ἀστέλιον.

Ὡρα ἀφήνῃ ἐσθὺς νὰ σκεφθῆτε ἐξ ἀρχῆς τὴν τερατολογίαν ὅλων αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ νομισθῆ ὅτι ἡμεῖς τοῦτο μόνον ἐπεδιώξαμεν, τὴν γελοιοποίησιν ἀπλῶς καὶ διὰ νὰ μὴ χάσωμεν ἀδίκως καὶ μοταίως τὸν καιρὸν μας. Διότι, ἂν αὐτὰ δὲν ἔχουν λεχθῆ περὶ τοῦ Πνεύματος — ὅπως καὶ πράγματι δὲν ἔχουν λεχθῆ περὶ αὐτοῦ καθὼς ἔχει ἀποδειχθῆ —, οὔτε περὶ τῆς κτίσεως — καὶ ὡς ἐπιμένουν ἀκόμη εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς ἀναγωγῆς —, θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ πλέον παράλογον ἀπὸ ὅλων τὰ συμπεράσματα, ἐκεῖνο ποὺ εἴπαμε προηγουμένως, τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει γίνε δι' ἑαυτοῦ. Διότι, ἂν ὁ Υἱὸς εἶναι τὸ φῶς

9. Ἰωάν. 826, τὸν Ἰωάννην τὸν Ἰσκαριώτην.

10. Ἰωάν. 1, 8.

11. Ἰωάν. 1, 10.

12. Ἰωάν. 1, 30.

13. Ἰωάν. 1, 12.

τὸ ἀληθινόν, τοῦτο δὲ τὸ φῶς ἦτο ζωὴ, ἢ δὲ ζωὴ ἔγινεν ἐν αὐτῷ, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ ἐξαχθῆ ὡς συμπέρασμα, σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικὴν των ἀνάγνωσιν. Δι' αὐτὸ, ἀφοῦ τὴν ἐγκαταλείψωμεν, ὡς ἐλάθωμεν εἰς τὴν παραδεξιμένην ἀνάγνωσιν καὶ ἐξηγήσιν. Ποία δὲ εἶναι αὕτη; Νὰ προχωρήσωμεν μέχρι τοῦ «ὃ γέγονεν» καὶ νὰ σταματήσωμεν ἐκεῖ τὸν λόγον. Ἔπειτα νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς ἐπομένης λέξεως, ἢ ὅποια λέγει «Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν». Αὕτη δὲ ἡ φράσις σημαίνει τὸ ἔξῃ: «Χωρὶς Αὐτοῦ δὲν ἔγινε οὔτε τὸ παραμικρὸν ἀπὸ ὅσων ἐγίνοντο». Ὁ, τιδήποτε, λέγει, ἐδημιουργήθη, δὲν ἐδημιουργήθη ἀνευ Αὐτοῦ.

Βλέπετε πῶς μὲ τὴν μικρὰν αὐτὴν προσθήκην διαρθώθησαν τὰ ὑπόλοιπα θρώματα ἀποσι; Διότι μὲ τὴν συμπληρωματικὴν φράσιν «χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν» καὶ μὲ τὴν προσθήκην τῆς φράσεως «ὃ γέγονεν», ἐπέτυχεν ἀφ' ἑνὸς μὲν καὶ συμπεριέλθε καὶ τὰ νοητὰ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἀπέκλεισε τὸ Πνεῦμα. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶπεν, ὅτι «ὅλα δι' αὐτοῦ ἔγινον καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἔγινεν οὔτε ἓν», διὰ νὰ μὴ ἰσχυρισθῆ κανεὶς: «Λοιπὸν, ἂν ὅλα ἐδημιουργήθησαν δι' αὐτοῦ, ἐπομένως καὶ τὸ Πνεῦμα ἐδημιουργήθη», ἦτο ἀναγκαῖα αὐτῇ ἡ προσθήκη¹⁴. «Διότι ἐγὼ, λέγει, τιδήποτε ἔχει ἐδημιουργήθη, τοῦτο εἶπα ὅτι ἐδημιουργήθη δι' αὐτοῦ, εἴτε εἶναι ἀόρατον, εἴτε ἀσώματον, εἴτε εἰς τοὺς οὐρανοὺς, δι' αὐτὸ δὲν εἶπα ἀπλῶς ὅλα, ἀλλ' ὁ, τιδήποτε ἐδημιουργήθη, δηλαδὴ, ὅσα ἐδημιουργήθησαν, ὅσα εἶναι κτιστά. Τὸ Πνεῦμα ὅμως δὲν εἶναι κτιστόν»¹⁵. Εἶδες τὴν ἀκρίβειαν καὶ σαφήνειαν τῆς διδασκαλίας; Ἐμνημόνευσε τὴν δημιουργίαν τῶν αἰ-

14. Ἡ προσθήκη τῆς φράσεως «ὃ γέγονεν».

15. Ἐπομένως, δὲν συμπεριλαμβάνεται εἰς ὅσα ἐνασάνται διὰ τῆς φράσεως «ὃ γέγονεν».

σθητών—διότι τὰ ἐδίδαξεν ὁ Μωϋσῆς, προηγηθείς αὐτοῦ—, ἔπειτα ἀπὸ ἐκεῖ, ἐφ' ὅσον ἐπροχώρησαν, τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὰ ὑψηλότερα—εἰς τὰ ἀσώματα ἐνωῶ καὶ τὰ ἀόρατα—ἐξαιρέσας ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν δημιουργίαν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, ἐμπνεόμενος ἀπὸ αὐτὴν τὴν χάριν, ἔλεγεν «διότι δι' αὐτοῦ ἐκτίσθησαν τὰ πάντα»¹⁶.

Καὶ πρόσεξε πάλιν καὶ ἐδῶ τὴν αὐτὴν ἀκριβείαν. Τὸ ἴδιο Πνεῦμα ὠλόωσε κινουῶς καὶ αὐτὴν ἐδῶ τὴν ψυχὴν. Διὰ τὴν μὴ ἐξαίρεση λοιπὸν κανεῖς τίποτε ἀπὸ τὰ κτιστὰ τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν λόγον ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀόρατα, ἀλλὰ συγχρόνως διὰ τὴν μὴ ἀναμίξιον κανεῖς εἰς αὐτὰ τὸν Παράκλητον, ἀφοῦ προσπέρασε καὶ αὐτὰς τὰ αἰσθητὰ καὶ εἰς ἄλους γκιστὰ, ἀπαριθμῶν τὰ οὐράνια, λέγων «εἴτε θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσίαι»¹⁷. Διότι τὸ «εἴτε», ἐπαναλαμβάνομενον μὲ τὸ καθένα, τίποτε ἄλλο δὲν σημαίνει, παρὰ τοῦτο, ὅτι «ἄλλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἐγένον οὔτε ἓν, τὸ ὅποιον ἐγένεν». Ἄν πάλιν νομίζης, ὅτι ἡ πρόθεσις «διὰ»¹⁸ ἐκφράζει μείωσιν, ἀκούσε αὐτὸν, πού λέγειν «Κατ' ἀρχὰς οὐ, Κύριε, ἐθεμελίωσες τὴν γῆν καὶ οἱ οὐρανοὶ εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν σου»¹⁹· ἐκεῖνον, πού ἐχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πατρὸς, ὡς δημιουργοῦ, δὲν θά ἔλεγε περὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐάν δὲν ἦτο πραγματικὸς Δημιουργός, οὔτε θά εἶχεν ὁ Υἱὸς τέτοιαν δόξαν (δόξαν δημιουργοῦ), ἐάν ἦτο ὄργανον καὶ ὑπηρετὴς κάποιου. Τώρα ὁμοῦ λέγει τοῦτο, θεῶσος ὢν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι πραγματικὸς Δημιουργός.

16. Κολοσ. 1, 16.

17. Κολοσ. 1, 16.

18. Ἄπὸ ἐδῶ μεταβαίνει εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς φράσεως «δι' αὐτοῦ», περὶ τῆς ὁμοίας ἐδῆ καὶ περὶ αὐτῆς τῆς παραγράφου.

19. Ψαλμ. 101, 26.

Ἐν προκειμένῳ δὲ ἡ φράσις «δι' αὐτοῦ» ἔχει λεχθῆ, ὅχι δι' ἄλλου τινὰ λόγον, ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ φαντασθῆ κανεῖς τὸν Υἱὸν ἀγέννητον²⁰. Ὅτι δὲ, ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς δημιουργίας, δὲν ὑπολείπεται εἰς τίποτε τοῦ Πατρὸς, ἀκούσε αὐτὸν, πού τὸ λέγει «Ἐπειδὴ καθὼς ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ἐκείνους πού θέλει ζωοποιεῖ»²¹. Ἄν λοιπὸν τὸ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ λεγόμενον «Κατ' ἀρχὰς οὐ, Κύριε, ἐθεμελίωσες τὴν γῆν»²², ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Υἱοῦ, εἶναι σαφές τὸ ἀξίωμα τῆς δημιουργίας. Ἄν πάλιν ἐπιμείνης, ὅτι ὁ Ἰσραφῆτης τὸ εἶπε περὶ τοῦ Πατρὸς, ὁ δὲ Παῦλος, τὸ περὶ τοῦ Πατρὸς λεχθέν, ἀπέδωκεν εἰς τὸν Υἱόν, μάθε ὅτι καὶ ἔτσι τὸ ἴδιο πρᾶγμα εἶναι, καθ' ὅσον ὁ Παῦλος δὲν θά ἐνομοθετοῦσεν, ὅτι τὸ ἴδιο ἀρμόζει καὶ εἰς τὸν Υἱόν, ἐάν δὲν ἦτο ἀπολύτως πεπεισμένος, ὅτι ἦσαν ὁμότιμα ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν. Ἐξόλλου, ἐχρειάζετο μεγίστη καὶ ἐπικινδυνὸς τόλμη καὶ ἀποδόση τὰ πρέποντα εἰς τὴν ἀσύγκριτον φύσιν εἰς τὴν κατωτέραν καὶ μεγαλύτερον ὑπολειπομένην ἐκείνης.

γ' * Ἄλλ' οὔτε κατώτερος εἶναι, οὔτε διαφέρει ὁ Υἱὸς τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχει μόνον αὐτὰ ἐτόλμησεν ὁ Παῦλος νὰ εἴπῃ περὶ Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα παρόμοια, ἄλλωστε τὴν φράσιν «ἐξ οὐ», πού οὐ κατὰ προτίμησιν τὴν ἀπονέμεται μόνον εἰς τὸν Πατέρα, τὴν χρησιμοποιεῖ καὶ διὰ τὸν Υἱόν, ὅπως, φέρ' εἰπεῖν, ὅταν λέγῃ «ἐξ οὐ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἀφῶν καὶ συν-

20. Ἐπιστημονικῶς ἡ ἐρμηνεία αὐτῆς τῆς φράσεως «δι' αὐτοῦ».

21. Ἰωάν. 5, 21.

22. Ψαλμ. 101, 26.

* Ἐδῆ ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ φράσεις «ἐξ οὐ», «δι' οὐ» καὶ «ἐν θεῷ», ἀποδίδονται ἐν τῇ Γραφῇ ἐναλλάξ καὶ εἰς τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος πρὸς ὅλησιν τῆς ταυτότητος τῆς οὐσίας αὐτῶν. Ἀκολουθεῖ ἐρμηνεία τῶν χωρίων ἐφ' ὅσον ἐνθρόνισται, ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει» καὶ «ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαθε».

δέσμων επιχορηγούμενοι και συμπιθαζόμενοι αυξεί εις τὴν ἀξίησιν τοῦ Θεοῦ»²³. Καὶ δὲν ἀρκεῖται εἰς αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ οὐκ ἀποστομῶναι καὶ μετ' ἄλλων, ὅπως μετ' ὅσων οὐκ, τὸ ὅποιον, ἐνῶ λέγεις ὅτι ἐκφράζει ἑλασμῶν, τὸ ἀποδίδει εἰς τὸν Πατέρα «Πιστὸς ὁ Θεός, λέγει, «ἐν οὐ» προσεκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ»²⁴. Καὶ πάλιν, εἰς τὸ θελήματος αὐτοῦ»²⁵. Καὶ ἄλλο, «ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα»²⁶. Ὡστε ἡ «ἐν οὐ» δὲν ἔχει ἀποδοθῆ μόνον εἰς τὸν Υἱόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα, διότι καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ ὁ ἄγγελος ἐνεργε: «Μὴ φοβηθῆς νὰ παραλάβῃς τὴν Μαριάμ τὴν γυναῖκα σου, διότι τὸ ἐντός αὐτῆς γεννηθὲν εἶναι «ἐκ» Πνεύματος Ἁγίου»²⁷, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ «ἐν ὧ», πού ἀποδίδεται εἰς τὸ Πνεῦμα, δὲν διατάζει καθόλου ὁ Προφήτης νὰ τὸ ἀποδώσῃ καὶ εἰς τὸν Θεόν, ὅπως ὅταν λέγῃ: «Ἐν τῷ Θεῷ θὰ κάμωμεν ἀνδραγαθίας»²⁸.

Καὶ ὁ Παῦλος, «δεόμενος», λέγει, «εἰ πῶς ἦδη ποτὲ εὐδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς»²⁹. Καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ πάλιν χρησιμοποιοῖ τοῦτο, λέγων «Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»³⁰. Καὶ θὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι αἱ λέξεις αὐταὶ συνεχῶς καὶ πολλές φορές ἐξ ὀλοκλήρου ὀλλάσσουσι σημασίαν καὶ θέσιν, αὐτὰ δὲ δὲν θὰ συνθέσθωσαν, ἐάν ποτε δὲν ὑπῆρχεν ὡς κοινὴ εἰσὶς ἡ

23. Κολοσ. 3, 19.

24. Α' Κορινθ. 1, 9.

25. Ἰωαν. 1, 1.

26. Ρωμ. 11, 36.

27. Ματθ. 1, 20.

28. Φιλίπ. 56, 14.

29. Ρωμ. 1, 10.

30. Ἰωαν. 1, 1.

αὐτῆ οὐσίας³¹. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅτι τὸ «ἄλλα δι' αὐτοῦ ἔγινον» λέγεται τώρα περὶ τῶν σημείων —διότι περὶ αὐτῶν ὁμιλήσαν οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταί—, προσθέτει μετὰ ταῦτα τὰ ἑξῆς «Εἰς τὸν κόσμον ἦτο, καὶ ὁ κόσμος ἔγινε δι' αὐτοῦ», ἀλλ' ὅχι τὸ Πνεῦμα, διότι τὸ Πνεῦμα δὲν ὑπάγεται εἰς τὰ δημιουργήματα, ἀλλ' εἰς αὐτὰ πού εὐρίσκονται ὑπεράνω πάσης δημιουργίας.

Ἄλλ' ὅς ἐξετάσωμεν ἀκολουθῶνς τὰ ἑξῆς, καθ' ὅσον ὁ Ἰωάννης, ἀφοῦ εἶπε περὶ τῆς δημιουργίας, ὅπως, ὅτι «ἄλλα ἔγινον δι' αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἔγινον οὔτε ἓν, τὸ ὅποιον ἔγινε», προσθέτει καὶ τὸν περὶ τῆς Προνοίας λόγον, λέγων ὅτι «ἐν αὐτῷ ἦτο ζωὴ». Καὶ διὰ νὰ μὴ διατηρῇ κανεὶς ἀμφισβόλιας, πῶς δι' αὐτοῦ ἔγινον τὰ ἀφαντάστως πολλὰ καὶ ἐξαιρετικῶς μεγάλα ἔργα, συνεπλήρωσεν, ὅτι «ἐν αὐτῷ ἦτο ζωὴ». Συμβαίνει, ὅτι ἀκριβῶς καὶ μετ' αὐτὴν πηγὴν, ἡ ὁποία γεννᾷ ἀθύσασον. Ὅπως, δηλαδή, τὴν πηγὴν, ὅσον καὶ ἀν ἀφαρέσεως, καθόλου δὲν τὴν μειώνεις, καθ' ἕμουν τρόπον καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Μονογενοῦς, ὅσα καὶ ἀν πιστώσῃς ὅτι παρήγαγε καὶ ἐδημιούργησε, δὲν πρέπει οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ φαντασθῆς, ὅτι ἠλαττώθη. Μᾶλλον ὅμως θὰ ἀναφέρω τὸ παράδειγμα τοῦ φωτός, τὸ ὅποιον εἶναι πῶς αἰετοῦ καὶ γνωστό καὶ τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος προσέθεσεν εὐθὺς ἀμέσως, ὅταν εἶπε: «Καὶ ἡ ζωὴ ἦτο τὸ φῶς». Ὅπως, δηλαδή, ἀκριβῶς τὸ φῶς, ὅσα μιλιάδας δημιουργημάτων καὶ ἀν φωτισῇ, τίποτε δὲν γάνει ἀπὸ τὴν λαμπρότητά του, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς καὶ πρὸ τῆς δημιουρ-

31. Οἱ κριτικοὶ ἀπέθεον τὴν ἔρσην «ἐν οὐ» ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Πατέρα, τὴν «ἐν οὐ» εἰς τὸν Υἱόν καὶ τὴν «ἐν ὧ» εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ προσπαθῶν νὰ ἀποδείξω, ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς τὸν Πατέρα. Ὁ ἱερεὺς Χριστόστομος ἀπέδειξεν, ὅς εἴδομεν, διὰ παραθέσεως πολλῶν χωρίων ἐκ τῆς Γραφῆς, ὅτι αἱ ἀράξεις αὐταὶ ἀποδίδονται ἀδικριτικῶς καὶ εἰς τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τοῦτο, ἐπιλέγει ὁ ἱερεὺς Πιόρις, «ὅτι ἐν γενέσει, μετ' ἀνάστασιν τοῦ κόσμου καὶ τῆς οὐσίας διακαταμένως».

γίας και μετά την δημιουργίαν, παραμένει ὁ αὐτός, χωρὶς νὰ ὑφίσταται καμμίαν ἀπολύτως ἐλάττωσιν ἢ ἀνομίαν καὶ ἀβυσμαίαν ἀπὸ τὴν πολλὴν δημιουργίαν. Ἀλλὰ παραμένει πάντα ὁ ἴδιος, ἀμετάβλητος, ἔστω καὶ ἂν χρειασθῆ νὰ παραχθῶν μύριοι, ἄπειροι τέτοιοι κόσμοι καὶ ἑπαρκεῖ δι' ὅλους θγι μόνον πρὸς δημιουργίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς συντήρησιν καὶ διατήρησιν αὐτῶν μετὰ τὴν δημιουργίαν. διότι ἐβδὸ τὸ δνομα τῆς ζωῆς δὲν σημαίνει μόνον τὴν δημιουργίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρόνοιαν πρὸς συντήρησιν τῆς δημιουργίας. Καὶ τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον μᾶς προλέγει καὶ ἀρχίζει τὰς θαυμαστάς αὐτάς καὶ καλὰς εἰδησεις. Διότι, ἐφ' ὅσον ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἡ ζωὴ, ἐχάθη ἡ δύναμις τοῦ θανάτου, καὶ, ἐφ' ὅσον ἔλαμψε μέσα μας τὸ φῶς, ἐχάθη πλεον τὸ σκοτάδι· καὶ παραμένει εἰς ἡμᾶς διὰ παντός ἀμετακίνητος ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος ἀδυνατεῖ νὰ ὑπερισχῶσῃ αὐτῆς. Ὡστε, ἐκεῖνο ποῦ ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ περὶ Αὐτοῦ κυρίως ἠμπορεῖ νὰ λεχθῆ, ὅτι δηλαδὴ «ἐντός αὐτοῦ ζῶμεν καὶ κινουμέθα καὶ ὑπάρχομεν»³². Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε, διὰ τῶν ἐξῆς «Ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ ἐκτίσθησαν τὰ πάντα καὶ τὰ πάντα συντηροῦνται δι' αὐτοῦ»³³. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχει ὀνομασθῆ ρίζα καὶ θεμέλιον. Ὅταν δὲ ἀκούσης, ὅτι «ἐν αὐτῷ ἦτο ζωὴ», νὰ μὴ τὸν θεωρήσης σύνθετον, διότι λέγει ἀκολούθως καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς «διότι ὅπως ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, ἔτσι ἔδωκεν καὶ εἰς τὸν Υἱὸν νὰ ἔχη ζωὴν ἐν ἑαυτῷ»³⁴. Καὶ ὅπως δὲν θά εἴπῃς, περὶ τοῦ Πατρὸς, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ὅτι εἶναι σύνθετος, ἔτσι οὔτε περὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὡστί καὶ ἄλλοῦ λέγει, ὅτι «Ὁ Θεὸς εἶναι φῶς»³⁵, καὶ

32. Πρῶτ. 12, 28.

33. Ρωμ. 16, 17.

34. Ἰωάν. 5, 26.

35. Α' Κοθ. 1, 5.

πάλιν, ὅτι «κατοικεῖ φῶς ἀπρόσιτον»³⁶. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ, θγι διὰ νὰ φαντασθῶμεν σύνθεσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀνέλθωμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὸ ὕψος τῶν δογματῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο δυνατόν μεταξύ τῶν πολλῶν μερικοὶ νὰ μὴ ἠμποροῦσαν εὐκολὰ νὰ ἀντιληφθῶν, κατὰ ποῖον τρόπον ἡ ζωὴ Αὐτοῦ εἶναι ἐνωπώστατος, ἐν ἀρχῇ μὲν εἶπεν ἑκείνο τὸ ταπεινότερον, ἔπειτα δὲ ἀφοῦ προητοιμάσθησαν καταλλήλως τοὺς ὁδηγεῖ πρὸς τὸ ὑψηλότερον. Διότι ἐκεῖνος ποῦ εἶπεν, ὅτι «ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ ἔχη ζωὴν ἐν ἑαυτῷ»³⁷ ἐκεῖνος πάλιν λέγει «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωὴ»³⁸ καὶ πάλιν «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς»³⁹. Καὶ τί εἶδους, πῆς μου, εἶναι τοῦτο τὸ φῶς; Δὲν εἶναι τέτοιο αἰσθητὸν, ἀλλὰ νοητόν, ποῦ φωτίζει αὐτὴν τὴν ψυχὴν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς πρόκειται νὰ διδάσκῃ, ὅτι «οὐδεὶς ἠμπορεῖ νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ, ἐὰν δὲν ἐλκύσῃ αὐτὸν ὁ Πατὴρ»⁴⁰. δι' αὐτὸ ἀφοῦ ἐπρόλαθεν ἐβδὸ ὁ Εὐαγγελιστῆς εἶπεν, ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ φωτίζων, διὰ νὰ μὴ ἠποστηρίζῃς ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Πατέρα· ἔστω καὶ ἂν ἀκούσης κάτι τέτοιο περὶ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Υἱόν, «διότι ὅλα, λέγει, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ μου ἰδικά μου εἶναι»⁴¹.

Κατὰ πρῶτον λοιπὸν μᾶς ἐδίδαξεν περὶ τῆς δημιουργίας, ἔπειτα μᾶς ὁμιλεῖ καὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔφερε μὲ τὸν ἐρχομὸν του. Αὐτὰ μάλιστα ὑπαινισσάμενος ὁ Εὐαγγελιστῆς εἰς μίαν μικρὰν φράσιν, τὴν ἀκόλουθον, εἶπε «Καὶ ἡ ζωὴ ἦτο τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων». Καὶ δὲν εἶπεν «Ἦτο τὸ φῶς τῶν Ἰουδαίων», ἀλλὰ γενικῶς «τῶν ἀνθρώπων», διότι δὲν προσήλθον μόνον Ἰουδαῖοι εἰς αὐτὴν τὴν ἀληθῆ γυνῶσιν, ἀλλὰ

36. Α' Τιμοθ. 6, 16.

37. Ἰωάν. 5, 26.

38. Ἰωάν. 14, 6.

39. Ἰωάν. 1, 9.

40. Ἰωάν. 5, 44.

41. Ἰωάν. 16, 15.

καὶ Ἕλληνας καὶ τὸ φῶς τοῦτο ὄπῃρξε ἀνώπιον ἄλων καὶ προσέφερετο εἰς ἄλους. Διὰ ποῖον ἕμως λόγον δὲν προσέθεσε καὶ τοὺς ἀγγέλους, ἀλλ' εἶπεν ὅτι ἦτο τὸ φῶς «τῶν ἀνθρώπων» μόνον; Διότι τώρα ὁ λόγος του εἶναι περὶ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ πρὸς αὐτοὺς ἦλθε νὰ εὐαγγελισθῇ τὰ ἀγαθὰ. «Καὶ τὸ φῶς φέγγει εἰς τὸ σκότος»⁴². Σκότος ὀνομάζει καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν πλάην, διότι, ἐνῶ αὐτὸ ἐδῶ τὸ αἰσθητὸν φῶς δὲν φωτίζει εἰς τὸ σκότος, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐν τούτοις τὸ κήρυγμα τοῦτο ἔλαμψεν ἐνώπιον τῆς ἐπικρατοῦσης πλάνης καὶ τὴν ἐξηφάνισε. Καί, ὅταν κατήλθεν εἰς τὸν θάνατον, ὑπερίσχυεν αὐτοῦ τόσο πολύ, ὥστε ἀπηλευθέρωσε καὶ αὐτοὺς ποὺ ἤδη κατεῖχοντο ὅπ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν τὸ κατενίκησεν, οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε ἡ πλάην, ἀλλ' εἶναι παντοῦ εὐχάριστον καὶ λάμπει μὲ τὴν ἰδικήν του δύναμιν, δι' αὐτὸ λέγει: «Καὶ τὸ σκότος δὲν κατέλασεν αὐτό»⁴³. Καὶ διότι εἶναι ἀκατανίκητον καὶ δὲν ἀγαπᾷ νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὰς ψυχὰς ἐκεῖνων, ποὺ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ φωτισθοῦν.

ὁ * Ἐάν πάντως δὲν τοὺς προσεῖλκυεν ἄλους, μὴ σὲ ἀνησυχῇ, διότι ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ὀδηγεῖ κοντὰ του θι-οῖως καὶ ἀναγκαστικῶς, ἀλλὰ κατόπιν ἐλευθέρως θελή-σεως καὶ διαθέσεως. Μὴ λοιπὸν κλείσῃς τίς πόρτας εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ φῶς καὶ θὰ ἀπολοῦσῃς μεγάλην ἰκονοποίη-σιν. Τὸ φῶς τοῦτο ἔρχεται διὰ τῆς πίστεως καὶ ὅταν ἔλθῃ φωτίζει πλουσίως, μὲ τὴν ἀφθονίαν τῆς λάμπεως

42. Ἰωάν. 1, 5.

43. Ἰωάν. 1, 5.

* Τὸ θέμα τῆς τελευταίας παραγράφου εἶναι ἴδιον. Ὁ θεὸς Χρισ-τός ἀποκαλύπτει τοὺς σκοπούς καὶ καθάρσιν τοῦ λαοῦ τῶν ἀπὸ κἀ-θε ἀμαρτίαν, εἰς τὴν καταστάσιν εἶπαι νὰ ἴδον τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Ὁ ἄν-θρωπος, ὁ ὅστις ᾄει εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἐκπέσει μὲ τὸν καθήμενον εἰς τὸ σκοτάδι καὶ μὴ ἀνιέμενον ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ διακρίνῃ τοὺς φίλους ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ γενεᾶς τὰ πρόμακα μετὰδὲ αὐν.

του, αὐτὸν ποὺ τὸ ὀπεδέχθη. Καὶ ἂν παρέχῃς εἰς αὐτὸ θίαν καθάρσιν, παραμένει καὶ κατοικεῖ συνεχῶς ἐντός σου. «Ἐάν κάποιος μὲ ἀγαπᾷ, θὰ φυλάξῃ τὰς ἐπιτολάς μου καὶ θὰ ἔλθωμεν ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ πρὸς αὐτόν, λέ-γει, καὶ θὰ κατοικήσωμεν εἰς αὐτόν»⁴⁴. Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὸ ἡλιακὸν φῶς, ποὺ δὲν ἔμπορεῖς νὰ τὸ χαίρεσαι, καθὼς πρέπει, ἂν δὲν κρατᾷς ἀνοικτὰ τὰ μά-τια σου, ἔτσι δὲν ἔμπορεῖς νὰ συμμετάσχης πλουσίως καὶ εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν πνευματικὴν λαμπρότητα, ἂν δὲν ἀνοιξῇς καλὰ τὸ μάτι τῆς ψυχῆς καὶ δὲν τὸ κόμῃς νὰ θλέπῃ καθαρὰ καὶ γρήγορα πρὸς ἄλλας τὰς κατευθύν-σεις. Πῶς ἕμως γίνεται τοῦτο; Ὅταν καθαρῶμεν τὴν ψυχὴν ἀπὸ ἄλλὰ τὰ πάθη, διότι ἡ ἀμαρτία εἶναι σκοτάδι καὶ μάλιστα σκοτάδι θοῦθ καὶ εἶναι φανερόν ὅτι ἐνεργεῖ κατὰ τρόπον ὕπουλον καὶ ἀσυνείδητον, «διότι καθεὶς ποὺ πράττει τὰ φαῦλα μισεῖ τὸ φῶς καὶ δὲν πλησιάζει πρὸς τὸ φῶς»⁴⁵, καὶ, «κατὰ ποὺ γίνονται κρυφίως εἶναι ἀσυχρόν καὶ νὰ λέγῃ κανεὶς»⁴⁶. Ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ σκοτάδι, ποὺ δὲν γνωρίζει κανεὶς φίλον, οὔτε ἐχθρόν, ἀλλ' ἀγνοεῖ ἄλλας τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων, ἔτσι καὶ μὲ τὴν ἀμαρτίαν, διὰ καὶ ὁ πλεονέκτης δὲν ἐξχωρίζεται τὸν φίλον ἀπὸ τὸν ἀντίπαλον καὶ ὁ φθορὸς ἀκόμη καὶ τὸν πλησιέστερον συγγενῆ θλέπει σάν ἐχθρόν του καὶ ὁ κακὸς ὁμοίως κηρύττει τὸν πάλεμον πρὸς ἄλους καὶ γε-νικῶς ὁ διαπράττων τὴν ἀμαρτίαν δὲν διαφέρει καθό-λου ἀπὸ τοῦς μεβουμένους καὶ παράφρονας εἰς τὸ ὅτι δὲν ἔμπορεῖ καὶ αὐτὸς νὰ διακρίνῃ τὴν φύσιν τῶν πραγ-μάτων.

Καὶ ὅπως, μᾶσα εἰς σκοτάδι τῆς νύκτας, τὰ θλέπο-μεν ἄλα ὁμοίως καὶ τὸ εἶλο καὶ τὸ μολύβι καὶ τὸν σίδη-ρον καὶ τὸν ἀργυρον καὶ τὸ χρυσῶφι καὶ κάθε ἄλλο πο-

44. Ἰωάν. 14, 23.

45. Ἀποκ. 8, 20.

46. Ἰησοῦ. 5, 13.

λύσιμο μέταλλο, επειδή άπουσιάζει τὸ φῶς, πού τὰ κά-
νει ὅλα εὐδιάκριτα. Ἔτσι καὶ αὐτὸς πού ζῆ θίον ἀκάθαρ-
τον καὶ ἀσεβῆ δὲν γνωρίζει τὴν ἀρετὴν τῆς σωφροσύνης,
δὲν γνωρίζει τὴν ὁμορφίαν τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, διότι
μέσα εἰς τὸ σκοτάδι, καθὼς εἶπα προηγουμένως καὶ ἂν
ἀκόμη εἶναι ἀπλωμένοι πολῦτοι λίθοι, δὲν δεκνύουν
τὸ κάλλος των, ὅχι διότι τοῦτο δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν φύ-
σιν των, ἀλλὰ διότι τὸ ἀγνοοῦν οἱ παρῶντες.

Καὶ δὲν συμβαίνει εἰς ἡμᾶς, πού ζῶμεν εἰς τὰς ἀ-
μαρτίας, μόνον τοῦτο τὸ φοβερόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ζῶ-
μεν μέσα εἰς συνεχῆ φόβον. Καὶ καθὼς οἱ θαβίζοντες
μέσα σὲ ἀσέληνον νύκτα τρέμουσι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑ-
πάρχη κανεὶς διὰ νὰ τοὺς φοβίξει, ἔτσι τρέμουσι καὶ οἱ
ἐργαζόμενοι τὴν ἀμαρτίαν καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχη κανεὶς
διὰ νὰ τοὺς ἐλέγῃ καὶ φοβούνται καὶ ὀσπτεῦνται
τὰ πάντα, ἐνοχλοῦμενοι ἀπὸ τὴν συνειδητὴν των καὶ ὅλα
εἰς αὐτοὺς εἶναι γεμάτα ἀπὸ φόβον καὶ αγωνίαν. ὅλα τὰ
θλέπουσι ὑπόπτως, ὅλα τὰ φοβούνται. Ἄς ἀποφύγωμεν
λοιπὸν τὴν τόσον ὀδυνηρὰν ζῶην καὶ διότι μετὰ ἀπὸ αὐ-
τὴν τὴν ὀδύνην θὰ ἀκολουθήσῃ θάνατος, θάνατος αἰώ-
νιος, διότι δὲν ὑπάρχει τέρμα τῆς ἐκεῖ καλῶσεως. Ἄλλὰ
καὶ ἐδῶ σὲ τίποτε δὲν διαφέρουν ἀπὸ τοὺς πλανωμένους,
ὅσοι ὀνειροπολοῦν πράγματα, πού δὲν ὑπάρχουν καὶ
διότι νομίζουν ὅτι πλουτοῦν χωρὶς νὰ πλουτοῦν, φαντά-
ζονται ὅτι ζοῦν θίον εὐχάριστον χωρὶς νὰ ζοῦν καὶ δὲν
ἀντιλαμβάνονται αὐτὴν τὴν ἀπάτην, ὅπως πρέπει, προ-
τοῦ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ αὐτὴν τὴν παραφροσύνην, προτοῦ
ἀποτινάζουσι τὸν τιμηματικὸν αὐτὸν ὕπνον.

Δι' αὐτὸ ὁ Παῦλος παραγγέλλει εἰς ὅλους ἡμᾶς νὰ
προσέχωμεν καὶ νὰ ἀγρυπνῶμεν, καθὼς ὁμοίως καὶ αὐ-
τὸς ὁ Χριστὸς. Ὁ προσκετικὸς καὶ ἀγρυπνὸς καὶ ἂν κυ-
ριευθῇ ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, ἀμέσως συνέρχεται καὶ τὴν
ἀποκροῦει, ἐνῶ ὁ νωθὸς καὶ πρόθυμος εἰς τὴν ἀμαρτί-
αν, δὲν ἀντιλαμβάνεται πῶς ὑποδουλώνεται εἰς αὐτὴν.

Ἄς μὴ κοιμώμεθα λοιπὸν, διότι ὁ καιρὸς, πού διερχό-
μεθα δὲν εἶναι καιρὸς νυκτός, ἀλλ' ἡμέρας. «Ἄς περι-
πατήσωμεν λοιπὸν εὐσηχόμενος ὡς ἐν ἡμέρᾳ»⁴⁷, διότι δὲν
ὑπάρχει τίποτε ἀσχημότερον ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. Εἶναι
δὲ εἰς λόγον ἀσχημότερον ὀλιγότερον κακὸν νὰ περι-
φερώμεθα γυμνοί, παρά ἀμαρτάνοντας ἢ παρεκτρεπέμε-
νοι, διότι ἐκεῖνο μὲν δὲν εἶναι τόσον μεγάλο ἔγκλημα —
διότι πολλές φορές θὰ ἠμποροῦσε νὰ συμβῇ καὶ ἐξ αἰ-
τίας τῆς πτωχείας—, ἐνῶ ἀπὸ τὸν ἀμαρτάνοντα, δὲν ὑ-
πάρχει τίποτε αἰσχρότερον καὶ ἀτιμότερον. Ἄς ἀναλο-
γισθῶμεν τοὺς μεταβαίνοντας εἰς δικαστήριον, λόγῳ ἀρ-
παγῆς καὶ πλεονεξίας, πόσον αἰσχροὶ καὶ καταγελάστοι
φαίνονται, συμπεριφερόμενοι πρὸς ὅλους με ἀνάδειαν
καὶ θράσος καὶ διαρκῆς ψευδόμενοι. Ἡμεῖς δὲ εἰμεθα
τόσον ἄπεινοι καὶ ταλαίπαροι, ὥστε, ἐνῶ δὲν δυνάμε-
θα νὰ ἀνεχθῶμεν ἐπάνω μας ἔνδυμα ἀπλοῦν καὶ μὴ ἄρ-
μόζον, ἐπὶ πλέον, ἂν ἴδωμεν καὶ εἰς ἄλλον κάτι παρό-
μοιον, τὸ διορθῶμεν, ἐν τούτοις δὲν ἀντιλαμβάνομεθα
καθῶλου τὸ ὅτι καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ πλησίον μας περπατοῦ-
με με σκυμμένο ἀπὸ τὴν ντροπὴ κεφάλι. Διότι τί αἰσχρό-
τερον ὑπάρχει, πῆς μου, ἀπὸ αὐδρα, πού ἐπισκέπεται ἀ-
νήθικον γυναῖκα; Τί χειρότερον ἀπὸ ὄβριστην; Τί γε-
λοιωδέστερον θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ συκοφάντην
καὶ φοβερόν;

Διατί λοιπὸν αὐτὰ δὲν θεωροῦνται τόσον αἰσχρά, ὅ-
σον τὸ νὰ περιφερώμεθα γυμνοί; Ἐξ αἰτίας μόνον τῆς
συνηθείας, διότι τοῦτο μὲν οὐδεὶς ποτὲ ἔπαθε με τὴν θέ-
λησίν του, ἐκεῖνο ὅμως ἀπὸ ὅλους ἐπιχειρεῖται πάντο-
τε χωρὶς φόβον καὶ ἐντροπήν. Ἄν, ὅμως, κανεὶς ἠμπο-
ροῦσε νὰ εὐρεθῇ ἀνάμεσα σὲ πλῆθος ἀγγέλων, μεταξὺ
τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἔγινε κάτι τέτοιο, θὰ ἐβλεπε τότε
ἀκριβῶς τὴν μεγάλην γελοιότητα. Καὶ διατί λέγω διὰ
τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων; Διότι εἰς αὐτὰ τὰ θασιολογὰ
ἀνάκτορα, πού εὐρίσκονται ἐδῶ, ἂν τολμήσῃ κανεὶς νὰ

εισογάγη καὶ ἐκμεταλλεῖθῃ ἀνήθικον γυναῖκα, ἢ ἀν αὐληφθῆ μεθυμένος, ἢ νὰ διαπράττῃ οἰανδήποτε ἄλληλ ἀσχημίαν, τιμωρεῖται μὲ τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν. Ἐάν δὲ εἰς τὰ βασιλικά ἀνάκτορα δὲν εἶναι ἀνεκτὸν νὰ τοιμῆ κανεὶς τοιαύτας ἀσχημίας, πολὺ περισσότερον, ὅταν ὁ βασιλεὺς εὐρίσκειται παπτοῦ καὶ παρακολουθῇ τὰ γινόμενα, ἀν τοιμῶμεν τέτοια, θά ὑποστῶμεν τὴν χειρίστην κόλασιν. Δι' αὐτό, παρακαλῶ νὰ ἐπιδειξώμεν εἰς τὴν ζωὴν μας μεγάλην σωφροσύνην, πολλὴν ἠθικὴν καθαρότητα. Καὶ διότι ἔχομεν βασιλέα, πού παρακαλουθεὶ συνεχῶς ὅλας τὰς πράξεις μας. Διὰ νὰ μᾶς φωτίξῃ λοιπὸν πάντοτε πλουσίως τὸ φῶς τοῦτο, ὅς προσελκύσωμεν αὐτὴν τὴν ἀκτίνα. Διότι ἐστὶ θά ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ 5' (6)

('Ιωάν. α', 6—8)

«Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννης» ('Ιωάν. 1, 6).

Ἄφοδ προοιμακῶς μᾶς ἐξέθεσε τὰ κατεπείγοντα περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, συνεχίζων κανονικῶς τὴν διήγησίν του, ἔρχεται τώρα καὶ εἰς τὸν κήρυκα τοῦ Λόγου, τὸν ὁμώνυμόν του Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν. Σὺ δὲμως, ὅταν ἀκούῃς ὅτι ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ μὴ φαντάζεσαι ὅτι ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀνθρώπινον εἰς τὰ ὄπ' αὐτοῦ λεγόμενα, διότι ἀποκαλύπτει ὅλα τὰ θελήματα Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπέστειλε καὶ ὄχι τὰ ἰδικὰ του θελήματα. Δι' αὐτό καὶ ἔχει προσαγορευθῆ ἄγγελος, ἀρετὴ δὲ τοῦ ἀγγέλου εἶναι νὰ μὴ εἰπῇ τίποτε ἰδικόν του. Τὸ δὲ «ἐγένετο» ἐδῶ δὲν φανερώνει τὸν ἐπὶ γῆς ἐργομόν του, ἀλλ' εἶναι δηλωτικὸν αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς, διότι τὸ «ἐγένετο ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ» ἔχει τεθῆ ἀντὶ τοῦ «ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων», δὲν ἔχει λαχθῆ διὰ νὰ ἐκφρά-

⁶ Ἐἰς τὴν μικρὰν πρὶν ἐπιλεῖν τοιαύτην τὴν ἀνάλογον σημασίαν: Ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης, ὅς καὶ ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, τίποτε δὲν εἶπεν ἐφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅτι τὸν ἐπέστειλεν ὁ ἀποστολῆς αὐτοῦ Θεός. Τὸ Θεός, δὲ καὶ ἐκεῖ ἔφηρον, ἀπετίθειαι Θεός εἰς τὸν Πατέρα. Ἦ παρὶ τοῦ ἀποστόλου Χριστοῦ μαρτυρεῖται τὸ ἐπιλεῖν Ἰωάννου παρερμηνεῖ τὴν ἀνεκταρῶν παλαιότητος τοῦ Χριστοῦ, ὅτι συγκρίθη τὰ μαρτυρηθῆ ὑπὸ τοῦτο. Ὁ ἄγγελος αὐτῆς λέγει περὶ τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅτι: «ὅτι ἦν ἐκείνος ὁ φῶς, εἰς τὸ νὰ τὴν κομίσῃ κατὰ τὸν ἄνετον τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τῆλει, ὁ δὲ Θεὸς Χριστός, ὁμοιωμένος συμβολικῶς, τοὺς ἀκούοντας μᾶλλον ἢ τὴν πίστιν νὰ ἐπιδειξῶν καὶ ἵεν καθαρόν, διότι ἡ ἀρετὴ τῶν σοφιστῶν δὲν ἰσχυρίζεται εἰς τίποτε, ἀν δὲν ἔχομεν καὶ ἕτον καθάρων καὶ πάλαιαν λαμπρότητα».

ση την προς τόν Πατέρα απαραίλαστον του Υιού, επειδή έχει παραλειφθή τὸ ἄρθρον; Ἴδου καὶ ἐδῶ δὲν ἔχει τεθῆ καθόλου ἄρθρον². Ἄρα γε δὲν ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πατρὸς; Πι λοιπὸν θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν Προφήτην, ποῦ λέγει ὅτι «Ἴδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἀγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ὁδόν σου»³; Διότι τὸ «ἐμοῦ» καὶ «σου» εἶναι δηλωτικὰ δύο προσώπων.

Ὁὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, διὰ νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Πι σημαίνει τοῦτο: Ὁ δοῦλος θίβει μαρτυρίαν περὶ τοῦ Δεσπότητος, θὰ ἠμποροῦσε, ἐν ἀπορία εὐρισκόμενος, νὰ εἰπῆ κανεὶς; Ὅταν, ὅμως, τὸν ἴδῃς, ὅχι μόνον νὰ μαρτυρήται ἀπὸ τὸν δοῦλον, ἀλλὰ καὶ νὰ προσέρχεται πρὸς τὸν δοῦλον καὶ μαζί με τοὺς Ἰουδαίους νὰ θαυμάζεται ἀπὸ τὸν δοῦλον, ἀρὰ γε δὲν θὰ δοκιμάσῃς μεγαλύτεραν ἐκπλήξιν καὶ ἀπορίαν; Ἄλλ' οὐδεὶς λόγος ὑφίσταται ταραχῆς καὶ ἀνησυχίας, ἀλλὰ μόνον ἐκπλήξῃς καὶ θαυμασμοῦ διὰ τὴν ἀνέκφραστον ἀγαθότητα. Ἄν ὅμως ἐξασκοῦσθῃ κανεὶς ἀκόμη νὰ διλογιᾶ καὶ νὰ φοβήται, θὰ τοῦ εἰπῆ καὶ τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶπε καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν «Ἐφησε τώρα, διότι ἔτσι εἶναι πρέπον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐκπληρώσωμεν πάσαν δικαιοσύνην»⁴. Καὶ ἂν ταραχθῆ ἀκόμη περισσότερο, πάλιν θὰ τοῦ εἰπῆ ἐκεῖνα, ποῦ εἶπε πρὸς τοὺς

2. Τὸ θέμα αὐτὸ ἔχει ἔξετασῆ ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος εἰς τὴν τρίτην παρὰγραφον τῆς 8' ὁμιλίης. Ἐδῶ, παρεπιπτόντως, ἐπισημαίνει τὸ ἄρθρον «θεοῦ» τῆς φράσεως «ἐγένετο ἀνθρώπος ἀποσταλμένος παρὰ θεοῦ» καὶ ἐννοεῖ τὴν ἀπόφιν του, ὅτι τὸ ἄρθρον «θεοῦ» τῆς φράσεως «καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος» δὲν ἀποκινεῖται ἐκ τοῦ λόγου εἶναι κατώτερος τοῦ Πατρὸς, ὅθ' ἔσται τὸ «θεοῦ» ἀκόμῃς ἀποδίδεται πολλοῖς καὶ εἰς τὸν Πατέρα. Ἀποσταλὲς ἀπέναντι πρὸς τοὺς αἰρετικούς, οἱ ὁποῖοι προσεπίθουν νὰ εἴρασι ἐρημίτικα, διὰ νὰ πολεήσουν τὸ «ἡμετέριον», καὶ «α α ρ α λ λ α κ ι τ ο ν» τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα.

3. Ματθ. 1, 2.

4. Ματθ. 3, 15.

Ἰουδαίους, καὶ πρὸς αὐτὸν, ὅτι «ἀπὸ ἀνθρώπων δὲν λαμβάνο τὴν μαρτυρίαν»⁵. Ἐάν, λοιπὸν, δὲν ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς τῆς μαρτυρίας, ἐξ αἰτίας τίνος ἀποστάλη ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὸν Θεόν; Ὅχι, πάντως, θιότι ἔχει ἀνάγκην μαρτυρίας—αὐτὴ ἡ σκέψις ἀποτελεῖ τὴν χειροτέραν βλασφημίαν—ἀλλὰ, τότε, διατί;

Αὐτὸς ὁ Ἰωάννης διδάσκει, λέγων «διὰ νὰ πιστεύσῃσιν ὅλοι δι' αὐτοῦ». Καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι «ἀπὸ ἀνθρώπων δὲν λαμβάνω τὴν μαρτυρίαν»⁶, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνόητους, ὅτι ἀντιφάσκει πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, μετὰ νὰ λέγῃ, ἄλλοτε μὲν «Ἄλλος εἶναι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ καὶ γνωρίζω ὅτι εἶναι ἀληθὴς ἡ μαρτυρία του»⁷, ὑπαινισσόμενος τὸν Ἰωάννην, ἄλλοτε δέ: «Ἀπὸ ἀνθρώπων δὲν λαμβάνω τὴν μαρτυρίαν»⁸, συνειληρώσει, δίδων ταχέως τὴν λύσιν, τὰ ἀκολούθως λεγόμενα: «Ἀλλὰ λέγω αὐτὰ διὰ νὰ σωθῆτε σεῖς»⁹, ὡς νὰ ἔλεγεν «διότι ἐμὴν μὲν Θεὸς καὶ γνήσιος Υἱὸς Θεοῦ καὶ τῆς ἀφθόρου ἐκείνης καὶ μακαρίας θείας οὐσίας καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην οὐδενός, διὰ νὰ μαρτυρήσῃ περὶ ἐμοῦ, καθ' ὅσον, ἔστω καὶ ἂν κανεὶς δὲν ἐπιθυμῇ νὰ πράττῃ τοῦτο, ἐγὼ, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ σὲ τίποτε δὲν μειώνομαι εἰς τὴν ἰδικὴν μου φύσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνδιαφέρομαι διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πολλῶν, κατέβηκα, ἕνεκα τούτου ἀκριβῶς, σὲ τέτοια τομεινότητα, ὥστε καὶ εἰς ἀνθρώπων νὰ ἐπιτρέψω νὰ κάμῃ τὴν περὶ ἐμοῦ μαρτυρίαν»¹⁰. Ἐνεκα, λοιπὸν, τῆς πρὸς τὰ χαμηλὰ ροπῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀσθενείας τῶν Ἰουδαίων, τόσον ἀπλοῦ

5. Ἰωάν. 5, 34.

6. Ἀδελφί.

7. Αἰν. 5, 38.

8. Ἀδελφί, 5, 34.

9. Ἀδελφί.

10. Εἶναι κατὰ τὸν τρόπον ἀπλοῦν καὶ ἔραρον ἐπιμελῆ τῆς φαινομένης ἀντιφάσεως μεταξὺ τῶν δύο παραφρασεῶν τῶν ἑαυτοῦ.

στέρα εις αὐτοὺς καὶ εὐκολώτερα ἐπρόκειτο νὰ γίνεται ἢ πρὸς Αὐτὸν πιστεῖν.

Ὅπως λοιπὸν περιεβλήθη ἀνθρωπίνην σάρκα, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀφανίσῃ ἔλαιος, ἐμφανιζόμενος μὲ γυμνὴν τὴν Θεότητα, ἔτσι ἀπέστειλε καὶ ἄνθρωπον κήρυκα, διὰ νὰ προσέρχωνται εὐκολώτερα οἱ τότε ἀκροαταί, ἀκούοντες τὴν συγγενῆ πρὸς αὐτοὺς ἀνθρωπίνην φωνήν. Ἐπειδὴ, ὅτι Θεοσάως δὲν εἶχε κομμίαν ἀνάγκην τῆς μαρτυρίας ἐκείνου, ἀρκοῦσε νὰ δείξῃ τὸν ἑαυτὸν του μόνον, ὅπως ἦτο μὲ γυμνὴν τὴν οὐσίαν καὶ θὰ ἐξεπλήρουντο ἔλαιοι. Ἀλλὰ δὲν ἐπραξε τοῦτο, διὰ τὸν λόγον τοῦ ἀνέφερα προηγουμένως, διότι ἔλαιος θὰ τοὺς ἐξηφάνιζε, ἐφ' ἃσον οὐδεὶς δύναται νὰ ἀνθέξῃ τὴν προσέγγισιν ἐκείνου τοῦ ἀπροσίτου, διὰ τὸν ἄνθρωπον, φῶτός. Δι' αὐτό, καθὼς ἦδη εἶπα, ἐφόρεσε καὶ ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς συναθρώπους μας ἀνέθεσε τὴν μαρτυρίαν, ἐπειδὴ ἔκαμε τὰ πάντα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπέβλαψεν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἰδικὴν του ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνετον κατανόησιν καὶ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκούοντων. Τοῦτο δὲ ὑπανιστάμενος καὶ ὁ ἴδιος, ἔλεγε: «Αὐτὰ λέγω διὰ νὰ σωθῆτε σεις»¹¹. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, λέγων τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Δεσπότη, ἀφοῦ εἶπε: «Διὰ νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός», προσέθεσε: «Διὰ νὰ πιστεύουσιν ἔλαιοι δι' αὐτοῦ», πού σημαίνει, δι' ὀλίγων, τὰ ἑξῆς: «Μὴ νομίσῃς ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς διὰ τοῦτο ἦλθε νὰ μαρτυρήσῃ, διὰ νὰ προσθέσῃ κάτι πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ Δεσπότη, δὲν ἦλθε δι' αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ πιστεύουσιν δι' αὐτοῦ οἱ ὀμόφυλοι του». Καὶ ὅτι τοῦτο εἶπε, σπεύδων ἕκ τῶν προτέρων νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὑποψίαν, εἶναι φανερόν καὶ ἐξ ἐπεικῶν, πού εἶπε μετὰ ταῦτα, διότι συνέπληρωσε: «Δὲν ἦτο ἐκεῖνος τὸ φῶς».

11. Ἰωάν. 5, 34.

Ἄν ἡμῶς διὰ τῆς ἐπαναλήψεως αὐτῆς, δὲν ἀποσκοποῦσεν εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῆς τῆς ὑποψίας, τότε τὸ λεγόμενον ἐπλεόναζεν ἀπλῶς καὶ ἦτο περιττὴ ταυτολογία, παρά σαφήνεια διδασκαλίας, διότι, ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι ἀπεστῆλη, «διὰ νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός», διὰ τοῖον λόγον προσέθεσε: «δὲν ἦτο ἐκεῖνος τὸ φῶς»; Δὲν τὸ προσέθεσεν ἀπλῶς καὶ ἀόκως, ἀλλ' ἐπειδὴ, ὅπως συμβαίνει συχνὰ εἰς ἡμᾶς, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δίδει τὴν μαρτυρίαν φαίνεται ὡς νὰ εἶναι ἀνώτερος ἐκείνου περὶ τοῦ ὁποῖου μαρτυρεῖ, πολλές φορές μάλιστα καὶ περισσότερον ἀξιοπιστός, διὰ νὰ μὴ φαντασθῇ κανεὶς καὶ μετὰ τὸν Ἰωάννην κάτι τέτοιον, ἀνῆρεσεν αὐτοῦς ἐξ ἀρχῆς τὴν ποιηρὰν αὐτῆν ὑπόψιν, καὶ, ἀφοῦ τὴν ἀπέκοψε ἀπὸ τὴν ρίζαν, ἐβείξε ποῖος μὲν εἶναι ἐκεῖνος, πού δίδει τὴν μαρτυρίαν, ποῖος δὲ ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποῖου δίδεται ἡ μαρτυρία καὶ πόση εἶναι ἡ διαφορά μετὰ τοῦ μαρτυρουμένου καὶ τοῦ μαρτυροῦντος. Καὶ ἀφοῦ ἔκαμε τοῦτο καὶ ἐδείξε τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν του, ἐπροχώρησεν ἔτσι ἀφοῦ καὶ εἰς τὸν ὀπλόλοπον λόγον καὶ ὁτιδήποτε ἔδωκε ἀπὸ τὰ παράλογα ἐνόμισεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσχωρῇ ὑποῦλα καὶ κρυφὰ εἰς τὰς διανοίας τῶν ἀνοητοτέρων, ἀφοῦ μὲ καθὼς ἀκρίβειαν τὸ ἀπομάκρυνεν ἀπὸ τὴν μέσσην, ἔτσι ἐφεξῆς εὐκόλως καὶ ἀνεμπόδιστα ἐναπέθετεν εἰς ἔλαιος τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας.

Ἄς εὐχηθῶμεν λοιπὸν μαζὶ μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν νοημάτων τούτων καὶ τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων, νὰ μεταστραφῇ καὶ ἡ ζωὴ μας καὶ ἡ ἐν γένει πολιτεία μας νὰ γίνῃ ἠθικῶς λαμπρὰ καὶ ἀπολύτως καθαρὰ, ἐπειδὴ σὲ τίποτε δὲν ὠφελοῦν αὐτὰ, θεὰν δὲν ὑπάρχουν ἐνόπιόν μας ἔργα ἀγαθὰ. Διότι καὶ ἂν ἔχωμεν ἕλην τὴν πίστιν καὶ κατανοῶμεν πλήρως τὰς Γραφάς, εἴμεθα ὅμως ἔρημοι, γυμνοὶ καὶ ἀκροστάτευτοι ἐξ ἐπάμειως ἠθικῶν θύου, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὸ πῦρ τῆς κολάσεως καὶ νὰ κατακαυθῶμεθα αἰώνως εἰς τὴν ἀσθε-

στον φλόγα της. Διότι, όπως εκείνοι, οι οποίοι έπραξαν τὰ καλά, θὰ ἀναστηθοῦν εἰς αἰώνιον ζωὴν, ἔτσι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐτόλμησαν νὰ πράξουν τὰ ἐντίθετα, εἰς αἰώνιον κόλασιν, ἢ ὅποια δὲν ἔχει ποτὲ τέλος. Δι' αὐτὸ ἄς φροντίσωμεν μὲ κάθε τρόπον, ὥστε τὸ ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως κέρδος μας, νὰ μὴ τὸ καταστρέψωμεν μὲ τὴν φοβλήθητι τῶν ἔργων μας, ἀλλ' ἀφοῦ εὐδοκίμησωμεν καὶ εἰς αὐτά, νὰ ἀντικρύσωμεν μὲ παρηρησίαν τὸν Χριστόν, διότι καμμιὰ ἄλλη μακαριότης δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξαμοιωθῇ μὲ αὐτήν. Καὶ εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀξιοθῶμεν ὅλων αὐτῶν, πράττοντες τὰ πάντα πρὸς δόξαν Θεοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸν Μονογενῆ Του Υἱὸν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ζ' (7)
(Ἰωάν. α', 9).

«Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. 1, 9).

α' * Δι' αὐτὸ, πολυπόθητα τέκνα, σὰς προσφέρομεν τμηματικῶς τὴν φιλοξενίαν μὲ τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὰς Γραφῶν νοήματα καὶ δὲν σὰς τὰ δίδομεν ἅλα μαζί, διὰ νὰ γίνῃ εὐκόλη ἢ ἀπὸ μέρους σας διαφύλαξις τῶν συνεχῶς προσφερομένων. Διότι τὸ ἴδιο σημαίνει καὶ μὲ τὴν οἰκοδόμησιν οἰκίας, ἐκεῖνος πού, χωρὶς νὰ ἔχου στερεωθῇ οἱ προηγουμένως τοποθετηθέντες λίθοι, τοποθετεῖ ἄλλους ἐπάνω εἰς αὐτούς, οἰκοδομεῖ τοίχον τελείως σαθρὸν καὶ εὐκόλως καταβαλλόμενον, ἐκεῖνος ὅμως, πού περιμένει προηγουμένως νὰ στερεωθῇ καλὰ τὸ χαλίκι καὶ ἔπειτα ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ οἰκοδομήσῃ τὸ ὑπόλοιπον, κατασκευάζει ἅλην τὴν οἰκίαν μὲ ἀσφάλειαν, ὄχι προσωρινήν καὶ εὐδιάλυτον, ἀλλὰ μόνιμον καὶ σταθεράν. Αὐτοὺς τοὺς οἰκοδόμους μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον οἰκοδομοῦμεν τὰς ψυχὰς σας, καθ' ὅσον φοβοῦμεθα μήπως ἢ προσθήκη τῶν νέων νοημάτων, ἐφ' ὅσον αὐτὰ εἶναι ἀκόμη νωπὰ καὶ ὡς ἐκ τοῦ-

* Ἡ κατασκευή τῶν ὀρίων τῆς ἀθεοποίητος γνάσκου εἶναι ὀρθρῆ γνάσκου, ἀλλ' ὁ ἀθεοποίητος προεβλεπε μάλιστα τὴν ἀσφάλειαν ὑπερῆς τοῦ δοθέντος ἔργου καὶ ὄχι μόνον εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἐξέτασεν εἰς τὴν ἀθεοποίητον τὸν θανάτου καὶ ἀπὸ τῆς γνάσκου πού εἶχαν τὸ μισθὸν ἔλασε. Δι' αὐτὸ ὁ γνάσκου, κατὰ τὸν θεῶν Χριστότουτον, ἔραβη νὰ μὴ ἴσῃ νὰ κατασφῆσθαι ἀντιθέμενα, τὰ ἅπασιν ὑπερῆσαν τὰς ἀποστολικὰς του διδάσκαλας, ὅπως, φερ' εἶπαι, σὰς ὁ ἄγγελος, Ἦθε, ὅτι τοῦ Πατρὸς, δὲν εἶναι νεώτερος, ἀλλὰ συνάνταρος πρὸς Ἄσπρον κ.λπ., διότι εἶσι ὁ διδάσκου ἀρῆσαι καθρὸν κατελλήλου νὰ συμβῆλλῃ εἰς ἀσπίαν τὸν πολυπραγοῦσιν τὰ ὑπὲρ ἔργου, τὰτα, ἐν περιλήξει, εἰς τὴν παρούσαν ἡμερίαν.

του άπαιθή, θλάψη και τὰ προηγούμενα, μη δυναμένης τῆς διανοίας νά συγκρατῆ ἅλα αὐτὰ μαζί.

Τί σημαίνει λοιπόν αὐτό, πού μάς ἀνεγνώσθη σήμερα; «Ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ὁποῖον φωτίζει κάθε ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Ἐπειδὴ δηλαδὴ προηγουμένως, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἔλεγεν ὅτι ἦλθε «διὰ νά μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός»¹ και ὅτι τώρα ἀπεστάλη, διὰ νά μὴ φαντασθῆ κανεῖς, ὅταν ἀκούῃ αὐτὰ, κάτι τέτοιο και διὰ τὸν μαρτυρούμενον, λόγῳ τῆς προσώπου παρουσίας τοῦ μαρτυρούμενου, ἀνέθεσε τὴν οἰκίαν και τὴν ἀπέστειλεν εἰς τὴν πέραν πάσης ἀρχῆς θεῖαν ὑπαρξίν, πού δὲν τελειώνει πουθενά, οὔτε παρομένει πουθενά. Καὶ πῶς, λέγει, εἶναι δυνατόν νά ἐχη τοῦτο, ἐφ' ὅσον εἶναι Υἱός; Περὶ Θεοῦ ὁμιλοῦμε και ἐρωτᾶς τὸ πῶς; Καὶ δὲν φοβεῖσαι και δὲν φρίττεις; Ἐπειτα, ἂν σέ ἐρωτήσῃ κάποιος: «Πῶς λοιπόν αἱ ψυχαὶ και τὰ σώματά μας θά ἔχουν αἰώνιον τὴν ζωὴν μετὰ ταῦτα;» θά εἰρωνευθῆς τὴν ἐρώτησιν, διότι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια δὲν πρέπει, οὔτε ἠμπορεῖ νά ἐρευνᾷ τοιαύτης φύσεως ζητήματα, ἀλλ' ὀφείλει νά πιστεύῃ μόνον και νά μὴ περιεργάζεται τὴν μὴ δυναμένην νά κατανοηθῆ ὅτι αὐτῆς ἀποκαλυφθεῖσαν ἀλήθειαν, νά ἀρκῆται δὲ περὶ αὐτῆς εἰς τὴν ἀξιοπιστίαν ἐκείνου πού τὴν ἀπεκάλυψε. Κατὰ μείζονα λόγον, ἂν δεχθῶμεν ὅτι ὁ δημιουργὸς τῶν ψυχῶν και τῶν σωμάτων, ὁ ὑπερέχων ἀσυγκρίτως ὀλοκλήρου τῆς κτίσεως, εἶναι ἀνερχος, θά ἀξιώσῃς νά σοῦ εἰπῶμεν και τὸν τρόπον τῆς ἀνάρχου ὑπάρξεώς Του; Καὶ ποῖος θά ἠμποροῦσε νά ἰσχυρισθῆ ὅτι αὐτὰ εἶναι λόγια σταθερᾶς ψυχῆς; Ποῖος ὅτι εἶναι ἀπαιτήσεις ὑγιάνοντος λογισμοῦ; Ἦκουσες, ὅτι «ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν», διὰτὶ φιλονικεῖς ἀσκόπως και ματαίως διὰ

1. Ἰωάν. 1, 8.

νά ὑπερβῆς μετὴν ἀκρίβειαν σου τὴν ἀπειρον αὐτὴν ζωὴν, ἐφ' ὅσον μάλιστα τοῦτο εἶναι τελείως ἀδύνατον; Διὰτὶ ζητεῖς τὰ ἀζήτητα; Διὰτὶ περιεργάζεσαι τὰ ἀκατάλληλα; Διὰτὶ ἐρευνᾶς τὰ ἀνεξερεύνητα;

Σκέψου καλά, διὰ νά ἀνακαλύψῃς αὐτὴν τὴν ρίζαν τῶν ἡλιοεικῶν ἀκτινῶν, ἀλλὰ δὲν θά τὸ κατορθώσῃς και ὁμῶς δὲν ἀγανακτεῖς, οὔτε δυσαρσετεῖσαι ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας σου αὐτῆς. Πῶς λοιπόν ἔγινες τόσοσιν τοιμηρός και προσητής εἰς τὰ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα; Ὁ υἱὸς τῆς θρονῆς, ὁ Ἰωάννης, αὐτὸς πού ἤχει ἀπὸ τὴν πνευματικὴν σάλπιγγα, ὅταν ἤκουσε τὸ «ἦτο» ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, δὲν ἐζήτησε τίποτε περισσότερον, ἐνῶ σὺ, πού στερεῖσαι τῆς χάριτος ἐκείνου, πού διμυεῖς ἀπὸ τὴν βικὴν σου λογικὴν, τὴν ἀσθενῆ και περνωρισμένην, φιλοδοεῖς νά ὑπερβῆς τὸ μέτρον τῆς γνώσεως ἐκείνου; Δι' αὐτό, ἀκρεβῶς, δὲν θά ἠμπορέσῃς οὔτε νά πλησιάσῃς τὸ μέτρον τῆς γνώσεως ἐκείνου, διότι τέτοια εἶναι ἡ παρουσία τοῦ διαβόλου, μάς ἀπομακρύνει μὲν, ὅσοις πειθόμεθα εἰς αὐτόν, ἀπὸ τὰ δοθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σὲ μᾶς ὄρα; διότι ἀναζητοῦμεν πολὺ μεγαλύτερα, ὅταν δέ, ἀφοῦ κατορθώσῃ νά μᾶς δελεάσῃ με αὐτὸς τὰς ἐλπίδας, μᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τότε λοιπόν ὄχι μόνον δὲν μᾶς προσφέρει τίποτε περισσότερον — πῶς θά ἠμποροῦσε νά κάμῃ κάτι τέτοιο. ἀφοῦ εἶναι διαβόλος; — ἀλλ' οὔτε εἰς τὰ προηγούμενα, εἰς τὰ ὅποια παρεμνομεν με σταθερότητα και ἀσφάλειαν, ἀφήνει νά ἐπανέλθωμεν, ἀλλὰ μᾶς περιφέρει παντοῦ πλανωμένους και μὴ ἔχοντας πού νά σταθώμεν².

2. Αὐτὸ εἶναι τὸ μαρτύριον τοῦ ἀνθρώπινου «λόγου», ὅταν δὲν ἀφήνῃ «τάξιν» εἰς τὴν πίστιν. Ἄλλῃ και ὁ «λόγος» και ἡ «πίστις» πρέπει νά ἵστανται και νά ὀδηγοῦν εἰς τὴν θείαν χριστιανικὴν ζωὴν, εἴτε ἄλλως ὁ μὲν λόγος «πλανᾶται» ἢ δὲ πίστις «ἀποκρίνεται» και ὡς ἐκ τούτου εἰς σάβην ἀφελῶν.

Ἔτσι ἔκοιμε καὶ τὸν πρωτόπλαστον νὰ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ παραδείσου, διότι, ἀφοῦ τὸν ἐφούσκωσε μὲ τὴν ἐλπίδα μεγαλυτέρας γνώσεως καὶ τιμῆς, τὸν ἀπαμάκρυνε ἀφόβως καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού ὄηθκαν εἰς αὐτόν. Ἔτσι ὄχι μόνον δὲν ἔγινεν ἰσόθεος, καθὼς τοῦ ὑπέσχετο, ἀλλὰ καὶ ἐξέπεσεν εἰς τὴν τυραννίαν τοῦ θανάτου, ὄχι μόνον δὲν ἐπέτυχε τίποτε περισσώτερον μὲ τὴν θρώσιν τοῦ ἀπηγορευμένου καρπού, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν γνώσιν, πού κατέχευε, ἔχασεν ὄχι ὀλίγην, μὲ τὴν ἐλπίδα μεγαλυτέρας γνώσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐντροπὴ καὶ ἡ ἐκουσία ἀπομάκρυνσις καὶ ἀπάκριψις του, λόγῳ τῆς γυμνότητος, τότε προσετέθη εἰς αὐτόν, καθ' ὅσον πρὸ τῆς ἀπάτης δὲν ὑπῆρχεν εἰς αὐτόν αὐτὴ ἡ ἐντροπὴ. Καὶ αὐτὴ ἄλλωστε ἡ συνείδησις τῆς φυσικῆς γυμνότητός του καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς δι' ἐνδυμάτων καλύψεώς του, ἀλλὰ καὶ πολλά ἄλλα πάθη τότε ἐνεφανίσθησαν εἰς αὐτόν.

Αὐτὰ λοιπὸν διὰ τὰ μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἅς ὑπακούωμεν προθύμως εἰς τὸν Θεόν καὶ ἅς παραμένωμεν σταθεροὶ εἰς ἐκεῖνα, πού μᾶς διέταξε καὶ ἅς μὴ παυπροσμηνωμένον πέραν τούτων, διὰ τὰ μὴ χάσωμεν καὶ τὰ ἤδη δοθέντα εἰς ἡμᾶς ἀγαθὰ, ὅπως ἀκριβῶς ἔπασαν καὶ αὐτοί, διότι προσπαθοῦντες νὰ εὑροῦν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνάρχου ζωῆς, ἔχασαν καὶ ἐκεῖνα ἀκριβῶς, πού ἠμποροῦσαν νὰ ἔχουν. Ἔτσι καὶ αὐτοί, πού ζητοῦσαν, δὲν εὗρηκαν τελικῶς—οὔτε ἄλλωστε εἶναι δυνατόν— καὶ ἀπὸ τὴν ἀρθὴν περὶ τοῦ Μονογενοῦς κρίσιν ἐξέπεσαν. Ἀλλ' ἡμεῖς ἅς μὴ μετακινῶμεν αἰώνια ἔθνη, τὰ ὅποια ἔθεσαν οἱ πατέρες μας, ἀλλ' ἅς ἀκολουθοῦμε πιστοὶ τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος, καὶ, ἀκούοντες ὅτι «ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν», ἅς μὴ ἐπιζητῶμεν νὰ εὑρωμεν τίποτε περισσώτερον, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλωστε τρόπος νὰ ὑπερβῶμεν αὐτὸν τὸν λόγον. Διότι, ἂν μὲν ἐγεννοῦσεν ὡς ἀνθρώπος, τότε ὑποχρεωτικῶς ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ κάποια διαφορὰ μεταξὺ τοῦ γεννῶντος καὶ τοῦ γεννωμένου, ἔ-

πειδὴ ὁμοῦ γεννᾷ ὑπερφυῶς καὶ ὅπως ἀρμόζει σὲ Θεόν μὴ ἀσχολῆσαι μὲ τὸ «πρὸ» καὶ τὸ «μετά», διότι αὐταὶ εἶναι λέξεις θηλωτικὰ τῶν χρόνων, ἐνῶ ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργὸς καὶ ἴσων τῶν αἰώνων.

8'. Λοιπὸν, δὲν εἶναι Πατὴρ, λέγει, ἀλλ' ἀδελφός. Ποῖα ἀνάγκη; Πές μου. Διότι, ἂν μὲν ἐλέγαμεν ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ἀπὸ ἄλλην ρίζαν, τότε ὀρθῶς θὰ ὑπεστήριζες αὐτά, τώρα ὁμοῦ αὐτὴν μὲν τὴν ἀσέθειαν ἀποφεύγωμεν, ὁμολογοῦμεν δὲ τὸν μὲν Πατέρα ἀναρχον καὶ ἀγέννητον, τὸν δὲ Υἱὸν ἀναρχον μὲν, γεγεννημένον, ὁμοῦ, ἐκ τοῦ Πατρὸς, Λοιπὸν, ποῖα ἀνάγκη, ἀπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν ἀσέθει ἐκεῖνον λόγον; Οὐδεμία, διότι εἶναι ἀπαύγασμα, τὸ δὲ ἀπαύγασμα λογίζεται μαζί μὲ τὴν φύσιν, τῆς ὁποίας εἶναι ἀπαύγασμα³. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος τὸν ὠνόμασεν ἔτσι, διὰ τὰ μὴ φαντασθῆς καμίαν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι δηλωτικὸν αὐτοῦ, τὸ δὲ ἐν συνεχείᾳ λεγόμενον εἰς τὸ παράδειγμα, διαφθάνει τὸν ἄλλον παραλογισμόν, πού εἰσορμᾷ εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀνοήτων. Ἀλλὰ δὲν πρέπει, λέγει, ἐπειδὴ ἤκουσες τὴν λέξιν «ἀπαύγασμα», νὰ νομίσης ὅτι Αὐτὸς ἔχει στερηθῆ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑποστάσεως, διότι αὐτὸ εἶναι ἀσέθει καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν παραφροσύνην τῶν Σαθελλιανῶν⁴ καὶ τῶν ὁμοίων τοῦ

3. Παρ' αὐτοῦ ἔχει γίναι λόγος εἰς τὴν 8' παράγραφον τῆς 8' ὁμιλίας.

4. Ὅσοι τοῦ αἰρητικοῦ Σαθελλίου. Οὗτοι ἐδέχοντο, εἰ ὁ Θεὸς εἶναι μὲν ἕνας, ἔμενον ἕτεροι, ὅμοιοι, εἰς τὸν κόσμον μὲ διαφορετικὰ προσώπα, ἄλλοτε τοῦ Πατρὸς, ἄλλοτε τοῦ Υἱοῦ καὶ ἄλλοτε τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Κατὰ τὸν Ν. Ἀθανάσιον (κατὰ Ἀρειανόν, Λόγος 4ος, § 4) ὁ Σαθελλίος ἐλεγαν: «αὐτὸν ἄλλοτε μὲν Πατέρα, ἄλλοτε δὲ Υἱὸν ἰσότητος γίνεσθαι... τοῦτο δὲ οὐκ ἐφρονήσαν», «αἰρητικὸς ἐπαίθε». Τοῦτο, ὅμοιοι, σημαίνει, ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει ἴδιαν ὑπόστασιν, εἶναι εἶναι ἴσος, πρόσωπον. Αὐτῶς ἀκριβῶς τὴν κριτικὴν κριτικὴν πολεμεῖ 826 ὁ ἱερὸς Κρησόστομος.

Μαρκέλλου⁵.

Ἡμεῖς, ὁμοῦς, δὲν δεχόμεθα αὐτά, ἀλλ' ὑποστηρίζομεν ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπάρχει καὶ ὡς ἰδία ὑπόστασις. Αἰ' αὐτό, ἀφοῦ τὸν ἀνόμισον ἀπαύλασμα, προσέθεσεν ὅτι «εἶναι καὶ χαρακτηρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ⁶», διὰ τὴν δηλώσει τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας, τῆς ὁποίας εἶναι καὶ χαρακτηρ. Διότι δὲν ἀρκεῖ, καθὼς ἦδη εἶπον, μὲ μίαν λέξιν τὴν παραστήσωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ περὶ Θεοῦ δόγματα, ἀλλ' εἶναι καλόν, ἀφοῦ συγκεντρώσωμεν πολλὰ, τὰ ἐπιλέξωμεν ἐξ ἐκάστου τὸ πρέπον, διότι ἔτσι θὰ ἠμπορέσωμεν τὴν προσεγγίσωμεν τὴν ἀξίαν δοξολογίαν, λέγω δὲ ἀξίαν, ὡς πρὸς τὴν ἰδικὴν μας δύναμιν, διότι αὐτὸς, ποὺ νομίζει ὅτι ἠμπορεῖ τὴν φθάσει πρὸς αὐτὴν τὴν δυνάμει ἀξίαν δοξολογίαν καὶ φιλονικεῖ, ἰσχυρίζομενος ὅτι γνωρίζει τὸν Θεόν, ὅσον αὐτὸς ὁ Θεὸς γνωρίζει τὸν ἑαυτοῦν τοῦ', αὐτὸς μάλιστα εἶναι, ποὺ ἀγνωεῖ περισσότερον ἄλλων τὸν Θεόν.

Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτά, ὡς παραμένοντες ἀταθεροὶ εἰς ὅσα μᾶς παρέδωσαν αὐτοὶ, ποὺ ἐξ ἀρχῆς ἔγιναν

5. Οἷοι εἶναι συγγενεῖς πρὸς τὰς τὴν Σεβαστιανὴν ἡτέρας. Ὁ Μαρκελλὸς Ἰγέρμας (280 — 371) ἐβίητο τὸν Υἱὸν ὡς ὁμοίον ἐντὸς τοῦ Θεοῦ διαδόχου καὶ ἀνεκτιστοῦ ἡλικίᾳ πρὸς τὴν θεογονίαν καὶ γὰρ αὐτὸς. Καὶ ἡ αἰρεσις αὐτῆ ὡσεὶ δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Λόγου εἰς ἀπλήρη δύναμιν αὐτῆ καὶ μεταδικαστὴν ἀπὸ τῆς ἑκκλησίας. Ἡ δὲ Κωνσταντινουπόλις Σύνοδος τοῦ 336 καθήσεν τὸν Μαρκελλόν, ὡς δὲ Β' Κωνσταντινικῆς Συνόδου τοῦ 381 ἀνεπιτήδεον τὸς διὰ τῆς τῆς.

6. Ἰβ. 1, 8.

7. Ὁ ἐπιγραφικὸς αὐτὸς ἰσχυρισμὸς ἐπιτίθεται εἰς τὸν Ἰωάννην, ἡγήτην τῶν Ἀνωμίλων, τῶν αὐτοῦ, ἐκκλησίᾳ, Ἀρεταίου, τοῦ ὁποῦτος κληρικός καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτὸν ἔτι ἰσχυρισμὸς (ἐβ. καὶ σημειώσιν 32 τῆς ἐπιγραφῆς διελίξας). Πληρέστερον τὰς περὶ Θεοῦ ἐπιγραφῆς καὶ ὁ τέρως Ἰωάννης ἐκθέτει εἰς τὸς δόξασιν «κατὰ Ἀνωμίλων» λόγους, εἰς τὸς ὁποῦτος καὶ παρατίθωμεν.

αὐτόπαι καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ Λόγου καὶ ὡς μὴ περιεργαζόμεθα αὐτὰ περαιτέρω, διότι ὅσο δεινὰ ἀνομήνουν αὐτοὺς ποὺ πάσχουν ἀπὸ αὐτῆ τὴν ἀσθένειαν, πρῶτον, ἢ ἀνευ λόγου ταλαιπωρία των, καθ' ὅσον ζητοῦν τὰ εὐρουν ἐκεῖνα, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν τὰ εὐρουν καὶ, δευτέρον, ὁ παροργισμὸς τοῦ Θεοῦ, διότι ἐπιχειροῦν τὰ ἀνατρέπου τὰ ὅπ' αὐτοῦ τεθνήσκει δρια. Πόσῃν δὲ ὀργὴν προκαλεῖ τὸτο, δὲν εἶναι ἀνάγκη τὰ μάθετε ἀπὸ ἡμᾶς, καθόσον ὅλοι σεις γνωρίζετε. Αἰ' αὐτό, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὴν παραφροσύνην των, ὡς τρέμωμεν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν μᾶς προστατεῖ σινηχῶς, «διότι εἰς ποῖον, λέγει, θὰ ἐπιθλέψω, ἂν ὄχι εἰς τὸν πρῶτον καὶ ταπεινόν, εἰς τὸν φρόνιμον καὶ τρέμοντα τοὺς λόγους μου;»⁸. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀφίσωμεν τὴν ὀλεθρίαν αὐτῆν πολυπραμοσύνην, ὡς ταπεινωθῶμεν καὶ ὡς πενήτωσιν τὰ ἁμαρτήματά μας, καθὼς ἐπρόσταξεν ὁ Χριστός, ὡς ἀσθασθῶμεν συντριβὴν διὰ τὰ πλημμελήματά μας, ὡς ἀναλογισθῶμεν ἀκριβῶς ὅσα, ὅσα ἐκόμισαμεν κατὰ τὸν παρελθόντα χρόνον καὶ ὡς φροντίσωμεν τὰ ἐξαφανίσωμεν αὐτὰ ἐξ ὀλοκλήρου, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς ἠνοίξεν εἰς ἡμᾶς πολλὰς ὁδοὺς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, «διότι λέγει σὺ, λέγει, πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, διὰ τὴν δικαιοσύνην»⁹ καὶ πάλιν, «εἶπα, θὰ ἐξομολογηθῶ μὲ εἰλικρίνειαν τὴν ἀνομίαν μου εἰς τὸν Κύριον καὶ θὰ καταγορήσω αὐτῆ αὐτῆν τὴν ἑαυτοῦν μου. Τότε σὺ συνεχάρησας ἀμέσως τὴν ἐνοχὴν καὶ ἀσθέβησας τῆς καρδίας μου»¹⁰. Διότι δὲν συντελεῖ ὄλιγον εἰς τὴν μείωσιν τοῦ μεγέθους τῶν ἁμαρτημάτων μας ἢ συνεχῆς ἐνθύμησις καὶ καταδίκη των. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ὁδὸς περισσότερον ἀποτελε-

8. Ἰβ. 66, 2.

9. Ἀποκ. 49, 26.

10. Ἰβ. 31, 5.

αμαρτική, ἡ ὁδὸς τῆς ἀπαλλαγῆς μας ἀπὸ κάθε μηθει-
κακίαν διὰ τὰς ἐναντίον μας γενομένας ἀδικίας, ἡ ὁδὸς
τῆς συγχωρήσεως τῶν πλημμελημάτων ὧν ἐκεῖνον,
ποῦ μᾶς ἠδίκησαν.

Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ τρίτην ὁδόν; "Ἀκουσε τὸν Δα-
νιήλ, ποῦ λέγει: «Διὰ τοῦτο ἐξάλειψε τὰς ἀμαρτίας σου
μὲ ἐλεημοσύνας καὶ τὰς ἀνομίας σου μὲ τὴν ἐμπροσκτον
ἀγάπην πρὸς τοὺς πεταχοὺς»¹¹. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη μα-
ζὶ μὲ αὐτήν, ἡ ἀδιάλειπτος προσεχὴ καὶ ἡ συνεχὴς μεθ'
ὕπαμονῆς ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεόν. Κάποιαν παρηγορί-
αν, ὄχι μικράν καὶ συγχώρησιν τῶν ἀμαρτημάτων, φέ-
ρει: ὁμοίως καὶ ἡ νηστεία, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν
πρὸς ἄλλους φιλανθρωπίαν καὶ σφίξει τὴν μεγάλην ὀρ-
γὴν τοῦ Θεοῦ, «Τὸ νερὸ σφίξει τίς φλόγας τῆς φωτιᾶς
καὶ μὲ ἐλεημοσύνας καθαρίζονται αἱ ἀμαρτίαι»¹². "Ἄς
θαδίζωμεν λοιπὸν ἄλλους αὐτοὺς τοὺς δρόμους. "Ἄν δὲ
παρρησιάζωμεν εἰς αὐτὰ σταθεροὶ καθ' ἑλπίαν τὴν διάφω-
κεῖαν τῆς ζωῆς μας, ἂν ἀφοσιωθῶμεν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς
αὐτὰ, θὰ ἀπαλλαγῶμεν ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ πλημμελήμα-
τα τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ ὀφε-
ληθῶμεν τὰ μέγιστα, διότι ἐν θὰ βιώσωμεν εὐκαιρίαν
εἰς τὸν διάβολον νὰ μᾶς προσβάλλῃ, ὅστε μὲ πνευματι-
κῶς ὀκνηρὸν θίον, ὅστε μὲ τὴν ἀλεθρίαν περιεργειάν
μας. Διότι ἐπὶ πλέον καὶ αὐτὰ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα καὶ ἐξ
αἰτίας αὐτῶν εἰσάγει τὰς ἀνοήτους καὶ ελασθεράς συζη-
τήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας καὶ τῆς
ἀκηρίας, ποῦ θάλει καὶ ἐκ τῆς πλήρους ἀδιαφορίας
διὰ τὴν ἐν τῷ βίῳ ἀρετήν. Ἄλλ' ἡμεῖς ὡς τοῦ κλεισσωμεν
αὐτὸ τὸ πέρασμα, ὡς εἴμεθα πάντοτε ἔτοιμοι καὶ προσε-
κτικοί, διὰ νὰ κερδίσωμεν, ἀφοῦ κοπιᾶσωμεν ὀλίγον εἰς

11. 1α, 4, 21.

12. Σφ. Σφρ. 3, 80.

τὸν σὺνταμον αὐτὸν χρόνον τῆς ζωῆς μας. τὰ αἰώνια
ἀγαθὰ, εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας μὲ τὴν χάριν καὶ
τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ
τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα, συγ-
χρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνίκει ἡ δόξα εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ Η' (8)
(Ιωάν. 9', 9 — 10).

«Ὡν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. 1, 9).

α'. «Ποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ σημερον μὲ τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἐπεὶ κατὰ τὴν προηγουμένη ὁμιλίαν μᾶς ἠμποδίσεν ἡ λεπτομερὴς ἐρμηνεία τῶν δογματικῶν νὰ ἐξετάσωμεν ἅλα, ὅσα ἀνεγνώσθισαν. Ποῦ λοιπὸν εἶναι αὐτοί, ποῦ δὲν τὸν ἀναμάζουσι ἀληθινὸν Θεόν; Διότι ἐδῶ μὲν ἔχει ἀνομασθῆ ἀληθινὸν φῶς, ἀλλοῦ δὲ αὐτοαλήθεια καὶ αὐτοζωή. Ἄλλ' ἐκεῖνον μὲν τὸν λόγον, ὅταν ἐλθῶμεν ἐκεῖ, θὰ ἐξηγήσωμεν σαφέστερα, κατὰ τὴν παροῦσαν ἡμῶς στιγμήν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν προηγουμένως τοῦτο πρὸς τὴν ἀγάπην σας: «Ἐάν φωτίζει κάθε ἄνθρωπον, ποῦ ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον, πῶς ἔχουν μείνει τόσο ἀφώτιστοι; —διότι δὲν ἀνεγνώρισαν ἅλοι τὸ πρὸς τὸν Χριστὸν σέβας— πῶς λοιπὸν φωτίζει κάθε ἄνθρωπον;» Μὲ τὸ νὰ χορηγή τὸν πλοῦσιον φωτισμὸν Ἰου. Ἄν δὲ ὑπάρχουν μερικοί, ποῦ, ἀφοῦ ἐκύλευσαν μὲ τὴν θέλησίν των τὰ μάτια τῆς διανοίας των, ἀρνοῦνται νὰ ἀποδεχθῶσι καὶ φωτισθῶσι ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ τοῦ φωτός, εἶναι θέθαιον ὅτι ἡ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρνήσεως τύφλωσίς των δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν φύσιν τοῦ φω-

* Ἐνωσθῆ θέται τὸ ἐρώτημα: Ἐάν ὁ Χριστὸς ὁ ὁμοῦς ἄς λόγους καὶ ὡς θεότερον Ἐρθεῖον τῆς Θεότητος, ἦρα πάντοτε τὸ πᾶσιον φῶς, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, φωτίζει καὶ ἄνθρωπον, πῶς μὴ μανθάνωσι τοσοῦτοι ἀφώτιστοι; Εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ, τὸ ἴδιον εἶναι τὸ θέμα τῆς ἐξέθεσις ἡμιλλίας, ἡ θεῶς Πατὴρ ἐπινοῶν, ὅτι οἱ πολλοὶ ἐξ αὐτῆς τῆς κακῆς θελήσεως των δὲν ἐλάτουν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καὶ παραμένον εἰς τὸ σκότος τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς πλάνης.

τός, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς, ποῦ κατὰ τρόπον ἐγκληματικῶν ἀπεστέρησαν θεληματικῶς τοὺς ἑαυτοὺς των αὐτῆς τῆς δωρεᾶς. Διότι ἡ μὲν χάρις ἔχει μὲ ἀφθονίαν ἀπολωθῆ εἰς ἄλους καὶ δὲν ἀποσπρέφεται, ὅτε τὸν Ἰουδαῖον, ὅτε τὸν Ἕλληνα, ὅτε τὸν θάρσαρον, ὅτε τὸν Σκύθην, ὅτε τὸν ελεύθερον, ὅτε τὸν δοῦλον, ὅτε τὸν ἄνδρα, ὅτε τὴν γυναῖκα, ὅτε τὸν γέροντα, ὅτε τὸν νέον, ἀλλὰ προσφέρεται καὶ καλεῖ κοντὰ τῆς ἄλους ὁμοίως καὶ ἰσοτιμῶς¹. Αὐτοὶ δὲ, ποῦ δὲν θέλουσι νὰ ἀπολαύσουσι αὐτὴν τὴν δωρεάν, ἂν εἶναι δίκαιοι, θὰ ἀποδώσουσι εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των τὴν ζημίαν των αὐτῆν. Διότι, ὅταν, ἐνῶ ἡ εἰσόδος εἶναι ἀνοικτὴ εἰς ἄλους καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ποῦ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διέλευσιν, μερικοὶ μένουσι ἐξῶ θεληματικῶς προσκολλημένοι εἰς τὸ κακὸν καὶ χάνονται, δὲν χάνονται διὰ κανέναν ἄλλον λόγον, ἀλλ' ἐξ αὐτίας τῆς ἰδικῆς των καὶ μόνον κακίας.

«Εἰς τὸν κόσμον ἦτο», ἀλλ' ὄχι σύγχρονος μὲ τὸν κόσμον, ὄχι! Δι' αὐτὸ ἀλλώστε ἀνεπλήρωσε: «Καὶ ὁ κόσμος ἐδημιουργήθη δι' αὐτοῦ» καὶ μὲ τοῦτον πάλιν τὸν λόγον οὐ ὕψωνει εἰς τὴν προσωπίαν ὑπαρξίν τοῦ Μονογενοῦς. Αὐτὸς δὲ, ποῦ ἤκουσε, ὅτι ἄλος αὐτὸς ἐδῶ ὁ κόσμος εἶναι ἔργον ἰδικὸν του, θὰ ἀνογκασθῆ νὰ ὁμολογήσῃ, εἴτε τὸ θέλει, εἴτε ὄχι, ὅτι ὁ Δημιουργὸς ὑπάρχει πάντως πρὸ τῶν ἔργων του, ὅσον ἀναίτητος καὶ ἄν εἶναι, ἡ ἐχθρός, ἡ πολέμιος τῆς βόξης τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ εἶναι νὰ ἐξανίσταται καὶ ν' ἀπορῆ κανεὶς πάντοτε μὲ τὴν παραφροσύνην τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως²,

1. Ἠρδ., Γαλ. 3, 28.

2. Ὁ αἰρετικὸς οὗτος, τὸν ἴδιον καὶ ἀλλὰ ὄχι ἔχσαν συναντήσει, ἦτο ἐπισκοπὸς Ἀντιοχείας (200), ἐπισκοπὸς τότε ἐπὶ τὴν κορινθίαν τῆς ἐπαύσεως τῆς Παύλου: Σημεῖον. Παρὰ τὴν καθάρειαν του (268), ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ εἰς τὴν θέσιν του, ἰσοστασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἐπαύσεως

πῶς ἐτόλμησε νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν, ποὺ εἶναι τόσο φανερά καὶ κατέστρεψε θεληματικῶς τὸν ἑαυτόν του. Διότι δὲν διέπραττε τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν ἐξ ἀγνοίας, ἀλλ' ἔχαν σαφῆ γινῶσιν τοῦ πράγματος, δι' αὐτὸ καὶ ἔπαθεν ὅτι ἔπαθαν οἱ Ἰουδαῖοι. Διότι καθὼς ἐκεῖνοι, ἀποθλέποντες εἰς τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, ἐπρόβωσαν τὸ ὑγιὲς φρόνημα τῆς πίστεως, γινώσκοντες πολὺ καλὰ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρνούμενοι νὰ τὸν ὁμολογήσουν φανερά ἐξ αἰτίας τῶν ἀρχόντων διὰ νὰ μὴ γίνων ἀπουσινάγωγοι, ἔτσι καὶ αὐτὸς, χαριζόμενος εἰς κάποια γυναῖκα, λέγουσι ὅτι ἐπώλησε τὴν ἰδικὴν του σωτηρίαν. Εἶναι φοβερά, πραγματικὴ φοβερὰ ἢ τυραννία τῆς κεινοβασίας, ἱκανὴ δὲ νὰ τυφλώσῃ ἀκόμη καὶ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, ὅταν δὲν ἀγρυπνοῦν, διότι, ἂν ἡ δωροδοκία ἔχη τὴν δύναμιν νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, πολὺ περισσότερον τὸ πάθος αὐτὸ ποὺ εἶναι θικαιότερον ἀπὸ αὐτὴν. Δι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἔλεγε καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: «Πῶς δύνασθε σεῖς νὰ πιστεύσετε, οἱ ὅποιοι λαμβάνετε δόξαν ὁ ἕνας παρὰ τοῦ ἄλλου καὶ δὲν ζητεῖτε τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ;»¹.

«Καὶ ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν». Ἐβδὸ κόσμον ὀνομαζοῦν τὸ πλῆθος, τὸ διεφθαρμένον καὶ προσκολλημένον εἰς τὰ γήινα πράγματα, τὸν Ἰουδαῖον καὶ παραχώρητον καὶ ἀνόητον λαόν. Ὅπως οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκλεκτοὶ τὸν ἀνεγνώρισαν καὶ πρὸ τῆς ἐνανσάρκου παρουσίας του. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Πατριάρχου καὶ αὐτὸς

καὶ τὸν Ἰωάννην του. Τελικῶς ἀπεμακρύνθη, ὡς τὸ ἀνεκρέτους Ἀθηναίου, νικητῆρος τῆν Ζηροβίαν. Ἐπιπέθη ὁ ἱερὸς Ἀποστόλος ἀποκαταλεῖ: τὴν «εὐνοῖαν» τοῦ ἀρετικῶ καὶ ἐβρίσκει, ὅτι τὸ πάθος αὐτὸ ἀβήγησε καὶ αὐτὸν εἰς τὴν «εὐνοῖαν» τῆς ἀνίστεως, ὅπως τοῦ Ἰουδαίου καὶ τοῦ «ἄλλου» Ἰουδαίου. Ἠλιαθὴ, τοῦ Ἀρειανούς.

1. Ἰωάν. 8, 44.

ὁ Χριστὸς λέγει ὀνομαστικῶς, ὅτι «Ὁ Ἀβραάμ ὁ πατὴρ σας ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν αὐτὴν καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη»². Ἐλεγε δὲ καὶ περὶ τοῦ Δαβὶδ, ἐλέγχων τοὺς Ἰουδαίους: «Πῶς λοιπὸν ὁ Δαβὶδ διὰ Πνεύματος ὀνομάζει αὐτὸν Κύριον, λέγων Ἐἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Κύριόν μου: Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;»³. Καὶ εἰς πολλὰ μέρη, εὐρισκόμενος μὲ αὐτοὺς καὶ ὁμίλων, ἐνθυμεῖται τὸν Μωϋσέα. Διὰ τοὺς λοιποὺς δὲ προφῆτας ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος. Διότι ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ οἱ προφῆται ἀπὸ τοῦ Σαμουὴλ καὶ ἐντεῦθεν ἐγνώρισαν Αὐτόν καὶ προανήγγελλον ἀνέκαθεν τὴν παρουσίαν του, ὡς ἐξῆς: «Καὶ οἱ οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ ἔπειτα, ὅσοι ἐλάλησαν, προανήγγελλον καὶ τὰς ἡμέρας ταύτας»⁴. Εἰς δὲ τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν πατέρα του, καθὼς καὶ εἰς τὸν πάππον του, ἐπὶ πλέον ἐφανερῶθη καὶ ὠμίλησε καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ, τὰ ὅποια καὶ ἐπραγματοποίησε.

Πῶς λοιπὸν, λέγει, ἐκεῖνος ἔλεγε: «Πολλοὶ προφήται ἐπεθύμησαν νὰ ἴδουν ὅσα θέλετε σεῖς καὶ δὲν εἶδον καὶ νὰ ἀκούσουν ὅσα ἀκούετε σεῖς καὶ δὲν ἤκουσαν»; Ἄρα γε καθόλου δὲν ἐγνώρισαν Αὐτόν; Πολλὸ μάλιστα. Καὶ τοῦτο θὰ προσπαθῶ νὰ κάμω φανερόν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φράσεως, ἐκ τῆς ὅποιας μερικοὶ συμπεραίνουν, ὅτι ἐκεῖνοι ἐστερήθησαν πᾶσης σχετικῆς μὲ Αὐτόν γνώσεως. «Διότι πολλοὶ, λέγει, ἐπεθύμησαν νὰ ἴδουν ὅσα θέλετε σεῖς»⁵. Ὅποτε ἐγνώριζαν, ὅτι θὰ ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι θὰ πραγματοποιηθῆ.

4. Ἀγ. 8, 56.

5. Ματθ. 23, 43 καὶ 44.

6. Ἰερ. 3, 24.

7. Λουκ. 10, 24.

8. Λουκ. 10, 24.

ση, ὅσα ἀκριβῶς καὶ ἐπραγματοποίησε, διότι δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσαν, ἂν δὲν ἐγνώριζαν, καθ' ὅσον δὲν εἶναι θυναντὸν καπεὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ πράγματα, τὴν ὑπαρξεν τῶν ὁποίων ἀγνοεῖ τελείως. Ὡστε ἐγνώριζαν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι θὰ ἔμφανισθῇ ἐνάπιον τῶν ἀνθρώπων. Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτά, ποῦ δὲν ἐγνώριζαν καὶ ποῖα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν ἤκουσαν; Αὐτά, ποῦ τώρα σεῖς θέλετε καὶ ἀκούετε. Διότι, καίτοι ἤκουσαν φωνὴν καὶ εἶδαν Αὐτόν, ἐν τούτοις δὲν τὸν εἶδαν μὲ σάρκα, οὔτε ἔπει συναναστρεφόμενον μὲ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ἑμιλουίτα πρὸς αὐτοὺς μὲ τὴν ἐλευθερίαν. Τοῦτο ἐδήλωσε καὶ ὁ ἴδιος, δι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς: «Ἐπεθύμησαν νὰ ἴδουν ἐμὲ», ἀλλὰ τί; «Ὅσα θέλετε σεῖς», οὔτε: «Νὰ ἀκούσατε ἐμὲ», ἀλλὰ τί; «Ὅσα ἀκούετε σεῖς». Ὡστε, ἂν καὶ δὲν εἶδαν τὴν ἕναρκον παρουσίαν του, ἐν τούτοις ἐγνώριζαν ὅτι θὰ ἐπραγματοποιεῖτο αὐτὴ μελλοντικῶς, δι' αὐτὸ καὶ τὴν ἐπεθύμουν καὶ ἐπίστευαν εἰς Αὐτόν, ἀκόμη καὶ προτοῦ τὸν ἴδουιν μὲ σάρκα.

Ὅταν λοιπὸν μᾶς κατηγοροῦν οἱ ἔθνικοι καὶ λέγουν: «Γι' ἡμᾶς ἔκανε ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον, δὲν ἐφρόντιζε διὰ τὰ ἀνθρώπων γένος; καὶ διατί λοιπὸν ἦλθε πρὸς σωτηρίαν μας κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοῦ χρόνους, ἐπὶ τὸσον χρόνον ἀδιαφορήσας, ἐντελῶς δι' ἡμᾶς;» θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας του ἦτο εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὰ ἔργα του καὶ ἦτο γνωστὸς εἰς ὅλους τοὺς αἰεῖους. Ἄν πάλιν, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν ἔθνη τότε, ἀλλὰ μόνον οἱ γενεαῖοι καὶ ἐνάρετοι ἐκεῖνοι, ἰσχυρίσασθε ὅτι δὲν ἦτο γνωστὸς, καθ' ὅμοιον τρόπον οὔτε τώρα θὰ ὁμολογήσατε, ὅτι προσκυνεῖται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ οὔτε τώρα γνωρίζουν Αὐτόν ἔθνη. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς τώρα οὐδεὶς θὰ ἠμυροῦσε νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν παρουσίαν του εἰς τοὺς γνωρίζοντας αὐ-

τόν, ἐξ αἰτίας τῶν ἀγνοούντων Αὐτόν, καθ' ὅμοιον τρόπον δὲν πρέπει νὰ ἀμφισβητῇ καπεὶς τὴν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους παρουσίαν του, διότι εἰς πολλούς, μᾶλλον δὲ εἰς ὅλους ἐκεῖνους τοὺς γενεαίους καὶ ἐκλεκτοὺς ἀνδρας, ἦταν γνωστὸς.

β' * Ἄν πάλιν ἐρωτήσῃ κάποιος: «Καὶ διατί δὲν ἐπρόσεχαν ἔθνη εἰς Αὐτόν, οὔτε τὸν ἐλάτρευαν ἔθνη τότε, ἀλλὰ μόνον οἱ δίκαιοι;», θὰ ἐρωτήσω καὶ ἐγὼ: «Διὰ ποῖον λόγον δὲν τὸν γνωρίζουν ἔθνη τώρα;». Καὶ διατί ἄμειω διὰ τὸν Χριστόν; «Διατί δὲν ἀνεγνώρισαν ἔθνη, οὔτε τότε, οὔτε τώρα, τὸν Πατέρα Αὐτοῦ, ἀλλ' ἄλλοι μὲν ἰσχυρίζονται, ὅτι ἔθνη γίνονται αὐτομάτως, μόνον τῶν, ἄλλοι δὲ ἐμπιστεύονται τὴν διακυβέρνησιν τοῦ σώματος εἰς δαίμονας, ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄλλοι, ποῦ διὰ τῆς φαντασίας τῶν δημιουργῶν παραλλήλως πρὸς Αὐτόν καὶ ἄλλον Θεόν, μερικοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτοῦ θεολογημάτων καὶ τὴν πραγματικῶς ὑπάρχουσαν δύναμιν Αὐτοῦ καὶ νομίζουν ὅτι οἱ νόμοι του εἶναι κάποιου κακοῦ δαίμονος ἔργον; Τί λοιπὸν; Δὲν θὰ διακηρόζωμεν ἕνεκα τούτου, ὅτι Αὐτὸς εἶναι Θεός, ἐπειδὴ ὑπάρχουν μερικοὶ ποῦ ἰσχυρίζονται τοῦτο καὶ θὰ δεγθῶμεν ὅτι Αὐτὸς εἶναι κακὸς; Καὶ διότι καὶ τοῦτο ἰσχυρίζονται ἔθνη θεολογημῶν Αὐτόν». Μακριὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν φοβερὴν πλάνην! Διότι, ἂν πρόκειται νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἀξίαν καὶ ὁρθότητα τῶν δογμάτων ἀπὸ τὴν κρίσιν αὐτῶν, ποῦ κατελήφθησαν ἀπὸ τὴν παραφροσύνην τῆς ἀνήσεως, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ πέσωμεν καὶ ἡμεῖς

* Ὁ κόσμος ἔχει δύο ἕκαστὸν τὴν ἴδιαν, διὰ τῆς ὁμοίας ἀναστάσεως ἢ «πλάσεως», κληθῆναι νὰ ἀναγνωρίσωμεν, διότι ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τοῦ κόσμου ὅχι μόνον δὲν ὁφείλει εἰς τίποτε, ἀλλὰ καὶ εὐδοκίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἑαυτοῦ καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ἀκολουθῶν ὁ Θεὸς Πατὴρ μὲς καλεῖ νὰ ἀναστήσωμεν τὸν Θεόν, διότι αὐτὴ ἡ ἀγάπη μὲς ὁφείλει καὶ εἰς τὴν παρεῖσαν γὰρ εἰς τὴν μελλουσαν ζωὴν.

εις τὴν φοβερὰν αὐτὴν παραφροσύνην. Ἔπειτα, κενεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι ὁ ἥλιος μὲν εἶναι κατασρευτικὸς διὰ τοὺς ὀφθαλμούς, ἐξ ὁπτίας ἐκείνων, ποὺ ἔχουν ὀφθαλμικὸν νόσημα, ἀλλὰ φωτιστικὸς, καθ' ὅσον ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ἀποβέξεις ἀπὸ τοὺς ὕγιεις. Καὶ τὸ μέλι πάλιν οὐδεὶς θὰ συμφωνήσῃ ὅτι εἶναι πικρὸν, ἐπειδὴ αὐτὸ φαίνεται πικρὸν εἰς τὴν γέυσιν τῶν ἀσθενῶν. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ Θεοῦ, πῶς θὰ ἀποφασίσουν μερικοὶ καὶ θὰ εἰποῦν, ὅτι δὲν ὑπάρχει, ἢ ὅτι εἶναι κοκκός, ἢ ὅτι ἄλλοτε μὲν προνοεῖ, ἄλλοτε δὲ ἀδιανοεῖ τελείως, ἐξ αἰτίας τῆς ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως τῶν πνευματικῶς ἀσθενῶν; Καὶ ποῖος θὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι οἱ ὑποστηρίζοντες αὐτὰ ἔχουν πνευματικὴν ὕγαιαν καὶ δὲν ἐξετράπησαν καὶ πορπατοῦν καὶ κατελήφθησαν ἀπὸ τὴν χειρίστην παραφροσύνην;

«Ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν», λέγει Ἐγνώρισαν ὁμῶς αὐτόν ἐκείνοι, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ κόσμος δὲν ἦτο ἀξίος. Ἄφοῦ δὲ ἀμίλησε καὶ δι' ἐκείνους, ποὺ δὲν τὸν ἐγνώρισαν, προσέθεσεν ἐν αὐτομαίᾳ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀγνοίας, διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι «οὐδεὶς ἐγνώρισεν αὐτόν», ἀλλ' ὅτι «ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν», ποὺ σημαίνει, οἱ ἄνθρωποι ποὺ εἶναι προσκολλημένοι ἐξ ἀλακλήρου εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐπιθυμοῦν μετὰ ματίας καὶ φρονοῦν τὰ τοῦ κόσμου. Ἔτσι ἀκριβῶς συνηθίζει νὰ νομαζῆ αὐτοὺς καὶ ὁ Χριστὸς, καθὼς, ὅταν λέγῃ «Πάτερ ἄγιε, καὶ ὁ κόσμος δὲν σε ἐγνώρισεν»⁹. Ἐπομένως ὅχι μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν Πατέρα του ἠγνόησεν ὁ κόσμος, καθὼς ἀκριβῶς ἐλέγαμεν, διότι τίποτε δὲν θολῶναι ἔτσι τὴν σκέψιν, ὅσον ἡ προσκόλλησις εἰς τὰ παρόντα. Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτὰ, ἀπομακρύνετε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀποκόψατέ τους ἀπὸ

9. Πρὸς Ῥώμ. 11, 38.

10. Ἰωάν. 17, 23.

τὰ σαρκικὰ πράγματα, ὅσον θεοειὸς εἶναι δυνατόν, διότι ἡ ζημία ἀπὸ αὐτὰ δὲν οὐκ προξενεῖται εἰς τὰ ἀσημαντὰ πράγματα, ἀλλ' εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἄνθρωπος, ποὺ προσκολλώμενος ἰσχυρῶς εἰς τὰ πράγματα τοῦ παρόντος βίου, θὰ ἠμπορήσῃ γνησίως καὶ σοβαρῶς νὰ ἀσχληθῆ μετὰ τὰ οὐράνια, ἀλλ' ὑποχρεωτικῶς, ἐκείνος ποὺ θεποδοῦσθε καὶ ἐφρόντισεν ἀποικνευστικῶς δι' ἐκείνα, θὰ χάσῃ καὶ ἐκπέσῃ τούτων. «Δὲν ἠμπορεῖτε δὲ, λέγει, νὰ ὑπηρετήτε Θεὸν καὶ μαμωνά»¹¹, διότι κατ' ἀνάγκην θὰ εἰσθε ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν ἕνα καὶ θὰ μισήτε τὸν ἄλλον. Αὐτὰ δὲ θεῶν καὶ αὐτὴ ἡ πείρα τῶν πραγμάτων. Αὐτοὶ λοιπὸν, ποὺ περιεφρόνησον τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων, αὐτοὶ μάλιστα εἶναι οἱ ἀγαπῶντες γνησίως τὸν Θεόν. Ὅπως, ἀκριβῶς, οἱ θαυμάζοντες ἐκείνην τὴν ἐξουσίαν, εἶναι οἱ μάλιστα, ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων, χαλαρωτέρων ἔχοντες τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην. Διότι ψυχὴ, ποὺ ἐκυριεύθῃ μιά γιὰ πάντα ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοχρηματίας, δὲν ἠμπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ εὐκόλως καὶ γρήγορα ἀπὸ πράξεως καὶ λόγου, ποὺ ἐξοργίζουσι τὸν Θεόν, διότι ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἔγιγε δούλη καὶ ἄλλου δεσπότη καὶ μάλιστα δεσπότη ποὺ ἐπιτάσσει ὅλα τὰ ἀντίθετα πρὸς τὸν Θεόν.

Κάποτε λοιπὸν πρέπει νὰ συνέλθετε καὶ νὰ ἀναλάβετε τὴν πνευματικὴν σας ὕγαιαν, καὶ, ἀφοῦ ὅλοι ἐνηνοήσετε ποῖου εἴμεθα ὑπέρτατος, ἀς ἀγαπήσωμεν τὴν ἑδικὴν του μόνου Βασιλείου, ἀς κλαύσωμεν καὶ θρηνησωμεν διὰ τὰ περασμένα χρόνια, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὑπηρετήσωμεν τὸν μαμωνά, ἀς ἀπορρίψωμεν μιά γιὰ πάντα τὸν ζυγὸν τοῦ, τὸν βαρὺν καὶ ἀνυπόφορον καὶ ἀς φέρωμεν μετὰ σταθερότητα τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἑλαφρὸν καὶ εὐκόλιν. Διότι τίποτε δὲν ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς τέτοιου εἴδους ζυγόν, ὅπως ὁ μαμωνάς. Αὐτὸς μὲν δια-

11. Λουκ. 16, 8.

τάσσει νά εἰσέλθοι ἄγχοι δλων, ὁ δὲ Χριστός, τόναντίαν, ἐπιβάλλει νά δεχόμεθα καὶ ἀγαπῶμεν δλους. Ἐκεῖνος, ἀφοῦ μᾶς προσήλωσῃ εἰς τὴν λάσπην καὶ τὸ χῶμα — αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ὁ χρυσός—, δὲν μᾶς ἀφήνει νά ἀναπνεύσωμεν ὀλίγον οὔτε τὰς νύκτας. Ὁ Χριστός, ἀντιθέτως, μᾶς ἀπολλάσσει μὲν ἀπὸ αὐτὴν τὴν περὶ τὴν καὶ ἀνόητον φροντίδα, μᾶς διατάσσει δὲ νά συγκεντρῶμεν τοὺς θησαυροὺς μας εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὄχι ἀπὸ τὴν εἰς φόρος τῶν ἄλλων ὀδίκιαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας δικαιοσύνην. Ἐκεῖνος μετὰ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἰδρωτὰς καὶ τὰς ταλαιπωρίας, δὲν ἠμπορεῖ νά συμπαρασταθῇ εἰς ἡμᾶς, ὅταν τιμωροῦμεθα ἐκεῖ καὶ ὀποφέρομεν, ἐξ αἰτίας τῶν νόμων του καὶ ἐπαυξάνει τὴν φλόγα· ὁ Χριστός ἡμᾶς καὶ ἔνα ποτήρι θροσερὸ νερὸ νά μᾶς ἐπιβάλλῃ νά δάσωμεν, δὲν ἀφήνει ποτὲ νά χάσωμεν καὶ αὐτῆς τῆς ἀσπιδάντου εὐεργεσίας τὸν μισθὸν καὶ τὴν ἀμοιβήν, ἀλλ' ἀνταποδίδει τὸ καλὸν μὲ πολλὴν ἀφθονίαν.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι πράξις ἐσχάτης ἀνοησίας, νά ὑπηρετῶμεν ἀχάριστον καὶ ἀγνώμονα τύραννον, ποῦ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν οὔτε ἐδῶ, οὔτε ἐκεῖ νά ὠφελῇ τοὺς πιστοὺς εἰς αὐτὸν καὶ σταθεροὺς ὁμοίους, παραμελοῦντες τὴν τῶσον ἐπιεικῆ καὶ γεμάτην ἀπὸ τῶσα ἀγαθὰ Δεσποτεῖαν τοῦ Χριστοῦ; Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ κακόν, οὔτε αὐτὴ μόνον ἡ ζημία, ὅτι δηλοῦσθ δὲν ὑπερασπίζε-ται τοὺς τιμωρουμένους, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τὸ λέον, καθὼς προεῖ-πα, προξενεῖ εἰς τοὺς ὁμοίους του μύρια, ἀναρίθμητα δυστυχήματα, διότι θά ἴδῃ κανεὶς ἐκεῖ, τοὺς περισσοτέ-ρους ἀπὸ τοὺς τιμωρουμένους, νά τιμωροῦνται, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἐπεὶ ἠπυρέτησαν καὶ ἠγάπησαν τὸ χρῆμα καὶ δὲν ἐβοήθησαν αὐτοὺς, ποῦ εἶχαν ἀνάγκη. Τὰ ὅποια διὰ νά μὴ πάσωμεν καὶ ἡμεῖς, ἄς σκορπίσωμεν μὲ ἀπλό-χεριά, ἄς δώσωμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἄς ἀπολλάξωμεν τὴν ψυχὴν μας καὶ ἀπὸ τὰς βλαβερὰς φροντίδας τῆς πα-ρούσης ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ποῦ μᾶς ἀναμένει εἰς

τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Ἄς ἀποθέσωμεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς δικαιοσύνην, ἀντὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς χρη-μάτων, ἄς συλλέξωμεν ἀναφαιρέτους θησαυροὺς, θησαυ-ροὺς, ποῦ ἠμποροῦν νά μᾶς ἀκολουθήσουν εἰς τὸν οὐρα-νόν, ποῦ ἠμποροῦν νά μᾶς συμπαρασταθοῦν, ὅταν κινδυ-νεύωμεν καὶ νά κάμουν τότε συγκαταβατικὸν καὶ ἐπιει-κῆ τὸν Κριτὴν, τὸν ὅποιον εἶθε δλοὶ ἡμεῖς νά σταντήσω-μεν καὶ τώρα καὶ κατ' ἐκείνην, κυρίως, τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, εἰμενῆ, ὥστε νά ἀπολαύσωμεν μὲ πολλὴν παρ-ρησίαν τὰ ἀγαθὰ, ποῦ ἔχουν ἐτοιμασθῇ εἰς τοὺς οὐρα-νοὺς δι' ἐκείνους ποῦ ἀγαποῦν. Αὐτῶν, ὅπως πρέπει, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντο-τε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Θ' (9)
(Ίωάν. α', 11)

«Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον» (Ίωάν. 1, 11).

α'. * Ἐάν φροντίζετε νὰ διατηρήτε εἰς τὴν μνήμην σας τὰ νοήματα ποὺ ἀνεπίχθησαν κατὰ τὰς προηγουμένης μας συναντήσεως, θὰ οἰκοδομήσωμεν καὶ τὰ ἐπομένως μὲ μεγαλύτερον προθυμίαν, διότι θὰ πράττωμεν τοῦτο μὲ μεγάλο κέρδος. Ὁ λόγος, καθ' αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ γίνῃ καὶ εἰς σὰς περισσότερον κατανοητὸς καὶ εὐληπτός, ἐφ' ὅσον θὰ ἐνθυμήσθε τὰ ἦδη λεχθέντα, καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ χρειασθῆ νὰ καταβάλωμεν μεγάλον κόπον, ἐφ' ὅσον σεῖς θὰ ἔχετε τὴν δύναμιν, μὲ τὴν μεγάλην φιλομάθειάν σας, νὰ ἐννοήτε βαθύτερα καὶ εὐχερέστερα τὰ ὑπόλοιπα. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λησμονεῖ πάντοτε, ὅσα διδάσκειται, θὰ ἔχῃ πάντοτε ἀνάγκη νὰ διδασκᾶται καὶ δὲν θὰ μάθῃ ποτέ τίποτε, ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ διατηρεῖ ἐπιμελῶς τὰ διδασκόμενα καὶ ἔτσι προσλαμβάνει ἀνετα τὰ ὑπόλοιπα, θὰ γίνῃ ἀπὸ μαθητῆς διδάσκαλος καὶ χρήσιμος ὅχι μόνον εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους τοὺς ἄλλους. Πράγμα, ποῦ, ἂν συμπεράνω ἀπὸ τὴν ἐπιβεκνωμένην ἐδῶ φιλομάθειάν σας, ἐλπίζω καὶ ἀναμένω νὰ γίνῃ αὐτὴ ἐδῶ ἡ Ἐκκλησία. Ἐμπρὸς λοιπὸν εἰς

* Κατὰ τὴν ἑρμ. Κραστόπου, «ἴδιοι», οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστὸν, εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς λαὸς τοῦ Θεοῦ περισσότερο ἢ καὶ λαὸς ἄλλου, ὡς ὅπου τοῦ Θεοῦ δημιουργήθησαν. Εἰς τὴν διαίτην παρέγραψον ὁ ἱερεὺς Ἰακώβος μὲς ὁμιλίαι περὶ ὑπερηφανίας. Ἡ ὑπερηφανία καθίσταξ τὸν ἄνθρωπον ἀνέναντον νὰ ἀποξ., διότι εἶναι ρίζα ἄλων τῶν κακῶν. Αἱ μεγάλαί ἀρεταὶ τῆς πορθευτικῆς, νηστείας, προσευχῆς καὶ ἐλεημοσύνης ἀδικουμένων νὰ διαγέσθωσαν εἰς αὐτην καίτοι, ὁ ὁποῖος καταλήθῃ ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό.

ἀποταμιεύσωμεν τὸν θησαυρὸν τοῦ Κυρίου εἰς τὰς ψυχὰς μας, ὡς εἰς ἀσφαλὲς θησαυροφυλάκιον καὶ ἀναπτύξωμεν τὰ ἐνώπιόν μας ἐκτεθέντα, κατὰ τὴν δύναμιν ποὺ θὰ μᾶς παρέχῃ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος.

Εἶπεν, ὅτι «ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν», ὁμιλῶν περὶ τῶν πρὸ τῆς ἐναντίου παρουσίας χρόνων. Κατόπιν, κατέρχεται καὶ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ κηρύγματος, καὶ λέγει: «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν». Ὀνομάζει δὲ ἐδῶ «ἴδιους» τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ ἦσαν λαὸς περιούσιος, ἢ καὶ ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους ὡς δημιουργηθέντας ὑπ' Αὐτοῦ. Καί, ὅπως προηγουμένως, ἐκπληττάμενος διὰ τὴν μαρτίαν τῶν πολλῶν καὶ ἐντρέπόμενος διὰ τὴν κοινὴν φύσιν, ἐλεγεν ὅτι ὁ κόσμος, καθ' ἄλλον ποὺ ἐδημιουργήθη δι' αὐτοῦ, ἐν τούτοις δὲν ἐγνώρισε τὸν Δημιουργόν, ἔτσι πάλιν καὶ ἐδῶ, βυσσανοισχητῶν διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν πολλῶν, διασωπώνει ἐντονότερα τὴν κατηγορίαν, λέγων ὅτι «οἱ ἴδιοι δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν» καὶ συμπεριφέρθησαν καθ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκεῖνος ἦλθε πρὸς αὐτούς. Καὶ ὅχι μόνον αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ οἱ προφῆται μὲ ἐκπληξιν διεπίστωσαν τὸ ἴδιο ἀκριβῶς, ἀργότερα δὲ καὶ ὁ Ἰακώβος, ἐκπληττάμενος διὰ τὴν ἴδιαν συμπεριφορὰν, παρετήρει τὰ αὐτά. Καὶ οἱ μὲν προφῆται ἐφώνησαν δυνατὰ τὰ ἀκόλουθα, πρὸ τοῦ Χριστοῦ: «Λαὸς, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώρισαι, ἐβούλευσεν εἰς ἐμέ. Μόλις ἐπληροφόρηθῃ τὴν δόξαν μου ἔγενεν ὑπὲρ μου. Ἔξενον ὑπετάχθησαν εἰς ἐμὲ ἕνεκα φόβου, Ἄλλοθεν εἰς λαοὶ ἤχηρηστέθησαν, ὡσὺν παλαιὰ ἐφθαρμένα ἐνδύματα, ὡσὺν χωλοὶ ἐσκόνησαν εἰς τοὺς ὄρους τῶν»¹ καὶ πάλιν, «θὰ ἔβουν ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνγγέλη πρὸς αὐτοὺς καὶ θὰ ἐνοήσωσιν ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον δὲν ἤκουσαν»² καὶ «εὐρέθην μεταξὺ

1. Ψαλμ. 117, 46 καὶ 46.
2. Ἰακ. 52, 15.

αυτῶν, πού δὲν μὲ ζητοῦσαι. Ἐφανερώθην εἰς αὐτοὺς πού δὲν ρατοῦσαν δι' ἐμέ³; ὁ δὲ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους: «Τί λοιπὸν; ἐκεῖνο, πού ζητοῦσαν ὁ Ἰσραήλ, δὲν ἐπέτυχεν, οἱ ἐκλεκτοί, ὅμως, ἐπέτυχον⁴ καὶ πόλιν, «Τί λοιπὸν θά εἴπωμεν; Ὅτι τὰ ἔθνη, πού δὲν ζητοῦν δικαιοσύνην, ἐφθασαν εἰς δικαιοσύνην, ὁ δὲ Ἰσραήλ ζητῶν νόμον δικαιοσύνης δὲν ἐφθασέν εἰς αὐτόν⁵».

Καὶ εἶναι, πράγματι, ἀξίον ἀπορίας, πῶς οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, παρ' ὅλον πού ἀνετράφησαν μὲ τὰ προφητικά θεῖα καὶ καθημερινῶς ἤκουαν τὸν Μωυσῆα νὰ τοὺς λέγῃ πολλά περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ τοὺς ἄλλους μετὰ ταῦτα προφήτας, ἐπὶ πλέον δὲ ἔβλεπαν καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν νὰ θαυματουργῇ κατ' ἐκκώστην ἐνώπιόν τους καὶ μόνον εἰς αὐτοὺς νὰ ἰμῶν, ἀκόμη δὲ, παρ' ὅλον πού τὸν ἔβλεπαν νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ ἀρχικῶς εἰς τοὺς μαθητὰς του, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸν ἑαυτοῦ του, τὴν εἰσοδόν εἰς εἰδωλολατρικὸν ἔθνος ἢ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν⁶, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ θεοσιῶνῃ, ὅτι ἀπεστάλη πρὸς τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ⁷, κατὴν ἦσαν μὰ γιὰ πάντα εἰς τοιαύτην πνευματικὴν πώρωσιν καὶ κώφωσιν, ὥστε ν' ἀγνοήσουν καὶ τὰ θαυμαστά γεγονότα καὶ τοὺς προφήτας, πού τοὺς ἐδίδασκαν καθημερινῶς καὶ αὐτούς, πού συνεχῶς τοὺς ἐνασθύμιζαν Ἐκεῖνον καὶ νὰ φθάσουν εἰς τοιαύτην ἀνασθησίαν, ὥστε τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ νὰ μὴ ἠμπορήσῃ νὰ τοὺς παρακινήσῃ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Οἱ δὲ ἔθνη, ἀντιθέτως, χωρὶς νὰ ἀπολαύσουν ἕπιστε ἀπὸ αὐτὰ, χωρὶς νὰ σκούσουν ποτὲ θελοῦς λόγους, αὐτὲ ἴσον κρατεῖ τὸ

3. Ἰερατ. 65, 1.

4. Ρωμ. 11, 7.

5. Ρωμ. 9, 30 καὶ 31.

6. Πρβλ. Μαρτ. 10, 5.

7. Πρβλ. Ματθ. 10, 6.

ὄνειρον, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλὰ διαρκῶς τρεφόμενοι μὲ τοὺς μύθους τῶν πλανωμένων —διότι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐθνικὴ φιλοσοφία— καὶ ἀναμασσόντες τὰς ἀνοήτους φιλοσοφίας τῶν ποιητῶν καὶ προσηλωμένοι εἰς ἐξόλα καὶ λίθους⁸, χωρὶς νὰ γνωρίσουν ὑψηλὰς ἀληθείας, ἢ τέλος πάντων κάτι τὸ καλὸν καὶ ὕγιες, ἐξ αἰτίας τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς των— καὶ διότι ἡ ζωὴ των ἦτο πῶς ἀκόθαρτη καὶ θδελυρῆ ἀπὸ τὰς πεποιθήσεις των. Ἰὼς ἠμποροῦσε, ἀλλοστε, νὰ γίνῃ διαφορετικὰ; Ἐπρόκειτο νὰ θλέπουν τοὺς θεοὺς των νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ κάθε κεκλίαν καὶ νὰ λατρεύωνται μὲ αἰσχροῦς λόγους καὶ ἀκόμη πῶς αἰσχροῦς ἐκδηλώσεις, ἐπὶ πλέον δὲ νὰ νομίζον ἔτι αὐτὸ ἀποτελοῦσε ἑορτὴν καὶ τιμὴν δι' αὐτοὺς. Ἀκόμη δὲ νὰ τιμῶνται μὲ ἀνοήτους φόνους καὶ παιδοκτονίας⁹ καὶ ἐκείνοι νὰ ἀσχολοῦνται μὲ ζῆλον εἰς αὐτὰ— παρ' ὅλον πού ἐφθασαν ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πωθμένον τῆς κακίας, ἐν τούτοις, ἐσφηνικά, ὥσπν ἀπὸ κάποιου μηχανήν¹⁰ ὑπεράνω ἡμῶν καὶ ὡσπν ἀπὸ αὐτῆν τὴν κορυφὴν τῶν οὐρανῶν, ἀνεφάνησαν λαμπροὶ καὶ περιφανεῖς.

Πῶς, λοιπὸν, ἔγινε τοῦτο καὶ διατί; Ἄκουσε τὸν Παῦλον, πού τὸ λέγει. Διότι ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἀνὴρ δὲν ἔπαυσε νὰ ἀνοζητῇ τὴν αἰτίαν ὅλων αὐτῶν τῶν παραδόξων φαινομένων, ἕως ὅτου τὴν εὗρήκε καὶ τὴν ἐφώνερασε καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους. Ποῖα λοιπὸν εἶναι

8. Ἐννοεῖ τὰ εἰδωλα.

9. Ἐννοεῖ τὰς ἀνθρωποθυσίας, αἱ ποταὶ ἀπετάλλον μέρος τῆς λατρείας τῶν εἰδωλολατρῶν. Ταύτας ἐσεργάσαν ἐρασιματῶς ὁ Χριστιανισμὸς, ἀποκαλύψας τὴν ἐν ἀνθρώποις καὶ ἀγγέλοις λατρείαν τοῦ μόνου καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

10. Ἡ εἰκὼς ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον θέατρον. Ἡ θεατρικὴ μηχανή— ἦτο τέχνησιμα, διὰ τὸ ὅτι οὐκ εἶχε τὸ τέλος τῆς παρθεμένου ἐργατοῦ, ἀνεφάνησε ὁ Θεὸς διὰ τὴν εὐσπν τῆν αὐτοῦ. Ἡ θεατρικὴ αὐτὴ εφεορῶνται ἀπραγματωποιεῖτο διὰ μηχανῆς (γαρανοῦ) καὶ ἀεραπομοσφῆς κωρίας ἀπὸ τὸν μεγάλον τραγικὸν τῆς ἀρχαῖότητος Ἑλληνισμῶν.

αυτή; Και από ποῦ προήλθεν ἡ τόση εἰς αὐτοὺς πάρα-
σας; Ἦκουσε τὸν Παῦλον, ποῦ μᾶς ἐνεπιστεύθη τὴν εὐεργ-
γετικὴν αὐτῆν διαπίστωσην, λέγοντα τὰ ἑξῆς: Τί λοιπὸν
λέγει ὁ Παῦλος, ἀπαυτῶν εἰς τὴν ἀπορίαν αὐτῆν τῶν
πολλῶν; Ἐγνοοῦντες, λέγει, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ
καὶ ζητοῦντες νὰ στήσουν τὴν ἰδικὴν τῶν δικαιοσύνην,
δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ.¹¹ Δι'
αὐτὸ ἐπάσαν αὐτά. Ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλον τρόπον ἐξηγεῖ
τὸ ἴδιον καὶ λέγει: «Τί λοιπὸν θὰ εἴπωμεν; Ὅτι τὰ εἰδω-
λοατρικὰ ἔθνη, ποῦ δὲν ἐπεδίωκον δικαιοσύνην, ἐφθα-
σαν εἰς δικαιοσύνην, δικαιοσύνην ποῦ προέρχεται ἀπὸ
τὴν πίστιν, ὃ δὲ Ἰσραὴλ, ζητῶν νόμον δικαιοσύνης, εἰς
νόμον δικαιοσύνης δὲν ἐφθασε.¹² Πές μου, ὁμοῦ, καὶ τὴν
αἰτίαν «Διότι ἐπεδίωξαν αὐτὴν ὄχι διὰ τῆς πίστεως διό-
τι ἐσκόνησαν εἰς τὸν λίθον τοῦ προσκόμματος».¹³ Μὲ
αὐτὸ θεῖ, ποῦ λέγει, ἐννοεῖ τὰ ἑξῆς: «Ἦ ὅποια τῶν ἐ-
γεννην εἰς αὐτοὺς αἰτίαι τῶν κακῶν, αὐτὴν δὲ ἐγέννησεν
ἡ παραφροσύνη τῆς ἀλαζονείας καὶ ὁ φθόνος». Ἐπειδὴ,
δηλοῦν, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ, ὑπερταροῦ-
σαν τῶν ἔθνικῶν εἰς τὸ ὅτι εἶχαν λάθει τὸν νόμον καὶ ἐ-
γνώριζαν τὸν Θεόν, ἴλα δὲ τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια λέγει ὁ
Παῦλος, τὰ ἐγνώρισαν, μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ,
διὰ τῆς πίστεως, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκείνοι ἐκαλοῦν-
το ὁμοτίμως εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπειδὴ οἱ
Ἰουδαῖοι, ποῦ εἶχαν τὸ τιμητικὸν γινώρισμα τῆς περιτο-
μῆς, δὲν εἶχαν τίποτε περισσώτερον ἀπὸ τοὺς ἔθνικούς
μετὰ τὴν πίστιν, κατελήφθησαν ἀπὸ παραφροσύνης καὶ
φθόνου καὶ δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἀγάπην τοῦ Δεσπότητος, τὴν
ὑπερβολικὴν καὶ ἀπεργύρατον ἀγάπην. Αὐτὸ δὲ τὸ ἔ-
πασαν, ὄχι ἀπὸ ἄλλοῦ καὶ ἐξ αἰτίας ἄλλων, ἀλλ' ἀπὸ

11. Ρωμ. 10, 3.

12. Ρωμ. 9, 30 — 32.

13. Ρωμ. 9, 30 — 32.

κλειστικῶς καὶ μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς τῶν ἀλαζο-
νείας, τῆς κακίας καὶ τῆς μοσθρωπίας τῶν.

β'. Διότι λοιπὸν ἀνόητοι σεῖς, πῶ ἀνόητοι ἀπ' ὅλους
θὰ ἐζημιώνεσθε σεῖς, ἀπὸ τὴν ἐπιδεικνυομένην καὶ παρε-
χομένην εἰς ἄλλους ἀγάπην καὶ φροντίδα; Πῶς δὲ θὰ
ἐμειώνοντο τὰ ἰδικὰ σας ἀγαθὰ ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν καὶ
ἄλλων εἰς τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ; Ἀλλ' ἡ κακία εἶναι, πράγματι,
τυφλὴ καὶ, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἔμπορεῖ νὰ διακρίνη
γρήγορα τίποτε ἀπὸ τὰ πρέποντα. Ἀφοῦ λοιπὸν κατε-
λήφθησαν ἀπὸ φθόνου, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ
ἔγουν καὶ ἄλλους κοινωνοὺς τῆς αὐτῆς παρρησίας¹⁴,
ἔδωσαν τὸ εἶδος ἐναντίον τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ τῶν, ἀ-
πομακρυνθέντες ἐκουσίως ἀπὸ τὴν φυλανθρωπίαν τοῦ
Θεοῦ. Καὶ πολλὸ δικαίως, διότι, λέγει, «φύλε, δὲν σὲ ἀ-
δικῶ, θέλω δὲ νὰ βώσω καὶ εἰς αὐτούς, ὅσον καὶ εἰς
σέ».¹⁵ Μᾶλλον δὲ αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἄξιοι οὔτε αὐτῶν τῶν
λόγων, διότι Ἐκείνος μὲν, ἂν καὶ τοὺς δυσαρεστοῦσεν,
ἐν τούτοις, εἶχε νὰ διηγηθῆ ἴσως ὀλοκλήρου ἡμέρας
καὶ ταλαιπωρίας καὶ ἰδρώτας καὶ ἀλγῆ, αὐτοὶ δὲ τί θὰ
ἔμποροῦσαν νὰ εἴπωσι; Τίποτε τέτοιον δὲν ἔμποροῦσαν
νὰ εἴπωσι, ἀντιθέτως, μάλιστα, τοὺς ἐθάρανε ὀκνηρία
καὶ ἀσυντία καὶ τὰ ἄλλα ἀναρίθμητα κακά, τὰ ὅποια
πάντοτε κατελόγιζαν εἰς ἄρας τῶν αἰ προφήται καὶ ἐξ

14. Ἡ λέξις «κοινωνία» ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκτὸν Χριστοῦσμον κοινωνί-
αμνον νόμον. Ἐκκεῖται τὴ ἀκριβὴς εἶναι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις. Ὁ θεὸς
Πατὴρ ἐδίωκε, μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ κόσμου, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ὡς
προσέλιον, ἕαρρον, ἐλευθερίαν, ἐλευθερίαν γαλήνης καὶ χαρῆν. Τὸ θεοῦ
τούτου πρόβλημα ἀποτελεῖ τὸ πεισιγνημον καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ὕψους του, τὸ
ἐξέτασμα δὲ διὰ μᾶλλον γενναίως εἰς ὅλους τοὺς κοινῆς συμπεριφορῆς καὶ
διὰ τὸ ἀληθὲς γενναίου καὶ ἀμάρτυρος ἤθεος του. Ἦ δὴν του ζωῆ καὶ
ἐὐνοίας, οἱ ἀγῶνας του καὶ ἡ διδασκαλία του ἐπιβεβαιώνουν αὐτὴν τὴν
ἀλήθειαν. Ὁμιλῶν, λοιπὸν, ὁ θεὸς Χριστοῦστος περὶ παρρησίας, ἀναφέρεται
τὴν ἡμετέραν ἀπὸ τὴν ἐκείνων γυναικῶν του μὲ τὸν Χριστὸν.

15. Ματθ. 20, 13 καὶ 14.

αίτιας τῶν ὁμοίων καὶ αὐτοί, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ ἔθνη-
κοί, εἶχαν προσκρούσεις εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ
τὸ ἐφανέρωσεν αὐτὸ ὁ Παῦλος λέγων «Διότι δὲν ὑπάρ-
χει διαφορά»¹⁶ μεταξύ Ἰουδαίου καὶ ἔθνικοῦ, ἐπειδὴ
ἅλοι ἡμάρτησαν καὶ ὕστερονται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ,
γίνονται δὲ δίκαιοι καὶ σώζονται δωρεάν μὲ τὴν χάριν
τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁷.

Καὶ τοῦτο μὲν, μὲ δολιχὸν ἔκλεινο τὸ κεφάλαιον,
διδάσκει εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν, κατὰ τρόπον χρήσι-
μον καὶ πάρα πολὺ συνετὸν, εἰς τὸ προηγουμένον δὲ ἀ-
ποδεικνύει, ὅτι εἶναι ἄξιοι καὶ μεγαλυτέρας τιμωρίας·
«διότι ἴσασιν ἡμάρτησαν ἐνδὲ εἶχον νόμον, θά κριθοῦν διὰ
τοῦ νόμου»¹⁸, λέγει, δηλαδὴ ἀσπρότερα, διότι θά ἔχουν
κατήγορον ἐκτός ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὸν δοθέντα εἰς αὐ-
τοὺς γραπτὸν νόμον. Ὅχι δὲ μόνον ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλ-
λά καὶ βίῳτι ἔγινον αἰτία νὰ θλασφημῆται ὁ Θεὸς εἰς τὰ
ἔθνη· «διότι τὸ ὄνομά μου, λέγει, ἐξ αἰτίας σας θλασφη-
μεῖται μεταξύ τῶν ἐθνῶν»¹⁹. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸ ἦταν,
ποῦ ἰδιαίτερος τοὺς ἐνοχλοῦσας—καὶ διότι καὶ εἰς τοὺς
περιτετημένους Ἰουδαίους, ποῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰη-
σοῦν Χριστόν, τὸ πρᾶγμα, φφαίνεται παράδοξον²⁰, δι' αὐ-
τὸ καὶ κατηγοροῦσαν τὸν Πέτρον, ὅταν ἐπανήλθε πρὸς
αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Καισάρειαν²¹, ὅτι εἰσῆλθε εἰς τὰς οἰκίας
ἀνδρῶν, ποῦ εἶχαν ἀκροβυστίαν²² καὶ συνέφαγε μαζί τους

16. Ρωμ. 3, 29.

17. Ρωμ. 28 καὶ 24.

18. Ρωμ. 2, 12.

19. Ρωμ. 2, 24 καὶ Ἑβρ. 6, 6.

20. Διὰ τῆς περιτετημένους Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν εἰς
τὸν Χριστόν, ἦτο παράδοξον τὸ γεγονὸς, ὅτι καὶ οἱ ἔθνη ἐνέληθησαν εἰς
τὴν νύκιν Πίστιν καὶ μέλητα μὲ τὰ ἅπασθαι δικαιοσύματα.

21. Εἶχε μεταβῆ, διὰ τὴν κρήνη καὶ διαπέσει τὸν ἐθνικὸν Κορνῆλιον καὶ
τὴν οικογένειάν του (Πράξ. 10, 1).

22. Οἱ διατεταμένους τὴν «ἀκροβυστίαν» ἦσαν οἱ ἔθνηκοι, οἱ μὴ περιτε-
τημένοι· εἰδωλοδότες. Τοσοῦτος ἦτο ὁ Κορνῆλιος καὶ ἡ οικογένειά του.

ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπιπροφορήθησαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ²³,
πάλιν ἀποροῦσαν, πᾶς ἀπλώθηκε καὶ εἰς τὰ εἰδωλολα-
τρικά ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐξεπλήθη-
σαντο εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἐφαίνοντο σάν νὰ μὴ ἀ-
νέμεναν νὰ συμβῆ ποτὲ τοῦτο τὸ παράδοξον—ἐπειδὴ
λοιπὸν ἐγνώριζεν ὅτι αὐτὸ ἦταν, ποῦ κατ' ἐξοχίην, τοὺς
προσέβαλε καὶ τοὺς ἐνοχλοῦσας, πρᾶττει τὰ πάντα διὰ
νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ τελείως ἀπὸ αὐτὸ τὸ φοβερόν φού-
σκωμα τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῆς ὑπερβολικῆς ἐξωγακωμένης
ἀλόζωνείας των. Καὶ πρόσθε, πᾶς πρᾶττει τοῦτο. Ἄφου
ὠμίλησε περὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰδωλολατρῶν καὶ ἐδει-
ξεν ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀπὸ ποθενὰ ἀπολογία, οὔτε
ἐλπίζα σωτηρίας, καὶ ἀφου τοὺς κατηγόρησαν ἀκριβῶς
καὶ διὰ τὴν διαστροφήν των δογμάτων των καὶ διὰ τὴν
ἠθικῶς ἀκάθαρτον ζωὴν των, στρέφει τὸν λόγον πρὸς
τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀφου διηγῆθη ἅλα ὅσα ἐλεγεν ὁ
Προφήτης²⁴, ὅτι ἦσαν ἀνθρώποι μιᾶροι καὶ δόλιοι καὶ
ὑποκλι, ὅτι ἔβου ἐξήγγειώθησαν» καὶ ὅτι μεταξύ αὐτῶν
οὐδεὶς ἐπιζῆται τὸν Θεόν», ἀλλ' ἅλοι «ἐξέκλινα» καὶ
ἄλλα τέτοια παρόμοια, πρόσθε· «Γνωρίζομεν δὲ ὅτι ἴσασ
λέγει ὁ νόμος, τὰ λέγει εἰς τοὺς διατελοῦντας ὑπὸ τὸν
νόμον, διὰ νὰ κλεισθῇ ἔτσι κάθε στόμα καὶ διὰ νὰ γίνῃ

23. Ἐνεκεν τῶν ἐθνικῶν ὅπου τὸν ἐθνικῶν, ἡ ὅποια θέληση διὰ τῆς
κλήσεως καὶ αὐτῶν εἰς τὴν νύκιν Πίστιν. Διὰ τοὺς εἰς Ἰουδαίαν χριστιανούς
τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀκατανόητον. Ἐν τούτοις οἱ προφῆται ἐμίλησαν περὶ
τῆς κλήσεως καὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἐθνικῶν, ὅς ὁ Ἄγιος, ὁ ὅποιος λέγει, ἔτι
ἐκζητήσαντο οἱ κατὰλειπον τῶν ἀσφάτων τὸν Κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη
(Πράξ. 13, 17 καὶ Ἄρ. 9, 11 καὶ 12).

24. Ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν 18ον Ψαλμόν. Περιγράφεται ὅσα ἡ ἠθικὴ ἀκα-
τασία τῶν Ἰουδαίων. Ὁ Ἄρ. Παῦλος παραθέτει εἰς τὸ βον κεφάλαιον τῆς
πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς τὸν χωρίον ἀπὸ τῶν ψαλμῶν αὐτῶν, διὰ νὰ δείξῃ
ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι «ἠμάρτησαν» καὶ ἀποκρίτως εἶπεν «ὕστερονται τῆς δόξης
τοῦ Θεοῦ». Πᾶς οὐδένως καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἔθνηκοι, πάντες ἀμαρτωλοὶ
ἔντες ὄντες τοῦ Θεοῦ, ἀνακαταίεσι εἰς τὴν ἀνίμωτος τῆς ἐπιστολῆς.

όλος ὁ κόσμος ὑπόλογος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διότι ὅλοι ἡμάρτησαν καὶ ὑπεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.²⁶

Διότι, λοιπὸν, ἐφώνεις τὸν ἑαυτὸν σου, Ἰουδαῖε; Διὰ τί ὑπερηφανεύεσαι; Καὶ τὸ ἰδικόν σου σπῆμα ἔχει κλεισθῆ καὶ ἡ ἰδική σου παρρησία ἔχει ἀφαιρεθῆ καὶ μαζὶ μὲ ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον ἐγίνες καὶ σὺ ὑπόδικος καὶ ὅπως οἱ ἄλλοι ἔτσι καὶ σὺ ἔχεις ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς δωρεάν σωτηρίας. Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν ἂν διέθετες ἀληθινὴν καὶ σταθεράν πίστιν καὶ εἶχες πολλὴν παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, δὲν ἔπρεπε νὰ φθονῆς, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἠκείνους ποὺ ἐπρόκειτο ἐξ ἀγάπης νὰ ἐλευθῶνται καὶ σώζωνται. Διότι ὁ φθόνος διὰ τὰ ἀγαθὰ ἄλλων, ποὺ φέρει ψυχικὴν δόνην καὶ ἀγωνίαν, ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ἐσχάτης κακίας, καὶ μάλιστα, ὅταν ἡ ἐδεργασία αὐτῆ δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνεται μὲ ἰδικὴν σου ζημίαν. Διότι, ἂν ἡ σωτηρία τῶν ἄλλων κατέστρεφε τὰ ἰδικά σου ἀγαθὰ, τότε θὰ εἶχε λόγον ὁ πόνος σου, καίτοι θεσβαίως δι' αὐτὸν, ποὺ ἔχει μάθει νὰ σέβεται καὶ νὰ ζῆ κατὰ Θεόν, οὔτε αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐπαρκῆ δικαιολογίαν, ἂν, ὁμῶς, οὔτε τιμωρομένου τοῦ ἄλλου, πλεονάζουν οἱ μισοὶ σου, οὔτε ἐδεργετομένου, ἐλαττώνονται αὐτοί, διὰ τοῖον λόγον ὑποφέρεις σὺ δι' αὐτὰ, ποὺ γίνονται αἰτία νὰ σώζεται ἄλλος δωρεάν;

Ἐπρεπε λοιπὸν καθὼς εἶπα, ἂν ἦσαν μεταξύ αὐτῶν, ποὺ ἔχουν εὐδοκίμησαι εἰς τὴν πίστιν, νὰ μὴ ὑποφέρῃς διὰ τὴν πρὸς τὰ ἔθνη δωρεάν παρεχομένην σωτηρίαν. Σὺ ὁμῶς, ἀντιθέτως, παρ' ὅλον ποὺ ἔνοιει τοῦ Δεσπότη εἶσαι ὑπεύθυνος διὰ τὰς αὐτὰς παραβάσεις καὶ παρ' ὅλον ποὺ καὶ σὺ ἔχεις προσκρούσει εἰς τὴν δικαιοσύνην του, βυσσασχετεῖς διὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων καὶ ὑπερηφανεύεσαι ὅτι μόνον ἐσὺ δικαιοῦσαι νὰ μετά-

²⁶ Γαλ. 3, 19 καὶ 26.

σχῆς τῆς θείας χάριτος, δι' αὐτὸ θὰ εἶσαι ὑπεύθυνος ὄχι μόνον διὰ τὸν φθόνον καὶ τὴν μαρίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐσχάτην παραφροσύνην καὶ δι' ὅλα τὰ ἀκληρότητα βασανιστήρια. Διότι τὴν ὑπερηφάνειαν, ποὺ εἶναι ἡ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν, τὴν ἐφύτουσες θεσβαίᾳ μέσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς εἶπεν ε' Ἀρχὴ τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ ὑπερηφανία²⁶, θηλασθῆ, ρίζα καὶ πηγὴ καὶ μητέρα. Ἔτσι καὶ ὁ πρωτόπλαστος ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν μακαρίαν ἐκείνην κατάστασιν, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος, ποὺ τὸν ἐξηπάτησε, κατεβιβάσθη ἀπὸ ἠκείνο τὸ ὕψος τῆς ἀξίας.

Δι' αὐτὸ μόνις ὁ ἀσχαρὸς ἔμαθε τὴν φύσιν αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀντιλήθη, ὅτι εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔξωσιν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν οὐρανῶν, αὐτὴν τὴν δόξαν ἀκριβῶς ἠκολούθησεν, ὅταν ἐσκέφη νὰ κατεβῶσθ τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὴν μεγάλην ἐκείνην τιμὴν. Διότι, ἀφοῦ τὸν ἐφούσκωσε μὲ τὴν ὑπόσχασιν τῆς ἰσοθείας, ἔτσι τὸν κατεκρήμνισε καὶ τὸν κατεβίβασεν εἰς αὐτὰ τὰ θάραθρα τοῦ Ἄδου, καθ' ὅσον τίποτε ἄλλο δὲν μᾶς ἀπομακρύνει τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς παραδίδει εἰς τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, ἔσον ἡ τυρανία τῆς ὑπερηφανείας. Ὅταν αὐτὴ κυριαρχῆ μέσα μας, ὅλη ἡ ζωὴ μας γίνεται ἀκάθαρτη, εἴτε ἐπιτελώμεν σωφροσύνην, εἴτε καρθενίαν, εἴτε νηστειαν, εἴτε προσευχὰς, εἴτε ἐλεημοσύνην, εἴτε ἐπιδήσκει ἄλλο· ἐιδίτι ἀκάθαρτος εἶναι, λέγει, κάθε ὑπερήφανος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου²⁷. Πρέπει νὰ κατοπολεμῶμεν λοιπὸν αὐτὸ τὸ φοῦσκωμα τῆς ψυχῆς καὶ νὰ ἀνεκώπιαμεν τὴν πρόδοον αὐτοῦ τοῦ κακοήθους ὄγκου, ἔάν θεσβαίως θέλωμεν νὰ εἴμεθα ψυχικῶς καθαροὶ καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν φοβεράν κόλασιν, ποὺ εἶναι προωριαμένη διὰ τὸν διάβολον. Καὶ ὅτι ὁ ἀλαζῶν κατ'

²⁶ Σαφ. 2εῖρ. 10, 13.

²⁷ Περρ.μ. 16, 6.

ανάγκη θά πάθῃ, ἔτι καὶ θεῖνος, ἄκουσε πού τὸ λέγει ὁ Παῦλος: «Νὰ μὴ εἶναι νεοκατήχητος, διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανευθῇ καὶ πέσῃ εἰς «κρίμα» καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου»²⁸.

Τι σημαίνει κρίμα; Εἰς τὴν ἰδίαν, λέγει, καταβίην, εἰς τὴν αὐτὴν κόλασιν. Πᾶς λοιπὸν θά ἠμπορέσῃ νὰ ἀποφύγῃ κακίαι αὐτὸ τὸ κακόν, λέγει; Ἐὰν θεοσίως ἀναλογισθῇ τὴν φύσιν του, τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων του, τὸ μέγεθος τῶν ἐκεῖ θασανιστηρίων, τὸ πρόσκαρον τῶν ἐδῶ πραγμάτων, πού θεωροῦνται μὲν σπουδαῖα, δὲν διαφέρουν ὅμως ἀπὸ τὰ ἀσήμαντα χόρτα καὶ μαραίνονται γρηγορώτερα ἀπὸ τὰ ἀνοιξιότικα ἀνθῆ. Ἄν ἀνασκινῶμεν διαρκῶς μέσα μας αὐτάς τὰς σκέψεις καὶ ἂν ἐνθυμούμεθα, συνεχῶς, ὅσους ἔχουν κατορθώσει τὰ μέγιστα εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰ ἠθικὰ ἐπιτεύγματα, παρ' ὅλας τὰς ἐπιβουλὰς του, ὁ διάβολος δὲν θά ἠμπορέσῃ ποτὲ νὰ μᾶς ἀνατρέψῃ, ἀκόμη δὲ οὐτε νὰ μᾶς μετακινήσῃ ἀπὸ τὰς ὁδοῦς μας θέσεις, Ὁ δὲ Θεὸς τῶν ταπεινῶν, ὁ καλὸς καὶ ἐπιεικής, ἄς χάρισῃ καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἐσᾶς καρδίαν πλήρη μετανόιας καὶ ταπεινώσεως, διότι ἔτσι θά δυναθώμεν εὐκόλως νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ ἄλλα πρὸς δόξαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, αἰσχροῦ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, Ἀμήν.

²⁸ Α' Τυμ. 5, 6.

ΟΜΙΛΙΑ Ι' (10)

(Ἰωάν. α', 11 — 18)

«Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαθον» (Ἰωάν. 1, 11).

α'. * Ὁ Θεός, ἀγαπητὴ, ὡς φιλόφρων καὶ εὐεργέτης πού εἶναι, φροντίζει μεγάλως καὶ ἐπινοεῖ καὶ πράττει ὅ,τι χρειάζεται, διὰ νὰ μᾶς κώμῃ νὰ λάμψωμεν ἐπὶ ἀρετῇ, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ εὐδοκιμῶμεν πάντοτε, διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐεργεσίας καὶ ὅχι εἰσίας καὶ ἀναγκαστικῶς, προσκαλεῖ καὶ προσεῖκεί κοντὰ τοῦ δούλου, τοὺς εὐλακρινῶς ἐπιθυμοῦντας τοῦτο. Δι' αὐτὸ, δταν ἦλθεν, ἄλλοι μὲν τὸν ἐδέχθησαν, ἄλλοι ὅμως δὲν τὸν ἐδέχθησαν. Δὲν ἐπιθυμῶ, ἄλλωστε, νὰ ἔχῃ κοντὰ του κανένα ὑπηρετὴν παρὰ τὴν θέλησίν του καὶ κατ' ἀνάγκην, ἀλλὰ τοὺς θέλει ὅλους θεληματικῶς καὶ ἐξ ἰδίας προαρέσεως καὶ ἐφ' ἑσῶν ἀναγνωρίζουν καὶ δέχονται ὡς χάριν τὴν εἰς αὐτὸν ὑποταγήν. Καὶ συμβαίνει, οἱ μὲν ἄνθρωποι, παρ' ὅλον πού χρειάζονται τὴν διακονίαν τῶν ὑπηρετῶν, νὰ τοὺς κρατοῦν καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των μὲ τὸν νόμον τῆς ἐπ' αὐτῶν κυριότητος, ἐνῶ ὁ Θεός, παρ' ὅλον πού δὲν ἔχει ἀνάγκης καὶ δὲν χρειάζεται τίποτε ἀπὸ τὰ ἴδικά μας, καὶ μάλιστα, παρ' ὅλον, πού, ὅτι πράττει, τὸ πράττει πρὸς χάριν τῆς σωτηρίας μας, μᾶς κάνει κυρίου αὐτοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐξα-

* Ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ φιλοφροσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ θεῖον εἶδος. Ἀπὸς ἀποθεωτικῆς ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι, παρ' ὅλον ὅτι οἱ «ἴδιοι» δὲν ἐδέχθησαν τὸν Ἰὼν τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτοις ὁ Θεὸς διὰ τῆς μετανόιας τοῦς ἐδέχεται καὶ πάλιν κοντὰ του, Ἐπὶ τὸν παρὰθεῖμα ἀποκαλεῖ ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος.

καγκάζει αυτούς, που αρνούνται να δεχθούν την κυριότητα του, ούτε χρησιμοποιεί βίαν—διότι αποθλίπει εξ ολοκλήρου εις τὸ συμφέρον μας—ἐπειδὴ ἡ ἀθέλητος προσέλευσις εἰς αὐτὴν τὴν ὑπακοὴν ἰσοδυναμεί πρὸς τὴν πλήρη ἀρνήσιν αὐτῆς. Διὰ τοῦτον τιμωρεῖ, λέγει, τοὺς ἀρνούμενους τὰ ὑπακούον εἰς Αὐτόν; Διὰ τὴν ἠπειλησε καὶ μὴ κόλασιν ἐκείνους, που δὲν ὑπακούουν εἰς τὰς ἐντολάς του;

Διότι, καθὼς εἶναι Πανάγαθος, φροντίζει ὑπερβολικὰ δι' ἡμᾶς καὶ ὅταν δὲν ὑπακούωμεν. Καὶ πόλλιν δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει καὶ ὅταν Τὸν ἀποφεύγωμεν καὶ ὅταν ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ κοντὰ Του. Ἐπειδὴ περιεφρονήσαμε τὴν προηγουμένην ὁδὸν τῆς εὐεργεσίας καὶ ἠρνήθημεν τὰ θεώσωμεν αὐτήν, που μᾶς προσεφέρθη διὰ τῆς παιθεύσεως καὶ τῆς εὐεργεσίας, εἰσήγαγε καὶ τὴν ἄλλην ὁδὸν τὴν διὰ τῆς κόλασεως καὶ τῶν τιμωριῶν, που εἶναι μὲν πικροτάτη, ἀλλ' ὅμως ἀναγκαία, διότι, ὅταν περιφρονῆται ἡ προηγουμένη, καθίσταται ἀναγκαία ἡ εἰσαγωγή καὶ τῆς δευτέρας. Διότι καὶ τοὺς νομοθέτας, που καθώρισαν πολλὰς καὶ σκληρὰς τιμωρίας κατὰ τῶν παραισθητῶν, δὲν τοὺς ἀποστρέφόμεθα ἐξ αἰτίας αὐτῶν, μάλιστα δὲ καὶ περισσότερο τούτους τιμῶμεν χάριν αὐτῶν. Καὶ διότι, οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχοντες τῶν ἰδικῶν μας ὀπηρεσιῶν, πολλὰκις μάλιστα ἀγνοοῦντες τελείως τοὺς μέλλοντας τὰ ἐπιφελήθησιν καὶ ἀπολαύσουσιν τὴν ἀπὸ τῶν νόμων τῶν ὠφέλειαν καὶ ὁσθήθειαν, ἐφρόντισαν διὰ τὴν εὐταξίαν, που πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν ζωὴν μας, μὲ τὴν καθιέρωσιν τιμῶν μὲν διὰ τοὺς ἐναρέτους, τιμωριῶν δὲ διὰ τοὺς ἀκόλαστους, που ἐμποδίζουν καὶ καταστρέφουν τὴν ἡσυχίαν τῶν ἄλλων. Ἄν δὲ θαυμάζωμεν καὶ ἀγαπῶμεν αὐτούς, δὲν πρέπει πολὺ περισσότερο νὰ θαυμάζωμεν καὶ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν χάριν αὐτῆς τῆς τόσον μεγάλης φροντίδος του; Καὶ διότι εἶναι ἀπέραντος ἡ διαφορά τῆς πρὸς ἡμᾶς Προνοίας τοῦ Θεοῦ ἕναν-

τι ἐκείνης τῶν νομοθετῶν. Καὶ εἶναι πράγματι ἀνέκφραστος καὶ ὑπεράνω πάσης ὑπερβολῆς ὁ πλοῦτος τῆς καλωσύνης Του.

Ἄλλὰ πρόσεξε: «εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν», ὅχι ἐξ αἰτίας ἰδικῆς Του ἀνάγκης, διότι, καθὼς εἶπα, τὸ Θεῖον οὐδὲν ὅχι ἀνάγκην, ἀλλὰ πρὸς χάριν τῆς εὐεργεσίας τῶν «ἰδίων». Οἱ ἴδιοι, ὅμως, Αὐτοῦ ὅχι μόνον ἔσται, ὡς εὐεργέτην, δὲν τὸν ἐδέχθησαν, ὅταν ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια πρὸς σωτηρίαν των, ἀλλὰ καὶ τὸν ἠρνήθησαν καὶ τὸν ἀπέκρουσαν, καὶ ὅχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ, ἀφοῦ τὸν ἀπέμακρυνον ἀπὸ τῶν ἀμπελώνων Του¹, τὸν ἐφόνευσαν. Καὶ, παρ' ὅλα αὐτὰ, δὲν τοὺς ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὴν μετάνοισιν, ἀλλὰ τοὺς ἔδωκε τὴν εὐκαίριον, ἂν ἤθελαν, νὰ καθαρῶσιν ἀπ' ὅλα τὰ ἀδικήματα, που διέπραξαν, μετὰ ἀπὸ τὴν τόσῃν παρανομίαν, μὲ τὴν πρὸς Αὐτὸν πίστιν καὶ νὰ ἐξισωθῶν πρὸς αὐτούς, που δὲν διέπραξαν τίποτε τέτοιον, μάλιστα δὲ καὶ πρὸς τοὺς πλέον ἀγαπητοὺς του φίλους.

Καὶ ὅτι δὲν λέγω αὐτὰ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, οὕτε χάριν ψυχαγωγίας, ἀποθευκύνουσι λομπρῶς, ὅσα συνέθησαν εἰς τὸν μακάριον Παῦλον, διότι ὁ Παῦλος, ἐνῶ μετὰ τὴν Σταύρωσιν καταβίβασκε τὸν Χριστὸν καὶ ἐλιθοβόλησε μετὰ τὰ πολλὰ χέρια² τὸν μάρτυρα Ἐκείνου, τὸν

1. Πρὸς. Λουκ. 20, 9 - 10.

2. Διότι ὁ Παῦλος, κατὰ τὴν σχετικὴν ἐτήρησιν τοῦ Πρέξενου, ἐν συνθετικῶν τῆ ἀναρέσει αὐτοῦ (Πρὸς 8, 1), δηλαδὴ, τοῦ Στεφάνου, ὡναυδοῦσθε σημαίνει ἐπιδοκιμαζέτω, ἐπικροτῶ, συγκατατίθεμαι, συμφέρω, ἐπιμένω, φοβικῶς. Ἐπιδοκίμασι, ἢ Πρὸς τὸν Θεὸν ἐπὶ τῶν ἐργῶν σου τὰ πρῶτα, ὅσοι ὁ ἄνακτος, ὅσοι Σαῦλος καὶ τῆς λέξις ἐναργῶν μέρει εἰς τὸν θεῶν τοῦ μάρτυρος. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸν θεῶν Χριστοῦ, ὅσοις θέλωσι παρρησίαν τῶν τῶν Μ. Ἀθανασίου, ὅναται: καὶ λέγει, διὰ τὸν Παῦλον, ὅτι ἐλιθοβόλησε τὸν Στέφανον «ταῖς πολλαῖς χέραι», μὲ τὰ πολλὰ, δηλαδὴ, χέρια τῶν λιθοβολούντων, ὅσοις εἶπεν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔλαθε μὲν μέρος εἰς τὸν λιθοβολητῶν, συμμετέχει ὅμως φοβικῶς εἰς αὐτόν. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῶν ἐπιδοκίμασι λιθοβόλων.

Στέφανον, ἀργότερον, ἐπειδὴ μετενόησε καὶ ἀνεγνώρισε τὰ ἀδικήματά, πού διέπραξεν εἰς θόρον Του προηγούμενος, προσήλθεν εἰς τὸν καταδιωχθέντα Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἀμέσως τὸν συγκάτελεξε μεταξὺ τῶν φίλων, πού εἶχαν τὰ πρωτεῖα κοντά του, ἀναδείξας αὐτὸν κήρυκα καὶ διδασκαλὸν ὅλης τῆς οἰκουμένης, τὸν θλάσθημον, τὸν διώκτην, τὸν ὑφιστήν, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, χαίρων ὑπερβολικὰ διὰ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ, διεκήρυσεν αὐτά. Καὶ ὅχι μόνον δὲν ἐννεπέσταν, ἀλλὰ καὶ ὅλα, ὅσα προηγούμενος ἐτόλμησε νὰ διαπράξῃ, ἀφοῦ ὡς εἰς στήλην εἰς τὰς ἐπιστολάς του τὰ ἐχάραξε, τὰ ἐπεδείκνυε, νομίζων ὅτι εἶναι καλύτερα νὰ καταδικάζεσθαι ἀπ' ἄλλου ὁ προηγούμενος θείος του, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἀνοικτηθῇ τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, παρά νὰ ἀποκρύψῃ τὴν ἀπέραντον καὶ ἀνέκφραστον φιλοφροσύνην του, ἀρνούμενος νὰ καταδικάσῃ δημοσίως τὴν ἰδικήν του πλάνην. Δι' αὐτὸ ἄνω καὶ κάτω στρέφει τὰς διώξεις, τὰς ἐπιβουλὰς, τοὺς πολέμους, πού ἐπεχείρησε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, λέγων ἄλλοτε μὲν «Δὲν εἶμαι ἀξίως νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος, διότι κατεδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ»³, ἄλλοτε δὲ «ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦλθε διὰ νὰ σώσῃ ἀμαρτωλοὺς, τῶν ὁποίων πρῶτος εἶμαι ἐγώ»⁴, καὶ ἄλλοτε «διότι ἤκουσατε τὴν ἄλλοτε διαγωγὴν μου εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, ὅτι ὑπερβολικὰ κατεδίωκον τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἄκακοποιῶν αὐτήν»⁵.

β'. * Διότι, ἀνταποβίδων εἰς τὸν Χριστόν, διὰ τὴν

3. Α' Κορινθ. 15, 9.

4. Α' Τιμοθ. 1, 15.

5. Παλ. 1, 13.

* Ἰδοὺ, ἐπισημαίνεται ἡ φράσις «ἔβουαν ἐξουσίαν τῶνα θεοῦ γενέσθαι» καὶ τὸνίζεται ὅτι αὐτοὶ ὄντα καὶ νὰ εἶς ἀπαρτορὴ τὴν δουλείαν ἐξουσίαν νὰ γίνωσαν τῶνα θεοῦ καὶ ὅτι τὴν χάριν τῆς ἐπίθεσις λαμβάνουν ἀπ' ἑαυτοὺς ἀγαθὴν θέλησιν.

πρὸς αὐτὸν μακροθυμίαν, ἢ ὅποια ἐγένινε ἀφορμὴ νὰ τοῦ φανερώσῃ ποῖος εἶναι καὶ πῶς τὸν ἔσωσεν, ἐνῶ ἦτο ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλος, κηρύττει μὲ τὴν πολλὴν παρηυσίαν τὴν μάχην, μὲ ὄσσην ἐπολέμησεν ἐξ ἀρχῆς μὲ πᾶσαν προθυμίαν τὸν Χριστόν. Μαζὶ δὲ μὲ αὐτὸν ἐπαυξάνει καὶ τὰς καλὰς ἐλπίδας τῶν ἀπελπισμένων, καθόσον λέγει ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς δι' αὐτὸ τὸν προσεῖλκυσε, διὰ νὰ βεβῆ εἰς αὐτὸν πρῶτον ἄλλην τὴν μακροθυμίαν του καὶ τὸν ὑπερβολικὸν πλοῦτον τῆς ἀγαθότητός του, ἐπὶ τῷ ἀποκτῶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόβειγμα διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ πιστεύουν εἰς Αὐτὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Καὶ διότι, ὅσα ἐτόλμησεν νὰ πράξουν, ἦσαν μεγαλύτερα ἀπὸ κάθε συγγνώμην, τὰ ὅποια καὶ αὐτὸς ὁ Εὐαγγελιστὴς φανέρωσε μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν». Ἀπὸ τοῦ ἦλθεν Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πληροὶ τὰ πάντα μὲ τὴν παρουσίαν του καὶ εἶναι πανταχοῦ παρών; Ποῖον τόπον ἄφησε, διὰ νὰ ἔλθῃ κοντά μας Ἐκεῖνος, πού περιπλεῖει καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα μὲ τὸ χερί του; Δὲν ἐγκατέλειψε μὲν κανένα τόπον— πῶς ἄλλωστε; — ἐπραγματοποίησε δὲ τοῦτο μὲ τὴν πρὸς ἡμᾶς κατὰβασιν.

Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, εὐρισκόμενος εἰς τὸν κόσμον, δὲν ἐφαίνετο ὅτι εἶναι παρὼν, διότι δὲν ἦτο ἀκόμη γνωστὸς, ἐφανέρωσε δὲ κατόπιν τὸν ἑαυτὸν του, καταδεχθεὶς νὰ φορέσῃ τὴν ἰδικὴν μας ἀνθρωπίνην σάρκα, ὀνομάζει παρουσίαν τὴν φανέρωσιν αὐτὴν καὶ τὴν κατὰβασιν⁶. Εἶναι ἀξίον θαυμασμοῦ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ μαθητὴς ὅχι μόνον δὲν ἐπιτρέπεται διὰ τὴν ἀτίμωσιν τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ καὶ μὲ ποικροσίαν ἀνογράφει τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην

6. Ὁ λόγος, ὅς θεὸς ἦν πάντοτε εἰς τὸν κόσμον, ὡς ἀνθρώπος ὅμως ἐπετρέθη ἐν χρόνῳ. Δὲν ἔφησα, λοιπὸν, κάποιον τόπον, ὅταν εἰς τὸν τοῖα ἦλθεν, ἀλλ' ἐφανέρωθ' ὡς ἀνθρώπος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

ὄφρην. Καὶ τοῦτο πάλι δὲν εἶναι μικρά ἀπόδειξις τῆς φιλανθρωπείας του. Ἐξ ἄλλου δὲ ὁ ἐντροπέμενος διὰ τοὺς ὀφρυστάς, δὲν πρέπει νὰ ἐντροπέται διὰ τὸν ὀφρυσθέντα. Διότι ὁ μὲν ὀφρυσθεὶς ἐλάμβανε περισσότερον μὲ αὐτὴν τὴν ὄφρην, καὶ ὅφ' ὅσον ἐπέβειξε τὴσιν πρόνοιαν μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ὑπὲρ τῶν ὀφρυστῶν, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἐφάνησαν εἰς ἄλλους ἀγνώμονες καὶ μικροί, διότι Ἐκεῖνον, ποῦ ἦλθε πρὸς αὐτοὺς μὲ τῶσα ἀγαθὰ, τὸν καπεδῖωζαν ὡς ἐχθρόν καὶ ἀντίπαλον. Δὲν ὑπέστησαν δὲ μόνον αὐτὴν τὴν ζημίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔτυχαν τῶν εὐεργεσιῶν, ποῦ ἔτυχον αὐτοὶ ποῦ τὸν ὀδέχθησαν.

Τὶ ὅμως ἀκέρδιον αὐτοί; «Εἰς ὅσους ὅμως τὸν ἐδέχθησαν, ἔδωκεν ἔξουσίαν νὰ γίνοντο τέκνα τοῦ Θεοῦ», λέγει, διὰ τὴν λοιπὴν μακάριε, δὲν μᾶς πληροφορεῖς καὶ διὰ τὴν τιμωρίαν αὐτῶν, ποῦ δὲν τοὺς ἐδέχθησαν, ἀλλὰ μᾶς εἶπες ὅτι ἦσαν μὲν οἱ ἄκλεκτοὶ του καὶ ὅτι, ὅταν τοὺς ἐπισκέψῃ, δὲν τὸν ἐδέχθησαν, δὲν προσέθεσες ὅμως καθάλου τί θὰ πάθουν ἐξ αἰτίας τῆς συμπεριφορᾶς των καὶ ποῖαν τιμωρίαν θὰ ὑποστοῦν; Καὶ ὅμως θὰ τοὺς ἐφόβηζες μεγάλως ἔτσι καὶ θὰ ἐμαλάκωνες μὲ τὴν ἀπειλὴν τὴν σκληρότητα τῆς καρτίως των. Διὰ τὴν λοιπὴν ἀπεισιώπησες τὴν τιμωρίαν; Καὶ ποῖα ἄλλη τιμωρία λέγει, μεγαλυτέρα ἀπὸ αὐτὴν θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίγῃ, ὅταν, ἐνῶ εἶχαν τὸ δικαίωμα καὶ τὴν δύναμιν νὰ γίνοντο τέκνα Θεοῦ, δὲν γίνονται, ἀλλ' ἀπωτεροῦν βεληματικῶς τοὺς ἑαυτοὺς

7. Τὴν ἔρησον τὸν «ἴδιον», ἑραβὴ, τὸν Ἰουδαῖον, νὰ τὸν ἐσχηθῶν καὶ γενικῶς τὴν εἰς ἕνα τοῦ ἐπιδημιολογίου, ἀσθενεῖα, ἢ ὅπως ἐκφυρθεῖται εἰς τὴν πρωτοφανῆ ἀγνοήσασιν καὶ τὸν δῖνον Αὐτοῦ Σταντικὸν θάνατον, ἀνοσοὶ ἐστὶν ἡ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅσον, κατὰ τὸν Ἐὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, οἱ «ἴδιοι» εἰν «καρκαλοῦν», ὡς ἀπερὶ τοῦ Αὐτοῦ, ἐλθόντι πρὸς αὐτοὺς, εἰς τὴν «ἴδιαν». Ὁ ἔραχμὸς τοῦ Θεοῦ ἀποπέσει εἰς τοὺς «ἴδιους» ἀπεισιῶν ἡρῖσιν τὴν τιμὴν, ἢ ποῖα, ὅμως, ἐπιληρθεῖ διὰ μίαν σαφῆς ἄδικον κατ' Αὐτοῦ προσβολῆν.

8. Ἰωάν. 1, 12.

των αὐτῆς τῆς τόσον μεγάλης δόξης καὶ τιμῆς; Ἄλλ' ἢ τιμωρία των δὲν θὰ σταματήσῃ μέχρις ἐδῶ, μέχρι τοῦ νὰ μὴ λάθουν κανέν ἀγαθόν, ἀλλὰ θὰ τὴν διαδεχθῇ τὸ ἀσθεστον πῦρ, πρῶγμα ποῦ ἀπεκάλυψε σαφέστερα εἰς τὴν συνέχειαν. Προηγούμενος, ὅμως, ἀποκαλύπτει τὰ ἀπύρρητα ἀγαθὰ, ποῦ θὰ ἀπολαύσων ἐπεινοί, ποῦ τὸν ἐδέχθησαν καὶ ἀκολούθως παριστᾷ αὐτὰ εἰς αὐτοὺς μὲ ὀλίγας λέξεις, λέγων «Εἰς ὅσους ὅμως τὸν ἐδέχθησαν, ἔδωκεν ἔξουσίαν νὰ γίνοντο τέκνα Θεοῦ». Δούλοι καὶ ἐλευθεροί, Ἕλληνες καὶ θάρσαροι καὶ Σκύθαι, ἄσοφοι καὶ σοφοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδιὰ, ἐντιμοὶ καὶ ἄτιμοι, πλούσιοι καὶ πτωχοί, ἄρχοντες καὶ ἰδιῶται, λέγει, ὅλοι ἔχουν ἀξιωθῆ τῆς αὐτῆς τιμῆς διότι ἢ πίστις καὶ ἢ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀφοῦ ἐξηφάνισεν τὴν ἐκ τῶν κοσμικῶν ἀξιωματίων προερχομένην ἀνωμαλίαν, διεμόρφωσεν εἰς μίαν μορφήν ἄλλου καὶ ἐσχημάτισεν εἰς ἓνα χαρακτήρα, τὸν βασιλικόν. Ποῖα φιλανθρωπία θὰ ἠμποροῦσε νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτὴν; Ὁ μὲν βασιλεὺς, ποῦ εἶναι πλάσμενος ἀπὸ τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς λάσπην, τοὺς ὁμοδόλους του καὶ συμμετέχοντας εἰς τὴν αὐτὴν μὲ αὐτὸν ἀνθρωπίνην φύσιν, ποῦ εἶναι μάλιστα πολλές φορές ἀνώτεροι, ὡς πρὸς τὸν χαρακτήρα, δὲν καταδέχεται νὰ συγκρατῆται εἰς τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον, ἐν τύχῃ νὰ εἶναι δοῦλοι, ὁ Μονογεῆς, ὅμως, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἀπήξωσε νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὸν κύκλον τῶν παιδιῶν του καὶ τελώνας καὶ μάγους καὶ δοῦλους καὶ τοὺς χειροτέρους ἀπ' ὅλους, πολλοὺς δὲ καὶ ἀνοπήρους σωματικῶς καὶ ἀπὸ τὴν φθορὰν ἀσθενεῖαν τῆς λέπρας πάσχοντας. Τόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς πίστεως εἰς Αὐτόν, τόση ἡ ὑπερβολὴ τῆς Χάριτος Αὐτοῦ.

Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡ φύσις τοῦ πυρός, ὅταν ἐλθῇ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν γῆν τῶν μετάλλων, δημιουργεῖ ἀμέσως ἀπὸ γῆν αὐτὸν τὸν χρυσόν, παρομοίως καὶ τὸ θάπτασμα, εἰς μεγαλύτερον μάλιστα θαθμόν, μεταβάλλει καὶ καθι-

στῆ ἀπό πηλίνους χρυσοὺς τοὺς βαπτισμένους, μόλις τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ἄλλο πῦρ, εἰσέλθῃ εἰς τὰς ἰδικὰς μας ψυχὰς κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ βαπτίσματος, ὅποτε κατακαίει μὲν τὴν εἰκόνα τοῦ χωματένιου ἀνθρώπου, ἀνορθώνει δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ καὶ τὴν καθιστᾷ τελείως καινούργη, λαμπρὰν καὶ σὰν ἀπὸ καμίνι, ἀκτινοβολούσα.

Καὶ διὰ ποῖον λόγοι δὲν εἶπεν, ὅτι «ἔκαμεν αὐτοὺς τέκνα Θεοῦ», ἀλλ' «ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἐξουσίαν νὰ γίνων τέκνα Θεοῦ»; Διὰ νὰ δεῖξῃ, ὅτι χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια, προκειμένου τὴν ἐντυπωθεῖσαν εἰς ἡμᾶς εἰκόνα τῆς υἱοθεσίας κατὰ τὸ βάπτισμα, νὰ διατηρήσωμεν ἐξ ὀλοκλήρου ἀκλιβίωτον καὶ ἀκεραίαν, συγχρόνως δὲ καὶ διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν δὲν θὰ ἤμπορηση κανεὶς νὰ μᾶς τὴν ἀφαιρέσῃ, ἂν δὲν τὴν ἀφαιρέσωμεν ἡμεῖς προηγουμένως ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας αἰῶτι, ἂν αὐτοὶ ποὺ ἐπῆρον ἀπὸ ἀνθρώπου τὸ δικαίωμα νὰ ἐξουσιάζουν μερικὰ πράγματα, ἔχουν τόσην δύναμιν, ὅσην οὐδὲν καὶ αὐτοὶ ποὺ τοὺς τὸ ἔδωσαν, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς ποὺ ἐλάσθωμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν αὐτὴν τὴν τιμὴν, ἂν δὲν πράξωμεν τίποτε ἀνάξιον αὐτῆς τῆς ἐξουσίας, θὰ γίνωμεν δυνατώτεροι ἢ αὐτὸν καὶ ἔσον καὶ ἑκείνος ποὺ μᾶς ἔδωκεν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν εἶναι μεγαλύτερος καὶ ἀγαθώτερος ἀπ' ἅλους. Συγχρόνως, ὅμως, θέλει νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἡ Χάρις δὲν κατέρχεται ἀπλῶς καὶ εἰς ἅλους γενικῶς, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ποὺ θέλουν καὶ προσπαθοῦν πολὺ καὶ σπεύδου πρὸς αὐτὴν. Ἄλλωστε εἰς τὴν ἱδικήν τους ἐξουσίαν εὐρίσκειται τοῦτο, τὸ νὰ γίνων τέκνα Θεοῦ. Διότι ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ δὲν κατέρχεται εἰς αὐτοὺς, οὔτε ἀπεργάζεται κάτι, ἂν δὲν προσέλθουν αὐτοὶ προηγουμένως.

γ' * Παντοῦ λοιπὸν τὸ μὲν ὑποχρεωτικὸν ἀπεμάρτυρε, τὸ δὲ ἀνεξάρτητον καὶ αὐτεξούσιον κατέδειξε. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ τώρα, μὲ αὐτὸ ποὺ εἶπε.

Καὶ διότι εἰς αὐτὰς ἔδω τὰς ἀπαρρήτους ἀληθείας, τὸ μὲν πρῶτον — ἡ χορήγησις τῆς χάριτος — εἶναι εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ ἄλλο — ἡ προσφορὰ τῆς πίστεως — εἶναι εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνον, χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια, διότι δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἠθικῆς μας καθαρότητος τὸ βάπτισμα μόνον καὶ ἡ πίστις μας, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρέχωμεν εἰς αὐτὴν καὶ ἠθικὸν θῆλον, ἂν θέλωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν διὰ παντός αὐτὴν τὴν χάριν.

Αὐτὸ δὲ τὸ ἐπραγματοποίησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, διότι ἡ μὲν πνευματικὴ ἀναγέννησις καὶ ὁ καθαρισμὸς ἀπὸ ἅλων τὰς ἁμαρτίας, ποὺ διεπράξαμε κατὰ τὸ παρελθόν, συντελεῖται εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος, ἡ συνέχισις ὅμως καὶ σταθεροποίησις τῆς ἠθικῆς μας καθαρότητος, ὅπως καὶ τὸ νὰ μὴ δεχθῶμεν νὰ πέσῃ εἰς τὴν ψυχὴν μας μετὰ ταῦτα καμμία κηλίς, ἱκανὴ νὰ τὴν λερώσῃ εἶναι εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν μας ἐξουσίαν καὶ ἀπαιτεῖ συνεχῆ προσωπικὴν προσπάθειαν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ μᾶς ὑπενθύμισεν τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως καὶ μᾶς ἀπέδειξεν ἐκ τῆς συγκρίσεως μὲ τοὺς σαρκικοὺς πόνους τὴν ὑπεροχὴν τῆς πνευματικῆς γεννήσεως, ὅταν εἶπεν «Οἱ ὅποιοι δὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ σῆματα, οὔτε ἀπὸ

* Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔργον δύο παραγόντων, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς παρεκτελεῖ τὴν σωτηρίαν καὶ χορηγεῖ πλείους τῆν χάριν Θεοῦ. ἡ πίστις καὶ αὐτὴ πάντοτε ἐμπερικύβηται καὶ εἰς ἀνάγκην ἐπαρτομένην, διότι ἅλιος δὲν ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν. Ἔργον αὐτοῦ, καθαρὸς καὶ ἠθικὸς βίος, συνεχὴς πνευματικὴ προσπάθεια καὶ ἐπιμονὴ εἰς αὐτὴν, πᾶσι ὅσοι συμπληρῶνται τὴν πίστιν καὶ πράττουν εἰς τὸν κατὰ Νηυσὸν ἀνώτερον ἠθικὸν βίον. Μὲ τῆς παρελθούσης σῆμας χλαίης τὴν ἐπίπλυν αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος.

σαρκικήν ἐπιθυμίαν, οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμίας καὶ θέλημα ἀνθρώπος, ἀλλ' ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν»⁹.

Αὐτὸ δὲ τὸ ἔκαμε, διὰ τὴν καταθάλωμεν πολλὴν μετὰ ταῦτα προσπάθειαν, καὶ ἀφοῦ μάθωμεν τὸ εὐτελές καὶ ταπεινὸν τῆς προηγουμένης μας γεννήσεως—ποῦ ἐπραγματοποιήθη μὲ αἵματα καὶ κατόπιν σαρκικῆς ἐπιθυμίας—καὶ κατανοήσωμεν ἐπακριδῶς τὸ ὕψηλόν καὶ εὐγενές τῆς δευτέρας γεννήσεως—ποῦ ἐπραγματοποιήθη μὲ τὴν Θεϊαν χάριν—τὴν σχηματίζωμεν ἔτσι τὴν ἐμπρέπουσαν περὶ αὐτῆς τῆς γεννήσεως ἀντίληψιν καὶ ὀψιλήν καὶ ἀξίαν τῆς δωρεᾶς Ἐκείνου, ποῦ ἐπραγματοποίησεν αὐτὴν τὴν γέννησιν. Διότι ὑπάρχει φόβος, ὅχι μικρός, μήπως, ἂν κηλιδῶσωμεν τὴν ὄραϊαν αὐτὴν στολήν, μὲ τὴν μετὰ ταῦτα ραθυμίαν καὶ τὰς ἀμαρτίας μας, διωχθῶμεν θιασῶς ἀπὸ τὸν πνευματικὸν νυμφῶνα κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν πέντε ἀνοήτων ἐκείνων παρθένων¹⁰, ἢ κατὰ τὸ παράδειγμα ἐκείνου, ποῦ δὲν εἶχεν ἔνδυμα γάμου¹¹. Καὶ διότι καὶ ἐκεῖνος ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς παρακαθήμενους εἰς τὸ βασιλικὸν τραπέζι—διότι ἐκλήθη καὶ αὐτός—ἀλλ' ἐπειδὴ, μετὰ τὴν κλήσιν καὶ τὴν ἀφάνταστον αὐτὴν τιμὴν, προσέβαλε τὸν οἰκοδεσπότην, ποῦ τὸν ἐκάλεσε, ἄκουσε ποῖαν τιμωρίαν τοῦ ἐπέβαλε, πόσον θλιθερὰν καὶ ἀξίαν πολλῶν δακρύων. Διότι, ἐνῶ προσήλυθε διὰ τὴν μετάρχη εἰς τὸ λαμπρὸ αὐτὸ τραπέζι, ὅχι μόνον ἠμποδίσθη ἀπὸ τὴν πλοουσίαν εὐωχίαν, ἀλλὰ καὶ, ἀφοῦ εἰσῆθη ἀπὸ τὰ χέρια, ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὰ πόδια, ὡδηγήθη εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, διὰ τὴν ὕποση τὸν αἰῶνον καὶ ἀπέρατον ὀλοφυρμὸν καὶ τὸν φοβερὸν θρυγμὸν τῶν ὀδόντων¹².

9. Ἰωάν. 1, 13.

10. Παρβλ. Ματθ. 25, 1 καὶ ἑ.

11. Παρβλ. Ματθ. 22, 1 κ. ἑ.

12. Παρβλ. Ματθ. 8, 12 καὶ ἑ.

Δὲν πρέπει λοιπὸν, ἀγαπητοί, οὔτε ἡμεῖς, νὰ νομίζωμεν, ὅτι μόνη ἡ πίστις ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν μας, διότι, ἂν δὲν ἐπιδείξωμεν θῆον καθαρὸν, ἀλλὰ τοιμήσωμεν νὰ ἐλθωμεν, ἀφοῦ φορέσωμεν ἔνδυματα ἀνάξια τῆς μακαρίας ἐκείνης κλήσεως, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια, τὰ ὅποια ἔπαθε καὶ ὁ ταλαίπωρος ἐκεῖνος. Εἶναι ἄλλωστε παράλογον, ἐκεῖνος μὲν, ὡς Θεὸς καὶ βασιλεὺς ποῦ εἶναι, νὰ μὴ ἐντρέπεται δι' ἀνθρώπους εὐτελεῖς καὶ ἀγύρτας καὶ τελείως ἀναξίους, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ τοὺς ὡδηγῇ ἀπὸ τοὺς δρόμους εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ τραπέζι, ἡμεῖς δὲ νὰ ἐπιδεικνύωμεν τόσην ἀνασθησίαν, ὥστε ὅχι μόνον νὰ μὴ θελιτωνώμεθα ὕστερα ἀπὸ τέτοιαν τιμὴν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κλήσιν νὰ παραινεῖτο εἰς τὴν ἴδιαν κοκλίαν καὶ νὰ προσθάλωμεν τὴν ἀπέρατον φιλαθρωπίαν Ἐκείνου, ποῦ μᾶς ἐκάλεσε.

Διότι δὲν μᾶς ἐκάλεσε, εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτὴν καὶ φρικτὴν κοινωνίαν τῶν Μυστηρίων, διὰ τὴν προσερχώμεθα μὲ τὴν προηγουμένην μας κοκλίαν, ἀλλὰ μᾶς ἐκάλεσε διὰ τὴν ἀλλάξωμεν τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς μας καὶ νὰ φορέσωμεν τὴν στολὴν ποῦ ἔχουν φορέσει, ὅσοι παρακάθηται εἰς τὸ λαμπρὸ τραπέζι τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων, ἀφοῦ ἀποθάλωμεν τὴν κοκλίαν. Ἀλλὰ δὲν ἀφείλεται εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, ὁ ὅποιος μᾶς ἐτίμησεν, ἂν δὲν θελήσωμεν νὰ συμπεριφερθῶμεν ἀξίως ἐκείνης τῆς κλήσεως, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς, οὔτε μᾶς ἐκδιώκει Ἐκεῖνος, ἀπὸ τὸν θαυμαστὸν χορὸν τῶν συνδατυμόνων, ἀλλ' ἡμεῖς ἐκδιώκομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, διότι ὁ μὲν οἰκοδεσπότης ἔκοιτε τὸ πᾶν—ἔκοιτε γάμον, παρεσκεύασε τὸ τραπέζι, ἔστειλε τοὺς ὑπηρετὰς διὰ τὴν κάμωσιν ἐκ μέρους του τὴν πρόσκλησιν, ἐδέχθη τοὺς προσερχομένους καὶ τοὺς ἐτίμησε μὲ βίην τὴν ἄλλην τιμὴν—ἐνῶ ἡμεῖς προσεθάλωμε καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ τοὺς παρευρισκομένους καὶ τὸν γάμον μὲ τὰ ἀκαθάρτα ἔνδυματα—δηλαδή, μὲ τὰς ἀκαθάρτους πράξεις—δι' αὐτὰ καὶ διωκόμεθα δικαιολο-

γημένως. Καί ἐπιβιάζει ἄλλους ἀκείνους τοὺς θρασεῖς καὶ ἀναισχύντους, ἀπὸ αὐτῆν τὴν τιμὴν, ἀπὸ ορθοῦσιν πρὸς τὸν γάμον καὶ τοὺς προσκεκλημένους, διότι, ἐάν ὄφιν τοὺς ἐνδεδυμένους μὲ αὐτὸ τὸ ἀκάθαρτον ἔνδυμα, ὁ Ἰ-διος θὰ προσέβαλλε καὶ τοὺς ἄλλους. Ἄλλ' ἄς μὴ γίνῃ ποτὲ αὐτὸ ἀπὸ κανένα σὲ τέτοιον οἰκοδεσπότην, οὔτε ἀπὸ ἡμῶν, οὔτε ἀπὸ ἄλλου. Δι' αὐτὸ ἐβύλωστε, προτοῦ γίνων ἄλλα αὐτά, ἐγράψωσαν, ὥστε, ἀφοῦ σὴν σὴν θῶ-μεν μὲ τὴν γραπτὴν αὐτὴν ἀπειλὴν, νὰ μὴ ἐπιτρέψω-μεν νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὴ ἡ ἀτιμία καὶ ἡ κόλασις, ἀλλὰ νὰ τὴν περιορίσωμεν εἰς τὰς λέξεις μόνον καὶ μὲ λαμπρὰν τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς μας ὁ καθένας νὰ προσερχώμεθα εἰς αὐτὴν τὴν πνευματικὴν κλησίαν, τὴν ὅποιαν εἶθε νὰ ἀπολαύσωμεν ἄλλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀφήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ' (11)

(Ἰωάν. α', 14)

«Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. 1, 14).

α'.* Μίαν χάριν ἐπιθυμῶ νὰ ζητήσω ἀπὸ ἄλλους ἑσῶς, προτοῦ ἔλθω εἰς τοὺς εὐαγγελικοὺς λόγους. Σὰς παρακαλῶ, ὅμως, νὰ μὴ ἀρνηθῆτε τὴν παράκλησίν μου αὐτὴν. Ἐπειδὴ, ἄλλωστε, δὲν ζητῶ οὔτε κάτω τὸ θαρὺ καὶ ἀποκρουστικόν, οὔτε τὸ διδόμενον θὰ εἶναι μόνον εἰς ἐ-μὲ τὸν λαμβάνοντα χρῆσιμον, ἀλλὰ καὶ εἰς σᾶς, οἱ ὅποιοι παρέχετε. Ἴσως μάλιστα εἰς σᾶς πολὺ περισσότερον. Τί λοιπὸν εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ ὅποιον ζητῶ ἀπὸ σᾶς; Τὴν περικοπὴν τῶν Εὐαγγελίων, ἢ ὅποια πρόκειται νὰ ἀναγνωσθῇ εἰς σᾶς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, τὴν Κυριακὴν, ἢ καὶ κατὰ τὸ Σάββατον, αὐτὴν τὴν περικοπὴν, ἀφοῦ πάρῃ εἰς τὰ χέρια τοῦ ὁ καθένας σὰς πρὸ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, καθήμενος εἰς τὸ σπῆτι τοῦ, ἄς μελετᾷ συνεχῶς καὶ ἄς ἐξετάσῃ αὐτὴν πολλὰς φορὰς μὲ κάθε ἀκριβείαν καὶ ἄς βασανίσῃ κατὰ τὰ ἐκτεθέμενα εἰς αὐτὴν μέσα εἰς τὸ μυαλὸ τοῦ. Καὶ ἄς σημειώσῃ μὲ προσοχὴν, ποῖον μὲν ἀπὸ αὐτὰ εἶναι σαφές, ποῖον δὲ ἀ-

*Ἐπισημαίνω, ἐπιστάται ἢ κατ' ὅσον ἰκανὴ προετοιμασία τῆς εὐαγγελι-κῆς περικοπῆς, ἢ ὅποια πρόκειται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ἐξηγηθῇ. Εἰς τῆς ἐπιστάτης μελετῆς, οὐτῆς, εἰδὲν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ ἡ διδασκαλία καθίσταται ἀποδοτικότερα καὶ ἀνεπὶ-θέρα καὶ ἡ ἀκρίβεια πληροτέρα καὶ εὐχερύτερα. Ἐν συνεχείᾳ, ἐνίσταται ἡ ἀλήθεια, ἐπὶ ἡ συμπνοῆσις λόγου, ἐν ἡ τῆς ἐν ἑαυτῶν ἀπὸ τὴν αἰῶνον δόξα, καὶ τῆς ἐν ἡ, συγγένους ἐπιτη-μα καὶ ἐξέτασις τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τοῦ ὅπου ἐπινοῦνται ἐπὶ τῆς συνεί-δησις. Ἀκολούθως, ἐξηγεῖται ἡ φράσις ἐὶς λόγους σὰρξ ἐγένετο, ἢ ὅποια σημαίνει, ἐπὶ ἡ λόγους, γενόμενος ἀνθρώπος, ἐν μετετέλλῃ κατ' ὅποιον, ἀλ-λὰ παρέμεινε Θεός, ὅποιος καὶ προηγουμένος ἦτο.

σαφές και σκοτεινόν, ποῖον, ἐπίσης, ἀπὸ αὐτὰ φαίνεται, ὅτι εἶναι ἀντίθετον, ἐνῶ δὲν εἶναι, καὶ γενικῶς διὰ ἀφοῦ τὰ ἐξουχίστα, τοιοῦτοτρόπως ἄς προσέρχεσθε εἰς τὴν ἀκρόασιν. Διότι δὲν θὰ εἶναι μικρόν τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν μελέτην αὐτὴν καὶ εἰς σὰς καὶ εἰς ἡμᾶς. Ἡμεῖς μὲν δὲν θὰ χρειασθῶμεν πολὺν κόπον, προκειμένου νὰ κάμωμεν σαφῆ τὴν σημασίαν τῶν λεγομένων, ἐφ' ὅσον ἡ διάνοιά σας θὰ ἔχη ἐκ τῶν προτέρων ἤδη ἐξοικειωθῆ μετὰ τὴν γνῶσιν τῶν εὐαγγελικῶν λόγων. Σεῖς δὲ μετὰ τὸν τρόπον αὐτῶν θὰ καταστήτε δεύτεροι καὶ διορατικώτεροι ὅχι μόνον εἰς τὸ νὰ ἀκοῦτε ἢ εἰς τὸ νὰ μάθετε, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ διδάξετε τοὺς ἄλλους.

Ἐπειδὴ, ὅπως φυσικὰ συμβαίνει τώρα, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐδῶ προσερχομένους, δὲν θὰ κατορθώσουν νὰ κερδίσουν τίποτε μεγάλο καὶ σπουδαῖο, ἐφ' ὅσον πιέζονται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην νὰ ἀκούσων καὶ νὰ μάθων διὰ μαζὶ καὶ τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐξηγήσεις μας, ἀκόμη καὶ ἂν ὀλόκληρον χρόνον καταναλώσωμεν πρὸς τοῦτο. Διότι μὲ ποῖον τρόπον θὴνονται νὰ ὀφελθῶν, ὅταν παρεμπιπτότως καὶ ἐδῶ μόνον, κατὰ τὸν μικρόν τούτον χρόνον, ἀσχολοῦνται μετὰ λεγόμενα; Ἐάν δὲ μερικοὶ προβάλλων ὡς αἰτίαν ἔργα καὶ φροντίδας καὶ μεγάλην ἀπασχόλησιν εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις, πρῶτον μὲν αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν εἶναι μικρόν παράπτωμα, τὸ νὰ περικυκλῶνται ἀπὸ τόσον μεγάλο πλῆθος ὑποθέσεων καὶ τόσον στερεὰ καὶ διὰ πάντας νὰ προσηλώνωνται εἰς τὰς θιοτικὰς μερίμνας, ὥστε νὰ μὴ κατορθῶνουν νὰ εὐρίσκων οὔτε μικρόν χρόνον διὰ νὰ ἀσχολοῦνται καὶ μελετοῦν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κυρίως καὶ πρᾶτῶτως εἶναι τὰ μέγιστα ἀναγκαῖα. Ἐπειτα, ὅτι διὰ αὐτὰ εἶναι προσήματα καὶ προφάσεις, θὰ κατηγορήσων καὶ ἐλέγξων αὐτοὺς καὶ αἱ συναναστροφαὶ μετὰ τοὺς φίλους καὶ αἱ χρονοτριβαὶ εἰς τὰ θέατρα καὶ τὰ συνέδρια, τὰ ὁποῖα θεαταίως

πραγματοποιοῦν πρὸς χάριν τῶν ἱπικῶν ἀγῶνων, εἰς τοὺς ὁποῖους πολὺ συχνὰ ἀφιέρωσαν ὀλοκληροὺς ἡμέρας καὶ φίλους συνανεστράφησαν ἐπὶ πολὺ, καὶ ποτὲ ἐν τούτοις δὲν κατηγορήσε κανεὶς αὐτοὺς διὰ τὴν ἀπασχόλησιν των εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα.

Ἐπειτα εἰς μὲν τὰ εὐτελεῆ καὶ ἐνόμισα λόγου πράγματα ἡμπορεῖτε χωρὶς καμμίαν πρόφασιν παντοῦ νὰ ἀφιερῶναι χρόνον πολὺν, ἐάν δὲ πρέπει νὰ ἀφροσιῶνεσθε εἰς τὰ πράγματα τοῦ Θεοῦ, αὐτὰ σὰς φαίνονται τόσον περισσότερο ἐξ ἄλων περιττὰ καὶ ἀνάξια, ὥστε νὰ νομίζετε ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀφιερῶναι οὔτε ὀλίγον χρόνον πρὸς χάριν των. Καὶ πῶς εἶναι ἀξίον καὶ πρέπον, συμπεριφερόμενοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, νὰ ἀναπνεύετε, ἢ νὰ ἀντικρίζετε αὐτὸν τὸν ἥλιον; Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλη πρόφασις, διὰ τοὺς τόσον ἀκηροὺς, περισσότερο παράλογος, τὸ ὅτι, βηλαθῆ, δὲν ἔχουν ἀποκτήσει θειβλία, οὔτε ἔχουν θειβλία. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς τοὺς πλοῦσιους, ἐν σχέσει μετὰ τὴν παράλογον αὐτὴν πρόφασιν, μὲ γέλωτα ἀπαυτῶμεν εἰς αὐτὴν. Ἐπειδὴ δὲ νομίζω ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πτωχοτέρους κάμνων κατὰσχρησιν αὐτῆς τῆς προφάσεως συνεχῶς, θὰ ἤθελα τοῦτο νὰ τοὺς ἐρωτήσω εὐχαρίστως, ἂν, δηλαθῆ, παρ' ἄλλην τὴν ἀνεχείαν τους, δὲν ἔχουν διὰ πλήρη καὶ ἀκέραια τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης, τῆς ὁποίας ὁ καθένας εἶναι δημιουργός.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι παράλογον ἐκεῖ μὲν νὰ μὴ προβάλλετε τὴν πτωχείαν ὡς αἰτίαν, ἀντιθέτως μάλιστα νὰ πράττετε τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχη κανένα ἀπὸ πουθενὰ ἐμπόδιον, προκειμένου ἀπολύτως νὰ ἀσκήτε τὴν τέχνην σας, ἐδῶ δὲ νὰ θρηνητε διὰ τὴν ἀπασχόλησιν καὶ τὴν πτωχείαν, καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται νὰ καρπωθῆτε τόσον μεγάλην ὀφέλειαν; Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποῖαν πράγματα ὑπάρχουν μερικοὶ τόσον πτωχοὶ, ὥστε νὰ μὴ ἔχων θειβλία, εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴν ἐδῶ συνεχῆ ἀνάγκωσιν τῶν θείων Γραφῶν, νὰ μὴ ἀγνο-

οὐν τίποτε ἀπὸ τὰ εἰς αὐτὰς περιεχόμενα. Ἐν πάλιν τοῦτο οὐ φαίνεται ἀδύνατον, εὐλόγως οὐ φαίνεται ἀδύνατον, διότι πολλοὶ προσέρχονται ἐδῶ, διὰ τὴν ἀκούσασιν τὰ λεγόμενα, ἔχει μὲ πολλὴν προθυμίαν. Ἔτσι, ἀφοῦ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἐπὶ ἄλλῳ μόνον, φεύγουν κατόπι ἀμέσως καὶ ἐπιστρέφουν εἰς τὰς οἰκίας των. Ἐάν δὲ μερικοὶ καὶ παραμείνουν, δὲν διάκεινται καθόλου καλύτερα ἀπὸ αὐτοῦς, πού ἀνεχώρησαν, διότι εἶναι μαζί μας ἐδῶ μόνον μὲ τὸ σῶμα των.

Ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ οὐκ στενοχωρήσωμεν περισσότερο, μὲ τὰς κατηγορίας καὶ καταναλώσωμεν ὅλον τὸν χρόνον μας μὲ τὰς παρατηρήσεις, ἀς ἔλθωμεν καὶ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶναι λοιπὸν καιρὸς νὰ στρέψωμεν τὸν λόγον μας εἰς τὰ προκειμένα. Ἄλλ' ἀφοσιώθητε τώρα εἰς τὸν τρόπον, ὥστε τίποτε ἀπὸ τὰ λεγόμενα νὰ μὴ οὐκ διαφύγη. «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, φησί, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»¹. Ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐδέχθησαν, ἐγεννήθησαν² ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἔχουν γίνεϊ τέκνα Θεοῦ, δι' αὐτὸ ἀναφέρει τῆς ἀνεκφράστου αὐτῆς τιμῆς τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ὑπόθεσιν. Εἶναι δὲ ἡ αἰτία αὕτη, τὸ ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ (ἐσαρκώθη, ἐνηνθρώπησε) καὶ τὸ ὅτι ὁ Θεοπότης κατεδέχθη νὰ λάβῃ τὴν μορφήν τοῦ δούλου. Διότι ἔγινε Υἱὸς ἀνθρώπου, ἐνῶ εἶναι γνήσιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν κάμψιν τοῦ υἱοῦ τῶν ἀνθρώπων τέκνον τοῦ Θεοῦ. Διότι τὸ ὑψηλὸν ἐρχόμενον εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ταπεινόν, αὐτὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν δόξαν του δὲν μειώνεται καθόλου, ἐκεῖνο δὲ (τὸ ταπεινόν) ἐξυμῶναι ἀπὸ τὴν πολλὴν ταπεινότητα. Πράγμα, τὸ ὅποιον ἀκριβῶς καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἔχει γίνεϊ. Διότι καὶ τὴν ἰδικήν του φύσιν καθόλου δὲν ἐμείωσεν ἐξ αἰτίας τῆς καταθέσεως αὐτῆς, καὶ ἡμᾶς, τοὺς διὰ παντὸς καθημέ-

1. Ἰωάν. 1, 14.

2. Ἰωάν. 1, 13.

νοὺς εἰς τὴν δόξαν καὶ τὸ σκότος, ἀνεβίβασεν εἰς δόξαν ἀνεκφράστον. Ἔτσι καὶ κάποιος βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος συναιεστρέφετο μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ ἀγάπην πτωχὸν ἀνθρώπον, τὸν ἑαυτὸν του μὲν καθόλου δὲν ἐντρόπιαζε, ἐκείνου δὲ τὸν κατέστησεν εἰς ἄλλοκ ἐνδοξον καὶ θαυμαστόν. Ἐάν δὲ ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας ἀξίας τῶν ἀνθρώπων, τὸν ἐνδοξότερον δὲν ἔβλαψε καθόλου ἡ ἐπικοινωνία του μὲ τὸν ἄδοξότερον, πολὺ περισσότερον ἐπὶ τῆς ἀφθόρου καὶ μακαρίας ἐκείνης οὐσίας, ἡ ὁποία δὲν ἔχει μὲν τίποτε τὸ ἀλλότριον καὶ προστεθεμένον, οὔτε κατὶ τὸ ὅποιον γίνεται καὶ ἀπαγίνεται, ἔχει δὲ ἅλα τὰ ἀγαθὰ αἰωνίως ἀμετακίνητα, σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητα. Ὡστε, ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», νὰ μὴ θορυβῆθῃς, οὔτε νὰ τὰ χάσῃς. Διότι οὔτε ἡ οὐσία μεταβλήθη καὶ ἐξέπεσεν εἰς σάρκα — διότι αὐτὸ εἶναι πράγματι ἀσεβὲς καὶ νὰ τὸ σκεφθῇ κανεὶς — ἀλλὰ ποιομένησα ἐκείνο, τὸ ὅποιον εἶναι, ἀνέλαβε τοιοῦτοτρόπως τὴν μορφήν τοῦ δούλου.

3. Ἐξ αἰτίας τίνος λοιπὸν ἔχει κάμει χρῆσιν τοῦ ρήματος ἐγένετο; Διὰ τὴν κλίσην τὰ σῶματα τῶν ἀφαιρετικῶν. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὑπάρχουν οἱ ὑποστηρίζοντες, ὅτι ἅλα ἀνεξαίρετως τὰ σχετικὰ μὲ τὴν θεῖαν οικονομίαν εἶναι φαντασία καὶ ὑποκρισία καὶ ὑπόνοια, διὰ τὴν ἀναρέση ἐξ ἀρχῆς τελείως τὴν φιλοσοφημίαν των, ἔθεσε τὸ ρῆμα ἐγένετο, ὅχι ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐκφράσῃ μεταβολὴν οὐσίας, ὅχι, ἀλλὰ διὰ τὴν δεῖξῃ ὅτι ἀνέλαβε πραγματικὴν σάρκα². Διότι βίως ἀκριβῶς, ὅταν λέγῃ «ὁ Χριστὸς ἐξη-

¹ Ἡ δὲ ἐμνηστεία ἡ φράσις «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ἀνεκφράστως καὶ τέλειος, ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποστῇ οὐκ ἀνθρώπινα μεταβολήν. Ἀκούσθητε εἰς τοὺς ἀκούοντας, ἔπειτα, ἀναλογισθεὶς τὸν ἄψυχον κῆρον, τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἔκτασις ὁ Θεὸς διὰ τῆς ἀναρκνώσεως τοῦ Λόγου, κοινὸν ἔχει αὐτῆς διὰ τῶν καλῶν ἔργων.

² Ἐνηνθρώπησεν ἀληθῶς καὶ ἔχει φανομενικῶς. Πηλεμῆται ἐδῶ ὁ ἀσχηματῆς, ὁ ὁποῖος ἠναίετο τὸ πραγματικόν, καὶ αὐτῶς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ.

γόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρτας τοῦ νόμου, γενόμενος κατάρτα ὑπὲρ ἡμῶν»⁴, δὲν ἰσχυρίζεται αὐτό, ὅτι, ὀφθαλμῶν, ἢ οὐσίας Αὐτοῦ, ἀφοῦ ἔχασε τὴν ἰδικὴν τῆς θείου δόξης, ἔλασθε τὴν οὐσίαν τῆς κατάρτας. Διότι αὐτὸ οὔτε οἱ δοξίμοι θά ἠμποροῦσαν νὰ ἐνοήσασιν, οὔτε οἱ τελείως ἀνόητοι καὶ ἐσπερημένοι ἐκ φύσεως τῶν φρενῶν των. Τόσην μεγάλῃν ἔχει μαζὶ μὲ τὴν ἀσέθειαν καὶ τὴν διανοητικὴν παράκρουσιν. Δὲν ἐννοεῖ λοιπὸν αὐτό, ἀλλ' ὅτι, ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν θεορνούσαν ἡμᾶς κατάρταν, δὲν ἀφήνει πᾶλεν νὰ εἰμῶθα καταραμένοι. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐβό, ὅταν λέγῃ, ὅτι Ἐκεῖνος ἔγινε σὰρξ, δὲν ἐννοεῖ ὅτι μετέβαλε τὴν οὐσίαν εἰς σὰρκα, ἀλλ' ὅτι ἀνέλασεν αὐτὴν, ἐνῶ ἐκείνη, ἢ οὐσία, παρέμεινεν ἀνέπαφος.

Ἐάν πάλιν ἰσχυρίζονται, ὅτι δύναται τὰ πάντα, ἐφ' ὅσον εἶναι Θεός, κατὰ συνέπειαν ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ καὶ εἰς σὰρκα, θά ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: πράγματι ὁ Θεός δύναται τὰ πάντα, μέχρι τοῦ σημείου, Θεός ὢν, νὰ παραμῆνῃ Θεός, ἀμετάβλητος. Ἐάν δὲ ἐδέχθη μεταβολὴ καὶ μάλιστα μεταβολὴν πρὸς τὸ χειρότερον, πῶς θά εἶναι Θεός; Διότι τὸ μεταβάλλεσθαι εἶναι ξένον πρὸς τὴν ἀφθονοῦ ἐκείνην φύσιν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Προφήτης ἔλεγε: «Πάντες ὡς ἰμάτιον θά παλαιωθοῦν καὶ ὡς ἐπαναφόριον θά περιτυλιγῆς αὐτοὺς καὶ θά ἀλλαχθοῦν. Σὺ ὅμως εἶσαι ὁ αὐτός καὶ τὰ ἔτη σου δὲν θά ἐκλείψουν»⁵. Ἀνωτέρω λοιπὸν καὶ ἐκτός πάσης μεταβολῆς εἶναι ἡ οὐσία ἐκείνη. Ἄλλωστε, οὔτε ὑπάρχει τίποτε καλλίτερον καὶ τελειότερον Αὐτοῦ, εἰς τὸν ὅσον ὅσοι, ἀφοῦ ἀναπτυχθῇ καὶ προσδεύσῃ, νὰ φθάσῃ ἐκεῖνο. Διὰ τὸ ὅμως λέγω καλλίτερον; Τίποτεν ἰσὺν, οὔτε σχετικῶς μικρότερον. Κατὰ συνέπειαν ἀπομένει ἡ πρὸς τὸ χειρότερον μεταβολὴ Αὐτοῦ, ἐάν φυσικὰ ὑποτε-

4. Γαλ. 3, 13.

5. Ψαλμ. 101, 27 καὶ 28.

θῇ ὅτι ὑπέκειτο εἰς μεταβολὴν. Αὐτὸ ὅμως δὲν θά εἶναι Θεός. Ἄλλ' ἡ φοβερὰ αὐτῆ φιλοσοφία εἶπε νὰ στραφῇ καὶ νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκεῖνων, οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζονται αὐτά. Ὅτι δὲ τὸ «ἐγένετο» ἔχει λεχθῆ μόνον διὰ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ὑποφισσῆς φαντασίαν, κίτταζε πῶς διὰ τῶν ἐν συνεχείᾳ λεγομένων διασαφηνίζει τὴν φράσιν καὶ ἀναστρέπει τὴν ποιηρὸν ὀψίαν.

Διότι πρόσεξε ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον προσέθεσε: «Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», τὸ ὅποιον σημαίνει: «Τίποτε τὸ παράλογον νὰ μὴ ὑποφισσῆς ἀπὸ τὸ ρῆμα «ἐγένετο», διότι δὲν ὠμίλησα περὶ μεταβολῆς τῆς ἀμεταβλήτου καὶ ἀτρέπτου ἐκείνης φύσεως, ἀλλὰ περὶ κατασκηνώσεως καὶ κατοικήσεως». Ἡ δὲ κατασκήνωσις δὲν δύναται νὰ εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὴν σκηνήν, ἀλλὰ διαφορετικόν. Διότι ἄλλο ἐντὸς ἄλλου κατασκηνοῦναι. Ἐπειδὴ διαφορετικὰ δὲν θά ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ κατασκήνωσις. Τίποτε φυσικὰ δὲν κατοικεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἐἴπα δὲ ἄλλο, ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν. Διότι, διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ τῆς συναφείας, εἶνα εἶναι ὁ Θεός Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, ὅχι διότι ἔγινε σύγγυσις, οὔτε διότι ἐπήλθεν ἀφανισμὸς τῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ διότι ἐπετεύχθη κάποια ἔνωσις ἀρρητος καὶ ἀνεκφραστοῦ. Αὐτὸ δὲ τὸ ὑπερφυῆς θαῦμα, μὲ ποῖον τρόπον ἔγινε, μὴ τὸ ἔρευνᾷς. Διότι ἔγινε μὲ τρόπον, ποῦ Ἐκεῖνος μόνον γνωρίζει.

Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ σκηνή, τὴν ὅποιαν κατώκησε; Ἄκουσε τὸν Προφήτην, ὁ ὅποιος λέγει: «Θά ἀναστήσω τὴν σκηνὴν τοῦ Δαβὶδ, ποῦ ἔχει πέσει»⁶. Διότι πράγματι εἶχε καταπέσει, εἶχε καταπέσει σὺν πτόμα ἀθεράπευτον ἢ ἰδικὴ μας φύσις καὶ εἶχεν ἀνάγκη τῆς χειρὸς Ἐκείνης τῆς μόνης κραταίως. Οὔτε θεοβίως ἦταν δυνατόν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ σηκώσῃ, νὰ ἀναστήσῃ αὐτήν, χωρὶς νὰ ἀπλώσῃ τὸ χεῖρ τοῦ Αὐτοῦ, ὁ ὅποιος κατ' ἀρχὴν

6. Ἀμὸς 9, 11.

ἐπλάσεν αὐτὴν καὶ ἄφησε διὰ παντός τὴν σφραγίδα του, μετὴν δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναγέννησιν. Καὶ πρόσεξα τὸ φρικτὸν καὶ ἀπόρητον τοῦ μυστηρίου. Συνεχῶς κατοικεῖ τὴν σκεπήν. Διότι ἐνεδόθη τὴν ἰδικὴν μας σάρκα, ὅχι μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ τὴν ἀφήσῃ πάλιν, ἀλλὰ μετὰ σκοπὸν νὰ ἔχη αὐτὴν μαζί του συνεχῶς. Διότι, ἐὰν δὲν συνέβαινε αὐτὸ, δὲν θὰ ἔκρινεν αὐτὴν ἀξίαν καὶ τοῦ θρόνου τοῦ βασιλικοῦ. Καὶ δὲν θὰ τὸν προσκυνούσεν, ἐνῶ ἐφόρει αὐτὴν, ἀλόκληρος ἢ ἀνω στρατιὰ τῶν Ἁγγέλων, Ἀρχαγγέλων, Θρόνων, Κυριοτήτων, Ἀρχῶν, Ἐξουσιῶν.

Ποῖος λόγος, ποῖα διάνοια τὴν τόσο μεγάλην τιμὴν, ἢ ὅποια ἐγένετο εἰς τὸ ἰδικὸν μας γένος, τὴν πραγματικῶς ὑπερφυσικὴν καὶ φρικτὴν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ παραστήσῃ; Ποῖος ἄγγελος; Ποῖος ἀρχάγγελος; Κανεὶς ποθενά, οὔτε ἐξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τὴν γῆν. Διότι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι τέτοια καὶ αἱ εὐεργεσίαι Αὐτοῦ τόσο μεγάλα καὶ ὑπερφυσικά, ὥστε ἡ ἀκριθὴς ἐξιστόρησις αὐτῶν νὰ ὑπερβαίη ὅχι μόνον τὴν ἀνθρωπίνην γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγγελικὴν δύναμιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς θὰ κλείσωμεν μετὰ σιωπῆς τὸν λόγον, ἀφοῦ προηγουμένως σὰς συμβουλευόμεθα τόσο μόνον, νὰ ἀναποκρίθῶμεν εἰς τὸν τόσο μέγαν εὐεργέτην μας μετὰ ἀνταποδόσεις, αἱ ὅποια πάλιν εἰς ἡμᾶς θὰ ἐπιφέρουν ὄλον τὸ κέρδος. Εἶναι δὲ αὐτὰ ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἀκριθὴς φροντίς τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς. Καὶ διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς φιλανθρωπίας Ἐκείνου, τὸ ὅτι δηλαδή, ἐνῶ Ἐκεῖνος δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκην κανενὸς πράγματος ἐκ τῶν ἰδικῶν μας, νὰ λέγῃ ὅτι φέρομεν τὰς δωρεὰς εἰς Ἐκεῖνον, ὅταν ἡμεῖς μετὰ προσοχῆς ἐπιμελούμεθα τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς. Δι' αὐτὸ εἶναι ἐνδειξίς ἐσχάτης παραφροσύνης καὶ ἀξίον ἀπειρῶν τιμωριῶν τὸ ὅτι, ἐνῶ ἔχομεν ἀπολαύσει τόσο μεγάλης τιμῆς, δὲν προσεφέραμεν ὅσα ἠμπορούσαμε καὶ ἐξηρεῶντο ἀπὸ ἡμᾶς. Καὶ μάλιστα, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξ αὐ-

τῶν πάλιν εἰς ἡμᾶς περιέρχεται ἡ ὀφέλεια καὶ ἀπειρα ἀγαθὰ ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς ἐξ αἰτίας τῶν δωρεῶν Ἐκείνου.

Δι' ὅλα αὐτὰ, λοιπὸν, ὡς ἀναπέμψωμεν δοξαλογίαν εἰς τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, ὅχι μόνον μετὰ λόγους, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο μετὰ πράξεις, προκειμένου νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ αἰῶνα πνευματικὰ ἀγαθὰ. Τὰ ὅποια εἶθε ὀλοι ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, ἀγχορῶνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΒ' (12)

(Ίωάν. α', 14)

«Και ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας». (Ίωάν. 1,14).

α* Ἴσως περισσότερο τοῦ πρόποντος ὑπῆρξαμε προηγουμένως δυσάρεστοι καὶ φορτικοί. Ἔίναι γεγονός, ὅτι ἐχρησιμοποιήσαμε δέυτερον καὶ αὐστηρότερον λόγον καὶ ἀπευθύναμε μακρὰν κατηγορίαν ἐναντίον τῆς ἀκηρῆς τῶν πολλῶν. Ἄλλ' ἐάν ὁ ἀπακλειστικός μας σκοπὸς ἦταν νὰ σὰς στενωχωρήσωμε, δικαιολογημένα ὁ καθένας θὰ ἔλυπειτο. Δὲν ἦτο ἄμως αὐτὴ ἡ πρόθεσίς μας, ἀλλ' ἄλλη, νὰ ὑπηρετήσωμε τὸ πραγματικὸν σὰς συμφέρον. Δι' αὐτὸ καὶ παρεθέσαμε τὴν ὁρασίητα εἰς τοὺς λόγους. Κατὰ συνέπειαν καὶ ἂν ἀκόμη δὲν θέλετε νὰ δεχθῆτε τὴν προθυμίαν καὶ τὴν προσοητικότητά μας, ἂν εἴσατε δίκαιοι, θὰ ἀναγνωρίσετε τὴν πραγματικῶς μεγάλην ἀγάπην μας, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἐχρησιμοποιήσαμε τὸσον αὐστηρὸν λόγον καὶ θὰ μᾶς συγχωρήσετε. Καὶ διότι φοβοῦμεθα ἐπὶ πλέον ὑπερβολικὰ, μήπως αἱ μελλοντικαὶ σὰς εὐθύναι γίνωνται θαυράτεροι. Τοῦτο δὲ θὰ συμβῆῃ, ἂν ἀδικοφορήσετε καὶ δὲν θελήσετε νὰ δείξετε, σχετικὰ μὲ τὴν

* Ἡολίω ἐθεώρησαν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τὴν Πανάγον Θεόν, ἀλλὰς, ἄμως, ἐθεώρηθη καὶ ἐτιμήθη ὡς ὁ Πίος Ἀσθεῖς, ἀπὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς φράσεως «δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός» καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς πρώτης παραγράφου. Εἰς τὴν δευτέραν παράγραφον ἀναπτύσσεται ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὅποιον ἐθεώρηθη ὁ Πίος τοῦ Θεοῦ, εἰς δὲ τὴν τρίτην ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἀκαθάρτους, ὅπως φρονεῖσαν εἰς νὰ καταστήσαν τοὺς ἑαυτοὺς τὴν εἴησιν τῆς μελλούσης δόξης τοῦ Χριστοῦ.

ἀκέραιαν τῶν θεῶν λόγων, τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς προθυμίαν καὶ προσπάθειαν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποῦ μᾶς ἀνογκάζει συνεχῶς νὰ διεγείρωμεν καὶ ἀφυπνίζωμεν τὸ ἐνδιαφέρον σὰς, ὥστε τίποτε ἀπὸ τὰ εἰδῶ λεγόμενα νὰ μὴ σὰς διαφύγη. Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ καταστήθῃ δυνατὸν μὲ πολλὴν παρηρσίαν καὶ κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν νὰ ζῆτε καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως νὰ ἐμφανισθῆτε ἐνώπιον τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀρκετὰ προηγουμένως σὰς κατηγορήσαμε καὶ σὰς συμβουλεύσαμεν, ἄς προχωρήσωμεν σήμερον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους.

«Καὶ εἶδαμε τὴν δόξαν αὐτοῦ, λέγει, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρός». Ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι ἔχομεν γίνεαι τέκνα Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ἐφανέρωσεν ὅτι τοῦτο δὲν καταρθώθη μὲ κανένα ἄλλον τρόπον, παρὰ μόνον μὲ τὴν ἐνοσάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν τοῦ Λόγου, μᾶς ἀναφέρει πάλιν καὶ ἄλλο ἐπὶ πλέον κέρος, ποῦ προήλθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦτο τοῦ γεγονότος. Ποῖον δὲ εἶναι τοῦτο; Τὸ ἀκόλουθον «Ἔίδαμε τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρός». Δὲν θὰ ἠμπορούσαμε δὲ νὰ θλέπαμε, ἂν δὲν ἐφανερώνετο ἐνώπιόν μας μὲ τὸ οἰκεῖον σὲ μᾶς ἀνθρώπων σῶμα. Ἔίναι εἰσαίτη γλαστὸν ἐκεῖνο, ποῦ συνέθη μὲ τὸν Μωϋσῆν. Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχὴν ὁ μέγας ἐκεῖνος Προφήτης, ὁ Μωϋσῆς, παρ' ὅλον ποῦ μετείχε τῆς αὐτῆς μὲ ἡμᾶς φύσεως, ἐχρηιάσθη καὶ κάλυμμα ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ἀνὴρ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ δοξασθῆν μόνον πρόσωπόν του εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἠμπόρουν νὰ ὑπομείνουν νὰ ἀντικρύσωσιν τοῦτο. Τὸ κάλυμμα δὲ τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη, προκειμένου νὰ σκιάσῃ κάπως τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης καὶ νὰ δείξῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Προφήτου αὐτοῦ ἡμερον καὶ εὐχάριστον¹.

1. Τὸς Μωϋσῆς (ἔξοδ. 34, 35 κ. 5).

Ἄλλ' ἂν τοῦτο συνέβη με τὸν Μαθητὴν, πολὺ περισσότερον με τὴν Θεότητα. Διότι, πῶς θὰ ἠμπορούσαμε νὰ ἀντικρύσωμε τὴν Θεότητα γῆινην, ἢ ὅποια εἶναι ἀπρόσιτος καὶ εἰς αὐτὰς τὰς οὐρανόσις δυνάμεις, ἡμεῖς οἱ χωματένιοι καὶ γῆϊνοι ἄνθρωποι; Δι' αὐτὸ «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», διὰ νὰ ἠμπορώσαμεν καὶ νὰ πλησιάσωμεν Αὐτὸν καὶ νὰ συζητήσωμεν μαζί Του καὶ νὰ Τὸν συναστραφώμεν με πολλὴν ἐλευθερίαν καὶ θάρρος.

Τί, ὅμως, σημαίνει ἡ φράσις: «δόξαν ὡς Μονογενοῦς πατρὸς τοῦ Πατρὸς»; Ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ ἀπὸ τούτων προφήτας ἐδοξάσθησαν — ὅπως, φερ' εἰπεῖν, αὐτὸς ὁ Ἰβὺς ὁ Μαυῖσης, ὁ Ἥλιος², ὁ Ἐλισσαῖος³, ὁ μὲν ἕνας περικυκλούμενος ἀπὸ πύρινον ἄρμα, ὁ δὲ ἄλλος τοιοῦτοτρόπως ἀναλαμπανόμενος⁴ — ἀκόμη δὲ μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ὁ Δαυὶδ⁵ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες⁶ καὶ ἄλλοι πολλοί, ὅσοι μάλιστα καὶ θαύματα ἔκαμαν ἐδοξάσθησαν. Καὶ ἀγγελοὶ, ἐπίσης, ἐδοξάσθησαν, ἐφανερώθητες εἰς ἀνθρώπους καὶ χαρίζαντες εἰς τοὺς θλέποντας τὸ ἀπαισιότροπον φῶς τῆς ἰδικῆς των φύσεως. Καὶ οὐ μόνον οἱ ἀγγελοὶ, ἀλλὰ καὶ τὰ Χερουβὶμ ἐφανερώθησαν εἰς τὸν Προφήτην με πολλὴν δόξαν, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ Σεραφεῖμ.

Ἄφου λοιπὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μᾶς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ ἅλων αὐτοῦ καὶ ἀφου ἀνέκρινε τὴν διάνοιν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν διημιουργίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἰοανθίποτε λαμπρότητα τῶν ὁμοούλων μας, μᾶς ἐτοποθέτη-

2. Ὁ προφήτης Ἥλιος ἔζησε καὶ ἔβλεπε τὸν Θεὸν κἀὸν κ.Χ.

3. Μαθητὴς καὶ διδάχος τοῦ προφήτου Ἰησοῦ.

4α. Ὁ Ἐλισσαῖος ἐν ἀεικήρῃ (ἂν, τὸ νόημα τοῦ ῥήματος εἶναι τὸ ἀλάμπειν: Ἀνελήθη πρὸς τὸν Θεόν, ἵσχυρῶς κινεῖν θέναιον. Καὶ ἐνεαίνεται ἔτσι ἐξοχότης, καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ γὰρ καὶ μετὰ θέναιον ἐξέλει θέναιον, γὰρ τὸν τὸ ὅποσον φαίνεται τὴν παρὰ τὴν θέναιον δόξαν τοῦ (σχ. ἡλ. δ' Ἰησοῦ).

4. Μὴ τὸ προφῆταν, χάρισμα καὶ τὴν ἄλληλ προστάσιον τοῦ Θεοῦ.

5. Μὴ τὴν οὐδερπότητα τῆς πίσσεως των ἐφελικῶσαν τὴν προστάσιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐδοξάσθησαν εἰς τὴν κέχνην (Βλ. διελίον Δαυὶδ).

σεν εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν. Διότι δὲν εἶδωμε, λέγει, τὴν δόξαν κάποιου προφήτου, οὔτε ἀγγέλου, οὔτε ἀρχαγγέλου, οὔτε ἐπίσης εἶδωμε τὴν δόξαν κάποιου τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων, οὔτε κάποιου ἄλλης κτιστῆς φύσεως, ἂν θεθαίως ὑπάρχει καὶ κάποιου θύλη, ἀλλ' εἶδωμε καὶ ἐθαυμάσωμε αὐτοῦ τοῦ Δεσπότη, αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως, αὐτοῦ τοῦ γησίου Μονογενοῦς Πατρὸς, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἄλων μας τὴν ἀσύγκριτον δόξαν.

Τὸ δὲ ὡς εἰς τὴν ἐν λόγῳ φράσιν δὲν εἶναι προσδιορισμὸς ἐμοιώσεως, οὔτε συγκρίσεως, ἀλλὰ προσδιορισμὸς θεθαίσεως καὶ ἀναμψιωσιότητου. Εἶναι δηλαδὴ ὅσον νὰ εἴλεγε: «Ἐίδαμε τὴν δόξαν, τὴν ὅποιαν ἔπρεπε καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχη ὁ Μονογενὴς καὶ γνήσιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦ Βασιλέως πάντων». Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς συνηθίζεται τοῦτο. Διότι δὲν θὰ παραλείμω νὰ ἐπιθεθαίωσω τὸν λόγον καὶ ἀπὸ τὴν κοινὴν συνήθειαν, καθ' ἣσον δὲν ἀποθλέπω πρὸς τὸ κάλλος τῶν λέξεων, οὔτε πρὸκειται νὰ ἐμιλήσω σύμφωνα με τὴν καθιερωμένην ἁρμονίαν. Τοῦτο δὲ διότι ἀποσιωπητικὸς μου σκοπὸς εἶναι ἡ ἠδεια σας ἀφέλεια. Ἐπομένως, δὲν με ἐμποδίζει τίποτε ἀπολότως νὰ ἐπιθεθαίωσω αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὴν συνήθειαν τῶν πολλῶν.

Ποία δὲ εἶναι αὕτη ἡ συνήθεια τῶν πολλῶν; Συμβαίνει πολλάς φορές τὸ ἀκόλουθον: Ὅταν μερικοὶ θλέπουν τὸν Βασιλέα ὑπερβολικῶς στολισμένον καὶ ἐν μέσω πολλῶν λίθων λάμποντα, ὅταν με θαυμασμὸν διηγοῦνται τὸ κάλλος ἐκεῖνο σὲ ἄλλους, τὸν ἐξαιρετικὸν στολισμὸν, τὴν δόξαν, λέγουσιν ἐθέσια καὶ περιγράφουν ὅσα ἠμποροῦσιν, ὅπως φερ' εἰπεῖν τὴν λαμπρότητα τῆς βασιλικῆς πορφύρας, τὸ μέγεθος τῶν πολυτίμων λίθων, τὴν χάριν τῶν ἡμιόνων, τὸν χρυσὸν γύρω ἀπὸ τὸ ζεῦγος τῶν ἡμιόνων, παριστοῦν τὴν λαμπρότητα τοῦ στρώματος καὶ ἀκολούθως, ἐπειδὴ ἀντιλαμπάνονται, θεὶ με ἐκεῖνα τὰ ὅποια διηγῆθησαν καὶ με ἄλλα πολλά, δὲν κατάρβωσαν νὰ πα-

ραστήσουν έπαξίως με τον λόγον όλην την λαμπρότητα, λέγουν συμπληρώνοντας όλα αυτά και τούτο: Τί χρειάζονται όμως τό πολλά λόγια; Με μίαν λέξιν: «ώς βασιλεύς». Με την λέξιν «ώς» δέν θέλουν νά δείξουν, ότι εκείνος περί του οποίου αμιλούν είναι όμοιος με βασιλέα, άλλ' ότι ό ίδιος ό βασιλεύς είναι γνήσιος, πραγματικός. Καθ' όμοιον λοιπόν τρόπον και ό Ευαγγελιστής 'Ιωάννης έχει θέσει την λέξιν «ώς» επειδή θέλει νά παραισήση τό ακνήθιστον της δόξης και την ασύγκριτον υπεροχήν. Διότι όλοι άνεξαρτέως οι έθλιοι και οι άγγελοι και οι άρχάγγελοι και οι προφήται έπραττον τό πάντα αφού διετάσσοντο, ένδ' Αύτός (ό Υιός του Θεού) έπρατε τό πάντα με έξουσίαν άρμόζουσαν εις βασιλέα και δεσπότην. Πράγμα τό όποιον θεσάως έθαύμαζαν και οι όχλιοι, διότι τούς έδίδασκε με έξουσίαν⁶.

8'. Παρουσιάσθησαν μέν λοιπόν, πράγμα τό όποιον έχω ειπέ, και άγγελοι επί της γής με πολλήν δόξαν, όπως λόγου χάριν εις τον Δαυήλ, εις τον Δαβίδ, εις τον Μωύση. Άλλ' έφάνησαν ως δοόλοι και έχοντες δεσπότην και κατ' αυτόν τον τρόπον έπραττον, όλα όσα έπραττον. Αύτός όμως έπρατε τό πάντα ως δεσπότης και κυρίαρχος όλων και όλα αυτά παρ' όλων που έφάνη με μορφήν άσχημαν και ταπεινήν. Άλλ' όμως και κατ' αυτόν τον τρόπον ή πλάσις άνεγνώρισε τον Δημιουργόν της.

Πώς έγινε τούτο; Έν πρώτοις, κάποιος άσπής θεσάως από τον ούρανόν εκάλεσε τούς μάγους διά νά Τόν προσκυνήσουν. Έπειτα, μέγα πλήθος άγγέλων, διεσκορπισμένοι παντού, ύπηρετούσε και άσπυούσε τον Δεσπότην. Άλλά ξαφνικά και όλοι κήρυκες παρουσιάσθησαν και όλοι αυτοί, ουρανόπνιγτες ό ένας τον άλλον, άγγελων τό άπόρρητον αυτό μυστήριον, εις μέν τούς ποιμένας οι

6. Ιερ. 1, 19.

άγγελοι, εις δέ τούς κατοίκους της πόλεως οι ποιμένες και εις μέν την Μαρίαν και την Έλισάβετ ό Γαβριήλ, εις δέ τούς προσερχομένους εις τον ναόν ή "Αννα με τον Συμεών.

Όχι δέ μόνον άνδρες και γυναίκες άνεπερωθήσαν και έπέταξαν από την χαράν τους, αλλά και τό θρόνος, τό όποιον δέν ειχεν εξέλθει άκόμη εις τό φώς της ήμέρας, ό κάτοικος της έρήμου, λέγω, ό δώνυμος αυτού του Ευαγγελιστού, εκκίρησαν από την χαράν του, ένδ' άκόμη ήτο εις την κοιλίαν της μητέρας του και όλοι διατελούσαν κάτω από την γλυκείαν άνακούφισιν και άναμονήν της πραγματοποιήσεως των έλλίδων τους εις τό μέλλον. Και αυτά μέν συνέθησαν άμέσως κατά τον χρόνον της γεννήσεως. Όταν δέ έφανέρωσε τον εαυτόν του περισσότερο, άλλα πάλιν θαύματα έπραγματοποιήσαν σπουδαιότερα των προηγουμένων. Διότι όχι πλέον άσπής και ούρανός, άγγελοι και άρχάγγελοι, Γαβριήλ και Μιχαήλ, άλλ' Αύτός ό Πατήρ άνήγγειλε τον Υιόν Του από επάνω από τον ούρανόν και ό Παράκλητος μαζί με τον Πατέρα, αφού επέταξε προς Αύτόν μαζί με την φωνήν και έμεινεν επάνω εις Αύτόν⁷.

Έξ αιτίας όλων αυτών πράγματι έλεγεν «Είδαμε την δόξαν αυτού, δόξαν ως Μονογενοϋς παρά του Πατρός». Και όχι μόνον έξ αιτίας αυτών, αλλά και έξ αιτίας εκείνων, τά όποια θα ακολουθήσουν, λέγει, αυτό. Διότι, επίσης, όχι μόνον οι ποιμένες, ούτε αί χίμαι γυναίκες, ούτε μόνον άνδρες γέροντες αναγγέλλουν εις ήμας την χαρμάσουν ειδήσιν, αλλά και αυτή των πραγμάτων ή φύσις, ή όποία θα ήχηρότερα από κάθε σάλπιγγα και μέλισσα με τόσο δυνατήν φωνήν, ώστε ό ήχος της νά φθάση νά άκουσθί και έδω. Διότι έφθασε, λέγει,

7. Κατά την στιγμήν της βαπτίσεως εις τον 'Ιορδάνην (Ματθ. 3, 16, 'Ιουάν. 1, 33).

ἢ φήμη Λόγου εἰς τὴν Συρίαν⁹ καὶ ἀπεκάλυπτεν αὐτὸν εἰς βίους καὶ τὰ πάντα θροῦσαν ἀπὸ παντοῦ, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν ἔχει φθάσει.

Διότι καὶ οἱ δαίμονες ἔφευγον ἀπὸ παντοῦ περιβεβίαις καὶ πηδοῦσαν μακριὰ καὶ ἐξήφανίζοντο. Καὶ ὁ διάβολος ὑποχωροῦσε νικημένος καὶ καταστρασιαμένος. Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἀνθρώπιατο, μετὰ ταῦτα ἐξήφανίζετο τελείως. Καὶ κάθε εἶδους ἀσθένεια ἐθεραπεύτο. Καὶ οἱ μὲν νεκροὶ ἐγκατέλειπον τὰ μνήματα, οἱ δὲ δαίμονες τοὺς μοικωμένους, οἱ δὲ ἀσθένεια ἐγκατέλειπον τοὺς ἀσθενεῖς. Καὶ ἠμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ συμβαίνουσιν πράγματα παράξενα καὶ ἄξια θαυμασμοῦ καὶ τὰ ὁποῖα πολλοὶ δικαίως ἐπεθύμησαν νὰ ἴδουσι οἱ προφῆται καὶ δὲν εἶδαν.

Διότι ἠμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανεὶς ὀφθαλμοῦς διαμορφωμένους καὶ ἀποκαθιασμένους καὶ τὸ ποθητὸν ἐκείνο, τὸ ὁποῖον βίαι θεὸς ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἴδουσι, πῶς δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐπίλασε τὸν Ἀδάμ ἀπὸ τὸ γῶμα, αὐτὸ ἀκριθῶς εἰς μικρὰν κλίμακα καὶ εἰς τὸ καλλίτερον μέρος τοῦ σώματος, τοὺς ὀφθαλμοῦς, ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς εἰς βίους. Ἀκόμη θεὸς ἠμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ συνενώνωνται μέλη παράλυτα καὶ διαχωρισμένα καὶ νὰ συναρμολογοῦνται μεταξύ τους. Ἐπίσης, νεκρὰ χέρια νὰ κινῶνται, παράλυτα πόδια νὰ χοροπηδοῦν κυριολεκτικῶς, αὐτὰ φραγμένα ἐντέλως νὰ ἀνοίγουν καὶ νὰ ἀποκαθίστανται τελείως καὶ γλῶσσαι νὰ ἤχη μὲ δυνατὴν φωνήν, παρ' ἄλλο ὅτι προηγουμένως ἦτο δεμένη καὶ καταδικασμένη εἰς ἀφανίαν. Διότι σὺν ἄλλοις ἀριστοῦς ἀρχιτέκτων, ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνει νὰ ἀποκαταστήσῃ τελείως καταστραφείσασιν ἕξ αἰτίας τοῦ χρόνου οἰκίαν, ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀνέλασε τότε τὴν κοινήν φύσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ συνεπλήρωσε τὰ ἀποχωρισθέν-

9. Πρὸς Ματθ. 4, 24.

τα ἀπὸ αὐτὴν μέλη καὶ συνέθεσε γερὰ τὰ διαχωρισμένα καὶ διαλυμένα καὶ ἀνθρώπια καὶ ἀλύφαστα τὰ γκρεμισμένα καὶ τελείως καταστραφείνα¹⁰.

Ἀλλὰ τί θεὸς ἠμποροῦσε νὰ εἰπῇ κανεὶς καὶ διὰ τὴν ἀνθρώπια καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία εἶναι κατὰ πολὺ θαυμασιωτέρα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πραγματοποιηθείσης εἰς τὰ σώματα; Διότι εἶναι μὲν πράγματι καὶ ἡ ὑγεία τῶν σωμάτων σπουδαῖον πράγμα, κατὰ πολὺ ὅμως σπουδαιότερον εἶναι ἡ ὑγεία τῶν ψυχῶν, μάλιστα δὲ τόσο σπουδαιότερον, ὅσον ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνωτέρα τοῦ σώματος. Καὶ ἔχει μόνον δι' αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ μὲν φύσις τῶν σωμάτων ἀκολουθεῖ σταθερὰ τὴν ψυχὴν, ὅπου τυχὸν θέλει ὁ Δημιουργὸς νὰ ὀδηγῇ αὐτὴν καὶ οὐδὲν ἀρνείται, ἐνῶ ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴ κυριαρχεῖ στὸν ἑαυτὸς καὶ ἔχει τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ποὺ πρέπει νὰ πράξῃ, δὲν πείθεται πάντοτε εἰς τὸν Θεόν, ἂν δὲν θέλῃ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν θέλει νὰ κάμῃ τὴν ψυχὴν καλὴν καὶ ἐνάρτεον παρὰ τὴν θέλησίν της, θιασῶς καὶ ἀναγκαστικῶς, ἐπειδὴ ἄλλωστε δὲν εἶναι αὐτὸ καθόλου ἀρετὴ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ τὴν πείσῃ νὰ γίνῃ καλὴ καὶ ἐνάρτεη μὲ τὴν συγκατάθεσιν της καὶ μὲ τὴν θέλησίν της. Δι' αὐτὸ εἶναι δυσκολιότερη ἡ ἀνθρώπιος καὶ θεραπείας τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος. Καὶ ὅμως καὶ αὐτὸ ἐπραγματοποιεῖται καὶ κάθε εἶδος κακίας ἀπεμακρύνετο.

Καὶ ὅπως ἀκριθῶς τὰ θεραπευόμενα σώματα τὰ μετέβαλλεν ἔχει μόνον μὲ σκοπὸν τὴν ὑγείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνωτάτην εὐεξίαν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τὰς ψυχὰς δὲν τὰς ἀπῆλλασε μόνον ἀπὸ τὴν ἐσχάτην κακίαν, ἀλλὰ τὰς ὠδήγησε καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς. Διότι καὶ ὁ Τελώνης ἐγένεν ἀπόστολος¹⁰ καὶ

9. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ κείμενα τὰ ἐπιτικ ἐπραγματοποίησεν ὁ Κύριος.

10. Ἦνας τὸν Ματθαῖον (Ματθ. 9, 9 - 11).

ὁ δίκαιος καὶ φιλόσοφος καὶ ὀρθοῦς ἀνεδείχθη κήρυξ τῆς οἰκουμένης¹¹ καὶ οἱ μάγοι ἔγιναν διδάσκαλοι τῶν Ἰουδαίων¹². Ἀλλὰ καὶ ὁ ληστής, ἐπίσης, ἀνεδείχθη πολίτης τοῦ παραδείσου¹³ καὶ ἡ πόρνη ἐλαίμῃ χάρις εἰς τὴν μεγάλην τῆς πίστεως¹⁴. Προσέτι δὲ καὶ ἡ Κανανναία¹⁵ καὶ ἡ Σαμαρεῖτις¹⁶ γυναῖκα, ἄλλη πόρνη καὶ αὐτὴ, ἢ μὲν μία ἀνέλαθε τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων τῆς καὶ ἀφοῦ ἐσαγήνευσεν ὀλοκλήρον πάλιν τὴν ἀδήγησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὸν Χριστόν, ἢ δὲ ἄλλη μὲ τὴν σταθεράν τῆς πίστεως καὶ τὴν μεγάλην τῆς ἐπιμονῆς ἐπέτυχε τὴν ἀπομάκρυσιν τοῦ ποιητοῦ δαίμονος ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῆς θυγατρὸς τῆς καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀπὸ τὰ δεσμά του.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ χειρότεροι ἀπὸ αὐτοὺς κατετάσσοντο ἀμέσως εἰς τὴν τάξιν τῶν μαθητῶν. Καὶ ὅλα γενικῶς μετεβάλλοντο, τὰ πάθη τῶν σωμάτων, αἱ ἀσθένειαι τῶν ψυχῶν καὶ μετεπλάθοντο μὲ σκοπὸν τὴν ὑγίαν καὶ τὴν ἀκριβεστάτην ἀρετὴν καὶ ἐξ αὐτῶν ἔχι δύο καὶ τρεῖς ἀνθρώποι, ὅσπερ πέντε καὶ δέκα καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν, μόνον, ἀλλὰ ὀλοκλήρως πόλεις καὶ ἔθνη μετεβάλλοντο μὲ πολλὴν εὐκολίαν. Τί θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἰπῇ κανεὶς διὰ τὴν τελειότητα τῶν διδασμάτων, διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν οὐρανόθεν νόμων, τὴν ἁρμονικὴν τάξιν τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας; Διότι εἰσηγήθη σὲ μᾶς τέτοιον τρόπον ζωῆς, ἔθεσε τέτοιους νόμους καὶ κατέστησε πρὸς χάριν μας τέτοιαν πολιτείαν, ὥστε οἱ ζῶντες σύμφωνα μὲ αὐτοὺς τοὺς νόμους νὰ γίνονται ἄγγελοι καὶ ὅμοιοι

11. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

12. Ματθ. 2, 2.

13. Λουκ. 23, 43.

14. Πρὸς τὴν Λουκ. 7, 37, Ματθ. 26, 7. Μάρκ. 14, 3. Ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος προστίθει αὐτὰς.

15. Ματθ. 15, 22 ἔ. ἔ.

16. Ἰωάν. 4, 7 κ. ἔ.

μὲ τὸν Θεόν, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰσχύϊν μας δυνάμιν, ἔστω καὶ ἂν τύχη νὰ εἶναι χειρότεροι ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

γ'. Ὁ Ἐδωγελιστὴς λοιπὸν Ἰωάννης ἀφοῦ συνεκέντρωσεν εἰς τὸ μυαλό του ὅλα αὐτὰ τὰ θαύματα, τὰ πραγματοποιηθέντα εἰς τὰ σώματα, εἰς τὰς ψυχάς, εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, τὰ προστάγματα, τὰ δῶρα, τὰ ἀπύρρητα ἐκεῖνα καὶ ὑψηλότερα τῶν οὐρανῶν, τοὺς νόμους, τὴν πολιτείαν, τὴν παιδῶν, τὰς μελλομενικὰς ὑποσχέσεις, τὰ παθήματα αὐτοῦ, ἀφῆσεν αὐτὴν τὴν θαυμασίην καὶ γεμάτην ὑψηλῶν δογματικῶν φωνῆν, εἰπὼν «εἰδομε τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρὸς· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας».

Ἀλλὰ δὲν θαυμάζομεν αὐτὸν μόνον διὰ τὰ θαύματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ παθήματα. Ὅπως, φερ' εἰπεῖν, ἐπειδὴ προσηλώθη εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ ἐμαστιγώθη, ἐπειδὴ ἔραπισθη, ἐπειδὴ ἐνεπίψθη, ἐπειδὴ ἐπιπυγώθη εἰς τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς εὐεργετηθέντας ἀπὸ αὐτοῦ. Διότι καὶ δι' αὐτὰ κάλιν τὰ παθήματα, τὰ θεωρούμενα ἐπινοεῖδιστα, τὸν ἴδιον δοξαστικὸν λόγον ἐκρίνευ ἄξιον νὰ προφέρῃ, ἐπειδὴ ἀκριβῶς καὶ ὁ ἴδιος δόξαν ἀπεκάλεσε τὸ γεγονός. Διότι αὐτὰ τὰ ὅποια ἔγιναν δὲν ἦσαν μόνον δείγματα ἰδιαίτερας ἀγάπης καὶ φροντίδος, ἀλλὰ καὶ ἀποδείξεις ἀνεκφράστου δυνάμεως.

Εἶναι δὲ καὶ ἀπόδειξις δυνάμεως, διότι τότε κατηργήθη καὶ ὁ θάνατος καὶ ἔλυθη ἡ κατάρα καὶ οἱ δαίμονες κατενεκρήθησαν καὶ κατησχύνθησαν καὶ εἰς τὸν Σταυρὸν προσηλώθη τὸ χειρόγραφον τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ τὰ θαυμαστά αὐτὰ γεγονότα ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ τὸν τρόπον μυστικῶν καὶ ἀόρατων, συνέθεσαν καὶ μερικά ἄλλα κατὰ τρόπον δρατῶν καὶ τελείως φανερόν, τὰ ὅποια ἀπέδειξαν καθαρά, ὅτι πρᾶγματι ἦσαν Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Δεσπότης ὀλοκλήρου τῆς κτίσεως. Διότι, ἐνῶ ἀκόμη τὸ μακρίνον σῶμα Του ἔ-

κρεμάτω εἰς τὸν Σταυρὸν, ὁ ἥλιος ἀπέσπυρε τὰς ἀκτύνας του καὶ ἡ γῆ συνεκλονίζετο καὶ ἐσκοτίζετο ὀλοκλήρως. Καὶ ἀνοίγοντο μὲν οἱ τάφοι καὶ ἐσείετο τὸ ἔδαφος καὶ ἐξήρχετο ἀφινιδίως ἀπὸ τῶν τάφους του ἄπειρον πλῆθος νεκρῶν καὶ εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν. Ἐνῶ δὲ οἱ λίθοι τοῦ μνήματος Αὐτοῦ ἦσαν κατὰ προσαρμοσμένοι εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον, ἀκόμη δὲ καὶ αἱ σφραγιῖδες ἦσαν ἐπ' αὐτοῦ, ὁ νεκρὸς ἀνεστήθη, ὁ σταυρωθεὶς ἐπὶ τοῦ Γαλγοῦθ, ὁ προσηλωθεὶς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ τότε τοὺς ἑνδεκα μαθητὰς του, ἀφοῦ τοὺς ἐπλήρωσε μὲ πολλὴν δύναμιν, τοὺς ἀπέστειλεν εἰς ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκουμένης, διὰ νὰ γίνουσι καινοὶ ἰατροὶ ὀλοκλήρως τῆς φύσεως, διὰ νὰ ἀνορθώσουσι τὸν θῆον τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ διασπείρουσι παντοῦ τὴν γνῶσιν τῶν οὐρανίων δογμάτων, διὰ νὰ καταλύσουσι τὴν τυραννικὴν ἐξουσίαν τῶν πονηρῶν σαμῶνων καὶ νὰ διδάξουσι εἰς ἄλλους τὰ μεγάλα καὶ ἀπόρητα πνευματικὰ ἀγαθὰ. Ἀκόμη δὲ καὶ διὰ νὰ φέρουσι εἰς μᾶς τὴν ὑπέροχον εἰδήσιν τῆς ἀθανάσιας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς αἰώνιου ζωῆς τοῦ σώματος, τὰ ἐπαθλα, δηλαδὴ, τὰ ὅποια καὶ ὑπερβαίνουσι κάθε λογικὴν σκέψιν καὶ αὐδέποτε θὰ ἔχουσι τέλος.

Αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἀκόμη περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ, ἐπειδὴ ἐνόησεν ὁ μοιχάριος ἐκεῖνος, ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, τὰ ὅποια ἐγνώριζε μὲν ὁ Κύριος, δὲν ἐτολμοῦσε ἑμῶς νὰ γράψῃ, διότι δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὰ χωρήσῃ ὁ κόσμος. Διότι, καθὼς ὁ ἴδιος ἔχει σημειώσει, «ἐάν» ἄρα ὄσα ἔκαμεν ὁ Ἰησοῦς γυραφῶν καθέναν, οὐδ' αὐτὸς ὁ κόσμος νομίζω ἠμπορεῖ νὰ χωρήσῃ τὰ γραφόμενα βιβλία»¹⁷. Αὐτὰ λοιπὸν ἄρα ἀφοῦ ἐσκέφθη, ἐφώταξε δυνατὰ· «εἶδαμε τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς πατρὸς τοῦ Πατρὸς» πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας». Αὐ-

17. Ἰωάν. 31, 26.

τοί, λοιπὸν, οἱ ὅποιοι ἠξιώθησαν νὰ ἴδουσι τόσον πολλὰ καὶ τέτοιας μὲν φύσεως θεάματα, νὰ ἀκούσουσι δὲ τέτοια ἀκούσματα, οἱ ὅποιοι ἀπῆλυσαν τόσον μεγάλῃς δωρεᾶς, πρέπει νὰ ἐπιδεικνύουσι καὶ θῆον ἀντάξιον τῶν ὕψιλλων δογμάτων, ὥστε νὰ ἀπολαύσουσι καὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν. Δι' αὐτὸ θεοειὼς καὶ ἦλθεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, διὰ νὰ μὴ ἴδαμεν μόνον τὴν παρούσαν δόξαν Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν.

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶπεν· «θέλω, ἔστω εἰμὶ ἐγὼ, νὰ εἶναι καὶ ἐκεῖνοι μαζί μου, διὰ νὰ βλέπουσι τὴν δόξαν μου»¹⁸. Ἐάν δὲ αὕτη ἐδῶ ἢ ἐπὶ τῆς γῆς δόξα ὑπῆρξε τῶσον λαμπρὰ καὶ ἕνδοξος, τί θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἰπῇ κανεὶς περὶ ἐκείνης τῆς μελλούσης δόξης; Διότι ἡ δόξα ἐκείνη δὲν θὰ φανῇ εἰς φθαρτὴν γῆν, οὔτε εἰς τὰ σώματά μας, τὰ ἀσθενικὰ καὶ ὑποκειμενα εἰς τὸν θάνατον, ἀλλ' εἰς τὴν ἀφθόρον, ἀθάνατον καὶ αἰώνιον κτίσιν καὶ μὲ τῶσον μεγάλῃν λαμπρότητα, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν οὔτε μὲ λόγον νὰ παρουστήσωμεν καὶ περιγράψωμεν.

Ἀλήθεια, τί εὐτυχημένοι καὶ τρισευχαρισμένοι καὶ πολλές φορές τρισευχαρισμένοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κατακλιώνονται νὰ γίνουσι θεαταὶ ἐκείνης τῆς μοναδικῆς δόξης! Περὶ αὐτῆς ὁ προφήτης Ἠσαΐας λέγει· «Ἄς ἀρθῇ ὁ ἀσεβής, διὰ νὰ μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου»¹⁹. Ἄλλ' εἶθε εὐ κανένα ἀπὸ μᾶς νὰ μὴ συμῆθῃ τοῦτο, νὰ ἀρθῇ δηλαδὴ καὶ νὰ μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Ἐκεῖνου. Διότι, ἂν δὲν πρόκειται νὰ ἀπολαύσωμεν ἐκείνην τὴν δόξαν, εἶναι καλύτερα νὰ εἰποῦμε καὶ εἰς τοὺς ἑαυτούς μας· «Καλὸν ἦτο εἰς ἡμᾶς, ἂν δὲν εἶχαμε γεννηθῆ»²⁰. Διότι διὰ ποῖον σκοπὸν ζῶμεν; Διατί ἀναπνεύομεν; Τί δὲ ἀερίζομεν, ἂν

18. Ἰωάν. 17, 24.

19. Ἠσαϊ. 26, 10.

20. Κατ' ἀναλογία πρὸς αὐτὸ, τὸ ἐπιστὸν ἀλέξηθ' εἰς τὸν προῆστην Ἰωάν. (Ματθ. 26, 24).

ἀποτύχωμεν νὰ ἴδωμεν ἐκεῖνην τὴν θέαν; ἂν κακεὶς ἀπὸ μᾶς δὲν ἀξιώσῃ νὰ ἰδῇ τότε τὸν ἰδικὸν μας Δεσπότην; Διότι, ἂν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι δὲν βλέπουν τὸ ἡλιακὸν φῶς ὀπαμένουον ζωῆν πικροτέραν ἀπὸ κάθε θάνατον, τί εἶναι φυσικὸν νὰ πάθουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀποστερηθῆ ἐκείνου τοῦ φωτός τῆς δόξης;

Διότι εἰς μὲν τὴν πρώτῃν περίπτωσιν ἡ ζῆμια ἔγκειται εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν ἡ ζῆμια δὲν φθάνει μόνον μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου. Καίτοι θεθαίως καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ἂν ἔφθανε τὸ κοικὸν καὶ πάλιν δὲν θὰ ἦτο τὸ ἴδιον μὲ αὐτὸ τῆς κολάσεως, ἀλλὰ τόσο φανερότερον, ὅσον ἐκεῖνος ὁ ἥλιος τῆς δόξης εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ ἀσθητοῦ ἡλίου. Τώρα δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνομεινωμεν καὶ ἄλλην τιμωρίαν. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν βλέπει ἐκεῖνο τὸ φῶς δὲν πρέπει νὰ ὀδηγηθῆ μόνον εἰς τὸ σκοτάδι, ἀλλὰ καὶ νὰ καίεται συνεχῶς καὶ νὰ λειώνῃ καὶ νὰ τρίβῃ τοὺς ὀδόντας του καὶ νὰ πάθῃ καὶ ἄλλα πολλὰ θεινά.

Ἄς μὴ ἀνεχθοῦμε νὰ ἰδοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ πέφτουν εἰς αἰώνιον κόλασιν, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς μικρᾶς ὀλιγορίας καὶ ἀνέσεως, ἀλλ' ἄς εἰμεθα πάντοτε ἔτοιμοι, ἄς προσέχωμεν, ἄς κάμωμεν τὰ πάντα καὶ ἄς ἐνεργήσωμεν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν ἐκεῖνην τὴν ἀπόλαυσιν καὶ νὰ εὐρεθῶμεν μακρὰν ἐκείνου τοῦ ποταμοῦ τοῦ πυρός, τὸ ὅποιον σύρεται ἐμπροσθεν τοῦ φερόου Βήματος μετὰ πολλὴν τριγμὸν. Διότι ἐκεῖνος, πού θὰ πέσῃ ἐκεῖ μέσα, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μένῃ ἐκεῖ διὰ παντός καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξαιρεθῆ ἀπὸ τὴν κόλασιν, οὔτε ὁ πατέρας, οὔτε ἡ μητέρα, οὔτε ὁ ἀδελφός. Καὶ αὐτὰ φωνάζουν οἱ ἴδιοι οἱ προφῆται, ὁ μὲν ἕνας λέγων· «ὁ ἀδελφός ἐν ἡμπορεῖ νὰ τοὺς σώσῃ, θὰ τοὺς λυτρώσῃ ὁ οἰκιοσθήτοτι ξένος ἀνθρώπος»²¹, ὁ δὲ

21. Ψαλμ. 48, 8.

Ἰεζεκιήλ ἐφρονέρωσε καὶ κατὰ περισσώτερον ἀπὸ αὐτό, εἶπὼν· «Ἐάν σταθοῦν ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἰωθ καὶ ὁ Δανυήλ, δὲν ἡμποροῦν νὰ σώσουν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν»²².

Διότι μίαι εἶναι ἡ μόνη προστασία ἐκεῖ, ἡ ἐπιτυχομένη μὲ τὰ ἔργα καὶ ὁ ἐσπερημένος αὐτῆς τῆς προστασίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῆ κατ' ἄλλον τρόπον. Ἀυτὰ λοιπὸν συνεχῶς ἀναλογιζόμενοι καὶ εἰς αὐτὰ στρέφοντες διαρκῶς τὴν προσοχήν, ἄς καθαρῶς ἴδωμεν τὴν ζωὴν μας ἀπὸ κάθε ρύπον καὶ ἄς τὴν κάμωμεν λαμπράν, ὥστε νὰ ἀντιπρόσωμεν τὸν Κύριον μετὰ παρρησίαν καὶ νὰ κερδίσωμεν τὰ ὀπασχημένα ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

22. Ἰεζ. 14, 14 καὶ 18.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ' (13)

(Ιωάν. α', 15)

«Ιωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε ἄγων Ὁδτος ἦν, ὃν εἶπον Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἐμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν» (Ιωάν. 1, 15).

α.* Ἄραγε μήπως τρέχομεν εἰς τὸ κενὸν καὶ κοπιᾶζομεν ἀδίκως; Μήπως σπεύρομεν εἰς τὰ πετρώδη; Ἄραγε μήπως διαφεύγει, ὅτι οἱ σπόροι πέφτουν εἰς τὴν ὕδν καὶ τὰς ἀκάθαρτας; Διότι ἔχω μεγάλην ἀγωνίαν καὶ φοβοῦμαι, μήπως ἡ γεωργία ἀποθῆ εἰς ἡμᾶς ἀνοφελής. Καὶ αὐτὰ λέγω χωρὶς νὰ πρόκειται ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ ὀπισθῶ ζῆμιαν εἰς τὸν μισθόν, τὸν προερχόμενον ἀπὸ αὐτῶν τὸν κόπον. Καὶ τοῦτο, διότι τὰ ἔργα τῶν διδασκάλων δὲν εἶναι ὅμοια μὲ τὰ ἔργα τῶν γεωργῶν. Διότι ὁ μὲν γεωργὸς μετὰ τοὺς ἐτήσιους κόπους πολλές φορές, μετὰ ἀπὸ ἐκείνην τὴν ταλαιπωρίαν, μετὰ ἀπὸ τοὺς ἰσθῶτας, ἂν ἡ γῆ δὲν φέρῃ τίποτε ἀντάξιον τῶν καταβληθέν-

*Ὁ Πνευματικὸς Ἰωάννης, συγκαταβαίνων εἰς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκούστων του, ἀναφέρει συνεχῶς τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην, διὰ νὰ κἀμῃ μὲ τὴν μικροῦς κήρυξιν ἀξιοπιστῶν τῶν Κοιτῶν. Διὰ τὴν ἀσθένειαν, ὅμοια, τῶν ἀκούστων εἰς Ἰωάννην ἢ Ἠρώδους δὲν φαίνεται φανερὰ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς ἀνθρώπος σῶσις. Ἡ περὶ Χριστοῦ, εἰς ἄλλου, μαρτυρία τοῦ βαπτιστῆ προσηγορῆς τῆς ἐμμανουήλ ἀποδ. διὰ νὰ γίνῃ ἀποδεχτὴ μετὰ τὴν ἡμετέραν του. Περὶ τὰ θεολογικὰ αὐτὰ σημεῖα περιεσφίεται ἡ ἐπιτομή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὰς δύο ἀρχαίας παραγράφους τῆς ἐπιτομῆς αὐτοῦ.

1. Αἱ εἰκόνες αἱ τῆς παραβολῆς τοῦ σπορέως, ἴσως προσέτιλο; εἰς τὴν Χρυσόστομου (Ματθ. 13, ε. κ. ε.).

των ὄπ' αὐτοῦ κόπων, δὲν θὰ ἤμπορέσθ νὰ εἶρῃ σὲ καίνενα ἄλλου κόποιον παρηγορίαν καὶ ἀνακούφιον διὰ τοὺς κόπους του. Τότε ἐπιστρέφει ἀπὸ τὸ δάσιν καὶ τὸν κάμπον εἰς τὴν οἰκίαν του, εἰς τὴν γυναῖκα του, εἰς τὰ παῖδιά του, ντροπισκαμένος καὶ κατηφής καὶ χωρὶς νὰ ἔχη κάποιον, ἀπὸ τὸν ὅποιον νὰ ἤμπορέσθ νὰ ἀποκτήσθ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν πολυχρόνιον φιλοπονίαν του.

Δὲν πρόκειται ὅμοια μὲ μᾶς νὰ συμβῆ τίποτε τέτοιο. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἡ γῆ, τὴν ὅποιαν καλλιεργοῦμε, δὲν ἀποδώσθ καίνας καρπὸν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡμεῖς κατεβάλαμεν κάθε προσπάθειαν καὶ κόπον, ὁ Κύριος αὐτῆς καὶ ἡμῶν δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ποτὲ νὰ ἐπιστρέψομε μὲ κενὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ θὰ ἀποδώσθ εἰς ἡμᾶς ἀναλόγως τὰς ἀμοιβὰς. Διότι, λέγει: «Ὁ κοπὴν θὰ λάθῃ τὸν μισθόν του, κατὰ τὸν κόπον του»² καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὸ τέλος τῶν πραγμάτων³. Καὶ ὅτι ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, ἀκούσε: «Καὶ σὺ, λέγει, υἱὲ ἀνθρώπου» ἐπιμένως νὰ συμβουλεύσῃς τὸν λαὸν «μήπως ἀκούσων, μήπως συνετισθῶν»⁴. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἱεζεκίου⁵ ἤμπορεῖς ἐπίσης νὰ τὸ μάθῃς αὐτό. Ὁ τεταγμένος, δηλαδὴ, φρουρὸς εἰς τὸ πνευματικὸν τοῦτο ἔργον, οφείλει νὰ προειδοποιήσθ τί πρέπει νὰ ἀποφύγῃ καὶ τί νὰ προτιμήσθ, ὅποτε ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι ἐνεχομένως νὰ μὴ τὸν ἀκούσθ κανεὶς, αὐτὸς πάντως ἐλάτρωσε καὶ ἔσωσε τὴν ψυχὴν του.

Ἐν τούτοις, παρ' ὅλην αὐτὴν τὴν μεγάλην ἀνακούφιαν, ποῦ ἔχομεν καὶ παρ' ὅλον ποῦ ἐνθαρρυνόμεθα ἀπὸ τὴν μελλοντικὴν ἀμοιβὴν μας, ὅταν ἴδωμεν τὸ ἔργον μας

2. Α' Κορινθ. 9, 8.

3. Δὲν ἐπαρρησιάζεσαι, δηλαδὴ, ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς καταδραστηρίας προσπάθειάς, αἱ ἀμοιβὰ αὐταί.

4. Ἱεζ. 2, 8 - 6.

5. Ἱεζ. 3, 10.

νά μὴ προκόπη, δὲν εὐρισκόμεθα εἰς καθόλου καλλιτέραν κατάστασιν ἀπὸ τῶν γεωργῶδ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι στενάζουν καὶ θρηνοῦν καὶ σκεπάζουν τὸ πρόσωπόν τους ἀπὸ στενοχώρια καὶ ντροπῆ. Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς εἶναι πραγματικῶς διδασκάλου ἀγάπῃ, αὐτὸ εἶναι ἀληθινοῦ πατέρα φροντίς. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆ ἦτο δυνατόν καὶ εὐκολόν νά ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀχαριστίαν καὶ νά λάθῃ ἐξουσίαν λαμπροτέρου ἄλλου ἔθνους καὶ μάλιστα πολὺ μεγαλυτέρου, καθ' ὅσον λέγει: «Ἐψησέ με νά καταστρέψω αὐτοὺς καὶ νά κάμω σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ἔθνος μέγας». Ἐπειδὴ ἡμῶς ἦταν ἅγιος καὶ πιστὸς δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ πάρα πολὺ φίλος γνήσιος καὶ γενναῖος, δὲν ἄνθεξεν οὐτε νά ἀκούσῃ αὐτὴν τὴν φωνήν, ἀλλ' ἐπροτίμησε μᾶλλον νά ἀποθάνῃ μαζὶ μὲ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀπᾶς διὰ παντός ἐκλήρωθησαν εἰς αὐτὸν, παρὰ νά διασωθῇ χωρὶς ἐκείνους, ἔστω καὶ μὲ ἀξίωμα πολὺ μεγαλύτερον.

Τέτοιος πρέπει νά εἶναι ἐκείνος, ποὺ προτίσται ψυχῶν. Καὶ διότι εἶναι παράλογον, ὅταν μὲν κάποιος ἔχη ἀνόητα καὶ ἀπερίσκεπτα παιδιά, νά μὴ θέλῃ νά διομαζέται πατέρας ἄλλων παιδιῶν, ἀλλ' αὐτῶν ποὺ ἐγεννήθησαν ἀπὸ αὐτῶν, τοὺς δὲ μαθητάς, ποὺ ἐνεπιστεύθησαν εἰς ἡμᾶς, νά ἀλλάζωμεν συνεχῶς καὶ ἄλλοτε μὲν νά ἀρπάζωμεν τὴν προστασίαν τούτων, ἄλλοτε δὲ ἐκείνων καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλων πάλιν, εἰς τρόπον ὥστε νά μὴ διασκεῖμεθα φιλικῶς πρὸς κανένα. Ἄλλ' εἶθε μὲ σὰς νά μὴ συμβῆ ποτὲ νά ὑποπευθῶμεν αὐτά. Διότι ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι περισσεύετε εἰς τὴν πίστιν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἀγάπην, ποὺ ἔχετε μεταξὺ σας καὶ πρὸς ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους⁶.

6. Ἐφθ. 22, 10.

7. Πρβλ. Β' Κορ. 8, 7.

Αὐτὰ δὲ λέγομεν, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦμε νά δυναμώσῃ ἢ προσπάθειά σας καὶ ἐπειδὴ θέλωμεν ἀκόμη περισσότερον νά ἀφιερῶσθε τὴν ζωὴν σας εἰς τὴν ἀρετήν. Ἄλλὰ ἢ ἀμπορέσετε νά κατανοήσετε εἰς ὅσους τὰ νοήματα τῶν προκειμένων μας λόγων, ἂν δὲν ἀκοιζῆ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας σας καμμίαν ἀσθένεια κακίας καὶ δὲν προδενῆ ταραχὴν εἰς τὸ διορατικόν καὶ τὴν δέξονται αὐτῆς. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ σήμερον ἐνώπιον ἡμῶν ἀρυσκόμενος πρὸς ἐξήγησιν λόγος; Ὁ Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ φωνάζει καὶ λέγει: Οὗτος ἦτο περὶ τοῦ ὁποίου εἶπον, Ὁ ὅπισθ μου ἐρχόμενος εἶναι ἀνώτερός μου, διότι ὑπῆρχε πρὸ ἡμοῦ.

Εἶναι σπουδαῖος αὐτὸς ἐδῶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἄνω καὶ κάτω στρέφει τὸν Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει πρὸς πολλὰ μέρη τὴν μαρτυρίαν του. Τοῦτο δὲ πράττει ὄχι ἀπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλὰ καὶ μὲ μεγάλην σύνεσιν. Ἐπειδὴ θεοβαίως ὄλοι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον εἰς μεγάλην ὑπόληψιν καὶ ἠσθάνοντο μεγάλον θαυμασμόν πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, τὸν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον — καὶ διότι καὶ ὁ Ἰώσηπος⁸ μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπολογίζει τὸν Ἰουδαϊκὸν πόλεμον⁹ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δεικνύει ὅτι ἡ ἄλλοτε μητρόπολις οὐτε πόλις εἶναι καὶ πολλοὺς ἐγκωμιστικὸς λόγους ἀφιερῶνει εἰς αὐτὸν — συνεχῶς ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Προδρόμου, θέλων δι' αὐτοῦ νά παρακινήσῃ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν πίστιν καὶ νά κάμῃ τοὺς περὶ αὐτοῦ λόγους κατὰ πάντα ἀξιοπίστους.

Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Εὐαγγελιστοὶ ἐνθυμοῦνται καὶ ἀναφέρουν τοὺς παλαιότερους προφήτας καὶ διὰ καθέ ἕνα

8. Ἰουδαῖος Ἱστορικός (38 — 100 μ.Χ.).

9. Ἐκείνη τὴν Ἰουδαϊκὴν πόλιν ἐναντίον τοῦ Ρωμαίου (66 - 70 μ.Χ.). Τὰ κατ' αὐτὸν ἔγραψεν ὁ Ἰώσηπος, ὁ ὅποιος καὶ μεταξὺν αὐτοῦ ὡς στρατηγὸς ἐν Ἰερουσαλῆ.

ἀπὸ τὰ συμβαίοντα εἰς Αὐτὸν ἐκεῖ παραπέμπουν τὸν ἀκροατὴν καὶ ὅταν ὁ Χριστὸς γενῶνται, λέγουν· «Τοῦτο δὲ ὄλον ἐγίμε διὰ τὴν πληρωθῆ τὸ λεχθὲν διὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Προφήτου λέγοντος· Ἰδοὺ ἡ παρθένος θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱόν»¹⁰. Καὶ ὅταν σχεδιάζεται κακὸν ἐναντίον Ἰου καὶ ὅταν ἀναζητῆται παντοῦ μὲ τὸσον ζήλον καὶ μαρίαν, ὥστε ἀπὸ τὸν Ἡρώδην νὰ καταδικάζεται εἰς σφαγὴν καὶ αὐτὴ ἡ φρεσικὴ ἡλικία, νὰ παρουσιάζουν τὸν Ἱερεμίαν, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων λέγει· «Φωνὴ ἠκούσθη ἐν Ραμᾶ, θρήνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμός πολλός· Ἡ Ραχὴλ ἔκλαυε τὰ τέκνα της»¹¹. Καὶ τὸν Ὡσηέ, ἐπίσης, ἐνθυμοῦνται καὶ ἀναφέρουν ὅταν ἀνεβαίῃ πάλιν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. «Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον», λέγει καὶ αὐτός, «ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου»¹². Καὶ αὐτὸ κάμνουν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις.

Ἐνῶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐπιτυχάνει τρανότεραν καὶ σαφέστεραν μαρτυρίαν καὶ περισσότερον πρόσφατον. Τοῦτο δὲ, διότι ὠμίλησε καὶ μὲ ἰσχυρότερον φωνὴν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Δὲν ἀναφέρει μόνον ἐκείνους ποὺ ἀνῆκον εἰς τὸ παρελθόν, οὔτε μόνον ἐκείνους ποὺ εἶχον ἀποθάνει, ἀλλὰ καὶ τὸν ζῶντα¹³, ἀλλὰ καὶ ἐκείνον, ποὺ ὑπέδειξε Αὐτόν, ὅταν προσῆλθε καὶ ἐθάπτισεν ὁμοίως Αὐτόν. Τοῦτον παρουσιάζει συνεχῶς ἐνώπιόν του. Δὲν πρῶττει ἡμῶς τοῦτο διὰ τὴν κάμη τὸν Δεσπότην ἀξιόπιστον ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ βούλου, ἀλλ' ἐπειδὴ συγκαταβαίνει εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκροατῶν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς, ἂν δὲν θὰ ἦτο εὐπρόσδεκτος, καθ' ὅμοιον τρόπον. ἂν δὲν ἐγύμναζεν ἐκ τῶν προτέρων τὰς ἀκοὰς τῶν ὁμοούλων του μὲ τὴν φωνὴν τοῦ βούλου, δὲν θὰ ἤμπο-

10. Ματθ. 1, 22 καὶ 23 καὶ Ἠσαϊ. 7, 14.

11. Ματθ. 2, 18 καὶ Ἠσαϊ. 30, 15.

12. Ματθ. 2, 15 καὶ Ἠσαϊ. 11, 1.

13. Τὸν Ἰωάννην, ἐκλεβὴ, τὸν Βαπτιστῆν.

ροῦσαν θεσπιάς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους νὰ δεχθῶν τὸν λόγον αὐτῶν.

β'. Ἄλλ' ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ προητοιμάζετο καὶ κάτι ἄλλο μέγα καὶ θαυμαστόν. Ἐπειδὴ θεσπιάς τὸ νὰ λέγῃ τις κάτι μέγα, ὁ ἴδιος, περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, φαίνεται καὶ καθιστᾷ τὴν μαρτυρίαν ὑποπτόν, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ πρσοκρούει καὶ ἐνοχλεῖ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀκούοντας πολλές φορές, προέρχεται ἄλλος, διὰ τὴν μαρτυρήσῃ περὶ αὐτοῦ Ἄλλ' ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ καὶ διότι οἱ πολλοὶ ἔχουν κάπως συνηθίσει νὰ προστρέχουν πρὸς τὴν πλέον γνωστὴν καὶ φιλικὴν εἰς αὐτοὺς φωνὴν, ἐπειδὴ θεσπιάς αὐτὴν καὶ γνωρίζουν περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ φωνὴ ἠκούσθη μίαν ἢ δύο φορές, ἡ δὲ φωνὴ τοῦ Ἰωάννου πολλές φορές καὶ συνεχῶς. Διότι ἐκεῖνοι μὲν, οἱ ὅποιοι ὑπερέβησαν τὴν ἀδυναμίαν τοῦ λαοῦ καὶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητά, ἠμποροῦσαν νὰ ἀκούσουν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ φωνὴν καὶ δὲν ἐχρειάζοντο πολὺ τὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν, καθ' ὅσον καὶ ἐπέειθοντο εἰς ἐκείνην πάντοτε καὶ καθωδηγοῦντο ἀπὸ ἐκείνην. Ἐκεῖνοι ἡμῶς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐστραμμένοι ἀκόμη πρὸς τὰ κάτω — τὴν γῆν καὶ τὰ γήϊνα — καὶ πιγυμένοι μέσα εἰς πολλὰς ὀγκύκας ἀδυναμίας καὶ ἠθεκῶς ὑποχωρήσεις, ἐκεῖνοι ἐχρειάζοντο αὐτὴν τὴν ταπεινότεραν ἀνθρωπίνην φωνὴν.

Τοῦτοστρόπως λοιπὸν καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, δὲν ἐχρειάζετο ἀνθρώπους διδασκάλους. Καθωδηγεῖτο καὶ ἐπαυδαγωγεῖτο ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς. Τοῦτο δὲ συνέβαινε, διότι εἶχεν ἀπελευθερώσει τὸν ἑαυτὸν του τελείως ἀπ' ὅλα τὰ αἰσθητά. Διότι λέγει· «Ἐκεῖνος, ποὺ μὲ ἔστειλε διὰ νὰ βαπτίζω μὲ τὸ νερὸ, ἐκεῖνος μοῦ εἶπεν εἰς ὅμοιον ὄψῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ κατεβαίῃ καὶ νὰ μὲνῃ ἐπ' αὐτοῦ, αὐτὸς εἶναι»¹⁴. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, παῖδιά

14. Ἰωάν. 1, 33.

άνωριμα και μη συνάμενα ακόμη να φθάσουν προς το ύψος εκείνο, είχαν άνθρωπον διδάσκαλον, ο οποίος δὲν ὠμιλοῦσε εἰς αὐτοὺς ἐξ ἰδίων, ἀλλὰ τοὺς ἀπεκάλυπτε τὰ θεῖα και οὐράνια.

Τι λοιπὸν λέγει ἐκεῖνος; «Αὐτὸς μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε λέγων». Τι σημαίνει τὸ κέκραγε; Μὲ παρησιασάν, λέγει, μὲ ἐλευθερίαν διακηρύσσει, χωρὶς κανένα φόβον ἢ διαταγμὸν. Καὶ τί διακηρύσσει; Τι λοιπὸν μαρτυρεῖ καὶ θεατὶ φωνάζει δυνατὰ; «Οὗτος ἦτο, λέγει, περὶ τοῦ ὁποῖου εἶπον Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶνα ἀνώτερός μου, διότι ἦτο πρότερός μου». Εἶναί κάπως σκοτεινὴ ἡ μαρτυρία αὐτή, ἐπὶ πλέον δὲ ἔχει καὶ κάτι τὸ πολὺ ταπεινόν. Διότι δὲν εἶπεν «Οὗτος εἶνα ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Μονογενής», ἀλλὰ τί; «Οὗτος ἦτο, περὶ τοῦ ὁποῖου εἶπον Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶνα ἀνώτερός μου, διότι ὑπῆρχε πρὸ ἐμοῦ». Ἐδῶ συμβαίνει, ὅτι καὶ μὲ τὰς μητέρας τῶν πετεινῶν, ὅπως, δηλαδή, ἐκεῖναι δὲν μαθαίνουν τοὺς νεοσσούς των ἀμέσως καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πῶς νὰ πετοῦν, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ μάλιστα κατ' ἀρχάς μὲν ἐξάγουσιν αὐτοὺς τόσον, ὅσον χρειάζεται διὰ νὰ εὐρεθοῦν ἐξω ἀπὸ τὴν φωλιὰ τους, ἀργότερα δὲ, ἀφοῦ τοὺς ἐξεκουράσουσιν προηγουμένως, προχωροῦν πάλιν εἰς τὴν πτῆσιν καὶ ἐν συνεχείᾳ προχωροῦν ἀκόμη περισσώτερον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤραμα καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀδηγοῦν αὐτοὺς εἰς τὸ κατάλληλον ὕψος. Καθ' ὁμοίον τρόπον καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης, δὲν ἀδήγησεν ἀμέσως τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὰ ὕψηλά, ἀλλὰ τοὺς παρεκίνησε προηγουμένως νὰ ὑψωθοῦν ὀλίγον ἀπὸ τὴν γῆν, μὲ τὸ νὰ εἰπῆ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνα ἀνώτερος ἀπὸ αὐτὸν.

Καὶ τοῦτο, ὅσον μικρὸν καὶ ἐν ἦτο, δὲν ἦτο καθόλου ἀσημαντὸν σὰν πρῶτον θῆμα. Δὲν ἦτο, δηλαδή, καθόλου ἀσημαντὸν οἱ ἀκρασταὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ νὰ ἀναγνωρίσουσιν καὶ νὰ πιστεύουσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνα ἀνώτερος ἀπὸ αὐτὸν. Τοῦτο δὲ διότι ὁ Ἰωάννης

ἦτο ὑπέρροχος, ἦτο λαμπρὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου ὅλοι ἔτρεχαν πρὸς αὐτὸν μὲ ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην καὶ ἐνόμιζαν θεὶ εἶναί ἀγγελος, ἐνῶ ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη φανή οὔτε θαυματουργήσει. Αὐτὸ πράγματι προσπαθῶσε νὰ ἐπιτύχη κατ' ἀρχάς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκραστῶν, ὅτι ὁ μαρτυρούμενος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἶνα ἀνώτερος τοῦ δίδοντος τὴν μαρτυρίαν, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅτι ἐκεῖνος, πού ἦλθε δεύτερος, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, εἶνα ἀνώτερος ἐκείνου, πού ἦλθε πρῶτος, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅτι ἐκεῖνος, πού δὲν εἶχε ποτὲ φανή, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, εἶνα ἀνώτερος ἐκείνου, πού ἦτο ἤδη γνωστὸς καὶ ἐνδοξος, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Καὶ πρόσεξε, πῶσον συνετὰ εἰσάγει τὴν μαρτυρίαν. Διότι δὲν ἐπέδειξεν Αὐτὸν, ὅταν παρουσιάσθῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ προηγουμένως ἐξήγγειλε τὸν ἐρχομὸν Του. Διότι τὸ «οὗτος εἶνα, περὶ τοῦ ὁποῖου εἶπον» τοῦτο φανερῶναι τὴν σύνεσιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ μαρτυροῦντος. Ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Ματθαῖος, ὅτι, ἐνῶ ὅλοι προσέτρεχαν πρὸς αὐτὸν, ἐκεῖνος ἔλεγεν «Ἐγὼ μὲν σὰς βαπτίζω ἐν ὕδατι» ὁ δὲ ὁποῖός μου ἐρχόμενος εἶνα ἰσχυρότερός μου, τοῦ ὁποῖου δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λύσω τὸν ἰμάντα τοῦ ὑποδήματος»^{14c}. Διὰ ποῖον λοιπὸν σκοπὸν ἔκαμεν αὐτὸ προτοῦ νὰ φανή; Διὰ νὰ γίνῃ ἡ μαρτυρία εὐκόλοα ἀποδεκτὴ, ὅταν φανή. Διότι θὰ εἶχεν ἦδη προετοιμασθῆ ἡ ψυχὴ τῶν ἀκραστῶν μὲ τὰ περὶ Αὐτοῦ λεχθέντα. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ἀσημαντὴ καὶ εὐτελής περιβολὴ δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποδοχὴν αὐτῆς τῆς μαρτυρίας. Διότι ἐν ἔθλεπαν τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν, χωρὶς νὰ ἔχουσιν ἀκούσει προηγουμένως περὶ Αὐτοῦ τίποτε ἀπολύτως καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἄμεσον αὐτὴν θέαν δέχοντο καὶ τὴν διὰ τῶν λόγων μαρτυρίαν, τὴν τόσον θαυ-

^{14c} Ματθ. 3, 11.

μαστήν και σπουδαίαν, ἀμέως ἢ ταπεινότης τῆς ἐμφανίσεως θά προσέτιθετο εἰς τὴν σπουδαιότητα τῶν λεγομένων. Τόσον δὲ ταπεινὴν περιβολὴν ἔφερον ὁ Χριστὸς καὶ συνήθη εἰς ὄλους ὥστε νὰ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ πλησιάσουν Αὐτὸν μὲ παλλὴν ἐλευθερίαν καὶ τόλμην καὶ νὰ συναμιλοῦν μαζί Του καὶ Σωμαρεϊτίδες γυναῖκες καὶ πόρνοι καὶ τελῶνα ἄκαμψοι.

γ.* "Ἄν συνδέσαι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπα προηγουμένως, ἄν, δηλαδὴ, συγχρόνως καὶ ἤκουαν τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ ἔθλεπαν Αὐτὸν τὸν ἴδιον, θά περιγελοῦσαν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου. Δὲν συνέθησαν ἡμῶς ἔτσι τὰ πράγματα, ἀλλὰ προτὸ φωνῆ ὁ Χριστὸς ἤκουαν πολλὰς φορές καὶ διεγείροντο συνεχῶς ἐξ ἀφορμῆς τῶν περὶ Αὐτοῦ λεγομένων. Κατὰ συνέπειαν συνέθη τὸ ἀντίθετον. Δὲν ἀπέρριψαν τὴν διὰ τῶν λόγων διδασκαλίαν ἐξ αἰτίας τῆς ἑξωτερικῆς ἐμφανίσεως ἐκεῖνου. περὶ τοῦ ὁποῖου Ἐγινεν ἡ μαρτυρία, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀπὸ τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν ἡδὴ λεχθέντων, ἀντελήφθησαν καὶ τὴν πραγματικὴν Του λαμπρότητα. Τὸ δὲ «ὀπίσω μου ἐρχόμενος», σημαίνει ὁ ἐρχόμενος διὰ νὰ κηρύξῃ μετὰ ἀπὸ μένα καὶ ὄχι ἐμεῖνος, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον μετὰ ἀπὸ μένα. Αὐτὸ ἄλλωστε ὁπαισιάζεται καὶ ὁ Ματθαῖος, ὅταν λέγῃ: «Ὁπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ». Δὲν ἐννοεῖ ἐδῶ τὴν γέννησιν Αὐτοῦ ἐκ τῆς Μαρίας, ἀλλὰ τὴν παρουσίαν

* Ἀκολούθως, ὁ θεὸς Χριστότομος ἐμνηστεύει τὴν φράσιν «ὁ ὁπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν», διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς ἐπικινεῖται, ὡς λέγει, «τὴν ἀσκήσαν καὶ μοναχικὴν θέσαν τοῦ μακτορουμένου», καὶ θεοκτόνος, δηλαδὴ, καὶ ἐξηγεῖ ἐτι τὸ ῥῆμα «γένονεν» ἐτέθη ἀπὸ τοῦ γεννηθέντος, διότι συνέθη: πολλὰκις ὁ Γραφῆ νὰ θεκέρη τὰ μέλλοντα διὰ παρακείμενον χρόνον. Ἦν τετέλες, τέλος, παρακέρησι τὸ θέμα εἶναι ἡθεκόν. Ὁ ἱερὸς Χριστότομος οὐκ ἐπιλείπει ἐδῶ τοὺς Χριστικῶς νὰ ἀποκρίναι οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεκησόντης. Ἄλλοι, ὅμως, πρέπει νὰ γίνεσαι ἐκ, ἀπὸ ἀρετῆς καὶ ἀρετίας, ἀλλὰ ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ αἰτίας.

Αὐτοῦ διὰ τὸ κήρυγμα. Διότι ἐάν ἐδῶ ἐνοῦσε τὴν γέννησιν, δὲν θά ἔλεγε: «Ἐρχεται», ἀλλὰ: «ἦλθε». Διότι, τότε, ὅταν ἐλέγοντο αὐτὰ, εἶχεν ἦδη γεννηθῆ. Τὶ λοιπὸν σημαίνει τὸ «ἔμπροσθέν μου γέγονε»; Ἀσκηρότερος, ἐνδοξότερος. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ μὲ θεωρήσετε μεγαλύτερον καὶ ἀνώτερον Ἐκεῖνου, ἐπειδὴ ἦλθα πρότερος ἐγὼ διὰ νὰ κηρύξω. Διότι ἐγὼ εἶμαι πολλὸ μικρότερος Αὐτοῦ καὶ μάλιστα τόσον μικρότερος, ὥστε νὰ μὴ εἶμαι ἀξίος νὰ καταλάβω ὅσπερ θέσαν δούλου ἐναντι Αὐτοῦ. Αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει ἡ φράσις: «Ἐμπροσθέν μου γέγονε». Πράγμα τὸ ὁποῖον μὲ διαφορετικὸν τρόπον ἐφανέρωσεν ὁ Ματθαῖος, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον: «Δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ λύσω τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος Αὐτοῦ».

Ἐπίσης, ἐτι ἡ φράσις: «ἔμπροσθέν μου γέγονε», δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καθίσταται φανερόν ἐκ τῆς ἐπακολουθούσης φράσεως. Διότι, ἂν ἤθελε νὰ δημῶσι περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἦταν περιττὸν νὰ προσθέσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐν οὐνεγαίᾳ λέγει, τὸ «ἐτι πρότερος μου ἦν». Διότι ποῖος εἶναι τόσον ἡλιθίος καὶ ἀνόητος, ὥστε νὰ μὴ καταλάβῃ, ἐτι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἐνωρίτερα ἀπὸ αὐτόν, ἦτο θεσπῶς καὶ προηγούμενος του; "Ἄν ὅμως ὀμιλῇ περὶ τῆς προαιωνίου ὑπάρξεως τοῦ Λόγου, τὸ λεγόμενον δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐτι «ὁ ὁπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονε»¹³. Διαφορετικὰ δὲ τὸ λεγόμενον εἶναι καὶ σκοτεινότερον καὶ ἡ αἰτία ἔχει ριθθῆ ἀσκόπως καὶ τυχαίως. Τὸ ἀντίθετον, ὅμως, ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ἐάν ἤθελε νὰ δηλώσῃ αὐτὸ, ἐτι «ὁ ὁπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι πρότερος ἀπὸ ἐμέ, ἐπειδὴ ἐγεννήθη καὶ πρὶν ἀπὸ ἐμέ». Διότι θά ἡμποροῦσε καλεῖς νὰ δεχθῆ εὐλόγως ἐτι ἡ αἰτία τοῦ ἐτι

13. Μετὰ τὴν ἐναντίαν πρὸ ἐμοῦ εἰς τὴν φράσιν ὁ ἱερὸς Χριστότομος ἀνατίθει.

είναι πρώτος είναι τὸ ὅτι ἐγεννήθη πρώτος, ἐνῶ δὲν θὰ ἠμπορούσε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁμοίως νὰ δεχθῆ ὡς αἰτίαν τοῦ ὅτι ἐγεννήθη πρώτος τὸ γεγονός ὅτι εἶναι πρώτος. Πράγμα, τὸ ὅποιον ἡμεῖς θεασίμως καὶ δικαιολογημένως δεχόμεθα καὶ σταθερὰ ὑποστηρίζομεν. Διότι ἀναμφιβόλως γνωρίζετε ὅλοι τοῦτο, ὅτι ὄχι τὰ φανερά, ἀλλὰ τὰ μὴ φανερά ἔχουν ἀνάγκην αἰτιολογίας. Ἐάν δὲ ὁ λόγος ἦτο περὶ δημιουργίας ὑπάρξεώς τινος, δὲν θὰ ἦτο κρυφόν, ὅτι τὸ γεννόμενον πρώτον ἔπρεπε νὰ εἶναι πρώτον. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀξίας, δικαιολογημένα λύει τὴν θεωρουμένην ἀπορίαν. Καὶ διότι ἦτο φυσικὸν πολλοὶ νὰ ἀποροῦν, ἀπὸ ποῦ καὶ διὰ ποῖον λόγον ὁ ἐρχόμενος κατόπιν αὐτοῦ, εὐρέθη ἔμπρὸς του. Δηλαδή, ἀνεδείχθη ἐνδοξότερος. Αὐτῆς λοιπὸν τῆς ἀναζητήσεως θέτει ἀμέσως τὴν αἰτίαν καὶ δίδει τὴν λύσιν. Ἡ αἰτία δὲ αὕτη εἶναι, ὅτι Αὐτὸς εἶναι πρώτος. Διότι οὔτε ἐξ αἰτίας κόποιος προδού, λέγει εὐρέθη ἔμπρὸς μου, ἀφοῦ, δηλαδή, μὲ ὑποσκέλισεν, ἀλλ' ἂν καὶ ἔρχεται ἔπειτα ἀπὸ μένα, ἐν τούτοις «ὕψιρχε πρὸ ἐμοῦ».

Ὁ λόγος λοιπὸν εἶναι περὶ τῆς φανερώσεως Αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ περὶ τῆς δόξης, ἣ ὅποια μεταξὺ αὐτῶν πρόκειται νὰ ἀκολουθήσῃ. Ἄν ὁμοῦ, λέγει, ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, πῶς ὁ Ἰωάννης ὁμιλεῖ περὶ ἐκείνου, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει λάθει ἀκόμη τέλος, ὡς νὰ εἶναι ἤδη τελειωμένον; Διότι δὲν εἶπε: «Γενήσεται», ἀλλὰ: «γέγονε». Διότι ἀπὸ παλαιὰ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως εἶναι συνήθης εἰς τοὺς προφητεύοντας, νὰ ἐκθέτουν, δηλαδή, τὰς προφητείας των κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ παρουσιάζουν εἰς πολλὰ μέρη τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶν ὡς ἤδη τετελεσμένα. Ὁ Ἰσαΐας, φερ' εἰπεῖν, προφητεύων τὸν Σταυρικὸν Αὐτοῦ θάνατον, δὲν εἶπεν: «Ὡς πρόθετον ἐπὶ σφαγῆν ἄχθησεται», τὸ ὅποιον ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ: «Ὡς πρόθετον ἐπὶ σφαγῆν

ἦθη»¹⁶, καίτοι δὲν εἶχεν ἀκόμη σαρκοθεῖ. Ἄλλ' ὁ Προφήτης ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μελλοντικῶς θὰ ἐλάμβανε χάρακα, παρουσιάζει ὡς ἤδη τετελεσμένον.

Καὶ ὁ Δαβὶθ, ὁμοίως, προφητεύων τὸν Σταυρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, δὲν εἶπε: «Ὁ ρύξουσι χεῖράς μου καὶ πόδας», ἀλλὰ: «Ὡ ρύξαν χεῖράς μου καὶ πόδας»¹⁷ καὶ «θῆσε μὲ εἰς τὸ τὰ ἱμάτιά μου, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον»¹⁸. Καὶ περὶ τοῦ προδότη προφητεύων, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἀκόμη γεννηθῆ, κάπως ἔτσι ἐκθέτει τὴν προφητείαν: «Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερινισμὸν»¹⁹. Ὁμοίως καὶ δι' ἐκείνου, τὰ ὅποια συνέθεσαν κατὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου λέγει: «Ἔδωκαν εἰς τὸ βροδίαν μου χαλῆν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος»²⁰.

Ὁ δὲ θέλετε νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ἄλλα ἐν συνεχείᾳ ἢ καὶ αὐτὰ, ποῦ ἀνεφέρθησαν, εἶναι εἰς σῆς ἀρκετὰ; Ἐγὼ θεθαίως ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι εἶναι ἀρκετὰ. Διότι νομίζω, ὅτι, ἂν καὶ δὲν ἀνετύξαμε τὸ χωρίον κατὰ πλάτος, ἐν τούτοις εἰς θάθος προχωρήσαμεν πράγματι πολὺ. Ἡ εἰς θάθος δὲ ἀνάπτυξις τοῦ χωρίου δὲν εἶναι ὀλιγώτερον κοπιαστικὴ ἀπὸ τὴν εἰς πλάτος ἀνάπτυξιν. Καὶ φοβούμεθα μήπως, ἐπειδὴ σῆς ὑπεθέλωμεν εἰς ὑπέμετρον κόπον, συντελέσωμεν εἰς ἀθυμίαν καὶ ἀποθάρρυνον. Δι' αὐτὸ εἰς θέσωμεν τὸ ἀρμόζον τέλος, εἰς τὸν λόγον. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ ἀρμόζον τέλος; Δοξολογία ἢ ἀρμόζουσα εἰς τὸν Θεόν. Ἀρμόζει δὲ ὄχι μόνον ἢ διὰ τῶν λόγων δοξολογία, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἢ διὰ τῶν ἔργων. Διότι λέγει: «Ἄς λάμψη τὸ φῶς σας ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, διὰ

16. Ἠσαΐ. 53, 7

17. Ψαλμ. 21, 17

18. Ψαλμ. 21, 19

19. Ψαλμ. 40, 10

20. Ψαλμ. 68, 22

νά ἴδωυν τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ δοξάσουυν τὸν Πατέρα σας τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς²¹. Καὶ διότι, χωρὶς ἀμφιβολίαν ἀγαπητέ, δὲν ὑπάρχει τίποτε πῶς φωτεινὸν ἀπὸ τὴν ἀρίστην πολιτείαν. Αὐτὸ ἐφάνερωσε καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, ὁ ὁποῖος εἶπεν «Αἱ ὁδοὶ ὁμῶς τῶν δικαίων λάμπουυν, ὡς τὸ λαμπρὸν φῶς»²². Λάμπουυν δὲ καὶ φωτίζουυν ὄχι μόνον αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀνάπτουυν τὸ φῶς μὲ τὰ ἔργα καὶ ἀδηγοῦυν εἰς τὴν ὀρθὴν δόξιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκουυνται πλησίον ἐκείνων.

Ἄς προφοδοτοῦμε λοιπὸν συνεχῶς μὲ τὸ ἔλαιον αὐτὰς τὰς λαμπάδας, ὥστε ἡ φλόγα νά γίνῃ περισσότερο ὑψηλὴ καὶ καθαρά, ὥστε τὸ φῶς νά φαίνῃ πλουσιότερον. Διότι αὐτὸ τὸ ἔλαιον δὲν ἔχει τώρα μόνον πολλὴν δύναμιν, ἀλλὰ, ὅταν ἠκμαζῶν καὶ αἱ θυσίαι, ξεπέρασεν εἰς ὑπόληψιν μὲ κάθε τρόπον τὴν δύναμιν ἐκείνων. «Διότι ἔλεον, λέγει, θέλω καὶ ὄχι θυσίαν»²³. Καὶ πολὺ δικαίως. Διότι ἐκεῖνο μὲν τὸ θυσιαστήριον εἶναι ἄμυλον, αὐτὸ ὁμῶς ἐδῶ εἶναι ἔμυλον. Καὶ ἐκεῖ μὲν, ὅτι δήποτε τοποθετεῖται ἐπάνω, γίνεταὶ παρανώματι τοῦ πυρὸς καὶ καταλήγει εἰς κόνιν καὶ διασκορπίζεται εἰς τέφραν καὶ ὁ κωνὸς διαλύεταὶ καὶ χάνεταὶ εἰς τὸν ἀέρα. ἐδῶ ὁμῶς δὲν συμβαίνει τίποτε τέτοιο, ἀλλὰ παράγει διαφορετικοὺς καρπούς. Καὶ αὐτὰ ἐφάνερωσεν ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἐκθειάζων τοὺς θησαυροὺς τῆς φιλοπτώχιας των, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων· «Διότι ἡ διακονία τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ὄχι μόνον προσαναπληροῖ τὰς στερήσεις τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύει διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν πρὸς τὸν Θεόν»²⁴. Καὶ πάλιν «... διαζίζουυν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς ὁμολογίας σας εἰς τὸ

21. Ματθ. 5, 16

22. Παροι. 4, 18

23. Ἰακ. 6, 8.

24. Β' Κορ. 8, 13

Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τὴν γενναιοθυρίαν, ποὺ δεικνύετε μὲ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς ἀνάγκας τόσοσιν τὰς ἰδικὰς των, ὅσων καὶ ἄλων ἐν γένει τῶν χριστιανῶν, καὶ διὰ τῆς ὑπὲρ ὁμῶν δεήσεως αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι οὐδὲ ἐπιποθεῖν»²⁵.

Βλέπετε ὅτι αὐτὴ ἀναλύεταὶ εἰς εὐχαριστίαν καὶ εἰς ἕμνον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς συνεχεῖς προσευχὰς τῶν εὐεργετηθέντων καὶ εἰς θερμότεραν ἀγάπην· Ἄς θυσιάζωμεν λοιπὸν, ἀγαπητοί, ὡς θυσιάζωμεν καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἰς αὐτὰ τὰ θαυματούσια. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ θυσία εἶναι ἀνωτέρα καὶ ἀπὸ τὴν προσευχὴν καὶ ἀπὸ τὴν νηστείαν καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα. Καὶ εἶναι πράγματι σκωτέρα μόνον ὅταν προέρχεται ἀπὸ δικαίον κέρδος καὶ ἀπὸ δικαίου κόπου καὶ εἶναι καθαρά ἀπὸ κάθε πλεονεξίαν, ἀρπαγῆν, καὶ βίαν. Διότι τοιαύτας προσφορὰς ἐπιθυμεῖ ὁ Θεός, τὰς δὲ ἄλλας καὶ τὰς ἀποστρέφεται καὶ τὰς μισεῖ! Ὅστε φυσικὰ θέλει νὰ τιμᾶται μὲ ἕνετα συμφορὰς. Διότι ἡ τοιαύτη θυσία εἶναι καὶ βέβηλος καὶ ἀκαθάρτος καὶ θὰ ἐξώργιζε μᾶλλον παρὰ θὰ ἐξίλιανε τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσέξωμεν πολὺ, ὥστε νὰ μὴ προσβάλλωμεν τὸν τιμώμενον, καθ' ἣν στιγμὴν προσφέρομεν λατρείαν εἰς Αὐτὸν, νομίζοντες ὅτι τιμῶμεν Αὐτόν. Διότι, ἐν ὁ Κἀν, ποὺ προσέφερε θυσίαν δευτέρας ποιότητος (ἀπὸ ἀπόψεως διαθέσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν) καὶ αὐτὴν χωρὶς νὰ ἀδικήσῃ ἄλλον, ἐτιμωρήθη κατὰ τρόπον ἀσπρότατον, ὅταν ἡμεῖς προσφέρομεν κάτι καὶ ἐξ ἀρπαγῆς καὶ πλεονεξίας προσερχόμενον. πῶς δὲν θὰ πάθωμεν τὰ χειρότερα; Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἐδῶσεν αὐτὴν τὴν ἐντολήν, διὰ νὰ ἐλεῶμεν, ὄχι διὰ νὰ θαυανίζωμεν τοὺς συνανθρώπους μας.

Ἐκεῖνος ὁμῶς, ὁ ὁποῖος λαμβάνει τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄ-

25. Β' Κορινθ. 9, 13 καὶ 14

λων και τὰ διδοει εἰς ἄλλον, δὲν ἐλεει, ἀλλὰ θλάπτει και ἀδικεῖ τὴν ἐσχάτην ἀδικίαν. Ὅπως ἀκριβῶς δὲν θά ἤμποροῦσε ἀπὸ τὸν λίθον νὰ προέλθῃ ἔλαιον, ἔτσι και ἀπὸ τὴν σκληρότητα δὲν θά ἤμποροῦσε νὰ προέλθῃ φιλοανθρωπία. Διότι, ὅταν ἡ ἐλεημοσύνη ἔχη τέτοια ρίζα, δὲν εἶναι κἀν ἐλεημοσύνη. Δι' αὐτὸ σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ ἀποθλέπωμεν μόνον εἰς αὐτὸ, πῶς, δηλαδή, νὰ βοηθῶμεν αὐτούς, ποὺ ἔχουν ἀνάγκη, ἀλλὰ και πῶς νὰ μὴ βοηθῶμεν αὐτούς μὲ τὰ ἐκ τῆς ἀραγῆς τῶν ἄλλων προσερχόμενα ἀγαθά. Διότι εἰς τὴν περίπτωση αὐτὴν ὑπάρχει ἕνας προσερχόμενος και ἕνας καταρώμενος. Ποίου τὴν φωνὴν θά ἀκούσῃ ὁ Δεσπότης; Ἄν ἔπει, μὲ ἀκρίβειαν οδηγήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, θά δυναθῶμεν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ νὰ τύχωμεν τῆς μεγάλης Του φιλοανθρωπίας και τοῦ ἐλέους και τῆς συγγνώμης Του, διὰ τὰς ἀμαρτίας τὰς ὁποίας διαπράτταμε κατὰ τὸν μακρὸν τοῦτον χρόνον και νὰ ἀποφύγωμεν τὸν ποταμὸν τοῦ πυρός. Ἄπὸ τὸν ὅποιον, εἴθε ἔλοι ἡμεῖς, ἀφοῦ ἀκαλλαγῶμεν, νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν διὰ τῆς χάριτος και τῆς φιλοανθρωπίας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου και μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα, συγχρόνως και εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ' (14)

(Ἰωάν. α', 16 — 17)

«Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, και χάριν ἀντὶ χάριτος» (Ἰωάν. 1, 16).

α. * Ἐλέγωμεν, λοιπόν, κατὰ τὴν προηγουμένην μας ὁμιλίαν, ὅτι ὁ Ἰωάννης, λύων τὴν ἀπορίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ ἀναρωτῶνται, διὰτί ὁ Χριστὸς ἂν και ἦλθεν ἀργότερα εἰς τὸ κήρυγμα¹, ὅπῃρξε πρῶτος ἀπὸ αὐτὸν και λαμπρότερος, ἀνέφερε τὸ «διότι ὅπῃρξε πρὸ ἐμοῦ»². Καὶ αὐτὴ μὲν εἶναι ἡ πρώτη αἰτία. Ἀναφέρει δὲ μῖς και θεύτερον πάλιν, αἰτίαν, τὴν ὁποῖαν ὀποστηρίζει τώρα. Ποία, λοιπόν, εἶναι αὐτή; «Και ἔλοι ἡμεῖς ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν ἀνεξάντητον πλοῦτον τῶν δωρεῶν Αὐτοῦ και χάριν ἀντὶ χάριτος». Καὶ μαζί μὲ αὐτὰ ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ και ἄλλην πάλιν αἰτίαν. Ποία δὲ εἶναι αὐτή; «Διότι και ὁ νόμος ἐδόθη διὰ τοῦ Μωυσέως, ἡ δὲ χάρις

¹ Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι γαμβρὸς ἀπὸ εἰς τὰ ἀγαθά, εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν. Καὶ μεταδίδοι εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐνοεῖς ἐξ αὐτοῦ πλοῦτος. Ἡ πλοῦσις ὁμοῦ αὐτῆ «δόξα» και «χαρὴς» κατ' ὁδὸν ἔλαττε ὡς τὸν, τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος παρεμῖνει και πάλιν ἡ πηγὴ πάντος ἀγαθοῦ. Ἡ βασική αὐτῆ ἐκείνης τῶν ἱερῶν Χριστουάμα ἐπισημαίνεται και μὲ παραδείγματα ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

² Τὸ δεύτερον, ἁπλοῦν σημείον τῆς περὶ τὴν παραγράφου ἀποτίετα ἡ ἐρμηνεία τῆς φράσεως «χάριν ἀντὶ χάριτος», ἡ ὁποία κατὰ τὸν Χριστοστομον σημαίνει τὴν Καινὴν χάριν, τὴν ἵστέον ἔλαθεν οἱ Ἀπόστολοι, ἐκ τῆς Παλαιᾶς.

1. Ἐνοεῖται, ἀπὸ τῶν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν,

2. Ἰωάν. 1, 16

καὶ ἡ ἀλήθεια ἔγινε διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ»³. Καὶ τί τέλος πάντων σημαίνει, λέγει τὸ «Καὶ ὅλοι ἡμεῖς ἐλάσθημεν ἀπὸ τὸν ἀνεξάντητον πλοῦτον τῶν δωρεῶν Αὐτοῦ»; Κατ' ἀρχάς λοιπόν, ἄς ἐξετάσωμεν αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Δὲν ἔχει κατὰ μετοχὴν, λέγει, τὴν δωρεάν, ἀλλ' ὁ Ἰδιος εἶναι αὐτὴ ἡ πηγὴ καὶ ἡ ρίζα ὅλων τῶν καλῶν, αὐτὴ ἡ ζωὴ καὶ αὐτὸ τὸ φῶς καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. Δὲν συγκρατεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὸν πλοῦτον τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἀφθότως χορηγεῖ αὐτὸν καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἄλλους. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὸ ἀφθονον σκάρπισμα τῶν ἀγαθῶν παραμένει ὁ αὐτός, ὁ πλήρης. Διότι διατηρεῖ πάντοτε τὴν αὐτὴν τελειότητα, χωρὶς νὰ χάνῃ τίποτε ἀπὸ τὸν ἀφθονον χορηγήσῃ τῶν ἀγαθῶν του. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ πηγάζει διαρκῶς τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ μεταδίδει εἰς ὄλους.

Αὐτὸ δὲ, τὸ ὅποιον φέρω ἐγώ, εἶναι καὶ κατὰ μετοχὴν — διότι ἀπὸ ἄλλου ἔλαβον αὐτό — καὶ ἐλάχιστον μέρος τοῦ παντός καὶ τρόπον τινὰ σταγῶν μικρὰ καὶ ἀσημαντος, συγκρινομένη πρὸς ἀπέραντον πέλαγος καὶ ἀνέκφραστον ὄθεισσαν. Ἀλλὰ μᾶλλον οὕτε τὸ παράδειγμα τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ παραστήσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐπαχειροῦμεν νὰ εἴπωμεν. Διότι καὶ μίαν σταγῶνα ὕδατος ἂν ἀφαιρέσῃς ἀπὸ τὸ πέλαγος, θὰ προξενήσῃς ὀπωσθήποτε εἰς αὐτὸ κάποιαν ἐλάττωσιν. Ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ εἴναι ἀσήμαντος φυσικὰ καὶ ἀφανής. Δι' ἐκείνην, ὅμως, τὴν πηγὴν δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν τὸ αὐτό, ἀλλὰ δεσὺν τυχὸν ἀντήλθῃ κανεὶς, παραμένει ἡ αὐτὴ, χωρὶς νὰ ὀφίσταται τὴν παραμικρὰν ἐλάττωσιν.

Δι' αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖον μάλιστα νὰ ἐλθῶμεν εἰς ἄλλο παράδειγμα. Καὶ εἶναι μὲν καὶ αὐτὸ τὸ παράδειγμα, τὸ ὅποιον θὰ ἀναφέρωμεν, ἀσθενὲς καὶ δὲν ἡμπορεῖ ἀκριβῶς νὰ παραστήσῃ αὐτό, τὸ ὅποιον θέλομεν, ἐν τού-

³ Ἰωάν. 1, 17

τοῖς εἶναι περισσότερον κατάλληλον διὰ νὰ μᾶς χειραγωγῆσῃ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς σκέψεως, ἢ ὅποια εὐρίσκεται τώρα ἐνώπιόν μας. Ἄς φαντασθῶμεν, λοιπόν, μίαν πηγὴν πυρός, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἔκπεται ἀνάπτομεν μυρίους λόχνους, καὶ δὶς μυρίους καὶ τρεῖς μυρίους καὶ πολλές φορές μυρίους λόχνους. Μήπως τὸ πῦρ καὶ μετὰ τὴν ἀντήλθῃ καὶ τὴν μετᾶδουσιν ἐκ τῆς ἐνεργείας του εἰς τόσους λόχνους, δὲν διατηρεῖ τὴν αὐτὴν πληρότητα; Αὐτὸ θεσπῶς εἶναι φανερόν εἰς τὸν καθένα. Ἐάν λοιπὸν εὐρέθῃ καὶ καὶ μετὰ τῶν ὀλικῶν σωμάτων, τῶν μεριστῶν καὶ διαφρουμένων καὶ ἐλαττουμένων ἐξ αἰτίας τῆς ἀφαιρέσεως, τὸ ὅποιον καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ τὴν ἐκ τῶν ἰδικῶν του μετᾶδουσιν εἰς ἄλλα, καθόλου δὲν παραβλάπεται, πολὺ περισσότερον εἶναι φυσικὸν νὰ συμβαίῃ αὐτὸ εἰς τὴν ἀσώματον ἐκείνην καὶ ἀφθονον θεῖαν δύναμιν. Διότι ἐὰν ἐκεῖ, ὅπου τὸ μεταλαμβανόμενον εἶναι ὀλικὴ οὐσία καὶ σῶμα καὶ μερίζεται καὶ δὲν μερίζεται, πολὺν περισσότερον, ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ ἐνεργείας καὶ ἐνεργείας μάλιστα προεργουμένης ἀπὸ τὴν ἄλλον καὶ ἀσώματον ἐκείνην θεῖαν οὐσίαν, εἶναι φυσικὸν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τίποτε τέτοιο δὲν ἡμπορεῖ νὰ πάθῃ⁴.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης ἔλεγε: «Καὶ ὅλοι ἡμεῖς ἐλάσθημεν ἀπὸ τὸν ἀνεξάντητον πλοῦτον τῶν δωρεῶν Αὐτοῦ» καὶ συνδέει τὴν μαρτυρίαν του μετὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Διότι τὸ «καὶ ὅλοι ἡμεῖς ἐλάσθημεν ἀπὸ τὸν ἀνεξάντητον πλοῦτον τῶν δωρεῶν Αὐτοῦ» δὲν εἶναι φράσις, λεχθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Ἰεροδρόμον, ἀλλ' ἀπὸ τὸν μαθητὴν⁵. Ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὅποιον λέγει, σημαίνει τὸ ἔξῃς: Μὴ νομίσετε, λέγει, ὅτι ἡμεῖς μόνον, οἱ ὅποιοι συνανεστράφημεν, Αὐτὸν ἐπὶ πολλὸν χρό-

⁴ Δὲν μερίζεται, δὲν ἐλαττῶνεται.

⁵ Ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου τὸν Ἐβαγγελιστὴν

νον' και δικαιοσμεν εις την αυτην τραπεζαν και συνεφάγαμε μαζί του, μαρτυρούμεν τῇ βοηθείᾳ τῆς θείας χάριτος. Καὶ διότι καὶ ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος οὔτε ἐγνώριζεν Αὐτόν, προηγουμένως, οὔτε συναναστράφη Αὐτόν, ἀλλὰ τόσον ἄλλοιον μόνον, ὅταν ἐθέλειεν, ὅταν τὸν εἶδε μαζί με τοὺς ἄλλους, ἐφώνησε δυνατὰ· «Υπήρχε πρό ἡμῶν»⁴, ἀφοῦ ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ἐπῆρεν ἕλα. Καὶ ἡμεῖς δὲ ἅλοι οἱ δώδεκα, οἱ τριακόσιοι, οἱ πεντακόσιοι, οἱ τρεῖς χιλιάδες, οἱ πέντε χιλιάδες, οἱ πολλὰς μυριάδες τῶν Ἰουδαίων, ὅλον τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν καὶ τῶν τότε καὶ τῶν τώρα καὶ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ ἔλθουν πάλιν, ἅλοι ἀνεξαιρέτως ἀπὸ τῶν ἀνεξάντηλων πλοῦτον τῶν δωρεῶν Αὐτοῦ ἔχομεν λάθει.

Τὶ δε ἀλάσαμε; «χάριν ἀντὶ χάριτος», λέγει Ποῖον ἀντὶ ποίας; Ἀντὶ τῆς Παλαιᾶς τῆν Καινῆν. Διότι ὅπως φερθεὶς ὄπῃρχε δικαιοσύνη Παλαιᾶ καὶ δικαιοσύνη Καινῆ «κατὰ τὴν δικαιοσύνην τὴν διὰ τοῦ νόμου, λέγει, κατατέλας ἀμεμπτος»⁷ καὶ πίστις Παλαιᾶ καὶ πίστις Καινῆ· «ἐκ πίστεως εἰς πίστιν»⁸ καὶ υἰοθεσία Παλαιᾶ καὶ υἰοθεσία Καινῆ «τῶν ὁποίων εἶναι ἡ υἰοθεσία»⁹, λέγει· καὶ δόξα Παλαιᾶ καὶ δόξα Καινῆ «ἐπεὶ ἂν τὸ μέλλον νὰ καταργηθῆ ἦτο ἐνδοξον, πολλῶ μᾶλλον τὸ μένον εἶναι ἐνδοξον»¹⁰ καὶ νόμος Παλαιᾶ καὶ νόμος Καινῆ· «βιότι ὁ νόμος, λέγει, τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς με ἠλευθέρωσε»¹¹ καὶ λατρεία Παλαιᾶ καὶ λατρεία Καινῆ «τῶν ὁποίων εἶναι ἡ λατρεία»¹², λέγει· καὶ πάλιν, «οἱ λατρεῦ-

4. Ἰωάν. 1, 15

7. Φιλιπ. 8, 6

8. Ρωμ. 1, 17

9. Ρωμ. 9, 4

10. Π' Κορινθ. 3, 11

11. Ρωμ. 8, 2

12. Ρωμ. 9, 4

οντες τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι»¹³ καὶ διαθήκη Παλαιᾶ καὶ διαθήκη Καινῆ· «διότι θὰ σὰς δώσω νέαν διαθήκην, ὅχι ὁμοίαν μετὰ τὴν διαθήκην, τὴν ὁποῖαν ἔδωσα εἰς τοὺς πατέρας σας»¹⁴ καὶ ἀγιασμός Παλαιᾶ καὶ ἀγιασμός Καινῆ· καὶ θάπτισμα Παλαιῶν καὶ θάπτισμα Καινῶν καὶ θυσία Παλαιᾶ καὶ θυσία Καινῆ καὶ ναὸς Παλαιᾶ καὶ ναὸς Καινῆ· καὶ περιτομὴ Παλαιᾶ καὶ περιτομὴ Καινῆ. ἔτσι καὶ χάρις Παλαιᾶ, καὶ χάρις Καινῆ. Ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ὄπῃρχον ὡς τύποι, ἐνθ' αὐτὰ ὄπαρχουν ὡς ἀλήθεια, τὰ ὁποῖα διατηροῦν κάποιαν ὁμοιωμῖαν μετὰ ἐκεῖνα, ὅχι ὁμοῦ καὶ συνωνυμῖαν. Ἐπειδὴ ἄνθρωπος ὀνομάζεται καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀπεκκοιζεται εἰς τοὺς τύπους καὶ εἰς τὰς εἰκόνας καὶ ἐκείνος, ὁ ὁποῖος ἐγγραφάσεται ἐπὶ τῶν λευκῶν ἐπιφανειῶν μετὰ τὸ μαῦρον χρώμα καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὴν ἀλήθειαν τῶν χρωμάτων. Καὶ μετὰ τοὺς ἀυθριάντας τὸ αὐτὸ συμβαίνει, καθ' ἕσασιν καὶ ὁ ἐκ χρυσοῦ κατασκευασμένος καὶ ὁ ἐκ πηλοῦ ἀυθριᾶς ἔχει ὀνομασθῆ. Ἀλλὰ ὁ μὲν ἕνας ὡς τύπος, ὁ δὲ ἄλλος ὡς ἀλήθεια.

8'. Νὰ μὴ γομῶσης, λοιπόν, λόγω τῆς ὁμοιότητος τῶν ὀνομάτων, ὅτι ὄπαρχει ταυτοτήτης πραγμάτων, ἀλλ' οὔτε πάλιν ἀλλοτριώσης. Διότι, ἔάν μὲν ἦσαν τύποι¹⁵, ἂν ἦσαν ἕνα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἔάν δὲ ὁ τύπος διατηρούσε σκιὰν ἀληθείας, ἦτο ὀπωσθήποτε κατώτερος τῆς

13. Φιλιπ. 3, 3

14. Ἰερμ. 31, 31

¹⁵ Εἰς τὴν παράγραφον αὐτὴν συμπεριλαμβάνεται ἡ υἰοθεσία, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζεται ἢ ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, πρὸς τὴν υἰοθεσίαν, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζεται ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστόν. Ἡ πρώτη εἶναι κατώτερα τῆς δεύτερης. Ἀκολουθοῦν ὀνομασθέντα. Ἐν σκευαίς ἡ λέξις Χριστοσμοσ δέχεται ὅτι εἰς τὴν φράσιν «ἀντὶ χάριτος», χάρις ὀνομάζεται ὁ Θεοσκόπος ἄγιος.

¹⁶ Ἡ λέξις μετὰ τὴν εἰδικὴν ἔννοειαν, καὶ τῆς ὀδοῦ ἡ λέξις Χριστοσμοσ εἶναι ὀνομασθέντα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸν Παλαιὸν Νόμον.

ἀληθείας¹⁵. Ποία λοιπόν είναι ἡ διαφορά ἰδῶν αὐτῶν; Θέλετε, ἀφοῦ πάρομεν ἕνα ἢ δύο ἀπὸ τὰ ἀναφερθέντα, νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ αὐτά; Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ τὰ ἄλλα θὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς φανερά καὶ θὰ ἴδωμεν ὅλοι, ὅτι ἐκεῖνα μὲν εἶναι διδάγματα κατὰλληλα διὰ τὰ παιδιὰ, ἐνῶ αὐτὰ ἐδῶ διὰ τοὺς γενναίους καὶ μεγάλους ἀνδρας. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα εἶχαν νομοθετηθῆ ὡς χρῆσιμα καὶ κατὰλληλα νὰ δοθοῦν εἰς ἀνθρώπους, τὰ δὲ ἄλλα ὡς ἄξια εἰς ἀγγέλους.

Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν νὰ κάμωμεν τὴν ἀρχήν; Θέλετε νὰ κάμωμεν ἐναρξιν ἀπὸ αὐτῆν τὴν υἰοθεσίαν; Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ διαφορά τῆς Παλαιᾶς υἰοθεσίας ἀπὸ τὴν Καινὴν υἰοθεσίαν; Ἐκεῖνη ἡ υἰοθεσία ἦτο τιμὴ δόξατος, ἐνῶ ἐδῶ ἀκολουθεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα. Καὶ διὰ μὲν τὴν πρώτην λέγει: «Ἐγὼ εἶπα· θεοὶ εἴσθε σεῖς καὶ υἱοὶ ὕψιστου ὄλου»¹⁶, διὰ δὲ τὴν ἄλλην υἰοθεσίαν, ὅτι «ἐκ Θεοῦ ἐγενήθησαν»¹⁷. Ἰὼς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Μὲ λουτρὸν καθιγγενείας καὶ ἀνακαινίσεως Πνεύματος Ἁγίου¹⁸. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν, μετὰ τὴν προσηγορίαν τῶν ὡς υἱῶν τοῦ Θεοῦ, εἶχαν ἀκόμη πνεῦμα δουλείας. Διότι, ἐνῶ παρέμεναν δούλοι, ἐτιμῶντο τοιοῦτοτρόπως μὲ τὴν ὀνομασίαν αὐτῆν. Ἡμεῖς ὅμως, ἀφοῦ ἐγίναμεν ἐλεύθεροι, τότε ἐδέχθημεν τὴν τιμὴν, ὅχι κατ' ὄνομα, ἀλλὰ πραγματικῶς.

Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐφανέρωσεν ὁ Παῦλος, λέγων: «Διότι δὲν ἐλάθετε πνεῦμα δουλείας, διὰ νὰ φοβῆσθε πάλιν, ἀλλ' ἐλάθετε πνεῦμα υἰοθεσίας, διὰ τοῦ ὁποίου κρᾶζομεν Ἀβθᾶ, ὁ Πατὴρ»¹⁹; διότι, ἀφοῦ ἐγενήθημεν ἀνω-

15. Πρῶτ., Ἐβρ., 8, 5 κ' 10, 1.

16. Πρῶτ., 81, 6.

17. Ἰωάν., 1, 13.

18. 2η Κορ., 3, 5.

19. Ρωμ., 8, 15.

θεν καὶ τρόπον τινὰ ἀφοῦ ἀνεπλάσθημεν καὶ ἀνεγεννήθημεν, τοιοῦτοτρόπως ἀνομάσθημεν υἱοὶ. Ἀλλὰ καὶ τὸν χαρακτήρα καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀγιοσύνης ἐν ἐξέτασιν κανεῖς μὲ προσοχὴν καὶ ἀκρίθειαν, ποῖον δηλαδὴ εἶναι τὸ εἶνα, ποῖον τὸ ἄλλο, πάλιν καὶ ἀπὸ ἐδῶ θὰ ἴδῃ ὅτι ὑπάρχει μεγάλη διαφορά. Διότι ἐκεῖνοι μὲν, ὅταν δὲν ἐλάτρευον τὰ εἰδωλα, ὅταν δὲν ἐπόρευον, ὅταν δὲν ἐμοίχευαν, ἐκαλοῦντο μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα, ἡμεῖς, ὅμως, γινόμεθα ἅγιοι ὅχι μόνον ἀπέχοντες ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ καὶ πραγματοποιοῦντες τὰ μεγαλύτερα.

Καὶ κατὰ πρότον μὲν καὶ κύριον λόγον, ἔχομεν αὐτὴν τὴν δωρεάν ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔπειτα δὲ καὶ ἕνεκα πολιτείας πολὺ ἀνωτέρας τῆς Ἰουδαϊκῆς. Καὶ ὅτι αὐτά, τὰ ὁποῖα λέγω, δὲν εἶναι ἀπλὴ κουχρησιολογία, ἀκουσε εἰς ἐκεῖνους μὲν τί λέγει: «Δὲν πρέπει νὰ καταφύγετε εἰς μαντικὰς πράξεις, διὰ νὰ καθαρῖσατε τὰ ἄλλα τὰ παιδιά σας, διότι εἴσθε λαὸς ἅγιος»²⁰. Ὡστε αὐτὸ ἦτο δι' ἐκεῖνους ἡ ἀγιοσύνη, ἡ ἀπαλλαγὴ καὶ ἀπελευθέρωσις τῶν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίας. Μὲ μᾶς ὅμως δὲν ἔχουν τοιοῦτοτρόπως τὰ πράγματα, ἀλλὰ «διὰ νὰ εἶναι ἅγιοι, λέγει, καὶ κατὰ τὸ ὄνομα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα»²¹, «ἐπιδιώκετε νὰ ἔχητε εἰρήνην (μὲ ἄλλους) καὶ τὸν ἀγιοσμόν, ἀνευ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς θὰ ἴδῃ τὸν Θεόν»²², καὶ «ἐκπληροῦντες ἀγιοσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ»²³. Διότι δὲν ἀρκεῖ τὸ ὄνομα ἅγιος, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐπὶ ὄλων ἐκείνων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡμπορεῖ νὰ λέγεται. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ὀνομάζεται ἅγιος, ἀλλ' ὅχι, φυσικῶς, ὡς ἡμεῖς.

Ὅταν πράγματι ὁ Προφήτης Ἡσαίας, ἤκουσε τὴν

20. Δευτερ., 18, 10.

21. Α' Κορ., 6, 7, 84.

22. Ἐβρ., 12, 14.

23. Β' Κορ., 7, 1.

λέξιν αὐτήν, προφερομένην ἀπὸ τὰ Σεραφίμ²⁴, κύτταζε -ε ἄλλοχρηστικῶς ὁδοσιμῶντι ο φράξ λαισηιονγγ.», αμαε με πειθὴ εἴμια ἀνθρώπων ἀκαθάρτων χειλέων καὶ κατοικῶ ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκαθάρτων χειλέων»²⁵! Παρ' ἔλον, ὅτι καὶ ἅγιος καθαρὸς ἦτο ἐν τούτοις, κρινόμενοι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν ἄνω, τὴν θεῖαν ἀγιοσύνην, εἴμεθα ἀκάθαρτοι. Ἅγιοι εἶναι καὶ οἱ Ἄγγελοι, ἅγιοι οἱ ἀρχάγγελοι, ὁμοίως καὶ τὰ Σεραφίμ καὶ Χερουβίμ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγιοσύνης αὐτῆς ἡ διαφορά καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰς ὑπερχούσας δυνάμεις εἶναι ἄλλη πάσιμ. Ἔπρεπε καὶ μὲ ἄλα τὰ ἄλλα λειτουργῶς νὰ ἀσχοληθῶμεν. ἀλλὰ θλέπω ὅτι ὁ λόγος μας ἐκτείνεται πολὺ εἰς μῆκος, δι' αὐτὰ, ἀφοῦ διακρίψωμεν ἐδῶ τὴν περαιτέρω ἐξέτασιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος αὐτοῦ. θὰ ἀφήσωμεν τὰ ὑπόλοιπα νὰ ἐξετάσετε σείς. Διότι ἡμπορεῖτε καὶ σείς νὰ συγκεντρώσατε αὐτὰ εἰς τὴν οἰκίαν σας καὶ νὰ διαπιστώσατε τὴν διαφορὰν καὶ νὰ διεξέλθετε καὶ τὰ ὑπόλοιπα ὁμοίως· «διότι θίδε, λέγει, εἰς τὸν σοφὸν ἀφορμὴν καὶ θὰ γίνῃ σοφότερος»²⁶. Διότι ἡ μὲν ἀρχὴ ἔγινεν ἀπὸ ἡμᾶς, τὸ δὲ τέλος εἰς γίνῃ ἀπὸ σας. Ἐπειθὴ εἶναι ἀνάγκη τῶρα ἡμεῖς νὰ συνεχίσωμεν.

Ἄφοῦ εἶπε· «Καὶ πάντες ἡμεῖς ἐλάθωμεν ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ», προσέθεσε· «Καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος», δεκνύσαν ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι χάριτι ἐσώζοντο²⁷. Διότι, λέγει, δὲν σείς ἐξέλεξα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἱσικῶν σας κατορθωμάτων, ἀλλὰ πρὸς χάριν τῶν πατέρων σας. Ἐάν, λοιπόν, δὲν ἐξελέγησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἰδι-

24. Ἦκουσ' τὸν ἄνωμ· Ἄγιος, Ἄγιος, Ἄγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήθος πόλε ἢ γὰ τὰς δόξας αὐτοῦ· τὸν ἀπὸ τὸν ἔξωμ ὁ Προφήτης Ἰσαίας (Ἰσ' ἰι, 4), ἐν ἐξέλεται, ἀντιπαρῶμεν· πῶς τὸν Θεὸν ἐπὶ τὸν Ἄγγελομ.

25. Ἰσαί, ἰι, 5.

26. Περσικ, ἰ, 9.

27. Ἠρβλ., Ἰερσ. 9, 5.

κά των κατορθωμάτων, εἶναι φανερόν ὅτι χάριτι θεῖα ἐσώχον αὐτῆς τῆς τιμῆς. Καὶ ἡμεῖς δὲ ὅλοι χάριτι θεῖα ἐσώθημεν, ἀλλ' ὄχι ὁμοίως μὲ ἐκεῖνους, διότι ἡ θεῖα χάρις δὲν μᾶς ἐδόθη διὰ τὰ αὐτὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ διὰ πολὺ μεγαλύτερα καὶ ὕψηλότερα. Δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς τοιαύτη χάρις, διότι δὲν μᾶς ἐδόθη μόνον συγχώρησις ἐμαρτημάτων — ἐπειθὴ ὡς πρὸς αὐτὸ ὁμοιάζομεν μὲ ἐκεῖνους, καθ' ὅσον ὅλοι ἡμάρτησαν²⁸ —, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιοσύμὸς καὶ υἰοθεσία καὶ Πνεύματος χάρις πολὺ λαμπρότερα καὶ ἀσφονκότερα. Δι' αὐτῆς τῆς χάριτος ἐγίνωμεν ἀγαπητοὶ εἰς τὸν Θεόν, ὄχι πλέον ὡς δοῦλοι μόνον. ἀλλὰ καὶ ὡς υἱοὶ καὶ ὡς φίλοι Αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο λέγει· «Χάριν ἀντὶ χάριτος». Καὶ διότι τὰ διὰ τοῦ νόμου δοθέντα ἀγαθὰ καὶ αὐτὰ ἔργον τῆς θεῖας χάριτος ἦσαν, καθὼς καὶ αὐτὴ ἡ ἐκ τοῦ μηθενὸς εἰς τὴν ζωὴν παρουσία μας. Διότι δὲν ἐλάθωμεν αὐτὴν τὴν ἀμοιβὴν, ἐνεκα κατορθωμάτων πραγματοποιηθέντων εἰς τὸ παρελθόν — πῶς ἄλλωστὸς ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιήσωμεν τοιαῦτα; ἐφ' ὅσον αὐτὸ κἀν ὑπῆρχαμεν; — ἀλλὰ μᾶς ἐδόθη ὡς δῶρον ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἀπὸ παντοῦ ἤρχισεν Αὐτὸς πρῶτος τὴν εὐεργεσίαν. Ὅχι δὲ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μηθενὸς δημιουργία καὶ παρουσία ἡμῶν εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἐδημιουργήθημεν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε ἀμέσως μὲ τὴν δημιουργίαν μας νὰ μάθωμεν τὰ πρακτέα καὶ τὰ μὴ πρακτέα, ἐπὶ πλέον καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸν νόμον αὐτὸν ἐλάθωμεν εἰς τὴν φύσιν μας καὶ τὸ ὅτι ἐνεπιστεῦθῃ εἰς ἡμᾶς ὁ Δημιουργὸς τὸ ἀδέκαστον δικαστήριον τῆς συνειδήσεως, εἶναι ὁμοίως ἀπόδειξις μεγίστης χάριτος καὶ ἀνεκφράστου φιλαθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀπεδείχθη πρὸς ἡμᾶς. Καὶ ἡ διὰ τοῦ γραπτοῦ νόμου ἐπανάκτη-

28. Ἠρβλ., Ρωμ. 9, 29.

αις και εκ νέου ἀφύπνισις τοῦ νόμου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὅποσπῃ ἀνεπακόρβωτον φοβράν²⁰, ἔργον καὶ δῶρον τῆς θείας χάριτος ἦταν. Διότι τὸ μὲν ἓνα ἢ φοβρὰ δηλαδὴ τοῦ νόμου, ἦταν, ὡς ἐπακολούθημα, τιμωρία καὶ κολλασμοί, ἐπιβληθεὶς εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι παρέβαιναν τὴν ἐξ ἀρχῆς δοθείσαν ἐντολήν, τὸ δὲ ἄλλο, ὁ γραπτὸς δηλοῦσθαι νόμος, δὲν ἦταν τιμωρία, ἀλλὰ πάλιν διόρθωσις καὶ συγγνώμη, ἡ ὁποία δὲν ἦταν φυσικὰ οὐφελή, ἀλλ' ἐδίδοτο ἀπὸ ἀγάπης καὶ ἀποτελοῦσε χάριν. Ἄλλ' ὅτι ἦτο δῶρον τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης, ἀκούσε πού τὸ λέγει ὁ Δαβὶθ· «Ὁ Κύριος κἀμνεὶ δικαιοσύνην καὶ κρίσιν εἰς πάντας τοὺς ἀδικουμένους. Ἐφάνερωσε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν Μωϋσῆν, τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ»²¹ καὶ πάλιν, «χρηστὸς καὶ δίκαιος ὁ Κύριος διὰ τοῦτο θά διδάσκη καὶ θά καθοδηγή μὲν τὸν Νόμον του τοὺς ἀμαρτανόντας, διὰ τὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς»²².

γ'. * Ἔργον λοιπὸν ἐλεημοσύνης καὶ εὐσπλαγγίαις καὶ χάριτος ἦτο τὸ νὰ λάβουν τὸν νόμον. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ εἶπε· «Χάριν ἀντὶ χάριτος», ἀγωνιζόμενος ἀκόμη θερμότερον, διὰ τὰ ἐκφράσῃ τὸ μέγεθος τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐδόθησαν, προσέθεσε τὰ ἐν συνεχείᾳ λεγόμενα· «Ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη ἢ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο». Εἶδате, λοιπὸν, πῶς κατὰ

²⁰ Ἡ ἀπίστια ἢ ἡ ἀμαρτία.

²¹ Πάλλμ., 108, 6 καὶ 7.

²² Πάλλμ., 24, 8.

²³ Ἐπιπέδα, παρεβάλλεται ὁ διὰ Μωϋσέως δοθεὶς τυπικὸς νόμος πρὸς τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ γενόμενον εἰς ἡμᾶς χάριν καὶ εὐδοκίαν καὶ ἀποδουλοῦσαι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Χριστοῦ ὡς πρὸς τὸν Μωϋσῆν. Ἐν συνεχείᾳ, ἀναρρηματίζεται ὅτι τὰ ἄλλα ἐγένετο καὶ ἐδόθη, κληρονομήσαν τὴν διακρίσιν τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως, ὅτι τὸ μὲν ἐδόθη, λεγόμενον ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως, σημαίνει τὴν ἐκποσίαν αὐτοῦ ὡς δούλου, τὸ δὲ ἐγένετο, λεγόμενον ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, σημαίνει τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὡς βασιλέως.

τρόπον ἤμερον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μὲ ἓνα λόγον, τῶσον ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, ὅσον καὶ ὁ μαθητῆς²³, εἰσάγουσι τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὴν ὑψηλοτάτην γνῶσιν, ἀφοῦ προηγουμένως τοὺς ἐγύμνασαν εἰς τὰ ταπεινότερα; Διότι ὁ μὲν πρῶτος, ἀφοῦ συνέκριμε πρὸς τὸν δευτέρου τοῦ Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀσυγκρίτως ὑπερέχει θλων, ἐδείξεν ἔπειτα τοιοῦτοτρόπως τὴν ὑπεροχὴν Αὐτοῦ, διὰ τῶν ἐξῆς· «Ὁς ἐμπροσθέν μου γέγονεν» καὶ ἀκολούθως μὲ τὸ νὰ προσθήσῃ τὸ «πρῶτός μου ἦν». Ὁ δὲ δευτέρος ἐπέταξε μὲν κατὰ πολὺ περισσώτερον τοῦ πρῶτου, ὀλιγώτερον ὅμως ὅπως ὅποτε τῆς ἀξίας τοῦ Μονογενοῦς. Διότι ὄχι πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστῆν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὁ ὁποῖος περισσώτερον ἐκείνου ἐθαυμάζετο μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, συνέκρινεν Αὐτόν· «διότι ὁ νόμος, λέγει, ἐδόθη διὰ Μωϋσέως· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια ἐγένετο διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Καὶ πρόσεξε τὴν αὐνεσίαν, δὲν ἐξετάζει τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ τὰ πράγματα. Ἀφοῦ δὲ αὐτὰ ἀπεδειχθῆσαν πολὺ μεγαλύτερα, φυσικὸν ἦταν καὶ οἱ ἀγνώμονες ἀκόμη κατ' ἀνάγκην νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν περὶ Χριστοῦ ἀλήθειαν, ἡ ὁποία ἀκόμη ἀπέτειλε ἀπλήν ὑπόνοιαν καὶ εἰκασίαν. Διότι, ὅταν παρέχουν θωῶσαν μαρτυρίαν αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν καμμίαν ὑπόψιν, ὅτι πρὸς χάριν ἢ καὶ πρὸς ἀπέχθειαν κάποιου βιβίου αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν, τότε εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ οἱ ἀγνώμονες θά ἀναγνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν. Διότι αὐτὰ παραμένουν ὅπως ἀκριβῶς τὰ διαθετοῦν οἱ δημιουργοὶ τους, δι' αὐτὸ μάλιστα ἡ μαρτυρία, ἡ ὁποία δίδεται ἀπὸ αὐτὰ, εἶναι ἀνύποπτος καὶ κατὰ συνέπειαν περισσώτερον θλων ἀκριβεστέρα καὶ εὐκρινεστέρα.

Κύτταξε δὲ καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον κἀμνε ἄνετον καὶ ἀκούον τὴν παρουσίαν τῆς ἀληθείας ἀκόμη

²³ Ἐννοεῖ τὸν Ἰωάννην τὸν Ἑσραϊστῆν.

καί μεταξύ τῶν περισσότερων ἀδυνάτων. Διότι δὲν κατασκευάζει μὲ τὸν λόγον τὴν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπλὴν ἀντιπαροβολὴν τῶν ὀνομάτων ἀποδεικνύει τὴν διαφορὰν. Ἔτσι, εἰς τὸν νόμο, ἀντιπαρέθεσε τὴν χάριν καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὸ ρῆμα «ἐδόθη» τὸ «ἐγένετο». Εἶναι δὲ μεγάλη ἡ διαφορὰ ἢ ὑψισταμένη μεταξύ αὐτῶν. Διότι τὸ μὲν ἔνα, τὸ «ἐδόθη» φαερῶναι τὸν ὑπέρτερον, ὁ ὁποῖος ἔλαθε ἀπὸ ἄλλου, καὶ ἔδωκεν, ὅτι ἔλαθεν, εἰς ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποῖους διατόχη νὰ δώσῃ, τὸ δὲ ἄλλο, τὸ «ἐγένετο» ἢ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια, εἶναι ἐνδεικτικὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ ἐξουσίαν συγγραφεῖ δια τὰ ἀμαρτήματα, καὶ ὁ ἴδιος παρουσιάζει τὴν δωρεάν. Δι' αὐτὸ ἔλεγεν «Εἶναι συγχωρημένα αἱ ἁμαρτίαι σου»³³, καὶ πάλιν «ἀλλὰ διὰ νὰ μάθετε θεὶ ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, λέγει πρὸς τὸν παραλυτικὸν σὴμα καὶ πάρε τὸ κρεβάτι σου καὶ πήγαινε εἰς τὸ σπίτι σου»³⁴.

Βλέπεις μὲ ποῖον τρόπον ἡ χάρις γίνεται δι' Αὐτοῦ; Πρόσεξε τώρα καὶ τὴν ἀλήθειαν. Τὴν μὲν λοιπὸν χάριν φαερῶναι καὶ αὐτὰ καὶ ὅσα συνέθεσαν μὲ τὸν ληστήν καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ θαπτίσματος καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἡ ὁποία δίδεται δι' Αὐτοῦ καὶ ἄλλα πολλά, τὴν δὲ ἀλήθειαν θὰ γνωρίσωμεν καλλίτερα, εἰς παρατηρησόμενα μετὰ προσοχῆς τοῦ τύπου. Διότι τὰς οἰκονομίας³⁵, αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθοῦν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, προδιέγραψαν αἱ τύποι ὡς τύποι, ἀφοῦ προηγήθησαν, ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ Χριστὸς ἐξεπλήρωσεν αὐτήν.

³³ Ματθ. 9, 9

³⁴ Ματθ. 9, 10 καὶ 11.

³⁵ Διὰ τῆς λέξεως οὗτῃ νοεῖται αἱ ἐνεργεῖαι τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτῆς εἰς τὸν ἀνθρώπον. Εἰκότως εἶπαι καὶ ἐπὶ τῆς ἔργου τοῦ Θεοῦ ὁμοιωσίου, τὸ εἶδος εἰσάγει ἡμᾶς εἰς μίαν νέαν περίουον ζωῆς, τὴν περιουον τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἡ ὁποία εἶναι περίουον «χάρους καὶ ἀληθείας».

Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν τώρα ἐν ὀλίγοις καὶ τοὺς τύπους. Διότι οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ διέλθωμεν ὅλα τὰ εἶδη τῶν τύπων κατὰ τὴν παρούσαν ὥραν. Ἀπὸ ἐκεῖνα ὅμως τὰ ὀλίγα, τὰ ὁποῖα θὰ σὰς παρουσιάσω διὰ νὰ μάθετε, θὰ καταλάβετε καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Θέλετε λοιπὸν νὰ κόμωμεν ἐναρξιν ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος; Τί λοιπὸν λέγει ὁ τύπος; Κάθε οἰκονομία³⁶, ὡς πᾶρη ἀπὸ ἕνα ἀρνὶ καὶ ὡς σφάξη αὐτὸ καὶ ὡς κόμη ὅπως διέταξε καὶ ἐνομοθέτησεν ὁ Μωϋσῆς. Ὁ Χριστὸς ὅμως δὲν ἐνεργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον — διότι δὲν διατάσσει νὰ γίνῃ τοῦτο — ἀλλ' Αὐτὸς ὁ ἴδιος γίνεται ἀμνός, ὁ ὁποῖος προσέφερε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Πατέρα.

8'. * Κότταξε πῶς ὁ μὲν τύπος ἐδόθη διὰ Μωϋσεῶς, ἡ δὲ ἀλήθεια ἐγενεῖ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ πάλιν β-
ταν οἱ Ἀμαληκίται ἐπαλέμουν τοὺς Ἑβραίους, εἰς τὸ
ὄρος Σινᾶ, τὰ μὲν χέρια τοῦ Μωϋσεῶς ἐστηρίζοντο³⁷, ὑ-
ψοῦμενα καὶ βασταζόμενα ἀπὸ τὸν Ἄσραῶν καὶ τὸν Ἄρ, οἱ
ὁποῖοι ἐστάκοντο ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἐνῶ ὁ Χριστὸς, ὅταν
παρουσιάσθη ἐπὶ τῆς γῆς, Αὐτὸς ὁ ἴδιος δι' ἑαυτοῦ, ἀφοῦ
ἀπλώσε τὰ χέρια, ἐκρατοῦσεν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Εἰ-
δες πῶς ὁ μὲν τύπος ἐδίδετο, ἡ δὲ ἀλήθεια ἐγένετο; Πά-
λιν ὁ νόμος ἔλεγεν «Ἐπικατάρατος ὁ καθένας, ποῦ δὲν
μένει σταθερὸς εἰς ὅλα ὅσα εἶναι γραμμένα εἰς τὸ βιβλί-
ον αὐτό»³⁸ ἢ δὲ χάρις τί λέγει; «Ἐλθετε πρὸς με πάντες
οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι καὶ ἐγὼ θὰ σὰς ἀναπαύ-
σω»³⁹ καὶ ὁ Παῦλος· «Ὁ Χριστὸς ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ

36. Ἐξοχ. 19, 3.

37. Ἐξοχ. 17, 9. Ἡ οὐραία εἶναι ἕξις τῆς, ἀλλὰ καὶ μεγάλη ἐξοχὴ εἰς τοὺς χριστιανούς, ὅτι: ὄρατον ἡ ὄρα ὑπερῶν πρὸς τὴν ἀλήθειαν οὐραία.

38. Σημασιῶντα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ἐὰ σχηματικὰ γεγονότα ἐν Ἐξοχ. 17, 9, κ. 1.

39. Δευτ. 27, 26

38. Ματθ. 11, 28.

της κατάρας του νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρσας.⁴⁰

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχομε ἀπολαύσει τὸσον πλουσίως χάριτος καὶ ἀληθείας, σὰς παρακαλῶ, ἵνα μὴ γίνωμεν ἐξ αἰτίας τοῦ μεγέθους τῆς χάριτος ὀκνηρότεροι. Διότι ὅσον μεγαλυτέρας τιμῆς ἠξιώθημεν, τὸσον περισσώτερον εἴμεθα καὶ ἀφελεία ἀρετῆς. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐεργετήθη ὀλίγον καὶ ἂν ἐπέδειξη ὀλίγην προθυμίαν καὶ μικρὰ ἔργα, δὲν εἶναι ἀξίος τὸσον μεγάλης καταδίκης, ἐνῶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀνήλθεν εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς τιμῆς καὶ ἔπειτα ἐπέδειξεν ἔργα ταπεινὰ καὶ χαμαίγῃ, θὰ εἶναι ἀξίος πολὺ μεγαλυτέρας καταδίκης. Ἄλλὰ μὴ γένοιτο νὰ φατασθῶμεν ποτὲ τέτοια πράγματα δι' ἑοσῆ! Διότι ἔχομεν πεποιθῆσιν εἰς τὸν Κύριον, ὅτι ὠμώθηκατε ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἐπετάξατε ψυχικῶς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εὐρισκόμενοι εἰς τὸν κόσμον, δὲν καταγίνεσθε μὲ τὰ ἔργα τοῦ κόσμου. Ἄλλὰ παρ' ὅλου, ὅτι εἴμεθα ἀπολύτως θέσθαι διὰ τὴν ἡθικὴν σας προκοπὴν, δὲν παύομεν συνεχῶς νὰ παρακαλοῦμεν τὰ ἴδια. Τὸ ἴδιον γίνεται, ὡς γνωστὸν, καὶ μὲ τοὺς κοσμικοὺς ἀγῶνας. Καὶ κατ' αὐτοὺς, δηλαδὴ, οἱ θεοπαῖ ὄλοι ἀπὸ συμφῶνον ἔχει ἐκεῖνους ποὺ ἔχουν ὑποχωρήσει καὶ ἐγκαταλείψει τὸν ἀγῶνα. οὔτε αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πέσει κάτω νικημένοι, ἀλλ' ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ τρέχουν, προτρέπουν νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν μὲν τῶν κοσμικῶν ἀγῶνων οἱ θεοπαῖ, ἐπειδὴ ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἀδίκως κοιτάζουν καὶ ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ τοὺς ἀναστήσουν μὲ παρακλήσεις, ἐφ' ὅσον ἀπεκόπησαν καὶ ἔχασαν διὰ παντὸς τὴν νίκην, παύουν περιφρονῶντες αὐτοὺς νὰ τοὺς παρακινοῦν καὶ προτρέπουν, ἐνῶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας περίπτωσιν ἔχει μόνον

40. Γαλ. 3, 13

ἀπὸ οὗς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκασθε εἰς κατάστασιν πνευματικῆς ἀνατάσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐγκαταλείφοντας τὸν ἀγῶνα, ἐὰν αὐτοὶ θελήσουν νὰ ἀλλάξουν, εἶναι δυνατόν νὰ ἀναμεινωμεν κατὰ καιρὸν.

Δι' αὐτὸ ἀκριθῶς καὶ κάμνομεν τὰ πάντα, παρακαλοῦμεν, κατηγοροῦμεν, προτρέπουμεν, ἐπαινοῦμεν, ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἰδικὴν σας σωτηρίαν. Νὰ μὴ δυσαρπστηθῆτε λοιπὸν ἀπὸ τὴν συνεχῆ περὶ τῆς πολιτείας σας παραίνεσιν μας. Διότι τὰς παραίνεσεις καὶ συμβουλὰς μας δὲν κάμνομεν, ἐπειδὴ καταδικάζομεν διαπιστωθεῖσαν εἰς οὗς ραθυμίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ τρέφομεν διὰ οὗς πάρα πολὺ χρηστάς ἐλπίδας. Ὅχι δὲ μόνον πρὸς ἑοσῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς διδάσκοντας, ἔχουν λεχθῆ αὐτὰ, καὶ θὰ λεχθοῦν. Διότι καὶ ἡμεῖς τῆς αὐτῆς διδασκαλίας ἔχομεν ἀνάγκην. Τὸ γεγονός ὅτι αὐτὰ λέγονται ἀπὸ μᾶς, δὲν ἐμποδίζει εἰς τίποτε νὰ ἀπευθύνονται καὶ πρὸς ἡμᾶς. Διότι ἐκεῖνον μὲν, τὸν ὁποῖον ὁ λόγος μας εὐρήκε ὀπεύθυνον, διώρθωσεν, ἐκεῖνον δὲ, τὸν ὁποῖον εὐρήκε μακρὰν καὶ ἀπηλλαγμένον ἁμαρτίας, ἀπεμάκρυνε καὶ ἀπεχώρισε ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμη περισσώτερον. Διότι οὔτε ἡμεῖς εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι καὶ τελείως καθαρὸι ἀπὸ ἁμαρτίας. Καὶ τὸ θεραπευτήριον λοιπὸν κοινὸν καὶ τὰ προσφερόμενα φάρμακα διατίθενται δι' ὅλους καὶ εὐρίσκονται ἐνώπιον ὅλων. Ἐν τούτοις ἡ θεραπεία δὲν εἶναι κοινὴ, ἀλλὰ γίνεται σύμφωνα μὲ τὴν προαίρεσιν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦν αὐτὰ. Δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησε καλῶς τὸ φάρμακον θὰ χαρῆ τὴν θεραπείαν, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπέθεσεν εἰς τὸ τραῦμα τοῦ φάρμακον, θὰ μεγαλώσῃ περισσώτερον τὸ κακὸν καὶ θὰ καταλήξῃ εἰς τὸν φοβερότατον θάνατον.

Ἄς μὴ λυποῦμεθα λοιπὸν καὶ δυσανασχετοῦμε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θεραπείας, ἀλλὰ πολὺ περισσώτερον ἅς χατρώμεθα καὶ ἐν ἀκόμῃ ἢ μέθοδος τῆς διδασκαλίας φέρῃ πικροὺς πόνους. Διότι ἀργότερα θὰ μᾶς φανερώσῃ

τόν καρπὸν, ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ γλυκύς. Ἐὰς πράττομεν λοιπὸν τὰ πάντα μὲ μοναδικὸν σκοπὸν νὰ παραμείνομεν καθαροὶ ἀπὸ τραύματα καὶ πληγὰς, τὰς ὁποίας προξενοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τὰ δόγματα τῆς ἁμαρτίας, διὰ νὰ μὴ παραδοθῶμεν εἰς τὰς τιμωρητικὰς καὶ ἀπειρίας δυνάμεις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλ' ἀφοῦ γίνωμεν ἀξιοὶ τῆς θέας τοῦ Χριστοῦ, νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον καὶ νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὰς δυνάμεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἠμποροῦν νὰ μᾶς εἰσαγάγουν εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν οὐρανῶν, ποῦ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτόν. Αὐτὴν τὴν κληρονομίαν μακαρῶν ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοστροφίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δυνάμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΕ' (15)

(Ἰωάν. α', 18)

«Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε ὁ Μονογεγὴς Υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς. ἐκεῖνος ἐξηγήσατο» (Ἰωάν. 1, 18).

α'. Ὁ τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασχίας, αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τὰς Ἁγίας Γραφάς, ὁ Θεὸς δὲν θέλει νὰ ἀκούωμεν ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ πολλὴν σύνεσιν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ μὲν μακάριος Δαβὶδ εἰς τὴν ἀρχὴν πολλῶν ψαλμῶν του ἔγραφε τὸ «εἰς σύνεσιν»¹ καὶ ἔλεγεν «Ἀποκόλυψον τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ ἴδμου σου»². Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς του³, ἀφοῦ θεωρεῖ καὶ θέτει ὡς θεμέλιον τὴν σοφίαν, λέγει ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν αὐτὴν ὅπως τὸ ἀργύριον, μᾶλλον δὲ

¹ Εἰς τὴν πρώτην παράκλητον τῆς ἑπιτομῆς αὐτῆς, διακρίνομεν δύο βασικά σημεῖα: τὸ πρῶτον, ἀναφέρεται εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀναγνώσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ δεύτερον, ἀναρτῶ εἰς τὴν ἀρμενικὴν τῆς φράσεως «θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε». Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον, ὁ ἁγὸς Πατὴρ παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς πρέπει νὰ γίνεται μὲ πολλὴν προσοχὴν, διότι ἄλλως δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ κατανοήσις αὐτῆς. Ἐν σχέσει δὲ μὲ τὸ δεύτερον σημεῖον, παρατηρεῖται ὅτι τὸν Θεὸν δὲν εἶδε ποτὲ κανεὶς κατ' ὄψιν, παρὰ μόνον ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα. Ἀκολουθεῖτον λαμβανὰ παρὰ τοῦ ἀποστόλου τὴν ἐπιτομήν.

² Δύο τρεῖς ψαλμοὶ φέρουν τὴν εἴλην «σύνεσις» ἢ «εἰς σύνεσιν». Τὸ νόημα τοῦ εἴηαι συνεστῶν. Ἰσοῦς φανεροῦναι ἔτι ὁ ψαλμὸς εἶναι διδασκαλικὸς εἰς προσημασίαν, εἰς σύνεσιν, ἢ ὅτι πρέπει νὰ φέλλεται «συνεστῶς», σύμφωνα μὲ τὸ «φέλλεται συνεστῶς» (ψαλμ. 47, 8), κατὰ τὸν ὅσον θεολογικὸν νόμον, μὲ νόημα.

³ Ἰωάν. 1, 18.

⁴ Ἐκείνη τὴν ἑπιτομήν.

πρέπει να εμπορευώμεθα αυτήν περισσότερο από τον χρυσόν⁴. Ἀλλά καὶ ὁ Κύριος, συμβουλευθὼν τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐρευνοῦν τὰς Γραφάς⁵, πολὺ περισσότερο παρακινεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἀναζήτησιν τοῦ θαυτέρου νοήματος, τοῦ ἐμπεριεχομένου εἰς αὐτάς. Διότι, ἐὰν θεοβαίως ἀμέσως καὶ μὲ τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν ἦσαν δυνατὸν νὰ καταλάβωμεν τὰς Ἁγίας Γραφάς, δὲν θὰ συνεβούλευε τοῦτο. Ἄλλωστε, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι φανερόν εἰς ὅλους καὶ εὐρίσκειται εὐκολα, κανεὶς ποτὲ δὲν θὰ ἐρευνούσε, διὰ τὴν εὐρίθη, ἀλλὰ αὐτὸ, τὸ ὁποῖον εἶναι κρυμμένο εὐρίσκειται ἕστερα ἀπὸ πολλὴν ἔρευναν. Δι' αὐτὸ καὶ, θέλων νὰ διεγείρῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἔρευναν, λέγει ὅτι αὐταὶ εἶναι κερκιμμένοι θησαυροί.

Αὐτὰ δὲ ἔχει εἰπεῖ πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν μὴ προσεγγίζωμεν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ κατὰ τρόπον ὀλιγίστου τοὺς λόγους τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ νὰ ἐρευνῶμεν αὐτοὺς μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν. Διότι, ἐὰν ἀκούσῃ κανεὶς χαρὶς καρμῖαν ἐξέτασιν τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτάς καὶ τὰ δεχθῆ ὅλα ἔτσι, ὅπως ἔχουν λεχθῆ κατὰ τὸ γράμμα, πολλὰ ἄτοπα θὰ φαντασθῆ περὶ τοῦ Θεοῦ. Διότι θὰ τὸν φαντασθῆ καὶ ὡς ἄνθρωπον καὶ ὡς συνιστάμενον ἀπὸ χαλκῶν καὶ ὀργίλων καὶ θυμῶδη καὶ πολλὰς ἀκόμη χειροτέρας ἀπὸ αὐτὰς ἀπόψεις θὰ ἀναγκασθῆ νὰ δεχθῆ περὶ Αὐτοῦ. Ἄν ὁμοῦ κανεὶς ἐξετάσῃ προσεκτικὰ καὶ ἀπληρῆθῃ τὸ νόημα, τὸ ὁποῖον περικλείεται εἰς τὸ θᾶσος τῶν θείων λόγων, τότε θὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ κάθε τέτοιον ἄστοχον. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ, παραδείγματος χάριν, τὸ ἀναγνωσθὲν χωρὶον, τὸ ὁποῖον πρόκειται νῦν νὰ ἐρμηνεύσωμεν, λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει κάλπον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ὀλικῶν σωμάτων. Ἐν

4. Παροιμ. 16, 16
5. Ἰωάν. 5, 39

τούτοις κανεὶς δὲν εἶναι τόσον τρελλός, ὥστε νὰ νομίσῃ ὅτι ὁ ἀσώματος Θεὸς εἶναι σώμα ὀλικόν. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὸ προκειμένον χωρίον μετὰ προσοχῆς καὶ πάσης ἀκρίβειας, διὰ τὴν νὰ ἐνηνοσήσωμεν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ πλήρως καὶ κατὰ τρόπον ἀρμόζοντα εἰς τὴν πνευματικὴν ἔνοιαν, τὴν ὁποῖαν ἐκφράζει.

«Θεὸν οὐβελ ἐώρακε πώποτε». Πῶς εἶδον ὁ Ἐδ-αγγελιστὴς Ἰωάννης εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας αὐτῆς; Ἀφοῦ ἐφανέρωσε τὰς ὑπερβολικὰς μεγάλας δια-ρεὰς τοῦ Χριστοῦ, αἱ ὁποῖαι διαφέρουν ἀπειρῶς ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν διὰ τοῦ Μωυσέως, ἠθέλησε ἀκολού-θως νὰ ἀναφέρῃ καὶ εὐλόγων αἰτίαν τῆς διαφορᾶς. Διότι ἐκεῖνος μὲν, ἐφ' ὅσον ἦταν ὑπηρέτης, ἔργε διάκονος ταπεινότερων πραγμάτων, ἐνῶ ὁ Χριστὸς, Δεσπότης ὢν καὶ Βασιλεὺς καὶ Υἱὸς Βασιλέως, ἔφερεν εἰς ἡμᾶς τὰ πολὺ μεγαλύτερα, στυλιάρχηον πάντοτε μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ αἰωνίως θλέπων Αὐτόν. Διὰ τοῦτο καὶ συνέχισεν, ὡς εἶρη: «Θεὸν οὐβελ ἐώρακε πώποτε». Τί ὁμοῦ θὰ εἰ-πωμεν εἰς τὸν μεγαλοφρονότατον Ἰσραὴλ, ὁ ὁποῖος λέ-γει: «Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὀμηλοῦ καὶ ἐπιημένου⁶; Ἴδ θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος λέγει, εἶδον πρόσθετον μαρτυρίαν, ἐπιθεθαίωνου-σαν τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν αὐτὰ, ὅταν εἶδε τὴν δόξαν Αὐτοῦ; Τί πάλιν θὰ εἰπωμεν εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ; Διότι καὶ ὁ προφήτης αὐτὸς εἶδεν Αὐτόν καθήμενον ἐπὶ τῶν χειρῶν⁷. Τί θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν Δανιήλ; Διό-τι καὶ αὐτὸς ὁ προφήτης λέγει: «Ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐ-ἐκάρητο⁸». Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Μωυσῆν, ὁ ὁποῖος λέ-γει: «Φανέρωσε εἰς ἐμὲ τὴν δόξαν σου κατὰ ἓνα τρόπον

6. Ἠσαϊ. 6, 1.
7. Ἰεζεκ. 1, 1 κ. ε.
8. Δανιήλ 7, 9.

αίσθητόν, διὰ τὰ σὲ ἰδῶ με τὰ ἴδια μου τὰ μάτια⁹, τί θὰ ἀπαντήσωμεν; Ὁ δὲ Ἰακώβ καὶ τὸ ὄνομα Ἰσραὴλ¹⁰ ἐπήρε ἀπὸ Αὐτόν. Διότι Ἰσραὴλ εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος βλέπει τὸν Θεόν. Καὶ ἄλλοι ἐπίσης ἔχουν ἰδεῖ Αὐτόν.

Πῶς, λοιπόν, ὁ Ἰωάννης εἶπε «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε»; Ὁ Ἰωάννης εἶπε τοῦτο, ἀποκαλύπτων, ὅτι ἅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἐμφάνις καὶ θέα τοῦ Θεοῦ κατὰ συγκοτάθωσιν, δὲν ἦσαν θέα καὶ φανέρωσις καθαρὰ καὶ γυμνὴ αὐτῆς τῆς ἀπλῆς οὐσίας Αὐτοῦ. Διότι, ἂν ἐβλεπαν αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ ἐβλεπαν αὐτὴν κατὰ διαφορετικὸν ἑκαστος τρόπον. Διότι ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπλὴ καὶ χωρὶς σχήμα, χωρὶς μορφήν εἶναι, ἐπίσης, ἀσύνθετος, ἀπερίγραπτος, δὲν κάθεται, οὔτε στέκεται, οὔτε περιπατεῖ. Διότι ἅλα αὐτὰ εἶναι γνωρίσματα ὀλικῶν σωμάτων. Πῶς ἀκριβῶς εἶναι, μόνος Αὐτὸς γνωρίζει. Καὶ τοῦτο ἐφονέρωσε μὲ τὸ στόμα κάποιου προφήτου ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, λέγων «Ἐγὼ ὄρασις, λέγει, ἐπιθύουσα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν μοιωώθη»¹¹, τὸ ὁποῖον σημαίνει «συγκοτάθη» δὲν ἐφάνη ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ἤμουν». Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἐπράκειτο ὁ Υἱὸς Αὐτοῦ νὰ ἐφανισθῇ ἐνώπιόν μας μὲ ἀληθινὴν σάρκα, τοὺς προετοίμαζεν ἀνεκῶσιν νὰ βλέπουν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἦταν δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νὰ ἰδοῦν. Ἐπειδὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς εἶναι ὁ Θεός, οὐ μόνον προφήται, ἀλλ' οὔτε ἄγγελοι εἶδον, οὔτε ἀρχαγγελοὶ, δι' αὐτὸ καὶ, ἐάν μὲν ἐρωτήσης αὐτοὺς περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ σοῦ ἀποκριθῶν τίποτε, θὰ ἀκούσης δὲ μόνον νὰ ψάλλουν συνεχῶς τὸ «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»¹². Καὶ ἀπὸ τὰ Χερουθὶμ ἢ τὰ Σεροφὶμ ἐάν ἐπιθυμήσης νὰ μῆσθαι κάτι, τὸ μυστικὸν μέ-

9. Ἐξομ. 53, 13.

10. Μετὰ τὴν πάλιν με τὸ, ἄγγελο. Σημαίνει δυνατὸς, ἰσχυρὸς (Ἰαν. 89, 28).

11. Ἰωάν. 12, 11.

12. 9, 14.

λος τοῦ ἁγισμοῦ θὰ ἀκούσης καὶ ὅτι πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ¹³. Ἄν ἐξετάσης τὰς ἀνωτέρω πνευματικὰς δυνάμεις, τίποτε ἄλλο δὲν θὰ εὕρης, παρὰ μόνον ὅτι ἕνα εἶναι τὸ ἔργον αὐτῶν, ἡ ἐξύμνησις τοῦ Θεοῦ· «διότι αἰνεῖτε, λέγει, αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ»¹⁴.

Μόνος, λοιπόν, βλέπει Αὐτόν ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Πῶς, ἐπομένως, ὀλιόληρος ἢ κτιστὴ φύσις θὰ δυνηθῇ καὶ νὰ ἰδῇ τὸν ἁκτίστον Θεόν; Διότι ἐάν ἀπλῶς τῆς ὀπωσθήποτε σώματος δυνάμεως, καίτοι θεοβαίως κτιστῆς, δὲν δυναμέθα νὰ δεχθῶμεν σαφῆ καὶ ἀκριβῆ θεωρίαν καὶ τοῦτο ἀπεδειχθῆ πολλές φορές ἐπὶ τῶν ἄγγέλων, πολὺ περισσότερον τῆς ἁκτίστου καὶ ἀσώματος Θεῖας οὐσίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει «τὸν ὁποῖον οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων εἶδεν, οὔτε δύναται νὰ ἰδῇ»¹⁵. Ἐπομένως, εἰς μόνον τὸν Πατέρα ἀνήκει προσέτι τοῦτο τὸ ἐξάρετον, καθόλου δὲ εἰς τὸν Υἱόν; Ὁχι, θεοβαίως! ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Υἱόν. Ὅτι δὲ ἀνήκει καὶ εἰς Αὐτόν, ἀκούσε τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἔηλοι τοῦτο καὶ λέγει «ὅστις εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀόρατου»¹⁶. Ἐκεῖνος δὲ, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκὼν τοῦ ἀόρατου καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἀόρατος, ἐπειδὴ διαφορετικὰ δὲν θὰ εἶναι εἰκὼν. Ἐάν δὲ ἄλλοῦ λέγει «Θεὸς ἐφανερῶθαι ἐν σαρκί»¹⁷, νὰ μὴ ἀπορήσης, διότι ἡ διὰ τῆς σαρκὸς φανέρωσις, δὲν ἔγινε φυσικὰ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἐπειδὴ, ὅτι καὶ Αὐτὸς εἶναι ἀόρατος κατὰ τὴν οὐσίαν, οὐ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀνω δυνάμεις, θεοβαίως ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ εἶπεν ὅτι «ἐφανερῶθαι ἐν σαρκί», προσέθεσεν ὅτι «ᾧφθῃ ἄγγελοις»¹⁸.

8'. 9. Ὡστε καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους τότε ἔγινεν ὄρα-

13. Ἐξομ. 6, 3.

14. Ἐξομ. 148, 2.

15. Α' Τιμοθ. 6, 16.

16. Κολοσ. 1, 15.

17. Α' Τιμοθ. 3, 16.

18. Ἀδρῶ81.

*Ἐπιτάφια, ἐρμηνεύεται ἡ φράσις τοῦ Ἐπιτάφιατου «ὅ ἔο ἐν τῇ κλίμαρ τοῦ Πατρὸς», ἡ ὁποία λεγόμενη περὶ τοῦ Χριστοῦ, σημαίνει ὅτι ὁ Υἱὸς γνω-

τός, όταν, δηλαδή, περιελήθη ανθρώπινη σάρκα. Προηγούμενος, όμως, δεν τον έβλεπαν κατ' αυτόν τον τρόπον, επειδή η ουσία Αυτού ήταν καί εις αυτούς άόρατος. Καί τώς λέγει, εἶπεν ὁ Χριστός: «Μή καταφρονήσετε ἕνα τῶν μικρῶν τούτων· διότι σὰς λέγω ὅτι οἱ ἀγγελοὶ αὐτῶν διὰ παντός βλέπουν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»¹⁹. Τί λοιπόν; ὁ Θεὸς ἔχει καὶ πρόσωπον καὶ ἔχει εἰκονισθῆ καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς; Ἄλλὰ δὲν θά ἤμπορούσε νὰ παραφρονήσῃ κανεὶς τόσο, ὥστε νὰ εἰπῇ αὐτά. Τί λοιπὸν σημαίνει τὸ λεγόμενον; Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν λέγῃ: «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδίας, οἱ αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁρνοῦνται»²⁰, ἔννοει τὴν κατὰ διάνοιαν θεωρίαν, τὴν δυνατὴν εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐπὶ τῶν ἀγγέλων δυνατόμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι γάρῃ εἰς τὴν καθαρὰν καὶ ἀγρυπνοῦσαν φύσιν των τίποτε ἄλλο δὲν σκέπτονται, παρὰ μόνον πάντοτε τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς λέγει πάλιν: «Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός»²¹. Τί λοιπόν; ὅλοι εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἀγνοίαν; Μὴ γένοιτο! Ἄλλ' οὐδεὶς γνωρίζει τὸν Θεόν, ὅπως ὁ Υἱός. Ὅπως, λοιπόν, ἀκριβῶς εἶπαν τὸν Θεόν οἱ πολλοὶ ὅσον ἦταν δυνατόν εἰς αὐτοὺς νὰ τὸν ἴδωσιν, τὴν δὲ οὐσίαν οὐδεὶς εἶδε, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡμεῖς τώρα ὅλοι γνωρίζομεν θεολογικῶς τὸν Θεόν, τί ἀκριβῶς ὅμως εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν, οὐδεὶς γνωρίζει, παρὰ μόνος ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἀπὸ Αὐτόν. Γνώσις δὲ ἐδῶ λέγει τὴν ἀκριβῆ θεωρίαν καὶ κατάληψιν καὶ μάλιστα τόσον πλήρη καὶ τελείαν, ὅσον πλήρης καὶ τελεία εἶναι ἡ περὶ τοῦ Παιδὸς Αὐτοῦ γνώσις τοῦ Πατρὸς. «Καθὼς γὰρ γινώσκει με ὁ Πατήρ, καγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα»²².

Δι' αὐτὸ κῆρυξεν καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς μὲ πόσην ἀνεῖν ὁμῆλει. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε

ρίζει τὸν Πατέρα ἀκριβῶς καὶ τελείως καὶ ἐπὶ ἀπόψεσιν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πατρὸς ἀνάγκη καὶ εἶδεν.

19. Ματθ. 18, 10.

20. Ματθ. 5, 8.

21. Ματθ. 11, 27.

22. Ἰωάν. 10, 15.

πόποτε», συνεχίζων, δὲν εἶπεν ὅτι ὁ Υἱός, ἀφοῦ εἶδε τὸν Θεόν, διηγήθη, ὅσα ἀκριβῶς εἶδεν, ἀλλὰ προσέθεσε κατὰ περισσώτερον ἀπὸ τὸ ὅτι Τὸν εἶδε, διότι εἶπεν ὅτι «ὁ ὢν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πατρὸς» εἶναι δὲ ἡ ἀνδιαίτησις εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς πολὺ ἀνωτέρα τῆς θεωρίας Αὐτοῦ. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπλῶς ἔλεπει, δὲν ἔχει ὁπωσδήποτε πλήρη καὶ ἀκριβῆ γνώσιν τοῦ φαινομένου, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διαμένει εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλπους, γνωρίζει τὰ πάντα καὶ δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ ἔχη τὴν παραμικρὰν ἀγνοίαν. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃ ὅτι «οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός»²³, διὰ τὰ μὴ λέγῃς, ὅτι καὶ μὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα περισσώτερον δῶν, δὲν γνωρίζει ὅμως τελείως καὶ ἀκριβῶς Αὐτόν, δι' αὐτὸ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει ὅτι ὁ Υἱός διαμένει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς λέγει ὅτι γνωρίζει Αὐτόν τόσον, ὅσον γνωρίζει ὁ Πατήρ τὸν Υἱόν. Ρώτησε λοιπὸν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀντιλέγει: «Ἄραγε, πῆς μου, γνωρίζει ὁ Πατήρ τὸν Υἱόν;». Καὶ θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ, ἂν θέβασα δὲν εἶναι παράφρων, ὅτι «ναὶ» ὁ Πατήρ γνωρίζει τὸν Υἱόν. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἐρωτησώμεν πάλιν αὐτόν: «Τί λοιπόν, ἔλεπει καὶ χωρίζει Αὐτόν τελείως καὶ ἀκριβῶς, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ὅτι ἀκριβῶς εἶναι, γνωρίζει σαφῶς;». Καὶ ὁπωσδήποτε καὶ εἰς αὐτὸ θὰ ἀπαντήσῃ καταφατικῶς. Ἀπὸ αὐτοῦ λοιπὸν νὰ συμπεράσῃς τὴν ἀκριβῆ περὶ τοῦ Πατρὸς γνώσιν τοῦ Υἱοῦ. Διότι ὁ Ἰδιος εἶπεν, ὅτι «καθὼς με γνωρίζει ὁ Πατήρ καὶ ἐγὼ γνωρίζω τὸν Πατέρα»²⁴ καὶ ἄλλοῦ «ὅχι, ὅτι εἶδεν τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ἐκεῖνος ὅστις εἶναι παρὰ τὸ Θεοῦ»²⁵. Δι' αὐτὸ, ὅπως ἀκριβῶς εἶπα καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μνημονεύει τὸν κόλπον, διὰ τὰ μᾶς φανερώσῃ μὲ τὴν μονοδικτὴν αὐτὴν λέξιν, ὅτι εἶναι κολληὴ ἡ ἐνότης τῆς οὐσίας καὶ ἡ συγγένεια, ὅτι ἡ γνώσις εἶναι ἀπορρολακτος, ὅτι ἡ ἐξουσία εἶναι κοινὴ. Διότι ὁ Πατήρ δὲν θά εἶχεν εἰς τοὺς κόλπους τὸν θεωρητικὸν κατὰ τὴν οὐσίαν²⁶, ἀλλ' οὕτε

23. Ματθ. 11, 27.

24. Ἰωάν. 10, 15.

25. Ἰωάν. 6, 46.

26. Τὸ κείμενον ἔχει τὴν λέξιν «θεωροῦσιν», ἡ ὁποία σημαίνει τὸν διδ-

καὶ ὁ ἴδιος θὰ τολμῶσει, σὺν βούλῳ καὶ ἑνὰς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, νὰ περιστρέφεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Δεσπότη. Διότι αὐτὸ εἶναι ἴδιον γνήσιου υἱοῦ μόνου καὶ μὲ πολλὴν παρρησίαν πρὸς τὸν φυσικὸν του πατέρα συμπεριφερομένου, ἐπὶ πλεόν δὲ καὶ μὴ ἔχοντος τίποτε ὀλιγώτερον αὐτοῦ.

Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ διὰ τὸ αἶδιον; "Ἄκουσε τί λέγει ὁ Μωϋσῆς περὶ τοῦ Πατρὸς. "Ὅταν, δηλαδὴ, ἠρώτησεν ὁ Μωϋσῆς τὸν Θεόν, τί τέλος πάντων νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἐάν ἐρωτηθῇ ἀπὸ αὐτοῦ, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τὸν ἔχει ἀποστείλει, διατάχθη νὰ εἰπῇ ὅτι «ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με²⁷». Τὸ δὲ «ὁ ὢν» σημαίνει, ὅτι πάντοτε καὶ αἰωνίως ὑπάρχει καὶ ὅτι ἀνάρχως ὀπάργει καὶ ὅτι ὄντως καὶ κυρίως ὑπάρχει. Αὐτὸ φανερῶναι καὶ τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν», ὅτι, δηλαδὴ, πάντοτε καὶ αἰωνίως ὑπάρχει. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν φράσιν χρησιμοποιοῖ ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, δεικνύων ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπάρχει ἀνάρχως καὶ αἰδίως εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς. Διὰ νὰ μὴ νομισθῇ λοιπὸν, ἕξ αἰτίας τῆς ὁμοιότητος τοῦ ὀνόματος, ὅτι εἶναι ἑνὰς ἀπὸ τοὺς κατὰ χάριν γενομένους υἱοῦς, πρῶτον μὲν προσέθεσε τὸ ἄρθρον, τὸ ὅποιον διακρίνει Αὐτὸν ἀπὸ τοὺς κατὰ χάριν υἱοῦς. Ἐάν δὲ αὐτὸ δὲν σοῦ ἄρκει, ἀλλ' ἀκόμη ἐπιμένεις νὰ θεωρῆς τὰ χαμηλά, ὡς ἀκούης τὸ ὄνομα «Μονογενῆς», τὸ ὅποιον εἶναι κυριώτερον αὐτοῦ. Ἐάν δὲ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ πάλιν πρὸς τὰ κάτω θλήπῃς, δὲν θὰ παραλείψω νὰ ὁμιλήσω καὶ κάπως ἀνθρωπίνως περὶ τοῦ Θεοῦ, νὰ ὁμιλήσω, δηλαδὴ, περὶ τοῦ κόλπου, διὰ νὰ μὴ περάσῃ ἀπὸ τὴν σκέψιν σου τίποτε τὸ πακύνον.

Εἶδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ πρόνοια καὶ ἡ φιλοανθρωπία τοῦ Δεσπότη; Ὁ Θεὸς χρησιμοποιοῖ ἀναξίους

φρον κατὰ τὴν οὐσίαν, κατὰ τὴν φύσιν, ἐκάρθει, δηλαδὴ, τὸ ἀνεύθυνον ἀπὸ αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ἐκάρθει ἡ λέξις «ἄναξίους». Ὁ Χριστὸς ὡς «γνήσιος» Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχει «ἐν τῷ κόλπῳ» Αὐτοῦ. Ἀξιοσημειώτως ἡ φραστικὴ καὶ ἐκπεραστικὴ εἰκόνα, τὴν ὁποῖαν χρησιμοποιοῖ ὁ Ἐξαγγελιστὴς καὶ ἀνακλῶν τὸν ἄρατο ἔταρξεν Ἰουδαίους.

27. Ἐφεσ. 3, 14.

λόγους διὰ τὸν ἑαυτὸν Του, μὲ τὸν σκοπὸν ἔστω καὶ ἔτσι νὰ κυττάγῃς προσεκτικὰ καὶ νὰ ἐννοήσῃς ὀπωσθήποτε κατὰ μεγάλο καὶ ὕψηλόν καὶ οὐ μόνον κάτω, εἰς τὰ τοπεινὰ καὶ χαμηλά; Διότι, πῆς μου, διὰ ποῖον λόγον ἔχει ἐδῶ ληφθῆ καὶ χρησιμοποιηθῆ ὁ κόλπος, ἡ λέξις αὕτη, ἡ ὁποία ἐκφράζει ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα κατὰ παχὺ καὶ σαρκικόν; Μήπως, διὰ νὰ νομισωμεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὀλικὸν σώμα; "Ὀχι, ποτέ! λέγει. Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, ἔχει λεχθῆ; Διότι, ἐάν διὰ τῆς λέξεως αὕτης, ὅστε ἡ γνησιότης τοῦ Υἱοῦ παρίσταται, οὕτε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι σῶμα λέγεται, τότε ἡ ἐν λόγω λέξις ἔχει ριφθῆ ἀσκοπίως καὶ δὲν ἐξυμνηρεῖται καμμίαν ἀνάγκην. Διὰ τί λοιπὸν ἔχει λεχθῆ; Διότι δὲν θὰ παύσω νὰ σοῦ ὑποβάλλω αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἔχει χρησιμοποιηθῆ ὄχι διὰ κανένα ἄλλον σκοπὸν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ὑποθέσωμεν δι' αὐτῆς τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ γνήσιον τοῦ Μονογενοῦς καὶ τὸ συναϊδίον Αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰαττέρα; "Ἐκεῖνος ἐξηγήσατο, λέγει. Τί ἐξηγήσατο; "Ὅτι «Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε», ὅτι ἑνὰς εἶναι ὁ Θεὸς. Ἄλλ' αὐτὸ καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται καὶ ὁ Μωϋσῆς φωνάζει συνεχῶς «Κύριος ὁ Θεὸς σου, Κύριος ἑνὰς εἶναι»²⁸ καὶ ὁ Ἰσαΐας, «πρὸ ἐμοῦ ἄλλος Θεὸς δὲν ὑπῆρξεν οὐδὲ θέλει ὑπάρχει μετ' ἐμέ»²⁹.

γ'. *Τί λοιπὸν, περισσότερο ἐμάθημεν ἀπὸ τὸν Υἱόν, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶναι εἰς τοὺς πατρικοὺς κόλπους; τί ἀπὸ τὸν Μονογενῆ; "Ὅτι πρῶτον μὲν καὶ αὐτὰ ἐδῶ εἶναι κατορθώματα τῆς ἐνεργείας Αὐτοῦ. Ἐπειτα, ἐδέχθημεν πολὺ τραυτετέραν διδασκαλίαν καὶ ἐ-

28. Δευτ. 6, 4.

29. Ἰσα. 43, 10.

*Τί σημαίνει τὸ «ἐξηγήσατο»; Ὁ Χριστὸς ἀπεκάλυψε τὴν φύσιν τοῦ Πατρὸς πολὺ σαφέτερα κατ' ἀπλοῦς καὶ ἀπρόφῃται. Ἡ θεατικὴ αὕτη σάφεις ἀκρίβεια εἰς τὴν ἐρχὴν τῆς παραγράφου Ἐκκολοῦται ἠθικὴ διδασκαλία, ὡς συνέφησεν ὁ θεὸς Πατὴρ ἀμβροσίως τοῖς χριστιανοῖς μετὰ τὸν ὄντως ἔχριστόν, νὰ μὴ ἀπερρηκνύονται ἐπὶ πράγματα ὀλικὰ καὶ νὰ μὴ εἶναι ἀνακόνηται ἐπὶ ἐλάτῃ τοῖς κληροῖν.

μάθαμεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα καὶ οἱ λατρεύοντες Αὐτὸν πρέπει ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ νὰ προσκυνῶν⁸⁰. Ἀκόμη δὲ καὶ τὸ ἀκούσθων, ὅτι τὸν Θεὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἴδωμεν καὶ ὅτι οὐδεὶς γνωρίζει Αὐτόν, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς. Καὶ θεὸς ὁ Πατὴρ εἶναι γνησίῳ Μονογενοῦς Υἱοῦ Πατρὸς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα περὶ Αὐτοῦ ἐλέγχθησαν. Τὸ δὲ ἐξηγήσατον, φανερῶναι τὴν τραυτέραν καὶ σαφέστεραν διδασκαλίαν, τὴν ὅποیان ὄχι μόνον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἔκαμε καὶ κατάρθωσε. Καθ' ὅσον εἰς μὲν τοὺς προφήτας δὲν ἐπρόσεχον ὅστε οἱ Ἰουδαῖοι ὅλοι, ἐνῶ εἰς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ προσέτρεξε καὶ παρεδόθη ὁλόκληρος ἡ οἰκουμένη καὶ ἐπίσθη καὶ ἀδέχθη Αὐτόν. Ἐβῶ λοιπὸν ἡ ἐξηγήσις δηλοῖ τὸ σαφέστερον τῆς διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο λέγεται καὶ Λόγος καὶ Μεγάλῃς βουλῆς Ἁγ- γελος.

Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἀξιωθήκαμε καὶ ἀνωτέρας καὶ τελειότερας διδασκαλίας, ὄχι πλέον διὰ τῶν προφητῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ Υἱοῦ, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ὤμιλησεν εἰς ἡ- μᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τὰς τελευταίας αὐτῆς ἡμέρας, ὡς ἐπι- δείκωμεν πολιτείας πολὺ ἀνωτέρας καὶ ἀξίαν τῆς τιμῆς αὐτῆς. Διότι εἶναι καὶ παράλογον, Ἐκείνος μὲν νὰ κατεθῆ τόσον, ὥστε νὰ μὴ θέλῃ πλέον νὰ ὁμιλῇ πρὸς ἡμᾶς διὰ μέσου τῶν βούλων, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ Του, ἡμεῖς δὲ νὰ μὴ παρουσιάσωμεν τίποτε περισσώτερον ἀπὸ τὰ προηγουμένα. Ἐκεῖνοι μὲν λοιπὸν ἔχουν τὸν Μωϋσῆν, ἡ- μεῖς δὲ αὐτὸν τὸν Δεσπότην καὶ Κύριον τοῦ Μωϋσέως ἔ- χομεν διδάσκαλον. Λοιπὸν, ὡς ἐπιβελέωμεν χριστιανικὴν ζωὴν ἀξίαν αὐτῆς τῆς τιμῆς καὶ ὡς μὴ ἔχωμεν τίποτε κοι- νὸν πρὸς τὴν γῆν. Διότι δι' αὐτὸ ἀκριθῶς ἔφερε πρὸς ἡ- μᾶς ἀπὸ ἐπάνω ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ διδασκαλίαν, διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ τὴν σκέψιν καὶ τὴν καρδίαν μας, διὰ νὰ γίνωμεν μιμηταὶ τοῦ Διδασκάλου, ὅσον ἐπιτρέπουσι αἱ δυ- νάμεις μας. Καὶ πῶς, λέγει, εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωμεν

80. Ἰωάν. 4, 24.

μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ; Μὲ τὸ νὰ πράττωμεν τὰ πάντα πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ μὴ ζητοῦμε ὅσα ἀρέσουν καὶ ἰκανοποιῶν τοὺς ἑαυτοὺς μας; «καὶ διότι ὁ Χριστὸς, λέγει, οὐχ ἑαυτῷ ἠρέσεν, ἀλλὰ καθὼς ἔχει γραφῆ· Οἱ ονειδισμοὶ τῶν ονειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ»⁸¹. «οὐ- δεὶς ὡς μὴ ζητῇ τὸ ἰδικόν του συμφέρον»⁸². Διότι τότε κα- νεὶς ζητεῖ τὸ ἰδικόν του συμφέρον, ὅταν σκέπτεται τὸ συμ- φέρον τοῦ πλησίον, καθ' ὅσον καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων εἶναι ἰσικὰ μας. «Σὺ μὰ εἰμεθα ἐν, καὶ ἀλλήλων μέρη καὶ μέλη»⁸³.

Ἄς μὴ εἰμεθα λοιπὸν διηρημένοι καὶ ὡς μὴ λέγῃ κανεὶς· «ἐκείνος δὲν εἶναι φίλος μου, οὔτε συγγενής, οὔτε γειτονάς μου, οὔτε ἔχω μαζὶ του τίποτε κοινόν» πῶς νὰ τὸν πλησιάσω; πῶς νὰ τὸν συναστραφῶ; δὲν ἔχει σημα- σίαν, ἀν δὲν εἶναι συγγενής σου, οὔτε φίλος σου, διότι ὅπως ὅσοι εἶναι ἀνθρώπος, μετέχει εἰς τὴν αὐτὴν μέ- σενά φύσιν. ἔχει τὸν ἴδιον Δεσπότην, εἶναι κατὰ συνέπει- αν ὁμόφυλος καὶ ὁμόσπικνος σου. Διότι εἰς τὸν ἴδιον κό- σμον ἐγεννήθη καὶ ζῆ καὶ αὐτός, ὅπως καὶ σὺ. Ἐάν δὲ μετέχει καὶ εἰς τὴν αὐτὴν πίστιν, ἴδου ὅτι ἔγινε καὶ μέλος σου. Διότι ποία φιλία θὰ ἠμπορέσῃ νὰ κατορθώσῃ ποτὲ τόσον μεγάλῃν ἔνωσιν, ὅσον ἡ συγγένεια τῆς πίστεως; Διότι δὲν πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωμεν τόσῃν ἐγγύτητα, ὡ- σπὴν οἱ φίλοι πρὸς τοὺς φίλους καὶ δὲν πρέπει νὰ ἔχω- μεν τόσῃν οικειότητα μεταξύ μας, ὅσῃν ἐκείνοι, ἀλλ' ὀφείλωμεν νὰ ἔχωμεν τόσῃν ἐγγύτητα καὶ οικειότητα, ὡ- σπὴν ἔχει ἕνα μέλος πρὸς ἄλλο μέλος τοῦ αὐτοῦ σώ- ματος. Δὲν θὰ εὕρῃ ἄλλωστε κανεὶς ποτὲ ἄλλαν οικειώ- σιν μεγαλυτέραν καὶ ἀνωτέραν αὐτῆς, ἡ ὅποια ἀνοικτεύ- σεται εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς φιλίας καὶ κοινωνίας.

81. Ρωμ. 15, 3 καὶ Ἔζμ. 68, 10.

82. Ἀ' Κορ. 8, 10, 24.

83. Ρωμ. 12, 5.

Ὅπως, λοιπόν, ακριβῶς δὲν θὰ ἠμπορούσες νὰ λέ-
γῃς: «Ἀπὸ ποῦ ὑπάρχει εἰς ἐμέ ἢ πρὸς αὐτὸν οικειότης
καὶ ἐγγύτης;», διότι τοῦτο θὰ ἦτο καταγέλαστον, ἔτσι
οὔτε περὶ τοῦ ἀδελφοῦ θὰ ἠμπορέσῃς νὰ εἰπῆς τοῦτο· καί
γὰρ πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαστάσθημεν³⁴, λέγει. Διὰ τί
εἰς ἓν σῶμα; Διὰ νὰ μὴ διασπασθῶμεν, ἀλλὰ νὰ διατη-
ρῶμεν μὲ τὴν μεταξύ μας ἐνότητα καὶ φιλίαν τὴν ὁπα-
κοῦν καὶ τὴν συνέχειαν τοῦ ἐνὸς σώματος. Ἄς μὴ περι-
φρονῆσωμεν λοιπὸν ὁ ἓνας τὸν ἄλλου, διὰ νὰ μὴ παρα-
μελήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας· «διότι οὐδεὶς ἐμίσησε πῶ-
τέ τὴν σάρκα του, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ περιθάλπει αὐ-
τήν»³⁵. Δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε τὸν κόσμον αὐτόν,
κοινήν ὅλων μας κατοικίαν, διὰ τὰ διεμοίρασεν ἐξ Ἰσοῦ,
ἓνα ἥλιον ἀνάψε δι' ὅλους. Ἐνα ὄροφον ἐξέτεινε, τὸν οὐ-
ρανόν, μίαν τράπεζαν παρέθεσε, τὴν γῆν. Παρέθεσε καὶ
ἄλλην τράπεζαν παλὺ ἀνωτέραν ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ αὐ-
τὴν κοινήν — γνωρίζουν οἱ μεμνημένοι ἀδελφοί, περὶ ποί-
ας τραπέζης ὁμιλεῖ³⁶—. Ἐνα τρόπον γεννήσεως ἐχώρισεν
εἰς ὅλους, τὸν πνευματικόν, μίαν πατρίδα ὑπάρχει δι' ὅ-
λους, ἢ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀπὸ τὸ αὐτὸ Ποτήριον πίνομεν
ὅλοι³⁷. Δὲν ἐχώρισεν εἰς μὲν τὸν πλούσιον κατὰ περισσό-
τερον καὶ τιμιώτερον, εἰς δὲ τὸν πτωχὸν κατὰ εὐτελέστε-
ρον καὶ ὀλιγώτερον, ἀλλὰ τοὺς ἐκόλωσεν ὅλους μὲ τὰς
αὐτὰς προδοθήσεις. Μετὰ τῆς αὐτῆς τιμῆς ἔβωσεν ὁ
Θεὸς εἰς ὅλους τὰ ὀλικὰ, καθὼς ὁμοίως τὰ πνευματικὰ
ἀγαθὰ.

Ἀπὸ ποῦ, λοιπὸν, προέρχεται ἡ μεγάλη διαφορά καὶ
ἀνισότης εἰς τὴν ζωὴν; Ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀ-
καζαντίαν τῶν πλουσίων. Ἄλλ' ὄχι, ἀδελφοί μου, θεὸς μὴ

34. Α' Κορινθ. 12, 13.

35. Ἐφεσ. 5, 29.

36. Πρὸς, σημειοῦσιν 20 τῆς π' ἐπιπέτας.

37. Ἐννοεῖ τὴν θείαν Κοινωνίαν.

ξαναγίνουσι πλέον αὐτὰ. Δὲν πρέπει, ἐνδὸς συγκεντρωθῆ-
μεθα ἐπὶ τὸ αὐτὸ διὰ τὰ καθολικὰ καὶ ἀναγκαϊότερα,
τὰ πνευματικὰ, νὰ διαιρούμεθα ἀπὸ τὰ γήινα καὶ εὐτε-
λή, ἀπὸ τὸν πλοῦτον, λέγω, τὴν φτώχεια, τὴν σωματικὴν
συγγένειαν, τὴν ἐχθρόν, τὴν φιλίαν. Διότι διὰ αὐτὰ, δι'
ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνωθεν, ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸν σὴν-
δαμον τῆς ἀγάπης, εἶναι σικιά καὶ σικιάς εὐτελέστερα.
Αὐτὸν δὲ τὸν σὴνδαμον τῆς ἀγάπης, ὡς φυλάττομεν ἀ-
διάσπαστον καὶ ἀδιόλητον καὶ τότε κανένα ἀπὸ τὰ πο-
νηρὰ καὶ τὴν διαίρεσιν καὶ διάσπασιν ἐπιδιώκοντα, πνεύ-
ματα, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ εἰσχωρήσῃ ἀνάμυσά μας καὶ
διασπάσῃ τὴν τόσο μεγάλην καὶ δυνατὴν ἔνωσιν, τὴν ὁ-
ποῖαν μοιᾶρι ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ
τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ
τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει
ἡ δόξα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὰρα καὶ πάν-
τοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΣ' (16)
(Ιωάν. α', 19 — 37)

«Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευῖταις, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν· Σὺ τίς εἶ;» (Ιωάν. 1, 19).

α* Είναι φοβερόν πράγμα, αγαπητέ μου, ὁ φόβος, φοβερόν καὶ ἀλέθριον διὰ τοὺς φθονοῦντας, ἔχι διὰ τοὺς φθονοῦμένους. Διότι αὐτοὺς πρώτους θλάπτει καὶ κατατρέφει, σὺν ἄλλο θανατηφόρο μικρόβιο, ποῦ εἰσχωρεῖ βαθειά μέσα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν. Ἄν δὲ προσενῆ καὶ εἰς τοὺς φθονοῦμένους κάποτε καὶ κάποιαν ζημίαν καὶ θλάσθην, αὕτη δὲν εἶναι μεγάλη, ἀλλὰ μικρά καὶ ἀσημασίας καὶ ἔχει μάλιστα μεγαλύτερον κέρδος παρά ζημίαν. Καὶ αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνον μὲ τὸν φόβον, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλα τὰ ἄλλα πάθη, καθ' ὅσον ὁ θλαπτόμενος ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι αὐτός, ποῦ κακοπαθεῖ, ἀλλ' αὐτός ποῦ κακοποιεῖ. Ἄλλωστε, ἂν τοῦτο δὲν συνέβαιναν εἰς τὴν πραγματικότητα, δὲν θὰ προέτρεπεν ὁ Παῦλος τοὺς μισητάς του νὰ δέχωνται νὰ ἀδικοῦνται παρά νὰ ἀδικοῦν, διὰ τῶν ἑξῆς λόγων «διὰτὶ δὲν προτιμάτε νὰ ἀδικήσθε;», «διὰτὶ δὲν προτιμάτε νὰ ἀποσπερῆσθε μᾶλλον

* Οἱ Ἰουδαῖοι ἐφθόνην τὸν Χριστὸν καὶ ἐμυημένοντο τὰ πάντα διὰ νὰ μειώσουν τὸ κύρος, καὶ βίβητε μεταθῶ τὸν ἄνθρωπον. Ἦνα ἀπὸ τὰ μέσα, ποῦ μεταχειρισθήσαν πρὸς τοῦτο ἦτο καὶ ἡ κολακεία. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐστειλὸν ἱερεῖς καὶ Λευῖτας πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσουν ποῖος ἦτο ἢ ἐρωτήσας ἦτο πᾶν, καὶ κατέβλεπον εἰς αὐτὸ νὰ κάμῃ τὸν Ἰωάννην νὰ κολακισθῇ καὶ νὰ βυολογήσῃ ὅτι εἶναι ὁ Χριστὸς. Ἀδ- ρὸ ἐν περιλήψει τὸ θέμα τῆς πρώτης παραγράφου.

παρὰ νὰ κινήτε δίκαις;»¹. Διότι γνωρίζει ἀκριβῶς, ὅτι ἡ καταστροφή ἀκολουθεῖ παντοῦ τὸν κακοποιὸν καὶ ἔχι τὸν κακοπαθόντα. Αὐτὰ δὲ ἄλλα νομίζω ὅτι τὰ εἶπεν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ φόβου. Διότι αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὰς πόλεις ἐξεχύθησαν πρὸς τὴν ἔρημον διὰ νὰ συνανοήσουν τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν καὶ ἀνεγνώρισαν καὶ κατεδίκασαν τὰς ἁμαρτίας τῶν καὶ ἀκολούθως ἐθαπτίσθησαν, αὐτοὶ πάλιν μετὰ τὸ θάπτισμα, σὺν μετανοημένοι τάχα, ἐσπεύλαν πρὸς αὐτὸν ἄνθρωπος καὶ τὸν ἠρώτησαν· «Σὺ ποῖος εἶσαι;». Πράγματι ἦσαν ἀπόγονοι θλιπτηριασμένων φειδῶν καὶ φειδῶν, καθὼς εἶπεν ὁ Ἰ- διος ὁ Ἰωάννης καὶ ὁτιδήποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ χειρότε- ρο. Γενὰ ποιηρῆ, ἀνήθικη καὶ διεστραμμένη², τότε, μετὰ τὸ θάπτισμα, περιεργάζεσθαι καὶ ἐξετάζειν μετὰ προσο- χῆς καὶ ἐνδιαφέρεσθαι ζωηρὰ διὰ τὸν Βαπτιστὴν; Καὶ τί ἀνοητότερον θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν μαρτίαν καὶ ἀνοησίαν; Πῶς πηγαίνατε εἰς τὴν ἔρημον; Πῶς τολμούσατε καὶ ἐκάμνατε τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτημάτων σας; Πῶς ἐτρέχατε πρὸς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐθάπτιζε; Πῶς τολμούσατε καὶ ἐρωτούσατε αὐτὸν διὰ τὰ πρακτέα;

Ὅλα λοιπόν, αὐτὰ ἐγίνοντο ἀπὸ οἴας, τοὺς ἀγνωσῶν- τας τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ὑπόθεσιν, ἀπερισκέπτως καὶ ὑπο- κριτικῶς. Ἐν τοῦτοις ὁ μακάριος Ἰωάννης τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπεν, οὔτε τοὺς κατήγγειλε, οὔτε τοὺς ἐντρό- πιασεν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀπήνησε πρὸς αὐτοὺς μὲ κάθε ἐπιείκειαν καὶ συγκαταβατικότητα. Διὰτὶ ὁμοῦ συμπερι- φέρετο πρὸς αὐτοὺς πράως καὶ ἐπιεικῶς, αὐτὸ πρέπει νὰ μάθετε τώρα, διὰ νὰ γίνῃ εἰς ὑλοῦς ὀλοφάνερη ἡ κα- κουργία τους. Παύλακις ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἔμαρ-

1. Α' Κορινθ. 8, 7.

2. Ματθ. 3, 7.

3. Μαρθ. Ματθ. 12, 39 καὶ Ματθ. 16, 4 καὶ Ματθ. 17, 17.

τύρησε περί τοῦ Χριστοῦ, μάλιστα δέ, θεῶν τοὺς ἐβάπτιζε, ἐνεθυμείτο Αὐτὸν συνεχῶς ἐνώπιον τῶν παρόντων καὶ ἔλεγε· «Ἐγὼ μὲν σὺς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὅπως μου ἐρχόμενος εἶναι ἰσχυρότερός μου· αὐτὸς θὰ σὺς βαπτίσῃ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ»⁴. Παρεσῴρησαν, λοιπόν, ὡς πρὸς αὐτὸν σὲ κάποιον ἀνθρωπίνην πλάνην. Διότι, καθὼς ἦσαν τελείως προσκεκολλημένοι εἰς τὴν δόξαν τοῦ κόσμου καὶ καθὼς ἔβλεπαν τὰ ὅσα ἐνώπιόν τους θαυμασιὰ ἔλεγε καὶ ἔπραττε, εἶχαν τὴν ἐσφαλμένην γνώμην ὅτι αὐτὸς δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν Χριστὸν καὶ θεωροῦσαν τοῦτο κατώτερον τῆς ἀξίας του. Διότι ἦσαν πολλὰ ἐκεῖνα, ποῦ ἀπεδεικνύον τὸν Ἰωάννην λαμπρόν. Καὶ πρῶτον μὲν, τὸ γεγονός ὅτι κατήγετο ἀπὸ γένος ἐπίσημον καὶ ἔνδοξον⁵ — διότι ἦτο υἱὸς ἀρχιερέως⁶ —, ἔπειτα δέ, ἡ ζωὴ του καὶ ἡ σιλη-ραγωγία του, ἡ περιφρόνησις ὅλων τῶν ἀνθρώπων — διότι, ἀφοῦ περιφρόνησε καὶ τὴν καλαίσθητον ἐνδυμασίαν καὶ τὴν πλουσίαν τράπεζαν καὶ τὴν κατοικίαν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν σπλῆν τροφὴν, ἐξοῦσεν εἰς τὴν ἔρημον κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον⁷ —, ἐνῶ τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετον συνέβαινε μὲ τὸν Χριστόν. Διότι καὶ τὸ γένος του ἦτο ταπεινὸν καὶ ἀσημῶν — πρῶγμα, ποῦ συχνὰ ἀνε-

4. Ματθ. 3, 11.

5. Ὁ Πατὴρ τοῦ Ζαχαρίας, ἱερεὺς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλῆμ, κατήγετο ἀπὸ τὸ γένος Ἀβιά, ἡ δὲ μήτηρ του Ἰλισάβετ, ἡ ὅποια κατὰ θεματοῦν τρόπον ἐγέννησε αὐτὸν (Λουκ. 1 κ. 8.), ἦτο ἀπὸ τοὺς ἀρχόντους τοῦ Ἀσράν.

6. Ὅπως εὐλόγηται ἐκεῖ ἐπεὶ Χριστολόγος ἐλάττει τὴν ἀπόφιν ὅτι ὁ Ζαχαρίας ἦτο ἀρχιερεὺς Πλὴν τοῦ Χριστολόγου καὶ οἱ Ἰωάννης, ἀδελφοὶ οὗτοι, ἀρβύλαιος Μεδιολάνου κ. ἄ. ἐκ τῶν παλαιότερων ἐδέχοντο ἡμῶς τοῦτο. Ἡ γνώμη εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ἀπειλάται εἰς τὸ λεγόμενον Πρωτοαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου, τὸ ὅποιν ἀναφέρει τὸν Ζαχαρίαν ἀρχιερέα. Ὁ Ζαχαρίας ἀνῆκε εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ἱερέων καὶ εἰς τὴν ἀσημῶν Ἀβιά (Πρωτ. Δοκ. 1, 5).

7. Πρωτὸς ἐμφανισθῆ εἰς τὸν Ἰσραῆλιν.

φεραι αὐτὸ ὑποτιμητικῶς οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· «Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ μαραγκοῦ; Δὲν ὀνομάζεται ἡ μητέρα του Μαριάμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ του Ἰσάκωθος καὶ Ἰωσή;»⁸ καὶ ἡ θεωρουμένη πατρίς του ἦτο τόσον ἀξιοκατάκριτη καὶ περιφρονημένη, ὥστε καὶ ὁ Νουναβαῖλ νὰ λέγῃ· «Ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ ἡμπορεῖ νὰ προέλθῃ κάτι καλόν;» καὶ ἡ ζωὴ του ἦταν συνηθισμένη καὶ τὰ ἐνδύματά του δὲν εἶχαν τίποτε περισσότερο καὶ διαφορητικόν ἀπὸ τὰ ἐνδύματα τῶν περισσοτέρων. Διότι δὲν ἐφοροῦσε ζώην ὑερματίνην, οὔτε τὸ ἐνδυμὰ του ἦταν κατεσκευασμένον ἀπὸ τρίχας καμήλου, οὔτε ἔτραγε μέλι ἀγρίου καὶ ἀκριδας, ὅπως ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς⁹, ἀλλ' ἐξοῦσεν ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, μάλιστα δὲ καὶ σὲ συμπόσια ἐπήγαινε καὶ παρεκάθητο εἰς αὐτά, τὰ ὅποια παρέθετον κακοὶ ἄνθρωποι καὶ τελῶνα, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ προσελκύσῃ κοντὰ του καὶ αὐτούς. Αὐτὸ βμως δὲν ἀντελαμβάνοντο οἱ Ἰουδαῖοι καὶ δι' αὐτὸ τὸν κατηγοροῦσαν, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἔλεγε· «ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀθρώπου, ποῦ τρώγει καὶ πίνει ὡς ἐγκρατῆς ἀλλὰ κοινωνικὸς ἄνθρωπος, καὶ λέγουσιν Ἰδοὺ ἄνθρωπος φαγάς καὶ οἰνοπότης, φίλος τῶν τελωνῶν καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν»⁹.

Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ Ἰωάννης, χωρὶς νὰ παρακινήθῃ ἀπὸ κανένα, ἀφ' ἑαυτοῦ του, παρέτεμπεν αὐτοὺς πρὸς Ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ἐνομίζετο ἀπὸ αὐτοὺς κατώτερός του, ἐντροπόμενοι καὶ δυσανακαγετοῦντες, ἐπὶ πλέον δὲ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἔχουν αὐτὸν διδάσκαλόν τους, δὲν ἐτόλμησαν μὲν νὰ εἰποῦν αὐτὸ φανερά, ἐστειλῶν βμως ἀνθρώπους πρὸς αὐτόν, ἐλπίζοντες διὰ τῆς κολακείας νὰ τὸν κάμουν νὰ ὁμολογήσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ δὲν

6. Ματθ. 13, 55.

7. Ἰωάν. 1, 47.

8. Ματθ. 3, 4.

9. Ματθ. 4, 10.

έστειλαν κάποιους εδωκατηφρόντους ανθρώπους, όπως έκαμαν με τον Χριστόν. Διότι πρὸς Ἐκεῖνον μὲν, όταν ἤ-
 θελαν νὰ τὸν συλλάβουν, ἀπέστειλαν ὑπηρέτας καὶ Ἡ-
 ρωδιανούς^{9*} ἀκόμη καὶ ὁπωσδήποτε αὐτῆς τῆς κατηγο-
 ρίας ἀνθρώπου, ἐνῶ πρὸς αὐτόν, τὸν Ἰωάννην, ἔστειλαν
 ἱερεῖς καὶ Λευίτας καὶ ὄχι ἀπλῶς ἱερεῖς, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς
 ἱερεῖς τῶν Ἱεροσολύμων, δηλαδὴ, τοὺς καλλιτέρους
 — διότι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης δὲν ἐσημεῖωσεν αὐτὰ
 ἀπλῶς καὶ ἀσκόπως — καὶ τοὺς ἔστειλαν, διὰ νὰ τὸν ἐ-
 ρωτήσουν «Σὺ ποῖος εἶσαι;». Ἐν τούτοις καὶ ἡ γέννησις
 του ἦταν εἰς ὅλους ἀπολύτως γνωστὴ, τόσο μάλιστα ὥ-
 στε νὰ ἐρωτοῦν ὅλοι «Τί θὰ γίνῃ ἀραγε τὸ παιδί αὐ-
 τό;»¹⁰ καὶ εἰς ἄλλη γενικῶς τὴν ἀρεινὴν περιοχὴν τῆς Ἰ-
 ουδαίας ἔγινε γνωστὸς ὁ λόγος αὐτός. Καὶ όταν πάλιν
 παρουσιάσθη ὁ Ἰωάννης εἰς τὸν Ἰορδάνην, ὅλα αἱ πό-
 λεις ἐχάρησαν πολὺ καὶ ἐπήγγισαν εἰς αὐτὸν ἄνθρωποι
 ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν Ἰουδαίαν
 διὰ νὰ βαπτισθῶν ἀπὸ αὐτοῦ. Αὐτοί, λοιπόν, τώρα ἐρω-
 τοῦν ὄχι θεθαίως ἐπειδὴ ἀγνοοῦν — διότι πῶς εἶναι δυ-
 νατὸν νὰ ἀγνοοῦν αὐτόν, πού μὲ τόσοσους τρόπους ἔγινε
 γνωστὸς; — ἀλλ' ἐπειδὴ θέλουσιν, ὅπως εἶπα, νὰ τὸν θά-
 λουν εἰς αὐτόν τὸν πειρασμόν.

β* Ἀκουσε, λοιπόν, μὲ ποῖον τρόπον καὶ ὁ μακάρι-

9*. Πιθανοὶ περὶ μερῶν τῶν Ἰουδαϊκῶ λαῶν περὶ τῆς ἐποχῆς δὲν
 ἔχουν ἀναγνωριστικὴν κληρονομίαν. Ὑπονοήσαμε, γέρονται ὡς ἀπὸ τοῦ
 τοῦ βασιλέως Ἡρώδου καὶ φαίνεται ὅτι ἀπολαύσαντες τὴν πολιτικὴν του
 καὶ τῆς θρησκευτικῆς του παροτρύσεως, ἀντιτίθενται εἰς τὴν περὶ Βισαίου
 εἰσαγωγίαν (Περλ. Ματθ. 22, 16 καὶ Μαρκ. 8, 6 καὶ 12, 9 καὶ 4, 15).

10. Λουκ. 1, 66.

* Ἡ δὲ εἰρημὴ ἢ ἀβήγησις τοῦ Ἰωάννου ὁ Περὶ τῶν κατὰ Προφήτην.
 ἡρώδη τούτου, διὰ νὰ μὴ προκαλέσῃ σήχνησιν εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ νομισθῆ
 ὅτι εἶναι ὁ Χριστὸς διότι οἱ ἀπεσταλμένοι ἱερεῖς καὶ Λευῖται ἐπιλοῦντες
 περὶ προφήτου ἔνευσαν Ἐκεῖνον, τὸν μακαρικὸν Προφήτην, περὶ τοῦ ὁ-
 ποῦ ὁ Μωσῆς εἶχεν εἶπῃ «Προφήτην ἡμεῖς ἀναστήσει καὶ ἐπὶ τῶν ἡμε-
 ρῶν αὐτῶν ὁ Χριστὸς».

ος Ἰωάννης ἀπεκρίθη ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν δευτέραν
 σκέψιν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν προήρχετο ἡ ἐρώτησις των καὶ
 ὄχι ἀμέσως εἰς τὴν ἐρώτησιν των, ἢ ὅποια ἐκάλυπτε τὰς
 πραγματικὰς των προθέσεις. Διότι, μόλις ἠρώτησαν «Σὺ
 ποῖος εἶσαι;» δὲν ἀπήντησεν ἀμέσως εἰς τὴν ἐρώτησιν
 των, πρᾶγμα, πού ἐάν ἔκαμνε, θὰ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀπ'
 εὐθείας «Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ»¹¹, ἀλλὰ τί
 ἀπήντησεν; Ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὅποιον πραγματικῶς ἐ-
 σκέπτοντο, όταν ὑπέβαλλον τὴν ἐρώτησιν των, ἐκεῖνο ἀ-
 νήρσε τελείως. Διότι, ἐρωτηθεὶς, λέγει, «Ποῖος εἶσαι;»,
 «ὡμολόγησε καὶ δὲν ἠρώτη» καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι ἐγὼ
 δὲν εἶμαι ὁ Χριστὸς». Καὶ πρόσθε εἰς τὴν σοφίαν τοῦ Εὐαγ-
 γελιστοῦ. Ἰερεῖς φορὰς λέγει τὸ ἴδιο πρᾶγμα καὶ φανε-
 ρῶναι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Βαπτι-
 στοῦ καὶ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀνοήσιν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ
 ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι, ἐνῶ οἱ ὄχλοι ἐνόμιζον ὅτι αὐτὸς εἶ-
 ναι ὁ Χριστὸς, ἐκεῖνος πάλιν τοὺς ἔβγαλεν αὐτὴν τὴν ὁ-
 πνοίαν, πού εἶχαν^{12*}. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι γνώρισμα
 πραγματικῶν ἐογνώμονων ὑπηρέτων, ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀρ-
 πτόν τὴν δεσποτικὴν δόξαν, ἀλλὰ καὶ διδομένην ἀπὸ
 τοὺς πολλοὺς νὰ τὴν ἀποκροῦν. Ἀλλ' ὄχι φυσικὰ ἀπὸ ἀ-
 φέλειαν καὶ ἀγνοίαν ἐσκέφθησαν αὐτό, ἐνῶ αὐτοὶ ἀπὸ
 τὴν πονηρίαν τους καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τους, ὅπως εἴ-
 πα, νὰ ὁμολογήσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐρωτοῦ-
 σαν, ἐλπίζοντες, καθὼς εἶπα, διὰ τῆς κολακείας νὰ τὸν
 παρασύρουν εἰς αὐτὸ ποῦ ἐπείσθαιον. Διότι, ἀν δὲν ἠλ-
 πιζαν νὰ ἐπιτύχουν αὐτό, δὲν θὰ ὑπέβαλλον ἀμέσως καὶ
 δευτέραν ἐρώτησιν, ἀλλὰ θὰ ἀγανακτοῦσαν ὡς μὴ ὀρ-
 θῶς καὶ συμφωνῶς πρὸς τὰς προθέσεις καὶ τὴν ἐρώτησιν
 των ἀπεκρίθῃν καὶ θὰ εἶλεγον «Μήπως ἐσκέφθηκαμεν

11. Ἰωάν. 1, 23.
 12. Λουκ. 8, 15.

αυτό; μήπως ἔχομεν ἔλθει διὰ τὰ ἐρωτήσωμεν αὐτό;». Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀνελήφθη τὴν ποιηρίαν τοὺς ὁ Ἰωάννης καὶ τοὺς συνέλαθεν ἐπ' αὐτοφώρῳ, ὁποθέλλουν ἄλληλῃ ἐρώτησιν, τὴν ἀκόλουθον «Τί λοιπόν; Ὁ Ἥλιος εἶσαι σὺ; Καὶ λέγει· Δὲν εἰμαι». Διότι καὶ τὸν Ἥλιον ἀνέμεναν νὰ ἔλθῃ, καθὼς λέγει καὶ ὁ Χριστός. Διότι, ὅταν τὸν ἐρωτούσαν οἱ μαθηταί· «Πῶς, λοιπόν, λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ πρῶτον ὁ Ἥλιος;»¹² ἐκεῖνος ἀπαντοῦσε· «Ὁ Ἥλιος μὲν, καθὼς ἐπροφήτευσεν ὁ Μωυσαῖος¹³, ἔρχεται πρῶτον καὶ θὰ ἀποκαταστήσῃ ὅλα»¹⁴.

Ἐπειτα ἐρωτοῦν· «Ὁ προφήτης εἶσαι σὺ; καὶ ἀπεκρίθη Ὅχι». Καὶ ὅμως ἦτο προφήτης. Διατί, λοιπόν, ἀρνείται; Ἐπειδὴ πάλιν ἀντιλαμβάνεται τὴν σκέψιν τῶν. Διότι ἀνέμεναν νὰ ἔλθῃ κάποιος ἐξαιρετικὸς προφήτης, ἐπειδὴ καθὼς λέγει ὁ Μωυσῆς· «Προφήτην ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ σου ὡς ἐμὲ θὰ ἀναβεῖξῃ ὁ Θεός σου· εἰς αὐτὸν θὰ ὑπακούετε»¹⁵. Αὐτὸς δὲ ὁ Προφήτης ἦτο ὁ Χριστός. Δι' αὐτὸ δὲν ἐρωτοῦν· «Προφήτης εἶσαι σὺ;», ὑπανιστάμενοι ἕνα μετὰ τῶν πολλῶν ἄλλων προφητῶν, ἀλλὰ μαζί με τὸ ἄρθρον, ὡς ἔλεξ· «Ὁ Προφήτης εἶσαι σὺ;» ἐκεῖνος, λέγει, ὁ ὁποῖος ἀνεκνήρυξῃ ἦδη καὶ προφητεῦθη ὑπὸ τοῦ Μωυσεως. Δι' αὐτὸ λοιπόν καὶ ὁ Ἰωάννης ἠρνήθη ὅχι ὅτι εἶναι προφήτης, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἐκεῖνος ὁ

12. Ματθ. 7, 10.

13. Ὁ τελευταῖος χρονολογικῶς ἀπὸ τῶν ἐλέσσαντε προφήτας καὶ ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν προφητῶν τῆς Ν. Διαθήκης. Εἰργάσθη εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ, μετὰ τὴν Βαβυλωνίαν ἀχμαλωσίαν, ὅπου ὁ Ἀγγαίος καὶ ὁ Ζαχαρίας, ἔπειτα θῆκε ἀπὸ αὐτοῦ. Τὸ θεῖον τοῦ ἔργου πῶς ἔχει μετὰ τῶν ἑσθλῶν 470 — 460 π. Χ. Εἰς αὐτὸ παρακαλεῖ τὸν Κύριον λέγοντας· «Ὅτι ὄψομαι ἀποστάλαξιν ὄψεσθαι Ἥλιον τὸν Θεοῦτον». (Μαλαχ. 4, 2), ὅπου ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἥλιου νοεῖται ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόφητος. (Λουκ. 1, 17 καὶ Ματθ. 17, 10 - 13).

14. Ματθ. 17, 11.

15. Δευτερ. 18, 15.

Προφήτης¹⁶. «Εἶπον λοιπόν εἰς αὐτὸν Ποῖος εἶσαι; διὰ νὰ ὀνόσωμεν ἀπάντησιν εἰς ἐκεῖνους, ποῦ μᾶς ἐσπεῖλαν. Ἴί λέγεις περὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου;»¹⁷. Βλέπεις, λοιπόν, ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἐπανέρχονται ὀρυμνικότεροι καὶ πιέζουν καὶ ἐρωτοῦν πάλιν καὶ δὲν παρατοῦνται ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ μάθουν, ἐκεῖνον δὲ νὰ ἀνακρίῃ μὲν προηγουμένως τὰς ὑποφίας τῶν, αἱ ὅποια δὲν ἦσαν ἀληθεῖς, νὰ λέγῃ δὲ ἔπειτα ποῖος πραγματικῶς εἶναι; «εἰδὸτι ἐγώ, λέγει, εἰμαι φανή θεόντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Κάμετε εὐθὺν τὸν δρόμον τοῦ Κυρίου, καθὼς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας ὁ Προφήτης». Ἐπειδὴ δὲ, ἐν σχέσει μετὰ τὴν ἰδικὴν τῶν ὑπόνοιαν, εἶπε κάτι σπουδαῖο καὶ ὑψηλὸ περὶ τοῦ Χριστοῦ, κατέφυγεν ἀμέσως εἰς τὸν Προφήτην καὶ ἔκαμε μετὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ εἰς αὐτὸν ἀξιώσιμον τὸν λόγον.

«Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων, λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ τοῦ εἶπαν Διατί, λοιπόν, σὺ βαπτίζεις, ἀφοῦ δὲν εἶσαι οὔτε ὁ Χριστός, οὔτε ὁ Ἥλιος, οὔτε ὁ Προφήτης; Βλέπεις, λοιπόν, ὅτι δὲν εἶχα ἀδικῶ, ὅταν ἔλεγα ὅτι ἦθελον νὰ τὸν ὀδηγήσω εἰς αὐτό; Καὶ δὲν ἔλεγον μὲν αὐτὸ ἐξ ἀρχῆς, διὰ νὰ μὴ ἀποκαλυφθοῦν τελείως. Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶπεν· «Δὲν εἰμαι ὁ Χριστός», πάλιν σκεῖνοι, θέλοντες νὰ συσκοτίσωσιν, ἐκεῖνα ἀκριθῶς τὰ ποιηρῶ, ποῦ ἔσχε; διαστῶν, ἀναφέρουν τὸν Ἥλιον καὶ τὸν Προφήτην. Μόλις δὲ ὁ Ἰωάννης ἠρνήθη πάλιν νὰ ἐπιθεσθῶσιν ὅτι εἶναι ἕνας ἀπὸ αὐτοῦ, ἐν ἀμνηχανία εὐρισκόμενοι καὶ ἀπορημένοι τὸ προσωπεῖον, μετὰ τελείως γυμνὸ τὸ κεφάλι φανερωγῶν καθαρὰ τὴν δοξαίαν τοὺς σκέψιν, λέγοντες· «Διατί λοιπόν βαπτίζεις, ἀφοῦ δὲν εἶσαι σὺ ὁ Χριστός;» Ἐπειτα, θέλοντες πάλιν νὰ συσκοτίσωσιν τὰς πραγματικὰς τῶν προθέσεις, προσθέτουν καὶ τοὺς ἄλλους, τὸν Ἡ-

16. Ἡρνήθη, ἐγγλῶν, ὅτι ἦτο ὁ Χριστός.

17. Ἰωάν. 1, 22.

λιαν, λέγω και τόν Προφήτην. Διότι, ἐπειδή δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν κάμουν νὰ ὑποχωρήσῃ μὲ τὴν κολακείαν, ἤλπισαν ὅτι θὰ ἠμπορέσουν μὲ ἔγκλημα^{17α} νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ ὁμολογήσῃ ἐκεῖνο ἀκριβῶς, ποῦ δὲν ἦταν. Ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Τί μεγάλη ἀνοησία! Τί φοβερὰ ἀλαζονεία και ἀκαιρός περιέργεια! Ἀπεστάλητε διὰ νὰ πληροφορηθῆτε ἀπὸ αὐτὸν ποῖος εἶναι και ἀπὸ ποῦ, ὄχι διὰ νὰ θέσετε εἰς αὐτὸν και νόμους. Διότι τοῦτο ἀπέθετε πάλιν εἰς τὸ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ ὁμολογήσῃ τὸν ἑαυτὸ του Χριστόν. Και ὁμῶς οὔτε τώρα ἀγανακτεῖ, οὔτε λέγει πρὸς αὐτοὺς κάτι τέτοιο, ὅπως ἦταν φυσικὸν νὰ εἴπῃ: «Σεῖς τολμάτε νὰ δίδετε εἰς ἐμὲ διαταγὰς και νὰ θέτετε νόμους»: ἀλλὰ πάλιν ἐπιδεικνύει πρὸς αὐτοὺς μεγάλην ἐπιείκειαν: «διότι, λέγει, ἐγὼ μὲν θαυπίζω μὲ νερό. Στέκει δὲ μεταξύ μας ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον σεῖς δὲν γνωρίζετε. Αὐτὸς εἶναι ὁ ὅπισω μου ἐρχόμενος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνώτερός μου, τοῦ ὁποῖου ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ λύσω τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματός του»¹⁸.

γ', * Τί, λοιπόν, θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀπαντήσουν πρὸς αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι; Εἶναι λοιπόν κατόπιν τούτων ἀπαράιτητος ἡ ἐναντίον τους κατηγορία, ἀνασπάφευκτος ἡ καταδική τους. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κατεδίκασαν τοὺς ἑαυτοὺς των. Πῶς και μὲ ποῖον τρόπον; Ἐθεώρησαν τὸν Ἰωάννην ἀξιόπιστον και τόσον εὐλακρινῆ, ὥστε ὄχι μόνον

17α. Τοῦ ἀπέδωκεν τὸ «ἔγκλημα» εἰς ἐσάπτειν, τὸ ὅποιον διὰ τῆς ἀπαρνητικῆς φωνῆσεως —σφαλῶς ὁπῆσαν και τέτοιο μεταξύ τῶν ἀπεσταλμένων— τὸ ἔσπασμα τοῦ ἴτου καινοτομία. Ἐν τούτοις τὸ ἔσπασμα εἶχε προαναγγελεθῆ ὡς δόγμα προσεγγίζον τῆς Μεσσιανῆς βασιλείας (πρὸς 14ς, 38, 25).

18. Ἰωάν. 1, 36.

* Οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου, ἐν και τὸν θεωροῦσαν ἐπιπλάτως ἀξιόπιστον. Αἰτία: Ὁ φθόνος και ἡ μαχητικὴ των.

ἐπίστευαν, ὅταν ἔβιβε περὶ ἄλλων μαρτυρίαν, ἀλλ' ἐπίστευαν εἰς αὐτὸν και ὅταν ὁμιλοῦσε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Διότι, ἂν δὲν διέκειντο ἔτσι πρὸς αὐτὸν, δὲν θὰ ἐστελλον ἀνθρώπους διὰ νὰ μάθουν ἀπὸ τὸν ἴδιον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Γνωρίζετε δὲ ὅτι ἐκεῖνους μόνους ἐκ τῶν ὁμιλούντων περὶ τοῦ ἑαυτοῦ των πιστεύομεν μάλιστα, τοὺς ὁποῖους θεωροῦμεν εὐλακρινεστέρους ἐξ ὅλων. Και δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ, ποῦ κλείνει τὰ στόματά τους, ἀλλὰ και ἡ διάθεσις, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐπῆγαν πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσων. Και διότι ἐπῆγαν πρὸς αὐτὸν μὲ μεγάλην προθυμίαν, ἂν και κατόπιν μετεβλήθησαν. Αὐτὰ ἀκριβῶς και τὰ δύο φανερῶναι ὁ Χριστός, λέγων: «Ἐκεῖνος ἦτο ὁ καιόμενος λύχνος και σεῖς θελήσατε νὰ χαρίτετε προσκαίρωσιν εἰς τὸ φῶς του»¹⁹. Και ἡ ἀπάντησις του ἐπὶ πλέον τὸν ἔκαμνε ἀκόμη περισσότερον ἀξιόπιστον «διότι ἐκεῖνος, ποῦ δὲν ζητεῖ τὴν ἰδικήν του δόξαν, λέγει, εἶναι ἀληθινός και δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὸν ἀσικία»²⁰. Αὐτὸς δὲ δὲν ἐζήτησε τὴν ἰδικήν του δόξαν, ἀλλὰ τοὺς παρέπεμψεν εἰς ἄλλον. Ἀλλὰ και οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν μεταξύ αὐτῶν ἐκ τῶν πλέον ἀξιόπιστων και ἐξ ἐκείνων, ποῦ εἶχαν τὰ πρωτεῖα, εἰς τρόπον ὥστε δι' αὐτὴν τὴν ἀπιστίαν, ποῦ ἔδειξαν πρὸς τὸν Χριστόν, νὰ μὴ ὑπάρχη δι' αὐτοὺς δικαιολογία, οὔτε συγγνώμη. Διότι λοιπόν δὲν ἐδέχθητε, ὅσα περὶ Αὐτοῦ εἶπεν ὁ Ἰωάννης: Σεῖς ἐστεῖλατε τοὺς ἔχοντας τὰ πρωτεῖα. Σεῖς ἐρωτήσατε δι' αὐτῶν, Σεῖς ἀκούσατε ἀκριβῶς ἐκεῖνον, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Ἰωάννης. Ἐκεῖνοι ἔδειξαν κάθε περιέργειαν, διὰ νὰ μάθουν, ὅλα τὰ ἐρεύνησαν και εἶπαν ὅλας τὰς ὑποφάσεις σας. Ἐν τούτοις μὲ πολλὴν παρηγοίαν ὁμολόγησεν ὅτι δὲν εἶναι οὔτε ὁ Χριστός, οὔτε ὁ Ἰησοῦς, οὔτε ὁ Ἰηροφῆτης.

19. Ἰωάν. 8, 36.

20. Ἰωάν. 7, 18.

Και δὲν ἐστῆθη οὔτε ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ ἐδίδοσκε ποῖος εἶναι καὶ ὠμίλησε καὶ περὶ τῆς φύσεως τοῦ βαπτίσματος τοῦ καὶ εἶπεν ὅτι εἶναι μικρὸν καὶ ἐσφαλῆς καὶ ὅτι δὲν ἔχει τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ νερὸ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐβείξε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ βαπτίσματος, τοῦ διδομένου ἀπὸ τὸν Χριστὸν. Ἀναφέρθη ἐπὶ πλεόν καὶ εἰς τὸν Ἰσαΐαν τὸν Προφήτην, ὁ ὁποῖος ἀνέκαθεν καὶ ἀπὸ τὸν ἀρχαιοτάτων χρόνων μαρτυρεῖ καὶ ἀποκαλεῖ τὸν μὲν ἕνα Κύριον, τὸν δὲ ἄλλον διάκονον αὐτοῦ καὶ ὑπηρέτην. Τί λοιπὸν ἔπρεπε νὰ κάμετε; Νὰ μὴ πιστεύετε εἰς Ἐκεῖνον, ποῦ οὐκ ἐγνωστοποιήθη καὶ ἀπεκαλύφθη καὶ νὰ προσκυνήσετε Αὐτὸν καὶ ὁμολογήσετε Θεόν; Ὅτι δὲ ἡ μαρτυρία δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα καλακείας, ἀλλ' ἀληθείας, ἐβείκνε μὲν καὶ ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ὅλη συμπεριφορά ἐκείνου, ποῦ ἔδωσε τὴν μαρτυρίαν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι φανερόν, καὶ ἐξ αὐτοῦ, ὅτι οὐδεὶς προβάλλει τὸν πλησίον του, οὔτε προτίθεται νὰ χάριση εἰς αὐτὸν τιμὴν, ἐκτός ἐάν μὲ τὴν θέλησίν του παραχωρήσῃ αὐτὴν εἰς ἄλλον καὶ μάλιστα, ὅταν αὐτὴ εἶναι τόσο μεγάλη. Ὡστε οὔτε ὁ Ἰωάννης θὰ ὑποχωροῦσε καὶ θὰ προέβαινε εἰς αὐτὴν τὴν ἀποκάλυψιν καὶ ἀνακήρυξιν, ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἦταν Θεός. Διότι, ἂν καὶ, ὡς ἀνωτέρω τῆς ἰδικῆς του φύσεως, τὴν ἀπέκρουσε διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐν τούτοις δὲν θὰ προέβαινε εἰς αὐτὴν πρὸς γάριν μιᾶς ἄλλης πάλιν κατωτέρας φύσεως.

«Μεταξὺ σας δὲ στέκει ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον οὐκ ἐβείξετε. Τοῦτο εἶπεν, ἐπειδὴ Αὐτὸς ἦταν πολὺ φωσφικὸν καὶ νὰ εἶχεν ἀναμιχθῆ μὲ τὸν λαόν, ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, καθόσον παντοῦ μᾶς διδάσκει τὴν ἀπότητα καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἰνώσιν δὲ ἐδῶ λέγει τὴν ἀκριθεῖ γνῶσιν, ὅπως, φέρ' εἰπεῖν, ποῖος εἶναι καὶ ἀπὸ τοῦ. Τὸ δὲ «ὅτις μου ἐργόμενος» θέτει συνεχῶς, θέλων δι' αὐτοῦ νὰ εἰπῆ περίπου τὰ ἀκόλουθα: «Μὴ νομίζετε ὅτι τὸ πᾶν ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον

ἐνεργῶ ἐγώ. Ἄν τὸ βάπτισμα τοῦτο, τὸ ἰδικόν μου, ἦτο τελειόν, δὲν θὰ ἐχρειάζετο νὰ ἔλθῃ ἄλλος μετὰ ἀπὸ ἐμένα, διὰ νὰ χορηγήσῃ ἄλλο βάπτισμα. Ἀλλὰ τὸ βάπτισμά μου εἶναι προπαρασκευαστικόν ἐκείνου τοῦ βαπτίσματος. Τὰ δὲ ἰδικά μου εἶναι σκία καὶ εἰκὼν. Ἄλλος πρέπει νὰ ἔλθῃ, ὁ ὁποῖος θὰ φέρῃ τὴν ἀλήθειαν». Ὡστε αὐτὸς ὁ μετὰ ἀπὸ ἐμένα ἐρχομὸς Του, αὐτὸς μάλιστα φανερώνει τὸ ἀξίωμα Του. Διότι, ἐάν τοῦτο εἶναι τελειόν, δὲν θὰ ἐζητεῖτο δεύτερον. «Ἐμπροσθέν μου γέγονε», δηλαδὴ, ἐνδοξότερος, λαμπρότερος. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἡ ὑπεροχὴ του εἶναι συγκριτικὴ, θέλων νὰ παραστήσῃ τὸ ἀσύγκριτον αὐτῆς, προσέειπε: «Τοῦ ὁποῖου δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λύσω τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματος τοῦ»²¹, ποῦ σημαίνει, ὅχι ἀπλῶς ἐνδοξότερος καὶ λαμπρότερος ἀπὸ ἐμένα, ἀλλὰ τόσον περισσότερον ἐνδοξος καὶ λαμπρὸς, ὥστε ἐγὼ νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ συγκαταλεχθῶ οὔτε μετὰ τῶν τελευταίων ἐκ τῶν ὑπηρετῶν Του. Διότι ἡ λύσις τοῦ ὑποδήματος εἶναι πράξις ἐσχάτης διακονίας²². Ἄν δὲ ὁ Ἰωάννης δὲν ἦταν ἄξιος νὰ λύσῃ τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματος τοῦ, ὁ Ἰωάννης, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐλάχθη, ὅτι οὐδεὶς μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἐγέννησαν γυναῖκες, εἶναι μεγαλύτερος αὐτοῦ²³, ποῦ πρέπει νὰ κατατάξωμεν ἡμεῖς τοὺς ἑαυτοὺς μας; Ἐάν ὁ ἰσοδύναμος πρὸς τὴν οἰκουμένην, μᾶλλον δὲ μεγαλύτερος ἀπὸ αὐτὴν — «διότι δὲν ἦτο, λέγει, ἄξιος πρὸς αὐτοὺς ὁλόκληρος ὁ κόσμος»²⁴ — εἶπεν, ὅτι δὲν ἦταν ἄξιος νὰ συγκαταλεχθῆ οὔτε μετὰ τῶν τελευταίων ἐκ τῶν ὑπηρετῶν Του, τί θὰ εἴπομεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι εἰμῶθα γεματοὶ ἀπὸ ἀναριθμητὰ κακὰ καὶ ἀπέχομεν τόσον πολὺ

21. Ἰωάν. 1, 27.

22. Τὸ καθῆκον τοῦτο ἦτο καθῆκον τῶν θούλων.

23. Ματθ. 11, 11 καὶ Λουκ. 7, 28.

24. Ἰερ. 11, 28.

από τὸν Ἰωάννην ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὅσον ἢ γῆ ἀπέχει ἀπὸ τὸν οὐρανόν;

θ'. * Αὐτός, λοιπόν, λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἄξιος οὔτε τὸ λουρὶ τοῦ υποδήματός Του νὰ λύσῃ, οἱ δὲ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας τόσο παρεφρόνησαν, ὥστε νὰ λέγουν ὅτι εἶναι ἄξιοι καὶ νὰ γνωρίζουν ἐπὶ πλεόν Αὐτὸν τόσο καλὰ, ὅσον καλὰ γνωρίζει Αὐτὸς τὸν Ἐαυτὸν του^{23α}. Τί χειρότερο ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὴν τὴν παραφροσύνην; Τί ἀνοητότερον ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀλαζονείαν; Πολὺ ὀρθῶς ἔλεγε κάποιος σοφός, ὅτι «ἀρχὴ τῆς ὑπερηφανίας τὸ μὴ εἰδέναί τὸν Κύριον»²⁴. Δὲν θὰ κατεκρημνίζετο καὶ δὲν θὰ εἶχε γίνεαι διάβολος ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος προηγουμένως δὲν ἦτο διάβολος, ἐὰν δὲν καταλαμβάνετο ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν. Ἡ ἀσθένεια αὐτῆ τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ ἐκείνην τὴν παρησίαν, αὐτῆ τὸν ἔσπευεν εἰς τὴν κόλασιν, αὐτῆ ἐγένεν αἴτια εἰς αὐτὸν ὄλων τῶν κακῶν. Διότι εἶναι ἱκανὴ καὶ μόνη τῆς νὰ καταστρέψῃ κάθε ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, εἴτε εὐρῆ ἐλεημοσύνην, εἴτε προσευχὴν, εἴτε ἠσθεῖαν, εἴτε ἄλλην ἀρετὴν οὐρανῆποτε: «τὸ γὰρ ὀνηλὸν ἐν ἀνθρώποις ἀκάθαρτον, φησί, παρά Κυρίου». Ἐπομένως, ὅχι μόνον ἡ πορνεία, οὔτε ἡ μοιχεία συνηθίζει νὰ μολύνῃ τοὺς ἐπιθυομένους εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ μάλιστα πολὺ περισσότερο ἀπὸ αὐτάς. Διὰ ποῖον λόγον; Διότι ἡ μὲν πορνεία, ἐν καὶ εἶναι ἀσυγχώρητον κακόν, ἐν τούτοις ἔχει κανεὶς νὰ προβάλλῃ ὡς αἴτιον τὴν ἐπιθυμίαν, ἡ δὲ ἀλαζονεία οὔτε τὴν παραιμικρὰν αἴτιον ἠμπορεῖ νὰ εἰρή κανεὶς νὰ εἰπῆ ὅτι ἔχει, οὔτε κάποιον

* Οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει ἐπ' ὁδοῦ νὰ ὑπερηφανεύονται δι' ἕλης κομιχῆς καὶ ἐλας ἐφημέρου, διότι ἡ ὑπερηφάνεια τὸν αὐτὸν ἀχρηστεύει δι' αὐτὴν τὴν προσευχὴν, τὴν ἠσθεῖαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ καταστρέφει τὴν ψυχὴν.

^{23α} Σα. Ἰσχυροτάτης τῆν ἀρετικῶν Ἄνομοιων.

²⁴ Σα. Σαϊμά. 10, 12.

ἔστω πρόφασιν, διὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἠμποροῦσε νὰ τύχη καὶ σικίας ἀκόμη συγγνώμης. Ἄλλ' αὐτῆ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά διαστροφή τῆς ψυχῆς καὶ φοβερωτάτη ἀσθένεια, ἡ ὁποία ἀπὸ πούθενά ἄλλοῦ δὲν γεννᾶται, παρά ἀπὸ τὴν μαρίαν καὶ τὴν ἀνοησίαν. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀνοητότερον ἀπὸ ἀνθρώπων ἀλαζονεία, εἴτε ἔχει περιβληθῆ τὸν πλοῦτον, εἴτε ἔχει ἀποκτήσει μεγάλην ἀνθρωπίνην σοφίαν, εἴτε ἔχει δυνάμιν καὶ ἐξουσίαν, εἴτε περιβάλλεται ἀπὸ δλα αὐτά, πού θεωροῦνται σπουδαῖα καὶ ἀτιμολήλευτα μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ἄν δὲ εἶναι ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑπερηφανεύεται διὰ τὰ ὄντως καλὰ καὶ χάνει τὸν μισθὸν ὄλων ἐκείνων, φοντασθεῖ ἐκεῖνος, πού ὑπερηφανεύεται διὰ πράγματα πού δὲν ὑπάρχουν καὶ φουσκώνει ἀπὸ ματαιοφροσύνην διὰ τὴν ἀνύπαρκτον σικίαν καὶ τὸ φούσην καὶ ἐφήμερον ἀνὸς τοῦ χορταριοῦ —διότι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ παρούσα ὁδός—, πόσον περισσότερο γελοῖος εἶναι ἀπὸ δλους. Ἄλλὰ πῶς νὰ μὴ κατανατῶ τὸ πῶ γελοῖος ἀπὸ δλου, ἐφ' ὅσον κάνει, ὅτι θὰ ἠμποροῦσε νὰ κἀν κάποιος πτωχὸς ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος, ἐνδῶ θαυσιάζεται συνεχῶς καὶ ὑποφέρει ἀπὸ τὴν πείνα, ἂν κάποιον ὄκτα συμθεῖ νὰ ἴδῃ κάποιον εὐχάριστο δνεῖρο, δι' αὐτὸ καμαρώνει καὶ καυχίεται;

Ἄθλια καὶ ταλαίπωρε, ἐνδῶ ἡ ψυχὴ σου καταστρέφεται ἀπὸ φοβερωτάτην ἀσθένειαν καὶ ὑποφέρει τὴν ἐσχάτην πτωχείαν, ὑπερηφανεύεσαι, ὅτι ἔχεις πολλὰ χρυσοῦ τάλαντα; ὅτι ἔχεις πλῆθος ἀπὸ δούλους; Ἄλλ' αὐτὰ δὲν εἶναι δικά σου. Καὶ ἂν δὲν πιστεύης εἰς τὰ λόγια μου, φρόντισε νὰ μάθῃς ἀπὸ τὴν πείραν ἐκείνων, πού τὴν ἀπέκτησαν πρὶν ἀπὸ σένα. Ἐὰν δὲ εἶσαι τόσο μεθυομένος, ὥστε νὰ μὴ διδάσκουσαι οὔτε ἀπὸ αὐτὰ πού συμβαίνουν εἰς τοὺς ἄλλους, περίμενε λίγο καὶ θὰ μάθῃς ἀπὸ αὐτὰ πού θὰ συμβοῦν σὲ σένα, ὅτι δὲν ἔχεις κανένα δφελος ἀπὸ αὐτὰ, ὅταν, καθ' ἣν στιγμὴν ψυχροραγῆς καὶ δὲν εἶ-

σαι κύριος αὐτῶν, ὄχι διὰ μίαν ὥραν, ἀλλ' οὔτε διὰ μίαν συντομωτάτην στιγμήν, θά ὑποχρεωθῆς νά ἐγκαταλείψῃς αὐτά παρὰ τὴν θέλησίν σου εἰς τοὺς παρόντας καὶ εἰς αὐτοὺς πολλές φορές, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν θέλεις. Ἰσχυροὶ μάλιστα δὲν ἀφέθησαν οὔτε τὴν ἐπιθυμίαν τους νά ἐκφράσῃσι περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἔφυγον ξαφνικά, χωρὶς νά ἀφῆθαι νά ἀπολαύσῃσι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἤθελαν, μάλιστα δὲ συρόμενοι καὶ πιεζόμενοι παρεχώρησαν αὐτά εἰς ἄλλους καὶ διὰ τῆς θίρας εἰς ἐκείνους, ποὺ δὲν ἠθελαν. Πράγμα ἀκριβῶς, τὸ ὅποιον διὰ νὰ μὴ πάθωμεν, ἀπὸ τῶρα ποὺ εἴμεθα δυνατοὶ καὶ ὄχι εἰς, ἀς μεταφέρωμεν αὐτά εἰς τὴν ἰδικήν μας πόλιν. Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θά δυνηθῶμεν νά ἀπολαύσωμεν αὐτά καὶ μὴ κανένα ἄλλον. Ἔτσι θά τοποθετήσωμεν αὐτά σὲ ἀσφαλὲς καὶ ἀπαράβιαστον τόπον. Διότι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ, δὲν ὑπάρχει τίποτε ποὺ νά ἀφαιρήσῃ αὐτά, δὲν ὑπάρχει θάνατος, δὲν ὑπάρχουν ἀληθεῖς διαθήκαι, δὲν ὑπάρχουν διάδοχοι κληρῶν, δὲν ὑπάρχουν συκοφαντίαι καὶ μηχανορραφίαι, ἀλλ' ὑπάρχουν ἐκεῖ αὐτὰ ἀθικτα, διὰ νὰ τὰ ἀπολαμβάνῃ διὰ παντός ἐκεῖνος, ποὺ μετέφερε πολλά, ὅταν φύγῃ ἀπὸ ἐδῶ. Ποῖος, λοιπόν, εἶναι τόσοσθεύς, ὥστε νὰ μὴ θέλῃ νά χαίρεται καθόλου τὰ ἰδικὰ του ἀγαθὰ; Ἄς μετακομίσωμεν λοιπὸν τὸν πλοῦτον μας καὶ ἀς τὸν μεταφέρωμεν ἐκεῖ. Οὔτε θά χρειασθῶμεν ὄρους καὶ καμήλας καὶ ὄχηματα, οὔτε πλοῖα διὰ νὰ κάμωμεν αὐτὴν τὴν μεταφορὰν —καὶ διότι ὁ Θεὸς μας ἀπῆλλασεν ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δυσκολίαν— ἀλλὰ θά χρειασθῶμεν πτωχοὺς μόνον, τοὺς χωλοὺς, τοὺς ἀναπήρους, τοὺς ἀσθενεῖς. Αὐτοὶ ἔχουν ἐπιφορτισθῆ, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃσι αὐτὴν τὴν μεταφορὰν. Αὐτοὶ μεταφέρουν τὰ ἀγαθὰ εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτοὶ εἰσάγουν εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν τοὺς κυρίους αὐτῶν ἐβῶ τῶν προσωρινῶν ἀγαθῶν. Τὰ αἰώνια, λοιπόν, ἀγαθὰ μακάρι νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ

τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἀρμόζει καὶ ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΖ' (17)
(Ίωάν. 1, 28 — 29)

«Ἰαυτὰ ἐγένετο ἐν Βηθανίᾳ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων. Τῇ ἑπαύριον ἔλεπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου».

α'. * Εἶναι μέγα ἀγαθὸν ἡ παρρησία καὶ ἡ μετὰ ἁρρουσ διακήρυξις τῆς ἀληθείας. Εἶναι μέγα ἀγαθὸν νὰ τίθεται ὑπεράνω ὧλων ἡ ὁμολογία πίστεως εἰς τὸν Χριστόν, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα νὰ ἐρχονται δευτέρα. Τόσον μέγα καὶ ἀξιοσημείωτον, ὥστε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Μονογενὴς νὰ ἀνακηρύσσει ἐκεῖνον, ποῦ ἔχει τέτοιο ἡρωϊκὸν φρόνημα, ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς!, καίτοι θεοαίως δὲν εἶναι ἴση ἡ ἀνταμοιβή. Διότι σὺ μὲν δίδεις ὁμολογίαν ἐπὶ τῆς γῆς, Αὐτὸς δὲ ὁμολογεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ σὺ μὲν ὁμολογεῖς ἐνώπιον ἀνθρώπων, Αὐτὸς δὲ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς

* Ἐκ τῆς παρῶν παρρησίας ὁ θεὸς Χριστὸς ἀναφέρει τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποῖους ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐσημαίωσε καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅπου ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἔθετο τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίαν. Ἠὲ λόγῳ αὐτοῦ εἶναι ἡ κατεστάσις τῆς κτηρησίας τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ ἀξιοσημείωσις τῶν ἱεραρχικῶν γεγονότων. Ἀκούσθητε, ἐργαζόμενοι τὴν φράσιν «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» καὶ παρατηρεῖτε ὅτι ὁ Ἰωάννης εἶ' αὐτῆς ὑποθέσεως μὲν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν προφησίαν τοῦ Ἠσαΐου καὶ τὸν ποικίλον ἀμνόν, προκαίμενον νὰ τοὺς προσελκύσῃ διὰ τὸ τόπον εἰς τὴν ἀλήθειαν, εἰδικῶς δὲ εἰς τὸν Χριστόν, ὅς καθαρὸς ἐκ καδῆς ἁμαρτίαν, δὲν ἐβαπτίσθη ἑα' αὐτοῦ εἰς μετάνοιαν καὶ ἄρρατον ἁμαρτίαν.

1. Πράξ. Ματθ. 10, 92.

καὶ ὧλων τῶν ἀγγέλων. Τέτοιος ἦταν ὁ Ἰωάννης, ὁ ὀπιος, μὴ ἀποβλέπων οὔτε εἰς τὸ πλῆθος, οὔτε εἰς τὴν δόξαν, οὔτε εἰς κάποιο ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλ' ἀδιαφοροῦν καὶ περιφρονῶν ὅλα αὐτά, εἶχε καὶ τὴν ἀρμάζουσαν ἐλευθερίαν νὰ διακηρύσσει εἰς ὄλους τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀλήθειαν. Δι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρει καὶ τὸν τόπον, διὰ νὰ δείξῃ τὴν παρρησίαν τοῦ μεγαλοφώνου κήρυκος. Διότι δὲν διεκήρυξεν ἐκεῖνην τὴν θαυμαστήν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίαν μέσα σὲ κάποιο σπῆτι, οὔτε σὲ κάποια ἀπόμνηρ γωνιά, οὔτε εἰς τὴν ἐρημίαν, ἀλλ' εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐνώπιον τοῦ πλῆθους, ἐνώπιον ὧλων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐβάπτισεν. Διότι βαπτίζονται τὸν συνήνησαν καὶ τὸν ἐπληρίασαν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἐπιστήμως, λοιπόν, καὶ ἐνώπιον ὧλων ἔκαμε τὴν ὁμολογίαν του, ἡ ὁποία εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ ὑψηλά καὶ μεγάλα καὶ ἀπόρρητα δόγματα καὶ ὅμως ἐθεοβαίωνεν ὅτι δὲν ἦταν ἱκανὸς νὰ λύσῃ τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματός του.

Ἰὼς λοιπὸν πραγματοποιεῖ αὐτὸ; Μὲ τὸ νὰ προσθέτῃ καὶ νὰ λέγῃ· «Αὐτὰ ἔγινον εἰς τὴν Βηθανίαν». Ὅσα δὲ ἀπὸ τὰ ἀντίγραφα ἐκβέβητον ἀκριβέστερα τὰ γεγονότα, λέγουν ὅτι αὐτὰ συνέβησαν ἐν Βηθαθαρά². Διότι ἡ

2. Ὀλιγώτερον ἀδελφικῆ γράφῃ, ἡ ἑσὶα προήλθε ἀπὸ διόρθωσιν τοῦ Ἐργένου. Ὁ Ἐργένος εἶπε τὴν γνώμην ὅτι· μὴ εἶναι Βηθανία ἀναγνώσκων, ἀλλὰ Βηθαθαρά, καὶ ὅτι ἐπὶ τῆς ὄψεσ τοῦ Ἰορδάνου τὰ Βηθαθαρά, εἶναι ἱεραροῖσι τὸν Ἰωάννην θεοβαπτίζοντα. Ἡ ἀκρίβεια ἀπορρῃ ἀρεῖται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ Βηθανία εὐρισκὰ πλησίον τῶν ἱεραρχικῶν, ἐνφ κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ αὐτὰ συνέβησαν ἐπὶ τὸν Ἰορδάνου. Ἐν τοῖσδε δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑπῆρχε πλὴν τῆς Βηθανίας αὐτῆς καὶ ἄλλη πύξιν τοῦ Ἰορδάνου, ἡ ὁποία ἐδοχερίμενος κατεστράφη, ὅπως συνέβη καὶ μὲ ἄλλας ἀρχαίας τοποθεσίας, κατὰ τὸν Ρωμαϊκὸν πόλεμον. Νεότεροι, ἐπιτόκων τὴν ἑστὸς τοῦ Ἰωάννου ἀναφορεμένην τοποθεσίαν πρὸς τὴν Βηθαθαρά, ἡ ἑσὶα εὐρισκὰτο πλησίον τῆς ἀνωτοκῆς ὄψεσ τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἡ ὁποία ὑμωροῦσος εἶναι νὰ παραβάρῃ καὶ νὰ γίνῃ εἰς Βηθανία, εἰς Βηθαθαρά.

Βηθανία δὲν εὐρίσκοντο πέραν τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ, οὔτε εἰς τὴν ἔρημον, ἀλλὰ κάπου κοντὰ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀναφέρει δὲ τὰς τοποθεσίας καὶ δι' ἄλλον λόγον. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἐπρόκειτο νὰ διηγηθῆ ὄχι παλαιὰ γεγονότα, ἀλλὰ γεγονότα, ποὺ συνέβησαν πρὸ ὀλίγου χρόνου, ἐπικαλεῖται ὡς μάρτυρας τῶν λεγομένων του αὐτοῦ, ποὺ ἦσαν παρόντες εἰς αὐτὰ καὶ τὰ παρηκολούθησαν καὶ παρέχει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρόσθετον ἀπὸ τὰς τοποθεσίας ἀπόδειξιν. Διότι, ἐπειδὴ εἶχε τὴν πεποίθησιν ὅτι τίποτε ἀπολύτως δὲν προσέθετε ἀπὸ τὸν αὐτὸν του εἰς τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἐξηγοῦσεν ἀπλῶς δια, ὅπως ἀκριβῶς συνέβησαν εἰς τὴν πραγματικότητα, ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀπὸ τὰς τοποθεσίας μαρτυρίαν, προκειμένου νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις, ὅπως εἶπα, ὄχι μικρὰ καὶ ἀσημαντὸς τῆς ἀληθείας τῶν λόγων του.

«Τὴν ἄλλην ἡμέραν θέλει τὸν Ἰησοῦν νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν Ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Οἱ Εὐαγγελισταὶ διευκρίτισαν τοὺς καιροὺς. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος, ἀφοῦ ἐσυντόμεισε τοὺς χρόνους, ποὺ προηγήθησαν τῆς συλλήψεως καὶ φυλακίσεως τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς ἐπομένους, ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὄχι μόνον δὲν συντομίζει αὐτοὺς, ἀλλ' ἀντιθέτως μάλιστα ἀσχολεῖται (ἰδιαίτερος μὲ αὐτοὺς. Καὶ ἐκεῖνος μὲν μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴν ἔρημον, ἀφοῦ ἀπεισιώπησε τὰ ὅσα συνέβησαν ἐνδιαμέσως —ὅπως, ὅσα εἶπεν ὁ Ἰωάννης, ὅσα διὰ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν ἑλεγον οἱ Ἰουδαῖοι— καὶ ἀφοῦ ἐσυντόμεισεν δια τὰ ἄλλα, ἔφθεσεν ἀμέσως εἰς τὸ δεσμοστήριον, διότι λέγει «ὅταν ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ὁ Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν ἐκ' ἐκεῖ»³, ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲν ἐκθέτει

2a. Μαθ. 14, 12.

τὰ γεγονότα μετὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν, ἀλλὰ διαφορετικὰ, διότι ἀπεισιώπησε μὲν τὴν πορείαν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν ἔρημον, ἐπειδὴ ἐξετέθη ἀπὸ τὸν Ματθαῖον, ἀναφέρει δὲ τὰ ὅσα συνέβησαν μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸ ὄρος⁴ καὶ ἀφοῦ εἶπε πολλά, προσέθεσε «Διότι ὁ Ἰωάννης δὲν εἶχεν ἀκόμη ριφθῆ εἰς τὴν φυλακὴν»⁵. Καὶ διὰ τοιοῦτον λόγον, λέγει, ἔρχεται τώρα ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ μάλιστα ὄχι μίαν φοράν, ἀλλὰ καὶ δύο φορές; Διότι ὁ μὲν Ματθαῖος λέγει ὅτι ὁ ἐρχομὸς τοῦ Ἰησοῦ διὰ τὸ βάπτισμα ἦτο ἀναγκαῖος. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι «τοιοῦτοτρόπως εἶναι πρέπον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐκκληρώσωμεν πᾶσαν δικαιοσύνην»⁶, ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι αὐτὸς ἐπήγε καὶ πάλιν μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ τοῦτο φανερώσει μὲ τὰ ἀκολουθίως λεγόμενα: «Ἐγὼ εἶδον τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περισσότερὰν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν»⁷.

Διότι, λοιπὸν, ἔρχεται πρὸς τὸν Ἰωάννην; Διότι δὲν ἦλθεν ἀπλῶς, ἀλλ' ἦρχετο πρὸς αὐτόν; διότι, λέγει, εἶδε τὸν Ἰησοῦν νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Διὰ ποῖον, λοιπὸν, λόγον ἦρχετο; Ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης ἐβάπτισεν αὐτόν μαζί με πολλοὺς ἄλλους, ἔσπευθε πρὸς αὐτόν, διὰ νὰ μὴ φαντασθῆ κανεὶς ὅτι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν καὶ οἱ ἄλλοι, ἐπήγε καὶ ἐβαπτίσθη, δηλαδὴ μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξομολογηθῆ τὰ ἁμαρτήματά του καὶ νὰ λουσθῆ εἰς μετάνοιαν εἰς τὸν ποταμὸν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν

3. Ἐνεκεν τῷ γινεσθὲν ὄρος — μισρὸν ὄρημα — κληρὸν τῆς λέξεως τῆς Γαλιλαίας, εἰς τὸ ἵσταν ὁ Ἰησοῦς ἀνάθη καὶ ἀνοήσε τὸ σέμα αὐτὸ ἐβίβασκε τοὺς ὄρους. Ἰκαὶ ἐβίβασθη ἡ περιήγησις ἐπὶ τοῦ ὄρους ἑμίλια, ἡ ἑποία παραλείπεται ἐπὶ τὸν Ἰωάννην, ὡς ἐκτεθέτω ὑπὸ τοῦ Ματθαῖου (Πρακτ. Μαθ. 6, 1).

4. Ἰωάν. 3, 24.

5. Μαθ. 3, 16.

6. Ἰωάν. 1, 32.

έρχεται, διά να δώσῃ συγχρόνως τὴν ἀφορμὴν καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην νὰ διορθώσῃ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ὑποψίαν τους. Καὶ διότι μὲ τὸ νὰ εἰπῇ· «Ἴδε ὁ ἀμὼν τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴριον τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου», ἀνῆρεσε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ὑποψίαν τους αὐτὴν. Ἐκείνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος εἶναι τόσον καθαρός, ὥστε νὰ δύναται νὰ συγχωρῇ καὶ τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἄλλων, εἶναι φανερόν ὅτι δέν ἔρχεται πρὸς τὸν Ἰωάννην μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξομολογηθῇ ἀμαρτίας, ἀλλὰ διά νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς αὐτόν, τὸν ἀξιολογήσαστον κήρυκα, νὰ ἐκθέσῃ τὰ λεχθέντα ἐκ νέου καὶ κατὰ τρόπον ἀκριθέστερον εἰς ἐκεῖνους, ποὺ εἶχαν ἀκούσει τὰ προηγουμένα καὶ νὰ προσθέσῃ ἐπὶ πλεόν καὶ ἄλλα ἀκόμη. Τὸ δὲ «Ἴδε» ἐλέγχθη διά τὴν συνεχίαν καὶ μετὰ πάθου ἀναλήθησιν αὐτοῦ ὑπὸ πολλῶν, ἐξ αἰτίας τῶν περὶ Αὐτοῦ καὶ ἀπὸ μικροῦ χρόνου λεχθέντων. Δι' αὐτὸ ὁ Ἰωάννης θεικνύει Αὐτόν, θύρισκόμενον ἐκεῖ καὶ λέγει· «Ἴδε», φανερώνων δι' αὐτοῦ, ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ πρὸ πολλοῦ ἀναζητούμενος καὶ ἀνοαιεμένος, Αὐτὸς ὁ Ἀμὼν. Ἀποκαλεῖ δὲ Αὐτὸν Ἀμὼν, ὑπειθυμίζων εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν προφητείαν τοῦ Ἠσαΐου καὶ τὴν κατὰ τρόπον σκιαῶδη προσέκωπον τοῦ Ἀμὼν τοῦ Θεοῦ διά τοῦ Πασχαλίου ἐκεῖνου ἀμῶν τοῦ Μωυσαέως, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ δηγήσῃ αὐτοὺς μάλλον ἀπὸ τὸν τύπον πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνος μὲν, λοιπόν, ὁ ἀμὼν κοινὸς ἀπολύτως δέν ἀφῆρσεν ἀμαρτίαν, Αὐτὸς δὲ ἀπεμάκρυνε τὴν ἀμαρτίαν ὁλοκληρῶς τῆς οἰκουμένης. Διότι ἐνῶ αὐτὴ ἐκινδύνευε νὰ καταστραφῇ, τὴν ἀπέλλαξεν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ. «Αὐτὸς εἶναι διά τὸν ὅποιον οἶες εἶπα ὁ ὅπισθ μου ἐρχόμενος εἶναι λαμπρότερος καὶ ἐνδοξότερος ἀπὸ ἐμέ».

β'. * Βλέπετε πῶς καὶ μετὰ τὰ ἑδῶ λεγόμενα ἐρημ-

* Ἦνταυθα ἐρημνύεται: συναφῶς πρὸς τὰ προηγουμένα τὸ «Ἰδὲ» ὅτι νὰ ἔχει οὐκ ἰσχυρὰ... (Ἰωάν. 1, 85) καὶ τὸ τοῦ ἔπειν αὐτὸν (Ἰωάν. 1, 81 καὶ 88), τὸ ὅποιον συνεχῶς ἀναλαμβάνεται ὁ Βαπτιστὴς καὶ ἀποκαλύπτει-

νεύει τὸ ἔμπροσθεν; Διότι, ἀφοῦ ὠμίλησε περὶ τοῦ Ἀμῶν καὶ ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι σηκώνει καὶ ἐξαλείφει τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, τότε λέγει ὅτι «ἔμπροσθέν μου γέγονε»; μὲ τὸ ὅποιον φανεράνει, ὅτι αὐτὸ ἀκριθῶς σημαίνει τὸ «ἔμπροσθεν», ὅτι θὰ λάθῃ τὰς ἀμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου, ὅτι θὰ βαπτίσῃ μὲ Πνεῦμα Ἅγιον. Διότι ἡ ἰσχυρία μου παρουσία δέν εἶχε κανένα ἄλλον σκοπὸν ἀπὸ τὸ νὰ κηρύξῃ τὸν κοινὸν εὐεργέτην τῆς οἰκουμένης καὶ νὰ χορηγήσῃ τὸ θάπτισμα τοῦ ὕδατος, ἐνῶ ἡ παρουσία Αὐτοῦ ἀποθάλπει εἰς τὸν ψυχικὸν καθαρὸν ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὸ νὰ χάρισῃ τὴν ἁγιαστικὴν ἐνέργειαν τοῦ Παρακλητήτου. Αὐτὸς «ἔμπροσθέν μου γέγονε», δηλαδὴ, ἀνεβείθη λαμπρότερός μου, «διότι ὑπῆρχε πρὸ ἐμοῦ». Πρέπει νὰ ἀσχοῦνται αὐτοί, ποὺ ἀπεδέχθησαν τὴν παραφρασμένην τοῦ Παύλου τοῦ Σαμουαέως*, ἀρνούμενοι τὴν ἀλήθειαν, ἣ ὅποια εἶναι τόσον σαφῆς καὶ φανερά· «Καὶ ἐγὼ δέν ἐγνώριζα αὐτόν». Κύτταξε ἑδῶ μὲ ποῖον τρόπον παρουσιάζει τὴν μαρτυρίαν ἀνυπόκριτον καὶ ἀνυποψίαστον, δεικνύων ὅτι αὐτὴ δέν προέρχεται ἀπὸ ἀνθρώπινην συμπάθειαν, ἀλλ' εἶναι ἔργον θείας ἀποκαλύψεως· «διότι ἐγὼ δέν ἐγνώριζα αὐτόν», λέγει. Πῶς λοιπόν θὰ ἠμπορούσε νὰ ἦσαν ἀλιπίστως μάρτυς; Πῶς θὰ ἠμπορούσε νὰ διδάξῃ καὶ ἄλλους, ἐφ' ἧσον οὐ ὁ ἴδιος ἀγνοοῦσε; Δέν εἶπε· «Δέν γινώριζα αὐτόν», ἀλλὰ «Δέν ἐγνώριζα αὐτόν», ὥστε νὰ γινῇ μὲ αὐτὴν τελείως ἀλιπίστος. Διότι κατὰ τοῖτον τρόπον θὰ ἐχαρίζετο εἰς τὸν ἀγνοοῦμενον; «Ἄλλα διά νὰ γίνῃ γνωστός καὶ φανερός εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, δι' αὐτὸ ἦλθα διά νὰ βαπτίσω εἰς τὸ νερό». Δέν εἶχε λοιπόν Ἐκείνος ἀνάγκην βα-

ταὶ εἶ δι' ἑαυτοῦ ὁ Βαπτιστὴς, ἀλιπίστος καὶ ἀληκρινὴς κατὰ πάντα, καθὼς τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίαν εἶπε περισσότερο ἰσχυρὰν καὶ μετὰ θεοειδέτητος ἀκρίβειας πλῆρη τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀλήθειαν. 7. Πρὸς, ἀμὲν, 8. σελ. 2.

πνεύματος, ούτε είχε κανένα άλλον σκοπόν εκείνο το λακρό, παρά τούτο μόνον, να προετοιμάση όλους τους άλλους εις την προς τόν Χριστόν πίστιν. Διότι δέν εἶπε: «Διὰ τὴν καθάρισον τῶν βαπτιζομένων», οὔτε «ἕλθαι διὰ τὴν γνησίαν καὶ φανερόν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας».

Τί, λοιπόν, πές μου, χωρὶς τὸ θάπτισμα δέν ἤμπορούσε νὰ κηρύξη καὶ νὰ φέρῃ κοντά του τοὺς ὄχλους; Ἄλλ' αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει δέν θὰ ἦταν καθόλου εὐκόλον. Ὅτε ἀκόμη θὰ ἔτρεχαν ὅλοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐάν ἐγένετο τὸ κήρυγμα χωρὶς νὰ ἀκολουθήσῃ θάπτισμα. Δέν θὰ ἐμάθαιναν τὴν ἐκ τῆς συγκρίσεως ὑπεροχὴν. Διότι τὰ πλήθη ἀπήλαιαν, ὅχι διὰ νὰ ἀκούσῃν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔλεγεν ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ διὰ τὴν νὰ βαπτισθῶν, ἀφοῦ ἐξομολογηθῶν τὰς ἁμαρτίας των. Καὶ προσερχόμενοι εἰς τὸν Ἰωάννην, ἐδιδάσκοντο διὰ τὸν Χριστόν καὶ διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ θάπτισματος. Καίτοι τὸ θάπτισμα τοῦτο ἦταν σεμνότερον τοῦ Ἰουδαίου καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἔτρεχαν ὅλοι μὲ τὴν προθυμίαν, ἐν τούτοις καὶ πάλιν ἦταν ἀτελεῖς. Πῶς λοιπόν σὺ ἐγνώρισες αὐτόν; Ἀπὸ τὴν κάθισον τοῦ Πνεύματος, λέγει. Καὶ διὰ τὴν μὴ νομίση πάλιν κανεὶς ὅτι εἶχε τὴν ἀνάγκην τοῦ Πνεύματος, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡμεῖς, ἀκουσε μὲ ποῖον τρόπον ἀναρεῖ καὶ αὐτὴν τὴν ὁπομηφίαν, δεκνύων ὅτι ἡ κάθισον τοῦ Πνεύματος ἐπραγματοποιήθη πρὸς τὸν σκοπόν τῆς ἀνακηρύξεως μόνον τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτὰ, ἀφοῦ εἶπε: «Καὶ ἐγὼ δέν ἐγνώριζον αὐτόν», συνεπλήρωσε: «Ἄλλ' ἐκεῖνος, πού μὲ ἔστειλε διὰ τὴν νὰ βαπτίζω μὲ ἀπλοῦν νερό, ἐκεῖνος μοῦ εἶπεν εἰς ὅποιον ἴδῃς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ καταβαίνει καὶ νὰ μένῃ ἐπ' αὐτοῦ, αὐτὸς εἶναι, πού θάπτιζαι μὲ Πνεῦμα Ἅγιον». Βλέπεις λοιπόν ὅτι τοῦτο, ἡ γνωστοποίησις καὶ φανέρωσις τοῦ Χριστοῦ, ἦταν ἔργον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Ἦταν θεσπείως καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου ἀνυπόκριτος καὶ ἀνυποψίαστος.

Ἐπειδή, ὅμως, ἤθελε νὰ κάμῃ αὐτὴν περισσότερο ἀξιόπιστον, τὴν ἀνύψωσεν εἰς τὸν Θεόν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἐπειδή, βηλασθῆ, ὁ Ἰωάννης ἀπεκάλυψε κατὰ τὸσον μέγα καὶ θαυμαστόν καὶ ἱκανόν νὰ καταπέλξη ὅλους τοὺς ἀκούοντας—ὅπως, ὅτι αὐτὸς μόνος ἀφαιρεῖ τὰς ἁμαρτίας ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης καὶ ὅτι τὸσον μέγα λύτρον ἐπαρκεῖ διὰ τὸ μέγεθος τῆς παρεχομένης δωρεάς—δι' αὐτὸ προέθη εἰς αὐτὴν τὴν θεσπείωσιν. Ἡ δὲ θεσπείωσιν καὶ διακηρυσσομένη ἀλήθεια ἦταν, ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι δέν εἶχεν ἀνάγκην θάπτισματος καὶ ὅτι ἔργον τῆς καθόσου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπερκεν ἡ φανέρωσις μόνον αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης δέν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ χρηρηθῇ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ μὰς τὸ δηλῶνουν αὐτὸ ἐκεῖνοι, πού ἐβαπτίσθησαν ἀπὸ αὐτόν, μὲ τὰ ἐξῆς λόγια: «Ἄλλ' οὔτε ἀνὴν ὑπάρχη Πνεῦμα Ἅγιον ἤκουσαμεν»⁸.

Ἐπομένως, ὁ Χριστὸς δέν εἶχεν ἀνάγκην θάπτισματος, οὔτε αὐτοῦ τοῦ θάπτισματος, οὔτε οὐοδήποτε ἄλλου, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ θάπτισμα εἶχε τὴν ἀνάγκην τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ ἀκριβῶς, πού ἔλεπε, αὐτὸ ἦταν τὸ κεφάλαιον ὅλων τῶν ἀγαθῶν, τὸ νὰ ἀξιώθῃ ὁ θάπτιζόμενος νὰ λάθῃ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὴν λοιπόν τὴν χρηρηγησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προσέθεσεν, ὅταν ἤθε. «Καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἰωάννης λέγων ὅτι εἶδον τὸ Πνεῦμα καταβαίνειν ὡς περιστεράν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐμεινεν ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἐγὼ δέν ἐγνώριζον αὐτόν ἄλλ' ὁ πέμψας με διὰ τὴν νὰ θάπτισω ἐν ὕδατι ἐκεῖνος μοῦ εἶπεν εἰς ὅποιον ἴδῃς τὸ Πνεῦμα νὰ καταβαίνει καὶ νὰ μένῃ ἐπ' αὐτοῦ, αὐτὸς εἶναι, πού θάπτιζαι μὲ Πνεῦμα Ἅγιον. Καὶ ἐγὼ εἶδον καὶ ἐμαρτύρησα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁹. Λέγει δὲ συνεχῶς ὅτι «δέν ἐγνώριζον

⁸ Πράξ. 19, 2.

⁹ Ἰωάν. 1, 32 καὶ 34.

αυτών», όχι απλώς και ως έτυχε, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦταν συγγενῆς Αὐτοῦ κατὰ σάρκα «Καὶ Ἰδοῦ, λέγει, Ἐλισάβετ ἡ συγγενὴς σου καὶ αὐτὴ συνέλαβεν υἱόν»¹⁰. Διὰ τὴν μὴ νομισθῆ λοιπὸν ὅτι χαρίζεται εἰς Αὐτόν, ἐξ οὐσίας τῆς συγγενείας, ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς τὸ «ὅταν ἐγνώριζον αὐτόν». Καὶ πράγματι συνέβαινε τοῦτο, διότι ὁ Ἰωάννης ἐζούσε συνεχῶς μακριὰ ἀπὸ τὸ σπιτί του, εἰς τὴν ἔρημον. Πῶς λοιπὸν, ἐάν δὲν ἐγνώριζεν Αὐτόν πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐάν τότε τὸν ἐγνώρισε διὰ πρώτην φοράν, τὸν ἠμποδίζε πρὸ τοῦ βαπτισματος, λέγων «Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη νὰ βαπτισθῶ ἀπὸ σέ»¹¹; Διότι αὐτὸ φανερώνει ὅτι τὸν ἐγνώριζε πολὺ καλά. Δὲν τὸν ἐγνώριζεν, ὁμως, προηγουμένως καὶ ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Καὶ δικαίως. Διότι τὰ μὲν θαύματα, ὅσα θεοθαίως ἔγιναν, ὅταν ἀκόμη ἦταν μικρὸ παιδί —ὅπως, φέρ' εἰπεῖν, τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς Μάγους καὶ ἄλλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ— εἶχαν συμβῆ πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ὅταν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης ἦταν ἀκόμη πολὺ μικρὸς καὶ φυσικὰ ἦταν εἰς ὄλους ἀγνωστος, ἀφοῦ μάλιστα ἔκτοτε εἶχαν περάσει πολλὰ χρόνια. Ἐπειδὴ, ἂν ἦταν γνωστὸς δὲν θὰ ελεγε: «Διὰ τὴν φανερωθῆ εἰς τὸν Ἰσραήλ, δι' αὐτὸ ἡλθον ἐγὼ καὶ βαπτίζω».

γ'. «Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν, γίνεται εἰς ἡμᾶς φανερόν, ὅτι καὶ τὰ θαύματα ἐκεῖνος, τὰ ὅποια λέγουν ὅτι ἔκαμιν

10. Λουκ. 1, 36.

11. Ματθ. 3, 14.

¹⁰ Διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ Ἰωδαίου, ὃν καὶ εἶπεν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ καταβαλεῖ ἐν αὐτῷ περισσότερο: καὶ νὰ μὴν εἰς τὸν Χριστόν, δὲν ἐπιστάσει εἰς Αὐτόν: Ὁ Ἰερὸς πατὴρ εἶπεν δὲν ἐξήγησε. Ἡ πρώτη εἶχε σχέση μὲ τὴν πορνείαν καὶ τὴν ἐν χρόνῳ ἐκνοσίαν τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Ἀλήθειαν. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐξήγησιν μόνον οἱ ἀνοσιβιότεροι εἶπαν τὴν ἐν αὐτῷ περιετρεῖται κήρυξον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

ὁ Χριστός, ὅταν ἦταν ἀκόμη, παιδί, εἶναι ψευδῆ καὶ πλάσματα τῆς φαντασίας μερικῶν, οἱ ὅποιοι τὰ προσέθεσαν κατόπιν». Ἐάν εἶχεν ἀρχίσει νὰ θαματούργη ἀπὸ τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας, δὲν θὰ τὸν ἀγνοοῦσεν ὁ Ἰωάννης, οὔτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι θὰ ἐχρηαζόντο διδάσκαλον διὰ τὴν τὸν φανερωσὴ εἰς αὐτούς. Τώρα θὰ ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι εἶχε ἔλθει δι' αὐτό, «διὰ τὴν φανερωθῆ εἰς τὸν Ἰσραήλ» καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ἔλεγε: «Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη νὰ βαπτισθῶ ἀπὸ σέ». Ἐπειτα δέ, ἀφοῦ ἔμαθε σφαιστερα, κηρυττεν Αὐτόν εἰς τοὺς ὄλους καὶ ἔλεγεν «Αὐτὸς εἶναι, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγὼ εἶπον ὅπισω μου ἔρχεται ἀνήρ, ὁ ὅποιος εἶναι λαμπρότερος ἀπὸ ἐμέ» καὶ ὅτι «ἐκεῖνος, ποῦ μὲ ἔστειλε διὰ νὰ βαπτίζω μὲ νερό» καὶ μὲ ἔστειλε δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, «διὰ τὴν φανερωθῆ εἰς τὸν Ἰσραήλ». Αὐτὸς ἀπεκάλυψεν Αὐτόν εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο καὶ προτοῦ ἔλθῃ, ἔλεγεν: «Ὅπισω μου ἔρχεται ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ὀπίρηε λαμπρότερος ἀπὸ ἐμέ». Δὲν ἐγνώριζε, λοιπὸν, Αὐτόν προτοῦ ἔλθῃ εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ προτοῦ ἀρχίσῃ νὰ βαπτίζῃ ὄλους, ἀλλ' ὅταν ἐπρόκειτο νὰ βαπτισθῆ, τότε τὸν ἐγνώρισε καὶ φυσικὰ, ἀφοῦ ὁ Πατὴρ ἀπεκάλυψεν Αὐτόν εἰς τὸν Προφήτην καὶ ἀφοῦ τὸ Πνεῦμα ἐφάνησεν Αὐτόν βαπτιζόμενον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοὺς ὅποιους καὶ ἡ καθόδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐγινε. Διὰ τὴν μὴ περιφρονηθῆ λοιπὸν καὶ ἀγνωστῆ ἢ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὁ ὅποιος εἶπεν, ὅτι «πρῶτός μου

12. Ἐπισημαίνεται τὰ ἀνεπαρκῆ εἰς τὰ ὁπάρματα εὐαγγελίου θαύματα τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ. Μετὰ αὐτὸν, διὰ τὴν ἀναφορὴν χαρακτηριστικῶς, εἶπεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐγγέμετο εἰς τὸν Ἰορδάνην τοῦ ἡλίου, διὰ προσέθεσαν εἰς τὴν Μητέρα του νερό μὲ τὸ ἔμφρα κατ. Δὲν γίνονται θαυμάσια ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Χριστοτόμου.

13. Ἰωάν. 1, 33.

14. Ἰωάν. 3, 17.

ήν» και ότι «ἐν Πνεύματι βαπτίζεται»¹³ και ότι «κρινεῖ τὴν οὐκαιμένην»¹⁴ και ὁ Πατὴρ ἐξέπεμψε φωνὴν, ἐνῶ ἀνεκήρυττε τὸν Υἱὸν και τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατῆλθεν ἀκολουθῶς και ἔφερε τὴν φωνὴν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν Ἰωάννης ἐβάπτιζεν, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐβαπτίζετο, διὰ τὴν μὴ νομίση κανεῖς ἀπὸ τοὺς παρόντας ὅτι αὐτὸ, ποῦ ἐλέχθη, ἀνεφέρετο εἰς τὸν Ἰωάννην, κατῆλθε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα και ἀπεμάκρυνεν αὐτὴν ἀκριθῶς τὴν ὁμοψίαν. Ὡστε, ὅταν λέγῃ «Δὲν ἐγνώριζον αὐτόν», ἐννοεῖ ὅτι δὲν τὸν ἐγνώριζε κατὰ τὸν πρό τῆς ἐμφανίσεώς του εἰς τὸν Ἰορδάνην χρόνον, δὲν ἐννοεῖ τὸν μετὰ ταῦτα, δηλαδὴ, τὸν χρόνον τοῦ βαπτίσματος και τὸν ὀλίγον πρό αὐτοῦ, ὅποτε ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην και ἀκολουθῶς ἐβαπτίσθη. Διότι πῶς τὸν ἐμπάδιζε, μὲ τὸ νὰ λέγῃ «Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη νὰ βαπτισθῶ ἀπὸ σέ»¹⁵. Και πῶς ἔλεγε τοιαύτης φύσεως πράγματα περί Αὐτοῦ; Πῶς λοιπόν, λέγει, δὲν ἐπίστευσαν οἱ Ἰουδαῖοι; Διότι δὲν εἶδε ὁ Ἰωάννης μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον κατῆλθεν ἐν εἶδει περισπεράς. Διότι, ἂν και εἶδαν ἐξωτερικῶς τὸ Πνεῦμα, ἐν τούτοις δὲν ἐπίστευσαν, ἐπειδὴ τὰ ἀφορώντα εἰς τὴν πίστιν δὲν χρειάζονται μόνον τὰ μάτια τοῦ σώματος διὰ τὰ γίνονται κατανοητὰ και ἀποτελοῦν θεβαιότητα, ἀλλὰ χρειάζονται τὰ ἐσωτερικὰ μάτια τοῦ πνεύματος και τῆς διαθέσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ μόνα ικανὰ και ἀπαραίτητα, διὰ τὴν ἀντιλαμβάνονται τὰ πέραν τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος. Διαφορετικὰ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ θεωρησῇ κανεῖς τὴν ἐν εἶδει περισπεράς καθόδον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος περιττὴν και ἀνωφελεῖ φαντασίαν. Ἦσαν λοιπόν παρ' ἅλων ποῦ τὸν ἔβλεπον νὰ βαυματοουργῇ και νὰ ἐγγίξῃ ἑλαφρὰ τοὺς ἀσθενεῖς και τοὺς

13. Ματθ. 3, 14.

νεκροῦς μὲ τὰ χέρια του και μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ θεραπεύῃ τοὺς πρώτους και νὰ ἀνασταύῃ τοὺς δευτέρους, ἐμεθούσαν τόσον πολὺ ἀπὸ τὸν φόβον, ὥστε νὰ ἰσχυρίζονται ἀντίθετα ἀπὸ τὰ ἀπολύτως φανερά και ἀπὸ ἄλλους διαπιστούμενα, πῶς θὰ ἀπέβαλλον τὴν ἀπιστίαν των ἀπὸ τὴν ἐπιφοίτησιν μόνον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος:

Μερικοὶ λέγουν ἀκόμη, ὅτι δὲν εἶδαν ἄλλο αὐτοὶ τὴν καθόδον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ μόνον ὁ Ἰωάννης και ἐκεῖνοι, ποῦ εὐρίσκοντο εἰς κατάστασιν μεγαλυτέρας πνευματικῆς και ἠθικῆς ἀνάτασεως, οἱ εὐσεβέστεροι. Διότι, παρ' ἅλων ποῦ ἤμποροῦσαν νὰ ἴδωῦν και μὲ τὰ αἰσθητὰ μάτια τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον κατῆλθε μὲ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τῆς περισπεράς, ἐν τούτοις αὐτὸ δὲν σημαίνει ἀπαραίτητως, ὅτι τὸ γεγονός ἦταν εἰς ἄλλους πλήρως και τελείως φανερόν. Ἐπειδὴ και ὁ Ζαχαρίας εἶδε πολλὰ μὲ αἰσθητὸν σχῆμα και μορφήν, ὁμοίως και ὁ Δανιὴλ και ὁ Ἰεζεκιὴλ, ἐν τούτοις ὅτι εἶδαν τὸ εἶδαν μόνον αὐτοὶ και κανεῖς ἄλλος. Ἀλλὰ και ὁ Μωϋσῆς ἐγνώρισε πολλὰ και μάλιστα τοιαύτης φύσεως, ποῦ κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἄλλους δὲν ἐγνώρισε και τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτήρος, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος, δὲν ἀξιώθηκαν νὰ ἴδωῦν ἄλλοι οἱ μαθηταί. Ἄλλ' ὅστε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν Ἀνάστασιν Του ἐχάρησαν ἄλλοι. Και τοῦτο ἐδήλωσε ἀσφῶς ὁ Λουκάς, ὅταν εἶπεν, ὅτι ἐφάνερωσε τὸν ἑαυτὸν Του εἰς τοὺς «μάρτυρας, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀπὸ πρὶν ἐκλεγῆ ἀπὸ τὸν Θεόν»¹⁶.

«Και ἐγὼ εἶδον και ἐμαρτύρησα, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Και ποῦ ἐμαρτύρησεν ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Διότι τὸν ἀπεκάλεσε μὲν Ἄμνόν και εἶπεν ἀκόμη ὅτι ἐπρόκειτο νὰ βαπτίξῃ μὲ Πνεῦμα Ἅγιον,

16. Πράξ. 10, 41.

πουθενά ἡμῶς δὲν εἶπεν Αὐτὸν Υἱὸν Θεοῦ. Καίτοι θεοβαίως οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταὶ οὐδὲν ἀναφέρουν, ὅτι εἶπεν αὐτὸς μετὰ τὸ θάψιμα, ἀλλ' ἀπὸ ἀπεισιώτησαν τὰ ἀκολούθως γενόμενα, ἀναφέρουν τὰ μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰωάννου πραγματοποιηθέντα θαύματα. Ἀπὸ τὰ ἄποια συμπεραίνομεν λογικῶς ὅτι καὶ αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ἔχουν παραλείψῃ. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐβήλωσεν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἰς τὸ τέλος τοῦ Εὐαγγελίου του. Πόσον μάλιστα ἀπέφυγον νὰ πλάσουν κάτι μεγάλο περὶ Αὐτοῦ, φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, τὰ θεωρούμενα εὐτελεῖ καὶ ἀξιοκατάκριτα, ὅλοι ὁμοφώνως ἀνέφεραν καὶ μὴ κάθε ἀκριβείαν καὶ κοινεὶς ἀπ' αὐτοὺς δὲν παρέλειψε νὰ ἀναφέρῃ τὸ παραμικρὸν ἀπὸ αὐτὰ, ἀπὸ τὰ θαύματα δέ, ἄλλα μὲν, ὅσα ἀνεφέρθησαν ἀπὸ ἄλλους, παρέλειψαν, ἄλλα δὲ ὅλοι ἀπεισιώτησαν. Αὐτὰ ἡμῶς ἐλέχθησαν ἀπὸ ἐμὲ ὄχι ἀπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς ἀνακείας τῶν Ἑλλήνων. Διότι αὐτῆ εἶναι ἰσχυρὰ ἀπόδειξις τῆς φιλαληθείας των καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι τίποτε δὲν λέγουν πρὸς χάριν καὶ ἀπὸ εὐνοίαν καὶ μὴ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Καὶ διὰ νὰ ἤμπορήτε νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζετε κατὰ τὰς συζητήσεις καὶ ὑπερασπίζετε τὴν πίστιν σας, θὰ πρέπει νὰ ἐτοιμάζεσθε καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλλα, λαμβάνοντες τὸν ἀνάλογον πρὸς τοῦτο ὄπλισμόν. Ἄλλα προσέχετε. Καὶ διότι εἶναι παράλογον ὁ μὲν ἱετρός νὰ ἀγωνίζεται μὲ συνέπειαν καὶ ἀκρίθειαν πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ προαγωγὴν τῆς τέχνης του, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ ὑποδηματοποιὸς καὶ ὁ ὕφαντῆς καὶ γενικῶς ὅλοι οἱ τεχνίται, ἐκεῖνος δὲ ποῦ λέγει ὅτι εἶναι Χριστιανός, νὰ μὴ ἔχη τὴν ἰκανότητα νὰ δίδῃ λόγον καὶ ὑπερασπίζεται σθεναρὰ τὴν πίστιν του. Παρ' ὅλον ποῦ, ὁσάκις αἱ τέχναι αὐτὰ παραμελήθησαν καὶ ἐγκατελείφθησαν, ὠδήγησαν εἰς ὀλικὴν ζημίαν καὶ θλάσθην, ἐνῶ, ὁσάκις παραμελοῦνται καὶ ἐγκαταλείπονται τὰ ἀφορῶντα εἰς

τὴν πίστιν, ὠδηγοῦν εἰς αὐτὴν τὴν διαφθοράν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς μας. Ἐν τούτοις, εἴμεθα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τόσοι ὄφθιοι, ὥστε εἰς ἐκεῖνα μὲν νὰ διατίθεσθαι ἄλλοι τὴν προσοχὴν καὶ τὴν φροντίδα, τὰ ἀναγκαστικῶς ἡμῶς, ποῦ εἶναι μάλιστα καὶ αὐτῆς τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς μας ὑπόθεσις, νὰ περιφρονῶμεν ὡς μὴ ἔχοντα καμμίαν ἀξίαν.

δ'. *Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ δὲν ἀφήνει τοὺς Ἑλληνας νὰ περιφρονήσουν τὴν πλάσθην των καὶ νὰ ἀπαλλαγῶν γρήγορα ἀπὸ αὐτῆν. Τὸ γεγονός, θηλασθῆ, ὅτι, παρ' ὅλον ποῦ εὐρίσκονται καὶ ζοῦν μέσα εἰς τὸ ψεῦδος τῆς εἰδωλολατρίας, πράττουν τὰ πάντα, προκειμένου νὰ συσκοτίσουν καὶ διασκοθέσουν τὴν γελοιοτήτητα τῶν δογμάτων των. Ἐνῶ ἡμεῖς, οἱ ὑπηρέται τῆς Ἀληθείας, δὲν δυνάμεθα οὕτε τὸ στόμα μας νὰ ἀνοιζόμεν διὰ νὰ ὑπερασπίσωμεν τὴν πίστιν μας. Ὅταν, ἡμῶς, ἡμεῖς παρουσιάζωμεν τέτοιαν ἀνικανότητα, πῶς ἐκεῖνοι δὲν θὰ περιφρονήσουν καὶ καταδικάσουν τὴν μεγάλην ἀδυναμίαν τοῦ Δογματῆς μας; Πῶς δὲν θὰ θεωρήσουν ἀπάτην καὶ μαωρίαν τὰ ἰδικὰ μας; Πῶς δὲν θὰ θλασφημήσουν τὸν Χριστὸν ὡς ὑποκριτὴν καὶ ἀπατεῶνα καὶ δὲν θὰ νομίσουν ὅτι ἐξετράπη εἰς τὴν ἀπάτην ἐξ αἰτίας τῆς ἀνοησίας τῶν πολλῶν; Αὐτῆς δὲ τῆς θλασφημίας ἡμεῖς εἴμεθα αἰτίαι, ἡμεῖς οἱ ὅποιοι δὲν θέλομεν νὰ ἀγρυπνώμεν εἰς τοὺς ὅπῃ τῆς εὐσεβείας λόγους, ἀλλὰ φροντίζομεν μὲ πάθος διὰ τὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου καὶ θεο-

* Ἄλλο μεγάλο κτήκοντα ἔχει ὁ Χριστιανὸς εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, πρῶτον, νὰ μιλεῖτε συνεχῶς τὸν Χριστιανισμόν καὶ, δεύτερον, νὰ εἴη κατὰ Χριστὸν. Τὸ πρῶτον καθήκον ἀνατίθεται μὲ τὴν ἑσὺν τὸ ὄνομα τὴν πλήρη κατανόησιν τῆς κατὰ Χριστὸν Ἀληθείας, καὶ ἐπιβάλλεται πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἱστορίας του. Τὸ δεύτερον ἐπιβάλλεται δι' αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ τὸν πληρὸν του, διότι εἶναι ἐξ ἐπιπέδου ὑπερασπίσεως τῆς πίστεώς του τὸ ἐπιχειρῆμα τῶν ἐπιχειρημάτων. Μὲ τὰς δύο αὐτὰς περιληπτικὰς ἐπιθετικὰς εὐσεβικὰς θέσεις κλείεται ἡ ὁμιλία αὐτῆ.

ρούμε τὰ ἄλλα, τὰ πνευματικά, δευτερευόντα καὶ ἐπουσιώδη. Καὶ χορευτὴν ὅταν ἀγαπᾷ κανεὶς καὶ ἥνιοχον καὶ θηριοδαμιαστὴν, κάμνει τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ ἐμφανισθῆ κατώτερος καὶ μεταθῆ ὑπερῶν εἰς τίποτε εἰς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγῶνας, δι' αὐτὸ καὶ συνθέτουν πολλοὺς ἐπαίνους καὶ ἀπολογούνται ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς τοὺς κατηγοροῦντες τῶν καὶ μυρίας κατηγορίας ἐκτομιζόντων κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῶν. Ὅταν, ὁμῶς, πρόκειται διὰ τοὺς ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ λόγους, βλοῖ σκύθουν πρὸς τὰ κάτω καὶ ζύνονται καὶ γασμουριώνονται καὶ γελοιοποιούνται καὶ ἔτσι ἀποχωροῦν. Καὶ πῶς δὲν εἶναι αὐτὰ ἄξια κάθε τιμωρίας, ὅταν ὁ Χριστὸς φαίνεται μεταξύ μας ὡς νὰ εἶναι ἀτιμότερος ἀπὸ χορευτὴν; "Ἄν μάλιστα λάθῃ κανεὶς ὅπ' ἔβην του, ὅτι διὰ νὰ ὑποστηρίξετε μὲν τὰ κατηγόρηματά τους ἐμελετήσατε μυρίας ἀπολογίας — καίτοι θεσάϊος εἶναι αἰσχρότερα βίων — διὰ νὰ ὑποστηρίξετε δὲ καὶ ἀπολογηθῆτε ὑπὲρ τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ — καίτοι προσεῖλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης — δὲν ἔχετε τὴν ὑπομονὴν νὰ ἐξετάσετε καὶ καταλάβετε τὸ ἐλάχιστον.

Ἰσπεσομέν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς Ἀνάστασιν σωμάτων καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἄν ἐρωτήσῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας: Ποῖος τέλος πάντων εἶναι Αὐτὸς ὁ Πατὴρ; Ποῖος δὲ ὁ Υἱός; Ποῖον δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Ἡ, πῶς κατηγορεῖτε ἑμᾶς ἐπὶ πολυθεΐᾳ, ἐφ' ὅσον καὶ οὐκ εἶναι τρεῖς Θεοὺς ὀνομάζετε; Τί θὰ εἰπῆτε; Τί θὰ ἀπαντήσετε; Πῶς θὰ ἀποκρούσετε τὴν διὰ τῶν λόγων τούτων ἐπίθεσιν; Ἄν πάλιν, ἐνῶ οὐκ εἰσώπατε, ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἄλλο ζήτημα καὶ ἐρωτήσῃ, ὡς ἐξήχη: Ἐξήγησέ μου καλὰ, τί εἶναι Ἀνάστασις; Ἄραγε εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα θὰ ἀναστήθωμεν πάλιν; Ἄραγε εἰς ἄλλο παραπλήσιον αὐτοῦ; Καὶ ἂν ἀναστήθωμεν πάλιν εἰς αὐτὸ, ποῖα ἀνάγκη ὑπάρχει νὰ καταστραφῇ; Τί θὰ

ἀπαντήσετε, εἰς αὐτά; Καὶ τί θὰ ἀπαντήσετε, ἂν σὰς ἐρωτήσῃ; Διατί ἤλθε τώρα ὁ Χριστὸς καὶ οὐκ ἔτι κατὰ τοὺς προηγουμένους χρόνους; Διότι τώρα ἐφάνη εἰς Αὐτὸν καλὸν νὰ φρονίσῃ διὰ τοὺς ἀνθρώπους; Καθ' ἕνα τὸ προηγουμένον διάστημα μᾶς περιφρονούσε; Ἡ, ἂν ἐξετάξῃ καὶ ἄλλα ἀκόμη περισσότερα ἀπὸ αὐτά; Λέγω καὶ ἄλλα ἀκόμη, διότι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ θέτωμεν συνεχῶς προβλήματα, χωρὶς νὰ βίωσωμεν τὰς λύσεις των, διότι ὑπάρχει ὁ κίνδυνος μὲ αὐτὴν τὴν παράθεσιν προβλημάτων νὰ θλάσωμεν τοὺς περισσότερον ἀφελεῖς. Ἄλλωστε ἀρκοῦν καὶ αὐτά, ποῦ ἐλέγχθησαν διὰ νὰ σὰς ἐμπνήθουν ἀπὸ τὸν πνευματικὸν ὕπνον. Τί λοιπόν; Ἄραγε θὰ εἶναι μικρὰ ἡ τιμωρία μας, ἂν αὐτοὶ ἐξετάξουν αὐτά, σεις δὲ δὲν ἠμπορεῖτε οὔτε ἀπλῶς νὰ ἀκοῦτε τὰ λόγια αὐτά; Πές μου, λοιπόν, θὰ τιμωρηθῶμεν ὀλίγον, ὅταν γινώμεθα ὅστιοι τόσοσ μωγᾶλης πλάνης εἰς τοὺς καθημένους εἰς τὸ σκότος¹⁷;

Ἦθελα, ἂν θεσάϊος εἶχατε πολλὸν χρόνον εἰς τὴν διδασκαλίαν σας, νὰ παρουσιάσω ἐνώπιον βίων σας τὸ βιβλίον κάποιου ἀθλίου Ἑλληνος φιλοσόφου, ἄλλου πάλιν ἀρχαιότερου τούτου, τὸ ὅποιον στρέφεται ἐναντίον μας, διὰ νὰ σὰς κάμω τοιοῦτοτρόπως νὰ ἐμπνήσετε καὶ ἀποδιώξετε τὴν πνευματικὴν νωθρότητα καὶ ἀδιαφορίαν. Διότι, ἂν ἐκεῖνοι, προκειμένου νὰ γράψωμεν ἐναντίον μας, ἀγρόπησαν τόσοσ, ποῖας συγγνώμης ἡμεῖς θὰ εἰσθεάσαιοι, ἂν δὲν μάθωμεν νὰ ἀποκρούωμεν τὰς ἐναντίον μας στρεφόμενας προσβολὰς τῶν; Διὰ ποῖον λόγον ἤλθαμεν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον; Δὲν ἀκοῦς τὸν Ἀπόστολον, ὁ ὅποιος λέγει: «Νὰ εἰσθε δε πάντοτε ἔτοιμοι πρὸς ἀπολογία πρὸς πάντα τὸν ζητούντα λόγον περὶ τῆς ἐλπίδος σας»¹⁸; Ἄλλὰ καὶ ὁ Παῦλος τὰ ἴδια συμβουλεύει, διὰ τῶν ἐξῆς: «Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἄς κατοικήῃ μέσα σας

17. Ἠβρ. Μπθ. 4, 16.

18. Α' Κοθολ. Περ. 3, 16.

πλουσίως¹⁹. Ἀλλά τι θὰ ἀπαντήσουν εἰς αὐτὰ οἱ πῦθ ἀνόητοι ἀπὸ τοὺς κηφήνας; «Κάθε ἐνθρῶπος ἀπλὸς καὶ εἰλικρινής εἶναι εὐλογημένος» καὶ «ὁ πορευόμενος ἀπλῶς», προχωρεῖ μὲ πεποιθήσιν καὶ θάρρος²⁰. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ αἷτιον ὄλων τῶν κακῶν, ὅτι αἱ περισσότητες δὲν γνωρίζουν οὔτε τὰς μαρτυρίας τῶν Γραφῶν νὰ παρουσιάσουν, ὅταν χρειάζεται καὶ ἐκεῖ πού χρειάζεται. Διὰ τὴν ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀνοήτου, αὔτε περὶ αὐτοῦ πού δὲν γνωρίζει τίποτε, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου ἀνθρώπου, περὶ τοῦ συνετοῦ. Ἐπειδὴ, ἐάν ἦταν συνετός, δὲν ἐχρειάζετο νὰ ἀκούῃ: «Γίνεσθε, λοιπὸν, φρόνιμοι ὡς οἱ θφεις καὶ ἀπλοὶ καὶ ἀσκακοὶ ὅπως αἱ περισσεραὶ»²¹. Ἀλλὰ τί χρειάζεται νὰ λέγωμεν αὐτὰ, ἐφ' ὅσον ὁ λόγος αὐτὸς δὲν χρησιμοποιεῖται εὐκαίρως καὶ πρεπόντως; Ἐκτός, ὅμως, ἀπὸ τὰ λεχθέντα, δὲν ἔχομεν ἐπιτύχει οὔτε εἰς τὰ ἄλλα, εἰς τὸν τρόπον, δηλαδὴ τῆς ζωῆς μας, ἀλλ' εἰμεθα εἰς ὅλα ἄθλιοι καὶ γελοιοὶ καὶ εἰμεθα μὲν πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ ἀναζητῶμεν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον τὴν αἰτίαν ὄλων αὐτῶν καὶ νὰ ἀλληλοκατηγοροῦμεθα, εἰμεθα, ὅμως, ὀκνηροὶ καὶ ἀπρόθυμοι νὰ διορθωνάμεθα εἰς αὐτὰ ἀκριβῶς, εἰς τὰ ὅποια ἀποδίδομεν τὴν αἰτίαν ὄλων αὐτῶν καὶ ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων κατηγοροῦμεθα. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, σὺς παρακαλῶ, νὰ μὴ ἀρκούμεθα τώρα εἰς τὸ νὰ καταγγέλλωμεν καὶ καταδικάζωμεν αὐτὰ — διότι δὲν ἀρκεῖ τοῦτο διὰ νὰ ἐξιλεωθῶμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ — ἀλλὰ νὰ φροντίσωμεν νὰ παρουσιάσωμεν εἰς ὅλα τελείαι καὶ πλήρη μεταβολήν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν μέλλουσαν δόξαν, ἀφοῦ ζήσωμεν καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ. Τὴν μέλλουσαν δόξαν εἴθε, λοιπὸν, ὅλοι ἡμεῖς νὰ κερδίσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσίναν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

19. Κολοσ. 3, 16.

20. Παροιμ. 10, 9.

21. Ματθ. 10, 16.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 71

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΑΣ Α' -- 12'
(ΚΕΦ. 1)

Κερίμενον: Γ. ΚΑΡΤΟΥΓΛΑΗ

«Τὰ ἐδωσκόμενα ἅπαντα τοῦ ἐν ἁγίοις
Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.
Ἐξηγητικὰ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον».
Τόμος Β', Ἀθήναι 1873, σελ. 1 - 128.